

Briselē, 2024. gada 19. decembrī
(OR. en)

17045/24

SOC 925
EMPL 623
EDUC 456
ECOFIN 1521

PRIEKŠLIKUMS

Sūtītājs: Eiropas Komisijas ģenerālsēkretāre, parakstījusi direktore *Martine DEPREZ*

Saņemšanas datums: 2024. gada 18. decembris

Saņēmējs: Eiropas Savienības Padomes ģenerālsēkretāre *Thérèse BLANCHET*

K-jas dok. Nr.: COM(2024) 701 final

Temats: KOMISIJAS UN PADOMES PRIEKŠLIKUMS
PAR VIENOTU NODARBINĀTĪBAS ZIŅOJUMU

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2024) 701 final.

Pielikumā: COM(2024) 701 final

Briselē, 17.12.2024.
COM(2024) 701 final

**KOMISIJAS UN PADOMES PRIEKŠLIKUMS
PAR VIENOTU NODARBINĀTĪBAS ZIŅOJUMU**

Satura rādītājs

GALVENIE VĒSTĪJUMI.....	3
1. NODAĻA. PĀRSKATS PAR DARBA TIRGUS UN SOCIĀLAJĀM TENDENCĒM, PROGRESU VIRZĪBĀ UZ 2030. GADA MĒRĶRĀDĪTĀJU SASNIEGŠANU UN GALVENAJIEM HORIZONTĀLAJIEM KONSTATĒJUMIEM PAR SOCIĀLO KONVERĢENCI.....	27
1.1. Nozīmīgākās darba tirgus tendences	27
1.2. Galvenās tendences sociālajā jomā	31
1.3. Progress virzībā uz ES 2030. gada pamatmērķrādītāju un nacionālo mērķrādītāju sasniegšanu.....	34
1.4. Galvenie horizontālie konstatējumi, kas gūti, veicot valstu pirmā posma sociālās konverģences analīzi	40
2. NODAĻA. NODARBINĀTĪBAS UN SOCIĀLĀS JOMAS REFORMAS. DALĪBVALSTU SNIEGUMS UN RĪCĪBA.....	49
2.1. 5. pamatnostādne. Palielināt pieprasījumu pēc darbaspēka	49
2.1.1. Galvenie rādītāji	49
2.1.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi.....	63
2.2. 6. pamatnostādne. Stiprināt darbaspēka piedāvājumu un uzlabot piekļuvi nodarbinātībai, prasmju un kompetenču apguvei mūža garumā.....	66
2.2.1. Galvenie rādītāji	67
2.2.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi.....	95
2.3. 7. pamatnostādne. Uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga efektivitāti	104
2.3.1. Galvenie rādītāji	104
2.3.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi.....	121
2.4. 8. pamatnostādne. Veicināt vienādas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību	126
2.4.1. Galvenie rādītāji	126
2.4.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi.....	159
3. NODAĻA. VALSTU PIRMĀ POSMA ANALĪZE	165
Beļģija	167
Bulgārija.....	169
Čehija	171
Dānija	173
Vācija	175
Igaunija.....	177
Īrija	179

Grieķija.....	181
Spānija.....	183
Francija.....	185
Horvātija.....	187
Itālija	189
Kipra	191
Latvija.....	193
Lietuva.....	195
Luksemburga.....	197
Ungārija.....	199
Malta	201
Nīderlande	203
Austrija.....	205
Polija	207
Portugāle.....	209
Rumānija	211
Slovēnija.....	213
Slovākija.....	215
Somija.....	217
Zviedrija	219

GALVENIE VĒSTĪJUMI

Ar Eiropas Komisijas un Padomes vienoto nodarbinātības ziņojumu (VNZ) tiek uzraudzīta situācija nodarbinātības jomā Savienībā un nodarbinātības pamatnostādņu īstenošana atbilstoši LESD 148. pantam. Ziņojumā sniegts gada pārskats par svarīgākajām norisēm nodarbinātības un sociālajā jomā Savienībā, kā arī par dalībvalstu jaunākajiem politikas pasākumiem saskaņā ar dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņem¹, kā arī norādītas ar to saistītās galvenās prioritārās politikas darbības jomas. Tajā joprojām liela uzmanība ir pievērsta Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanai, it īpaši izmantojot tematiskos izcēlumus, kas attiecas uz dažādiem pīlāra principiem, ņemot vērā sociālekonomiskās perspektīvas un jaunākās politikas iniciatīvas. Ziņojuma 1. nodaļā sniegts pārskats par galvenajām nodarbinātības un sociālajām tendencēm un progresu, kas panākts attiecībā uz ES 2030. gada pamatmērķrādītājiem un nacionālajiem mērķrādītājiem. Tajā arī sniegti horizontāli konstatējumi, kuru pamatā ir augšupējas sociālās konverģences risku analīze. Ziņojuma 2. nodaļā ir analizētas problēmas un politikas risinājumi dalībvalstīs attiecībā uz katru no četrām nodarbinātības pamatnostādņēm. 3. nodaļā ir sniegta analīze par katru dalībvalsti, pamatojoties uz sociālās konverģences sistēmas (SKS) principiem². Šī analīze atbilst LESD 148. pantam. Tā ir arī kā atbilde uz 3. panta 3. punkta b) apakšpunktu Regulā (ES) 2024/1263 par ekonomikas politikas efektīvu koordināciju un budžeta daudzpusēju uzraudzību, pamatojoties uz kuru Komisijas veiktā uzraudzība attiecībā uz nodarbinātības pamatnostādņu īstenošanu Eiropas pusgadā ietver sistēmu sociālās konverģences risku apzināšanai³. VNZ identificēto problēmu risināšana palīdzēs sasniegt augšupēju sociālo konverģenci, stiprinās Savienības virzību uz taisnīgu zaļo un digitālo pārkārtošanos un sniegs ieguldījumu demogrāfisko pārmaiņu risināšanā, kā arī palīdzēs sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus un īstenot līdztiesības savienības stratēģijas⁴. Pamatojoties uz Komisijas priekšlikumu un pēc informācijas apmaiņas attiecīgajās Padomes padomdevējās komitejās ziņojuma, galīgo tekstu pieņems Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības (EPSCO) padome.

Ziņojumā ir uzraudzīts progress, kas panākts, lai sasniegtu ES 2030. gada pamatmērķrādītājus attiecībā uz nodarbinātību, prasmēm un nabadzības mazināšanu, kurus atzinīgi novērtēja ES līderi Portu sociālajā samītā un 2021. gada jūnijā Eiropadome. Neraugoties uz ekonomikas attīstības tempa kritumu, ES ir uz pareizā ceļa, lai līdz 2030. gadam sasniegtu savu nodarbinātības līmeņa pamatmērķrādītāju, taču vienlaikus ir vajadzīgi ievērojami turpmāki centieni, lai sasniegtu ES pamatmērķrādītājus attiecībā uz prasmēm un nabadzības mazināšanu:

- ES nodarbinātības līmenis 2023. gadā sasniedza 75,3 %, un tas nozīmē, ka līdz 78 % mērķrādītājam, kas jāsasniedz līdz 2030. gadam, pietrūkst tikai 2,7 procentpunktu.

¹ Nodarbinātības pamatnostādņu pēdējo atjauninājumu Eiropas Savienības Padome pieņēma 2024. gada novembrī ([OV L 2024/3134, 13.12.2024.](#)).

² Pēc diskusijām EPSCO padomē 2023. gada jūnijā par sociālās konverģences sistēmu (SKS) un [svarīgākajiem vēstījumiem, ko EMCO un SPC izstrādāja](#), pamatojoties uz [darbu, kuru no 2022. gada oktobra līdz 2023. gada maijam veica īpašā EMCO un SPC apvienotā darba grupa](#).

³ Turklāt tās pašas regulas 8. apsvērumā ir noteikts: “Eiropas pusgada kontekstā veiktās nodarbinātības un sociālo norišu integrētās analīzes ietvaros Komisija novērtē augšupējas sociālās konverģences riskus dalībvalstīs un uzrauga progresu Eiropas sociālo tiesību pīlāra principu īstenošanā, pamatojoties uz sociālo rezultātu pārskatu un sociālās konverģences sistēmas principiem.”

⁴ Dzimumu līdztiesības stratēģija 2020.–2025. gadam, ES rasisma apkarošanas rīcības plāns 2020.–2025. gadam, ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskais satvars 2020.–2030. gadam, LGBTIQ līdztiesības stratēģija, Personu ar invaliditāti tiesību stratēģija 2021.–2030. gadam.

Lielākā daļa dalībvalstu 2023. gadā panāca turpmāku progresu virzībā uz saviem valsts nodarbinātības mērķrādītājiem, savukārt piecas jau ir sasniegušas vai pārsniegušas savus mērķrādītājus;

- attiecībā uz prasmēm jānorāda, ka saistībā ar pieaugušo dalību mācībās ES panāktais progress ir visai neliels – no 37,4 % 2016. gadā līdz 39,5 % 2022. gadā, un tas joprojām ir tālu no 60 % ES pamatmērķrādītāja. Piedevām lielākā daļa dalībvalstu iepalika centienos sasniegt savus nacionālos mērķrādītājus. Tas norāda, ka ir vajadzīgi ievērojami turpmāki centieni saskaņā ar Eiropas ieceri saglabāt konkurētspēju, būt inovatīvai un iekļaujošai zaļās un digitālās pārveides un sabiedrības novecošanas kontekstā;
- neraugoties uz Covid-19 krīzi, lielām enerģijas izmaksām un inflāciju, 2023. gadā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku skaits ES bija par aptuveni 1,6 miljoniem mazāks nekā 2019. gadā. Tas joprojām ir tālu no ES pamatmērķrādītāja, proti, līdz 2030. gadam panākt samazinājumu par vismaz 15 miljoniem. Gandrīz pusē dalībvalstu palielinājās riskam pakļauto cilvēku skaits, un tas liecina par pretēju virzību salīdzinājumā ar iecerēm, kas ietvertas to nacionālajos mērķrādītājos. Ņemot to vērā, atlikušajā desmitgadē centieni būs ievērojami jāpaaugstina.

Kopā ar kohēzijas politikas fondiem dalībvalstu atveseļošanas un noturības plānos (ANP) paredzēto reformu un investīciju īstenošana veicina taisnīgu, iekļaujošu un ilgtspējīgu izaugsmi. Līdztekus atbalstam, ko politikas intervences pasākumiem attiecīgajās politikas jomās sniedz Eiropas Sociālais fonds Plus (ESF+), Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Taisnīgas pārkārtošanās fonds (TPF) un tehniskā atbalsta instruments (TAI), Atveseļošanas un noturības mehānisms (ANM) sekmē Savienības ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, uzlabojot dalībvalstu konkurētspēju, noturību, krīzgatavību, pielāgošanās spēju un izaugsmes potenciālu un veicinot augstas kvalitātes darbvietu radīšanu, īstenojot šai nolūkā attiecīgas reformas un investīcijas. Šādā veidā šis mehānisms veicina arī Eiropas sociālo tiesību pilnā īstenošanu⁵. Kopējais dalībvalstīm piešķirto līdzekļu apjoms sociālajiem izdevumiem ir aptuveni 162,5 miljardi EUR, kas veido aptuveni 25 % no kopējiem aplēstajiem izdevumiem⁶. Līdz šim Komisija ANM ietvaros ir izmaksājusi aptuveni 269 miljardus EUR kā dotācijas, aizdevumus un priekšfinansējumu. Paredzams, ka no 7129 atskaides punktiem un mērķrādītājiem, kas iekļauti 27 ANP, 2201 veicinās sociālo politiku (aptuveni 31 %). No 1742 atskaides punktiem un mērķrādītājiem, kas bija izpildīti līdz 14. novembrim, 505 sekmē sociālo politiku (aptuveni 30 %). VNZ sniegtā politikas reakcijas analīze aptver arī tādu pasākumu izlasi, kas atbalstīti ar ES finansējumu, jo īpaši no ANM, ESF+, ERAF, TPF un TAI līdzekļiem. Tie visi atbalsta gan izaugsmes un nodarbinātības izredzes, gan sociālo un ekonomisko kohēziju un noturību Savienībā.

2025. gada VNZ saskaņā ar Regulas (ES) 2024/1263 3. panta 3. punkta b) apakšpunktu un pamatojoties uz sociālās konverģences sistēmas (SKS) principiem, ir sniegta analīze par konkrētām valstīm. Pamatojoties uz esošajiem instrumentiem (sociālo rezultātu pārskatu un saskaņoto VNZ “luksofora” metodiku), tiek analizēts dalībvalstu darba tirgus, prasmes un sociālās problēmas, lai identificētu iespējamus riskus augšupējai sociālajai konverģencei, kas otrajā posmā ir jāanalizē padziļināti. Kopumā SKS pirmā posma analīze norāda, ka:

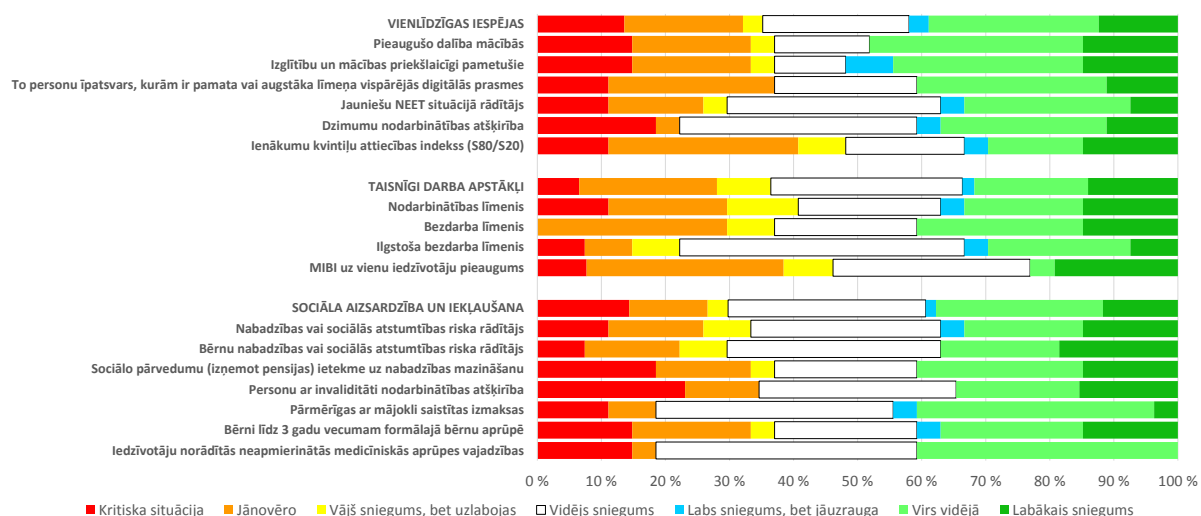
⁵ Regula (ES) 2021/241, ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu (OV L 57, 18.2.2021., 17. lpp.).

⁶ Sociālo izdevumu kategorijas definē un piemēro, pamatojoties uz metodiku, kuru Komisija, apspriedusies ar Eiropas Parlamentu un dalībvalstīm, ir pieņēmusi Deleģētajā regulā (ES) 2021/2105.

- i. 2023. gadā turpinās augšupēja konverģence darba tirgū, savukārt joprojām ir jāuzlabo nepietiekami pārstāvēto grupu nodarbinātības rezultāti;
- ii. vērojami nelieli uzlabojumi ES līmenī attiecībā uz prasmēm, tomēr šajā jomā joprojām pastāv riski augšupējai konverģencei;
- iii. vērojama nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītāja vispārēja stabilitāte ES līmenī, savukārt attiecībā uz sociālajiem rezultātiem vēl arvien pastāv daži riski augšupējai konverģencei.

Komisijas dienesti veiks detalizētāku otrā posma analīzi (izmantojot plašāku kvantitatīvu un kvalitatīvu pierādījumu kopumu) attiecībā uz valstīm, saistībā ar kurām pirmajā posmā ir konstatēti iespējami riski augšupējai sociālajai konverģencei. Tās ir Bulgārija, Igaunija, Spānija, Itālija, Lietuva, Ungārija, Rumānija – par šīm valstīm veikta otrā posma analīze arī pagājušajā gadā –, kā arī Grieķija, Horvātija un Luksemburga, par kurām šāda analīze šogad tiks veikta pirmo reizi. Attiecībā uz Grieķiju tas ir saistīts ar zināmu pasliktināšanos vai vispārēju stabilitāti līmenī, kas joprojām ir tālu no ES vidējā rādītāja sociālajā jomā (pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas, iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības, *AROPE* – kopumā un attiecībā uz bērniem, sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu, kā arī ienākumu nevienlīdzība), pastāvīgām darba tirgus problēmām sievietēm un jauniešiem un zemu pieaugušo dalību mācībās, kas arvien pasliktinās. Attiecībā uz Horvātiju otrā posma analīzes noteikšana ir saistīta ar prasmju jomu (maza un sliktāka pieaugušo dalība mācībās, būtiski samazinājies to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes), to, ka, neraugoties uz uzlabojumiem, vispārējais nodarbinātības līmenis joprojām ir zemāks nekā vidēji ES un personu ar invaliditāti nodarbinātības situācija joprojām ir sarežģīta, kā arī dažām problēmām sociālajā jomā (sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu, kā arī ienākumu nevienlīdzība). Attiecībā uz Luksemburgu otrā posma analīzes noteikšana ir saistīta ar dažu sociālo rādītāju neseno būtisko pasliktināšanos (*AROPE* – kopumā un attiecībā uz bērniem, sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu) un pastāvīgi augsto ar mājokli saistītu pārmērīgu izmaksu rādītāju, darba tirgus tendencēm, kas pēdējā laikā pasliktinājušās (bezdarbs un ilgstoša bezdarba līmenis, personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība), kā arī to pieaugušo īpatsvara samazināšanos, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, pat ja statistikas rādītāji joprojām ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju. Sīkāka analīze ir sniegta ziņojuma 3. nodaļā par katru no 27 dalībvalstīm.

Nodarbinātība, prasmes un sociālās problēmas ES dalībvalstīs atbilstoši sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem

Piezīme. Trūkst datu dažiem rādītājiem par dažām valstīm, sk. 1.4.1. tabulu 1.4. iedaļā. Apzīmējumu skaidrojumi ir sniegti 6. pielikumā.

Neraugoties uz vājo ekonomisko vidi 2023. gadā, darba tirgus rezultāti ES vidēji joprojām bija spēcīgi, un nodarbinātības izaugsme vēl aizvien bija stabila. ES nodarbinātības līmenis 2023. gadā sasniedza jaunu rekordaugstu atzīmi – 75,3 % (pieaugums par 0,7 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2022. gadu), un 2024. gada 2. ceturksnī tas pieauga līdz 75,8 %. Pēc straujās atveseļošanas pēc pandēmijas 2022. gadā (+2,3 %) nākamā gada pieauguma temps 1,1 % apmērā iezīmēja atgriešanos pie vidējiem rādītājiem, kādi bija vērojami pirms Covid-19 (2013.–2019. g.). Tajā pašā laikā bezdarba līmenis ES samazinājās līdz rekordzemei atzīmei, proti, 6,1 % 2023. gadā, un 2024. gada septembrī sasniedza 5,9 %. Pirms Covid pandēmijas galvenais nodarbinātības izaugsmes virzītājspēks bija bezdarba samazināšanās, taču tagad zema bezdarba līmeņa apstākļos galvenais nodarbinātības izaugsmes avots ir darbaspēka pieaugums. 2023. gadā aptuveni 90 % no nodarbinātības izaugsmes bija skaidrojami ar darbaspēka paplašināšanos. To lielā mērā veicināja aktīvākā darbaspējas vecuma (25–54) darba ņēmēji ar augstāko izglītību, no kuriem daudzi bija trešo valstu valstspiederīgie, kā arī gados vecāki darba ņēmēji ar vidējo vai augstāko izglītību. Nodarbinātības izaugsme bija spēcīgāka arī nozarēs, kurās bija ievērojams darbaspēka trūkums, piemēram, IKT un būvniecības jomā. To var skaidrot gan ar pieaugošo darbaspēka piedāvājumu, gan ar darbvietu sadalījuma maiņu uz šīm nozarēm ar augstu pieprasījumu. Kopumā tika novērota nodarbinātības līmeņa konverģence starp dalībvalstīm, lai gan daudzās dalībvalstīs joprojām pastāv ievērojamas reģionālās atšķirības. Nesenajos Padomes secinājumos ir risināti jautājumi par piekļuvi atbalsta dienestiem un nodarbinātības dienestiem, lai veicinātu nabadzības riskam pakļauto cilvēku, arī romu, sociālo iekļaušanu, samazinot teritoriālo nevienlīdzību⁷.

⁷ [EPSCO padome apstiprinājusi 2024. gada 2. decembrī.](#)

Stabils darba tirgus, neraugoties uz lēnāku ekonomikas izaugsmi

75,8 %

**nodarbinātības
līmenis** (20–64 g.)

2024. g. 2. cet.
(par 0,5 pp
augstāks nekā
pirms gada)

75,4 %

**ekonomiskās
aktivitātes
līmenis** (15–64 g.)

2024. g. 2. cet.
(par 0,4 pp
augstāks nekā
pirms gada)

6,0 %

bezdarba līmenis
(15–74 g.)

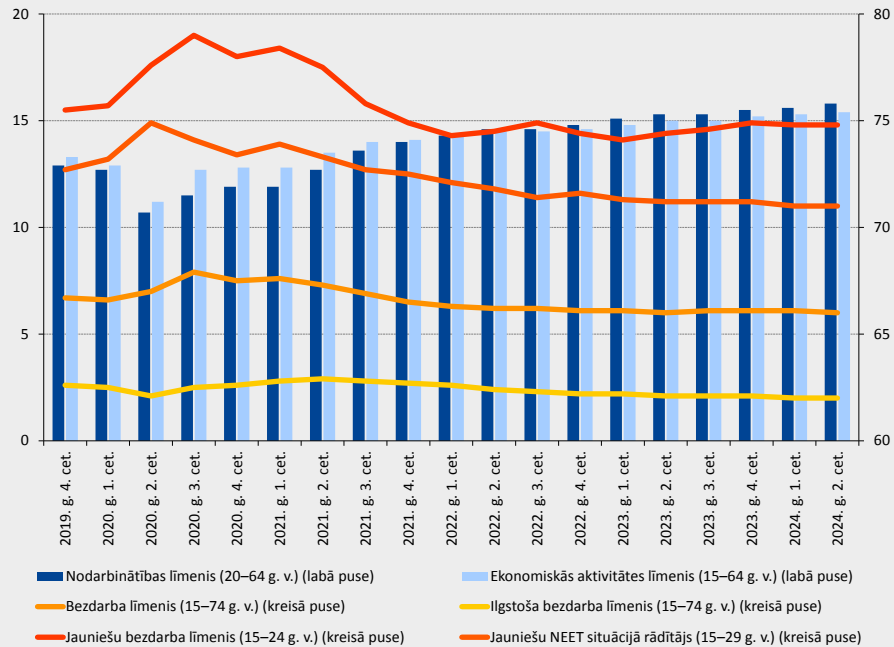
2024. g. 2. cet.
(nemainīgs
salīdzinājumā ar
iepriekšējo gadu)

14,8 %

**jauniešu
bezdarba līmenis**
(15–24 g.)

2024. g. 2. cet.
(par 0,4 pp
augstāks nekā
pirms gada)

Darba tirgus pamatrādītāji ES27 (% , pa ceturkšņiem)

Avots: Eurostat [[lfisi_emp_q](#)], [[une_rt_q](#)], [[une_ltu_q](#)] un [[lfisi_neet_q](#)]. Sezonāli koriģēti, nevis kalendāri koriģēti dati.

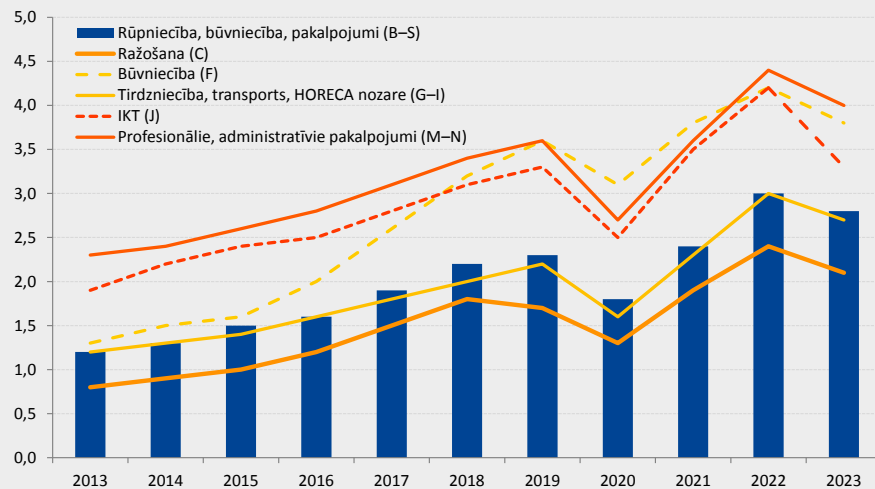
Darba ražīgums ES aug lēni. Lai gan darba ražīguma pieauguma temps vidēji gadā pirms 2007. gada bija aptuveni 1,4 %, laikposmā no 2010. līdz 2019. gadam tas samazinājās līdz 0,8 % un pēc tam līdz 2023. gadam turpināja samazināties, sasniedzot 0,7 %. Tāpēc pieaugums joprojām ir strukturāli lēns un var apdraudēt ES globālo konkurētspēju un sniegumu nākotnes izaugsmes potenciāla, darbvietu radīšanas un dzīves līmeņa ziņā. Galvenais faktors, kas nosaka šo zemo darba ražīguma pieaugumu, ir vājais kopējās faktoru produktivitātes pieaugums. Kā viens no tā pamatcēloņiem Mario Dragi ziņojumā par Eiropas konkurētspējas nākotni ir uzsvērtas būtiskas nepilnības ES augsto tehnoloģiju specializācijā, inovācijā un investīcijās, it īpaši salīdzinājumā ar Amerikas Savienotajām Valstīm. Kā svarīgi faktori tiek minēti arī vienotā tirgus sadrumstalotība un regulējuma sarežģītība. Svarīgi ir tas, ka darbaspēka un prasmju trūkums kavē tehnoloģiju ieviešanu un palielina izmaksas, vēl vairāk samazinot pieprasījumu pēc darbaspēka. Dragi ziņojumā uzsvērts: lai palielinātu konkurētspēju, ir būtiski pielāgot izglītības un apmācības sistēmas mainīgajām prasmju vajadzībām, jo īpaši saistībā ar divējādo pārkārtošanos, par prioritāti nosakot pieaugušo izglītību un profesionālo izglītību un apmācību. Administratīvo šķēršļu, regulatīvā un ziņošanas sloga samazināšana, inovācijas veicināšana un rezultātu koplīguma sarunu atbalstīšana var palīdzēt nodrošināt ražīguma palielināšanos un saglabāt algu pieaugumu un konkurētspēju.

Savienībā vēl aizvien jūtams ievērojams darbaspēka trūkums

Brīvo darbvietu īpatsvars 3 % vai vairāk profesionālo, zinātnisko un tehnisko darbību, informācijas un komunikācijas, kā arī būvniecības jomā 2023. gadā

Par 20 % lielāks darbaspēka trūkums 2023. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu

Brīvo darbvietu rādītāji ES pa saimnieciskajām darbībām (% , gada dati)

Piezīme. NACE 2. red. darbības, B-S (Rūpniecība, būvniecība un pakalpojumi (izņemot mājsaimniecību kā darba devēju darbību un ārpusteritoriālo organizāciju un institūciju darbību)), C (ražošana), F (būvniecība), G-I (vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, transports, izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi), J (informācija un komunikācija), M-N (profesionālās, zinātniskās un tehniskās darbības).

Avots: Eurostat [jvs_a_rate_r2].

Darbaspēka un prasmju trūkumam ir tendence samazināties, bet ES tas joprojām ir ievērojams; šo problēmu risināšanai ir izšķiroša nozīme, lai palielinātu ES konkurētspēju, inovācijas spējas un iekļaujošu un ilgtspējīgu izaugsmi. Pēdējo desmit gadu laikā darbaspēka un prasmju trūkums ir palielinājies visās dalībvalstīs. Lai gan sezonāli koriģētais brīvo darbvietu rādītājs samazinājās no 2,9 % 2023. gada 1. ceturksnī līdz 2,4 % 2024. gada 2. ceturksnī, atspoguļojot vājāku ekonomikas izaugsmi un pieticīgākas darbā pieņemšanas gaidas, tas joprojām ievērojami pārsniedz pirmspandēmijas (2013.–2019. gada) vidējo rādītāju, proti, 1,7 %. Šo trūkumu izraisa demogrāfiskās pārmaiņas, pieprasījums pēc jaunām prasmēm, kas saistītas ar tehnoloģiju attīstību un divējādo pārkārtošanos (tajā skaitā inženiertehniskās, tehniskās, zinātnes, praktiskās un uzraudzības prasmes)⁸, kā arī slikti darba apstākļi noteiktās nozarēs. Par šo trūkumu ziņo visu lielumu un nozaru uzņēmumi, un tas ir īpaši izplatīts aprūpes, izglītības, STEM (jo īpaši IKT), būvniecības, transporta un dažu ar pakalpojumiem saistītu profesiju (piemēram, pavāru un viesmīļu) jomā. Darbaspēka trūkums var liecināt par potenciāli spēcīgu ekonomiku, dodot darba ņēmējiem iespēju vienoties par labākām algām un darba apstākļiem, taču vienlaikus – it īpaši, ja tas ieilgst –, tas kavē produktivitāti un inovācijas spējas, vājina ES konkurētspēju, rada šķēršļus izaugsmei un kavē progresu zaļās un digitālās pārkārtošanās jomā. Lai novērstu šo trūkumu, būtiska nozīme ir saskaņotai un pastiprinātai rīcībai ES, dalībvalstu un reģionālā līmenī, iesaistot arī sociālos partnerus un citas attiecīgās ieinteresētās personas. 2024. gada martā Komisija nāca klajā ar rīcības plānu⁹ darbaspēka un prasmju trūkuma novēršanai, kas sagatavots ciešā sadarbībā ar sociālajiem partneriem. Tas balstās uz daudzajām jau īstenotajām iniciatīvām, un tajā noteiktas jaunas darbības, ko ES, dalībvalstis un sociālie partneri veiks vai kas tiem būtu jāveic, lai novērstu darbaspēka un prasmju trūkumu. Tās ietver pasākumus, kas saistīti ar nepietiekami pārstāvēto grupu aktivizēšanu darba tirgū, atbalstu prasmēm un izglītībai, darba

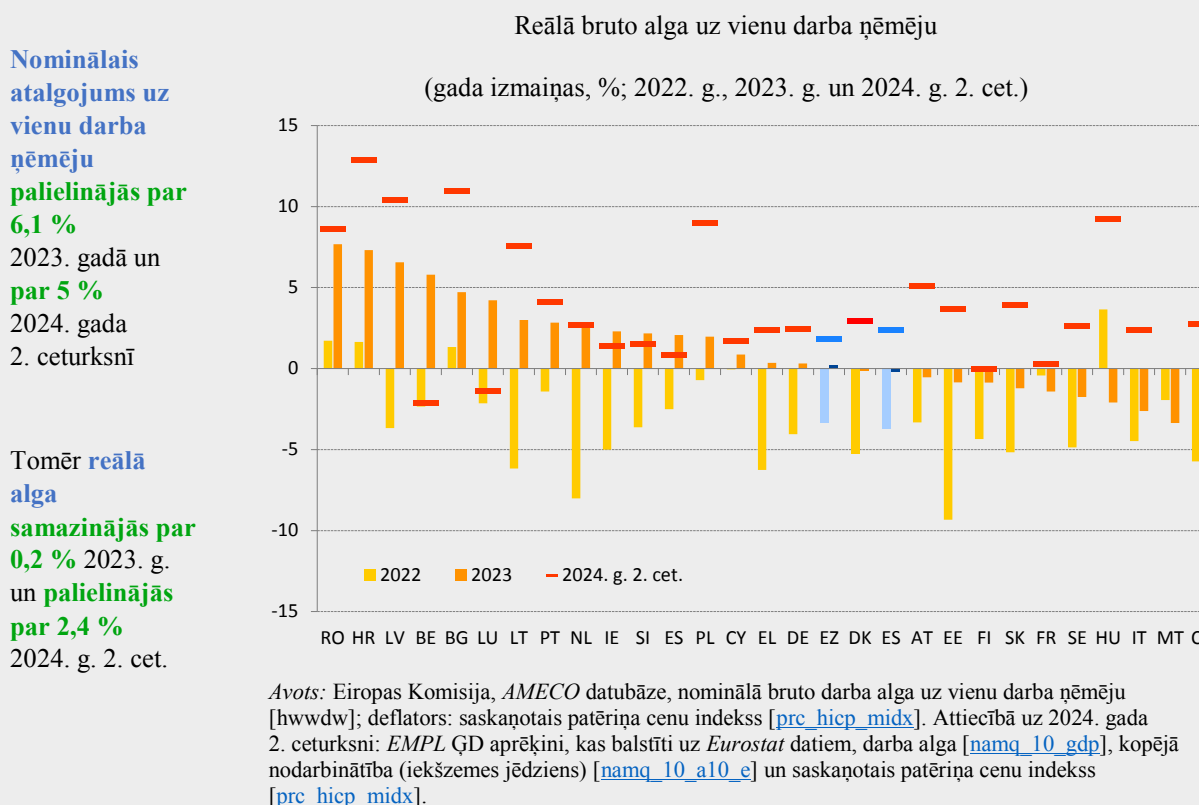
⁸ Sk. UNIDO, “What are green skills?”, 2023.

⁹ Sk. Eiropas Komisija, [Komisija izklāsta pasākumus darbaspēka un prasmju trūkuma novēršanai](#), 2024.

apstākļu uzlabošanu, kā arī taisnīgas mobilitātes veicināšanu ES iekšienē un tās papildināšanu, piesaistot talantus no valstīm ārpus ES.

Algu pieaugums ES 2023. gadā saglabājās stabils, tomēr dažādās dalībvalstīs tas ievērojami atšķirās. Situācijā, ko vēl arvien raksturoja augsta inflācija un darba tirgi, kur pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedza piedāvājumu, nominālā atalgojuma uz vienu darba ņēmēju gada pieaugums ES sasniedza rekordaugstu līmeni (6,1 % salīdzinājumā ar 2022. gadu, kad tas bija 4,9 %). Pēc tam, samazinoties inflācijai, 2024. gada 2. ceturksnī tas nokritās līdz 5,0 %. Pēc būtiska krituma (par 3,7 %) 2022. gadā reālā alga 2023. gada otrajā pusē sāka pieaugt, 2024. gada 2. ceturksnī palielinoties par 2,4 % (salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu). Šo augšupejošās tendences atsākšanos noteica inflācijas samazināšanās un joprojām spēcīgs nominālo algu pieaugums. Neraugoties uz šiem nesenajiem pozitīvajiem rādītājiem, 2024. gadā reālā alga vidēji ES un astoņās dalībvalstīs (Čehijā, Dānijā, Somijā, Itālijā, Francijā, Vācijā, Grieķijā un Zviedrijā) joprojām ir zemāka par pirmspandēmijas līmeni. Likumā noteiktās minimālās algas palielinājums lielā mērā kompensē minimālās algas saņēmēju pirktspējas zudumu lielākajā daļā dalībvalstu. Tas galvenokārt bija 2023. un 2024. gada janvārī veiktās regulārās ikgadējās pārskatīšanas rezultāts, kā arī abos gados veiktu būtisku korekciju rezultāts. Direktīvas par adekvātām minimālajām algām¹⁰ transponēšana būs būtiska, lai aizsargātu to personu pirktspēju, kurām ir mazas algas, kā arī novērstu un apkarotu nabadzības riskus nodarbināto vidū, vienlaikus pastiprinot stimulus strādāt. Direktīvā ir iekļauti arī pasākumi, kuru mērķis ir veicināt koplīguma sarunas, kā arī uzlabot izpildes un pārraudzības mehānismus visās dalībvalstīs.

Reālā alga atkal kāpj, bet vēl nav atguvusies no iepriekšējos gados novērotā krituma

¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2022/2041 (2022. gada 19. oktobris) par adekvātām minimālajām algām Eiropas Savienībā (OV L 275, 25.10.2022., 33. lpp.).

Nodarbinātu personu nabadzība ES 2023. gadā nedaudz samazinājās, bet joprojām skāra katru divpadsmito darba ņēmēju, un tā bija ievērojami lielāka nestandarta nodarbinātības veidu gadījumā. Kopumā šis īpatsvars samazinājās no 8,5 % 2022. gadā līdz 8,3 % 2023. gadā un bija mazāks nekā pirms desmit gadiem un tieši pirms Covid-19 pandēmijas. Nodarbinātu personu nabadzība 2023. gadā samazinājās gandrīz pusē dalībvalstu, neraugoties uz to, ka daudzas no tām 2022. gadā saskārās ar augstu inflāciju un ievērojamu reālās algas kritumu. Tas liecina, ka šajās valstīs medianālie ienākumi samazinājās straujāk nekā nabadzīgu darba ņēmēju ienākumi, ko atbalstīja minimālās algas un sociālo pārvedumu pārskatīšana. Agrīnas *Eurostat* aplēses liecina, ka nodarbinātu personu nabadzības līmenis 2024. gadā saglabāsies stabils (attiecībā uz 2023. gada ienākumiem). Tāpat kā iepriekšējos gados nodarbinātu personu nabadzība visā ES bija ievērojami lielāka trešo valstu pilsoņu un ārpus ES dzimušo personu vidū (attiecīgi 22,5 % un 18,5 %), mazizglītotu darba ņēmēju (18,4 %), nepilna laika darba ņēmēju, pagaidu darba ņēmēju (12,6 % attiecībā uz abiem) un darba ņēmēju, kas dzīvo māsaimniecībās ar apgādājamiem bērniem (10,0 %), vidū. Nodarbinātu personu nabadzība bija lielāka nestandarta nodarbinātības veidos (pagaidu darbinieki, nepilna laika darba ņēmēji un pašnodarbinātie), pat ja sociālās aizsardzības pabalstiem bija salīdzinoši lielāka nozīme viņu nabadzības riska samazināšanā. Sociālo pabalstu segums starp dalībvalstīm un starp dažādām darba ņēmēju kategorijām bija ļoti atšķirīgs. Pašnodarbinātie, kuri bija pakļauti nabadzības riskam pirms sociālo pārvedumu piemērošanas, sociālos pabalstus saņēma visretāk, un 2023. gadā to segums ES bija 12,7 %. Formālā seguma ziņā¹¹ 2023. gada pavasarī 15 dalībvalstīs vismaz vienā sociālās aizsardzības jomā vēl arvien bija jūtams atbalsta trūkums attiecībā uz vismaz vienu nestandarta darba ņēmēju grupu – visbiežāk saistībā ar bezdarba, slimības un/vai maternitātes pabalstiem.

Starp dalībvalstīm pastāv lielas atšķirības piespiedu pagaidu darba komponentā, un tas biežāk sastopams sieviešu vidū

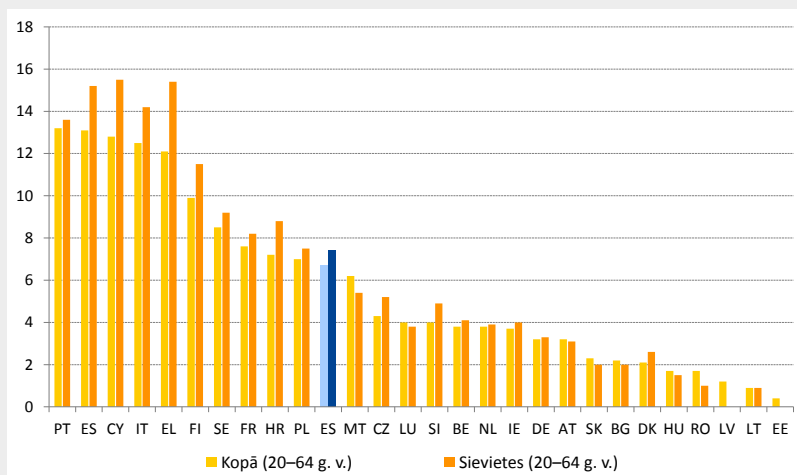
Piespiedu pagaidu darba ņēmēju īpatsvars, % no kopējā darba ņēmēju skaita (20–64 g.) (%), 2023)

12,3 %

darba ņēmēju (20–64 g.), kas strādāja uz **terminētu darba līgumu** pamata 2023. gadā ES

7,4 %

sieviešu (20–64 g.), kas strādāja uz **piespiedu terminētu darba līgumu** pamata (salīdzinājumā ar 6,2 % vīriešu)

Avots: Eurostat [[lfsa_etgar](#)] un [[lfsa_etgar](#)], ES darbaspēka apsekojums.

¹¹ “Formālais segums” grupai ir situācija konkrētā sociālās aizsardzības jomā (piem., vecums, slimība, bezdarbs, maternitāte), kad spēkā esošie tiesību akti vai koplīgums nosaka, ka attiecīgās grupas personas ir tiesīgas piedalīties sociālās aizsardzības shēmā, kas aptver konkrētu jomu.

Lai gan daļa darba ņēmēju augstu vērtē elastīgumu, darba tirgus segmentācija, kas saglabājas ilgstoši, var negatīvi ietekmēt sociālo taisnīgumu. Dažām grupām, jo īpaši jauniešiem un augstprasmīgiem darba ņēmējiem, nepastāvīgas darbvietas, kā arī nepilna laika nodarbinātības iespējas var atvieglot ienākšanu darba tirgū un prasmju pilnveidi, kā arī nodrošināt lielāku elastību un darba un privātās dzīves līdzsvaru. Tomēr pastāvīgās atšķirības, kas saistītas ar drošību attiecībā uz darbvietu, kā arī ar darba apstākļiem, starp darba ņēmējiem (bieži vien ar sekām attiecībā uz piekļuvi sociālajai aizsardzībai) rada atšķirības, kas mēdz palielināt nevienlīdzību. Konkrētāk, pagaidu nodarbinātība ir saistīta ar lielāku nedrošību par darbvietu, ja vien tā nav kā starpposms ceļā uz beztermiņa darba līgumiem. Turklāt no tā izrietošā nestabilitāte veicina nelabvēlīgākus darba apstākļus dažās nozarēs un profesijās, kurās pastāvīgi jūtams liels darbaspēka trūkums. Ņemot vērā augsto nodarbinātības līmeni ES, to darba ņēmēju īpatsvars, kas strādā uz terminētu darba līgumu pamata, nedaudz samazinājās (no 12,9 % 2022. gadā līdz 12,3 % 2023. gadā) ar būtiskām atšķirībām starp dalībvalstīm (no vairāk nekā 15 % dažās dalībvalstīs līdz mazāk nekā 3 % citās). Konkrēti dažās dalībvalstīs vēl arvien ir augsts terminētu darba līgumu īpatsvars, kā arī zems pārejas uz pastāvīgām darbvietām rādītājs. Terminēti darba līgumi joprojām ir vairāk izplatīti arī jauniešu un sieviešu vidū. Turklāt 2023. gadā vairāk nekā puse pagaidu darba ņēmēju ES bija noslēguši šādus līgumus piespiedu kārtā – tas ir neliels samazinājums salīdzinājumā ar 2022. gadu (arī šajā komponentā vērojamas būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm), un šāda nodarbinātības forma biežāk bija vērojama sieviešu vidū. Tajā pašā laikā nepilna laika nodarbinātības īpatsvars ES 2023. gadā nedaudz palielinājās. Neraugoties uz uzlabojumiem, vairākās dalībvalstīs šajā aspektā joprojām ir ievērojams piespiedu komponents. Darba tirgus segmentāciju var risināt, cita starpā izmantojot pielāgotu aktīvu darba tirgus politiku, kas veicina augšupēju pāreju no vienas darbavietas uz citu, kā arī stimulus darba devējiem pieņemt darbā un noturēt darba ņēmējus.

Arvien svarīgāka ES ekonomikas daļa ir digitālās darba platformas – tās nodrošina darba iespējas, bet arī rada īpašas problēmas, jo sevišķi saistībā ar darba ņēmēju nodarbinātības statusu. Laikposmā no 2016. līdz 2020. gadam ieņēmumi no ES platformu ekonomikas pieauga gandrīz pieckārtīgi, un tika lēsts, ka 2020. gadā vairāk nekā 28 miljoni cilvēku strādā, izmantojot digitālās darba platformas, un tika uzskatīts, ka to skaits pastāvīgi pieaugs¹². Lielākā daļa šo cilvēku ir patiesi pašnodarbinātas personas, taču aplēses liecina, ka 5,5 miljoni ir nepareizi klasificēti kā pašnodarbinātas personas. Vairāk nekā puse cilvēku, kas strādā, izmantojot platformas, nopelna mazāk par minimālo algu¹³. Ņemot vērā iepriekš minēto, Direktīvas par darba nosacījumu uzlabošanu platformu darbā¹⁴ mērķis cita starpā ir risināt jautājumu par fiktīvu pašnodarbinātību digitālajās darba platformās, atvieglot nodarbinātības statusa pareizu noteikšanu, izmantojot nodarbinātības legālo prezumpciju. Turklāt tā nodrošina gan darbiniekiem, gan pašnodarbinātām personām, kas strādā, izmantojot platformas, jaunas tiesības, kas nodrošina lielāku pārredzamību, taisnīgumu un pārskatatbildību algoritmiskās pārvaldības ziņā. Direktīva arī stiprina sociālo dialogu un koplīguma sarunas.

¹² Eiropas Komisija, [Komisijas dienestu darba dokuments. Ietekmes novērtējuma kopsavilkuma ziņojums. Pavaddokuments dokumentam “Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par darba apstākļu uzlabošanu platformu darbā”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021.

¹³ Eiropas Komisija, [“Study to gather evidence on the working conditions of platform workers”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁴ [Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva \(ES\) 2024/2831 \(2024. gada 23. oktobris\) par darba nosacījumu uzlabošanu platformu darbā\(OV L, 2024/2831, 11.11.2024.\)](#).

Straujais progress mākslīgā intelekta (MI) un citu digitālo tehnoloģiju – tajā skaitā datu analīzes, virtuālo pasaulu, kiberdrošības, kvantiskās datošanas, mākoņdatošanas un perifērdatošanas – jomā rosina būtiskas pārmaiņas darba tirgū, kam nepieciešama cieša uzraudzība un atbilstoši politikas risinājumi. Paredzams, ka tas ietekmēs gan darbvietu skaitu un kvalitāti, gan darba ņēmēju dzīves kvalitāti. Jaunākie pētījumi¹⁵ apstiprina, ka īstermiņā MI ieviešanas galvenā neto ietekme uz nodarbinātību varētu būt pozitīva, palielinot pieprasījumu pēc prasmēm, kas vajadzīgas tā izstrādei un ieviešanai, tomēr ieguvumi nodarbinātības ziņā būtu piesardzīgi jālīdzsvaro ar MI potenciālu aizstāt parastās darbavietas¹⁶. Piedevām atšķirībā no iepriekšējiem automatizācijas viļņiem ģeneratīvais MI varētu būtiski ietekmēt augstprasmīgus darba ņēmējus. Turklāt automatizācija, izmantojot MI balstītas progresīvas robotikas tehnoloģijas, var būtiski ietekmēt ražošanas procesus un pakalpojumu sniegšanu, vienlaikus mainot darba profilus un palielinot vajadzību pēc digitālajām, analītiskajām un vispārīgajām prasmēm¹⁷. Šajā kontekstā ES MI akta¹⁸ (stājās spēkā 2024. gada augustā) mērķis ir nodrošināt, ka MI ir uzticams, drošs un atbilst ES pamattiesībām.

Tāldarbs piedāvā tādas iespējas kā lielāka autonomija un elastība. Tajā pašā laikā jaunais darba modelis, kas balstīts uz hibrīdiem darba režīmiem, var arī veicināt “pastāvīga pieslēguma” kultūru, kas bieži var radīt papildu un neparedzamu darba laiku, un tas savukārt var kaitēt darba ņēmēju darba un privātās dzīves līdzsvaram, veselībai un labklājībai. Pierādījumi liecina, ka, lai gan tādi stresa faktori kā, piemēram, darba intensitāte, darba un privātās dzīves līdzsvara izjaukšana un strādāšana brīvajā laikā, ietekmē visus darba ņēmējus, to ietekme ir spēcīgāka attiecībā uz darbiniekiem, kuri veic tāldarbu, nekā tiem, kuri strādā sava darba devēja telpās. Trauksme, emocionāls nogurums un izsīkums, ko izraisa ilgstoša dalība virtuālajās sanāksmēs, un izolētība ir dažas no garīgās veselības problēmām, par kurām visbiežāk ziņo tāldarbinieki¹⁹. Lai mazinātu “pastāvīga pieslēguma” kultūras riskus, “tiesības būt bezsaistē” varētu palīdzēt noteikt skaidrākas robežas starp profesionālo un privāto dzīvi, tādējādi veicinot darba ņēmēju veselību, drošību un darba un privātās dzīves līdzsvaru. Ņemot vērā iepriekš minēto, pēc Eiropas Parlamenta rezolūcijas par tiesību akta priekšlikumu par tiesībām būt bezsaistē un ES tiesisko regulējumu tāldarba jomā²⁰ Komisija uzsāka pētījumu ar mērķi vākt pierādījumus un analizēt iespējamo politikas risinājumu pievienoto vērtību un ietekmi attiecībā uz tāldarbu un tiesībām būt bezsaistē, un uzsāka oficiālu divpakāpju apspriešanos.

¹⁵ Sk. Albanesi, S., Da Silva, A., Jimeno, J., Lamo, A., un Wabitsch, A., [“New technologies and jobs in Europe”](#), ECB Working Paper No. 2023/2831, 2023, un Hayton, J., Rohenkohl, B., Christopher, P., Liu, HY, [“What drives UK firms to adopt AI and robotics, and what are the consequences for jobs?”](#), University of Sussex, 2023.

¹⁶ Eiropas Komisija, [“Artificial Intelligence: Economic Impact, Opportunities, Challenges, Implications for Policy”](#) (Discussion Paper 210), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁷ Eurofound, [“Human–robot interaction: What changes in the workplace?”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1689 (2024. gada 13. jūnijs), ar ko nosaka saskaņotas normas mākslīgā intelekta jomā un groza Regulas (EK) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 un (ES) 2019/2144 un Direktīvas 2014/90/ES, (ES) 2016/797 un (ES) 2020/1828 ([Mākslīgā intelekta akts](#)) (OV L, 2024/1689, 12.7.2024.).

¹⁹ Eiropas Komisija, [“Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

²⁰ P9_TA (2021)0021, [Eiropas Parlamenta 2021. gada 21. janvāra rezolūcija ar ieteikumiem Komisijai par tiesībām būt bezsaistē](#) (2019/2181(INL)).

Vājākas ekonomikas izaugsmes apstākļos lielākajā daļā dalībvalstu atkal pieaug jauniešu bezdarba līmenis, tomēr to jauniešu īpatsvars, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), turpina samazināties, lai gan pastāv dzimumu atšķirības un saglabājas problēmas jauniešiem ar migrantu izcelsmi. Jauniešu bezdarba līmenis (15–24 g.), kas kopš Covid-19 pandēmijas kulminācijas pastāvīgi uzlabojās, 2023. gadā saglabājās 14,5 % līmenī, un salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, ņemot vērā vājāku ekonomikas izaugsmi, tas nav mainījies. Jauniešu bezdarba līmenis turpināja samazināties valstīs, kur tas bija ļoti augsts, apstiprinot pēdējo piecu gadu laikā visā ES vērojamo konverģences tendenci, taču daudzās citās valstīs tas atkal sāka pieaugt. Tajā pašā laikā jauniešu bezdarba līmenis joprojām ir vairāk nekā divas reizes augstāks nekā vispārējais bezdarba līmenis, un tas ir īpaši izplatīts jauniešu ar zemu kvalifikāciju un ārpus ES dzimušu jauniešu vidū. Pozitīvi ir tas, ka turpina samazināties *NEET* īpatsvars – 2023. gadā tas nokritās līdz 11,2 %. Šī tendence saskan ar jauniešu pieaugošo dalību darba tirgū, kas liecina par zināmām konverģences pazīmēm visā ES. Tomēr jauniešu *NEET* situācijā rādītāji joprojām ir augstāki (par 2,4 procentpunktiem) sievietēm nekā vīriešiem un ārpus ES dzimušiem cilvēkiem salīdzinājumā ar ES dzimušajiem (par 9,3 procentpunktiem). Tas viss uzsver, ka jāturpina risināt strukturālās problēmas, kas kavē jauniešu progresu darba tirgū, it īpaši ņemot vērā zaļo un digitālo pārkārtošanos, plaši izplatīto darbaspēka un prasmju trūkumu un ilgtermiņa riskus, ko viņu karjeras izredzēm rada novēlota integrācija darba tirgū. Ņemot to vērā, pastiprinātā Garantija jauniešiem atbalsta jauniešus *NEET* situācijā, lai četros mēnešos pēc darba zaudēšanas vai formālās izglītības beigšanas nodrošinātu kvalitatīvas nodarbinātības, tālākizglītības, mācekļības vai stažēšanās iespējas²¹.

²¹ [Padomes Ieteikums](#) (2020. gada 30. oktobris) “Tilts uz nodarbinātību – Garantijas jauniešiem pastiprināšana” un ar ko aizstāj Padomes 2013. gada 22. aprīļa Ieteikumu par garantijas jauniešiem izveidi (2020/C 372/01) (OV C 372, 4.11.2020., 1. lpp.).

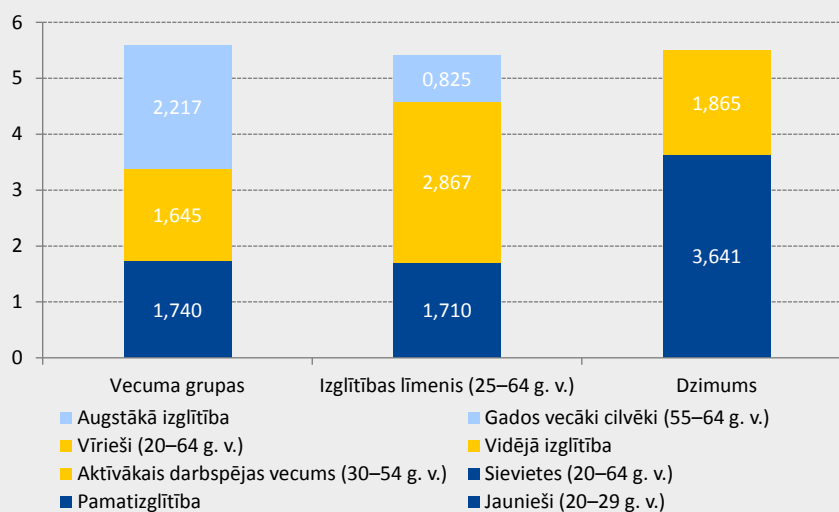
Pielāgots atbalsts varētu stiprināt nepietiekami pārstāvēto grupu dalību darba tirgū ES

Dažādu iedzīvotāju grupu iespējamais ieguldījums kopējā ES darbaspēkā līdz 2030. gadam (miljonos)

Ja dalībvalstīs, kurās **konkrētu iedzīvotāju apakšgrupu dalība darba tirgū ir mazāka par ES vidējo rādītāju**, līdz 2030. gadam palielinātu dalību līdz attiecīgajam ES apakšgrupas vidējam rādītājam,

- attiecīgi vēl **3,6 miljoni** sieviešu,
- **2,9 miljoni** cilvēku ar vidējo izglītību
- un **2,2 miljoni** gados vecāku darba ņēmēju

iekļautos darba tirgū.

Piezīme. Simulācija par 2030. gada ES iedzīvotāju dalību darba tirgū, ja dalībvalstīs, kurās konkrētu iedzīvotāju apakšgrupu dalība darba tirgū ir mazāka par ES vidējo rādītāju, sasniegtu ES vidējo rādītāju attiecīgajai apakšgrupai, un pieņemot, ka pārējās apakšgrupās dalība darba tirgū saglabātos nemainīga. Šajā aprēķinā nav ņemta vērā pārklāšanās un iespējama dubulta uzskaitē starp grupām, un to nevajadzētu jaukt ar prognozi.

Avots: EMPL ĢD aprēķini, kuru pamatā ir Eurostat dati un EUROPOP2023 prognozes.

Gados vecāku cilvēku nodarbinātības līmenis kopš 2009. gada ir ievērojami palielinājies, tomēr joprojām pastāv lielas atšķirības starp dalībvalstīm. Neraugoties uz nesenajiem uzlabojumiem, sagaidāms, ka, ja netiks veikti attiecīgi politikas pasākumi, sabiedrības novecošana ES palielinās ekonomisko atkarību un negatīvi ietekmēs ilgtermiņa konkurētspēju un ekonomikas izaugsmes potenciālu. 2045. gadā uz katrām 10 pensionāriem būs tikai 16 darba ņēmēji, kas ir mazāk nekā 22 darba ņēmēji 2022. gadā, un līdz 2070. gadam šis skaitlis varētu samazināties līdz 14 darba ņēmējiem²². Ņemot vērā sabiedrības novecošanu, vecāka gadagājuma cilvēku dalība darba tirgū un aktīvas vecumdienas kļūst īpaši svarīga, it īpaši ņemot vērā ievērojamo darbaspēka trūkumu. Vecāka gadagājuma cilvēku (55–64 g.) nodarbinātības līmenis 2023. gadā sasniedza 63,9 % – šis rādītājs ir teju par 20 procentpunktiem augstāks nekā 2009. gadā, un vēl straujāk audzis sieviešu nodarbinātības līmenis. Lai gan vecāka gadagājuma cilvēku nodarbinātības līmeņa pieaugums bija vairāk nekā četras reizes lielāks nekā aktīvākā darbaspējas vecuma iedzīvotāju (25–54 g.) nodarbinātības līmeņa pieaugums, to nodarbinātības līmenis joprojām bija par 18 procentpunktiem zemāks, kas liecina par ievērojamām iespējām turpmākai attīstībai. Reģistrētais pieaugums galvenokārt bija saistīts ar lielāku darbvietau saglabāšanu, nevis jaunu darbinieku pieņemšanu darbā, kas šajā periodā saglabājās nemainīgi zema. Konkrētāk, vecāka gadagājuma cilvēki ar augstāko izglītību ir tendēti ilgāk palikt darba tirgū, savukārt cilvēki ar zemāku izglītību biežāk priekšlaicīgi pamet darba tirgu. Slikti darba apstākļi – gan fiziskie, gan psiholoģiskie – ir galvenie faktori, kas veicina priekšlaicīgu pensionēšanos un

²² Eiropas Komisija, [“2024 Ageing Report”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

kavē atgriešanos darba tirgū²³. Turklāt līdztekus aprūpes pienākumiem, ar darbu saistītiem faktoriem un institucionāliem šķēršļiem, piemēram, sociālā nodrošinājuma un pensiju regulējumam, slimība vai invaliditāte ir būtisks iemesls, kas liek palikt ārpus darba tirgus, – tas jānovērš, lai nodrošinātu lielāku dalību darba tirgū saskaņā ar demogrāfijas rīkkopu.

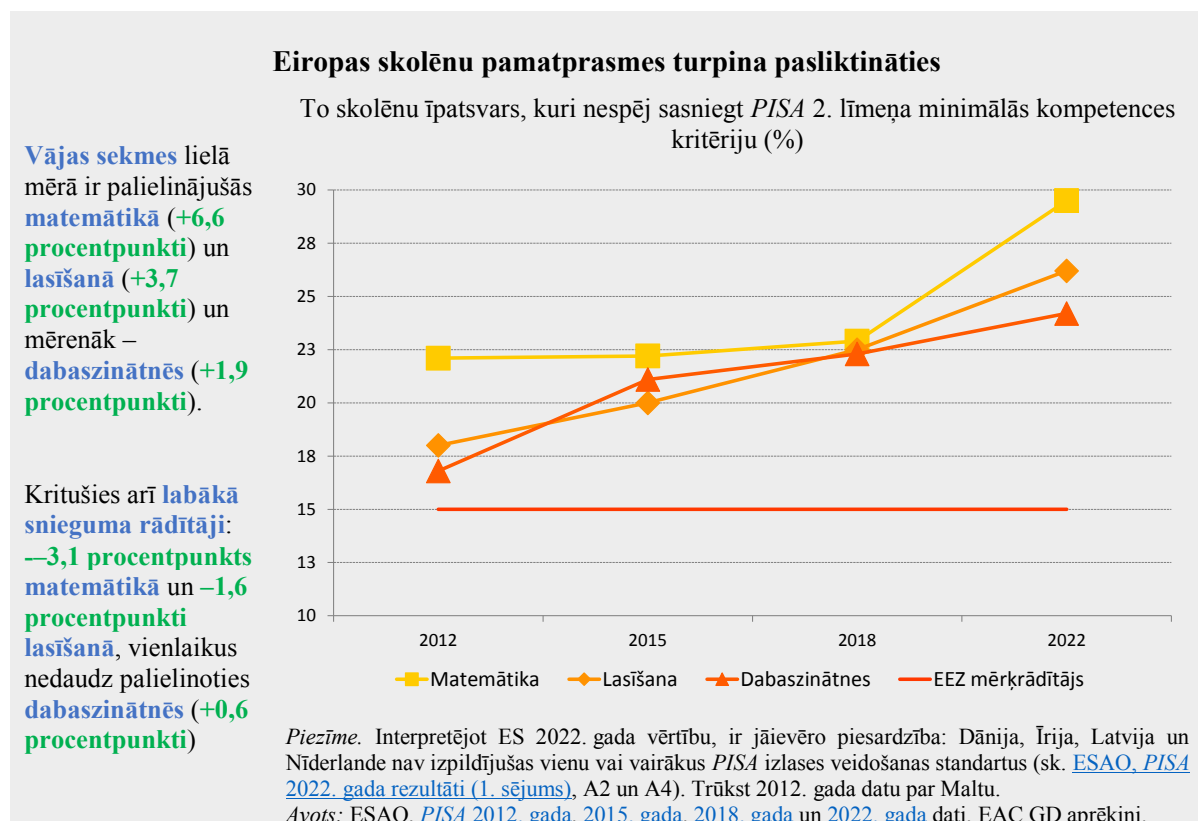
Dzimumu nodarbinātības un darba samaksas atšķirības veicina pastāvīgu dzimumu nelīdztiesību darba tirgū, un ir vērojamas tikai nelielas konverģences pazīmes. 2023. gadā dzimumu nodarbinātības atšķirība ES bija 10,2 procentpunkti. Pēdējos gados šī atšķirība ir nedaudz samazinājusies, atspoguļojot lielāku sieviešu nodarbinātības pieaugumu, taču tā joprojām ir būtiska un liecina par lielām atšķirībām starp dalībvalstīm un reģioniem. Ņemot vērā to, ka nepilna laika darbs ir izplatītāks sieviešu vidū (gandrīz četras reizes vairāk nekā vīriešu vidū), dzimumu nodarbinātības atšķirība palielinās, ja ņem vērā šo aspektu (līdz 15,7 procentpunktiem “pilnslodzes ekvivalenta izteiksmē”). Dzimumu nodarbinātības atšķirības ir vēl lielākas cilvēkiem ar bērniem, un vecāku statuss sieviešu karjeru ietekmē vairāk nekā vīriešu. Lielākā daļā valstu to apliecina gan zemāks sieviešu nodarbinātības līmenis, gan lielāks nepilna laika darba īpatsvars sieviešu vidū. Visbeidzot, lai gan pēdējo desmit gadu laikā vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība ir samazinājusies, lielākajā daļā dalībvalstu tā joprojām ir ievērojama. 2022. gadā ES šī atšķirība bija vidēji 12,7 %. Darba samaksas atšķirību cēloņi cita starpā ir atšķirības starp dzimumiem saimnieciskajā darbībā un profesijās, nepietiekama sieviešu pārstāvība vadošos amatos, pārmērīga sieviešu pārstāvība nepilna laika un nepastāvīgā nodarbinātībā, grūtības saskaņot darbu ar aprūpes pienākumiem, kā arī diskriminācija un nepārredzamas algu struktūras. Laika gaitā šo ienākumu atšķirību kopums (ko papildina karjeras pārtraukumi aprūpes dēļ) rada ievērojamas atšķirības starp abu dzimumu pensijām. Tāpēc ir iespējams veikt ilgtspējīgus politikas pasākumus, lai novērstu šķēršļus sieviešu dalībai darba tirgū, arī uzlabojot kvalitatīvas un cenas ziņā pieejamas pirmsskolas izglītības un aprūpes un ilgtermiņa aprūpes nodrošināšanu un piekļūstamību, kā arī tādu nodokļu sistēmas darbību, kas rada labākus stimulus un atbilst mērķiem, kas noteikti ES Dzimumu līdztiesības stratēģijā 2020.–2025. gadam, Padomes Ieteikumā par pirmsskolas izglītību un aprūpi (tostarp jaunajiem Barselonas mērķrādītājiem) un Padomes Ieteikumā par piekļuvi cenas ziņā pieejamai kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei²⁴.

Pamatprasmju pasliktināšanās Eiropas skolēnu vidū kopā ar pastāvīgu skolotāju trūkumu var ietekmēt darba ražīgumu, konkurētspēju un sociālo kohēziju. Pamatprasmes kalpo kā pamatelementi, kas ļauj cilvēkiem orientēties dzīves komplicētībā, turpināt mācīties vēlāk dzīvē un sniegt jēgpilnu ieguldījumu sabiedrībā un ekonomikā. Tās atbalsta darba ražīgumu un inovācijas tempu, kas nepieciešams digitālās pārkārtošanās procesiem. ESAO 2022. gada Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas (*PISA*) rezultāti liecina, ka gandrīz trešdaļai 15 gadus vecu skolēnu trūkst pamatprasmju un viņi nerasniedz minimālo kompetenču līmeni matemātikā, bet ceturtdaļai – lasīšanā un dabaszinātnēs. Pašlaik ES ir vēl vairāk attālinājusies no Eiropas Izglītības telpas mērķrādītāja, proti, līdz 2030. gadam panākt, lai to 15 gadus veco jauniešu, kuru sekmes novērtētas kā vājas, nebūtu vairāk par 15 %. Visstraujākais kritums ir bijis matemātikā (–6,6 procentpunkti kopš 2018. gada). Visos mācību priekšmetos samazinājušies arī labākā snieguma rādītāji, un šī pasliktināšanās tendence attiecas uz visām sociālekonomiskajām grupām – tas liecina par lielām vispārējām problēmām pamatprasmju attīstībā. Tajā pašā laikā, tā kā vājas sekmes ir

²³ Sk.: Eurofound, “[Keeping older workers engaged: Policies, practices and mechanisms](#)”, Eurofound darba dokuments, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

²⁴ [Padomes Ieteikums \(2022. gada 8. decembris\) par pirmsskolas izglītību un aprūpi: Barselonas mērķrādītāji 2030. gadam \(2022/C 484/01\)](#) un [Padomes Ieteikums \(2022. gada 8. decembris\) par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei \(2022/C 476/01\)](#).

daudz biežāk sastopamas nelabvēlīgā situācijā esošu skolēnu vidū, vēl vairāk palielinājusies nevienlīdzība izglītības jomā. Gandrīz pusei (48 %) nelabvēlīgā situācijā esošu skolēnu pasliktinājušās sekmes matemātikā, un tas ir ievērojami vairāk nekā 38,2 % 2018. gadā. Šajā sakarā pastāvīgais kvalificētu skolotāju trūkums visā ES, ko pēdējos gados cita starpā saasināja arī Covid-19 pandēmija, draud pastiprināt problēmas, kas saistītas ar jauniešu pamatprasmju uzlabošanu. Tajā pašā laikā 2023. gada Starptautiskā datorpratības un informācijpratības pētījuma (*ICILS*) rezultāti liecina, ka 43 % 13–14 gadus vecu jauniešu nav digitālo prasmju vai tās ir ierobežotas. Šīs nesenās tendences liecina par nepieciešamību atjaunot un pastiprināt centienus, pamatojoties uz esošajām iniciatīvām un vēl vairāk veicinot ieteikuma “Ceļi uz panākumiem skolā” īstenošanu²⁵.

Lai gan situācija saistībā ar izglītības priekšlaicīgu pamešanu, augstākās izglītības iegūšanu un PIA absolventu rezultātiem darba tirgū ir uzlabojusies, joprojām pastāv problēmas, kas saistītas ar izglītības un apmācības sistēmām, piemēram, reģionālās atšķirības, dzimumu atšķirības, sociālā nevienlīdzība un nepietiekams absolventu skaits *STEM* jomās. Izglītības priekšlaicīgas pamešanas gadījumu skaits ES kopš 2022. gada ir nedaudz samazinājies – 2023. gadā šādā situācijā bija nonākuši 9,5 % 18–24 gadus vecu jauniešu (par 2,3 procentpunktiem mazāk nekā pirms 10 gadiem). Tomēr šajā ziņā nekas neliecina par augšupēju konvergenci starp dalībvalstīm. Daudz biežāk izglītību priekšlaicīgi pamet gados jauni vīrieši. Lai gan pēdējos desmit gados vērojamā pozitīvā tendence attiecībā uz meitenēm turpinās, šķiet, ka saistībā ar zēniem tā ir apstājusies. Turklāt izglītību un mācības biežāk priekšlaicīgi pamet jaunieši, kas dzimuši ārpus ES, romu jaunieši un jaunieši ar invaliditāti. ES sekmīgi progresē, lai sasniegtu tās terciārās izglītības iegūšanas mērķrādītāju, jo pēdējos piecos gados visās dalībvalstīs, izņemot trīs, šis rādītājs ir pieaudzis.

²⁵ [Padomes Ieteikums \(2022. gada 28. novembris\) “Ceļi uz panākumiem skolā”](#) un ar ko aizstāj Padomes 2011. gada 28. jūnija Ieteikumu par politiku, lai mazinātu mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu”, 2022/C 469/01.

2023. gadā 43,1 % no 25–34 gadus veciem jauniešiem ES bija ieguvuši augstākās izglītības diplomu, tādējādi tas ir visizplatītākais izglītības līmenis jauniešu vidū (tomēr gados jaunām sievietēm ir daudz lielāka iespēja iegūt augstāko izglītību nekā vīriešiem). Vēl arvien pastāv dzimumu atšķirības disciplīnu izvēlē (piemēram, izglītībā un veselības aprūpē dominē sievietes, bet IKT un inženierzinātnēs – vīrieši). Tā kā piekļuve augstākajai izglītībai jauniešiem no nelabvēlīgas vides joprojām ir problemātiska, pastāv risks, ka tiks pastiprinātas jau pastāvošās sociālekonomiskās atšķirības. Pieaugot terciāro izglītību ieguvušo īpatsvaram, ir svarīgi palielināt augstākās izglītības elastīgumu un atbilstību darba tirgus prasībām, lai novērstu prasmju trūkumu, it īpaši *STEM* jomās. Visā ES turpināja uzlaboties profesionālās izglītības un apmācības (PIA) absolventu nodarbinātības rezultāti. Četras piektdaļas neseno PIA absolventu 2023. gadā bija nodarbināti, un gandrīz divas trešdaļas ieguva pieredzi darbavietā, tādējādi viņu nodarbinātības rādītāji bija augstāki nekā viņu vienaudžiem bez šādas pieredzes (84,8 % salīdzinājumā ar 71,5 %). Tomēr joprojām pastāv lielas atšķirības starp valstīm gan attiecībā uz darba vidē balstītām mācībām, gan PIA absolventu darba iegūšanas izredzēm.

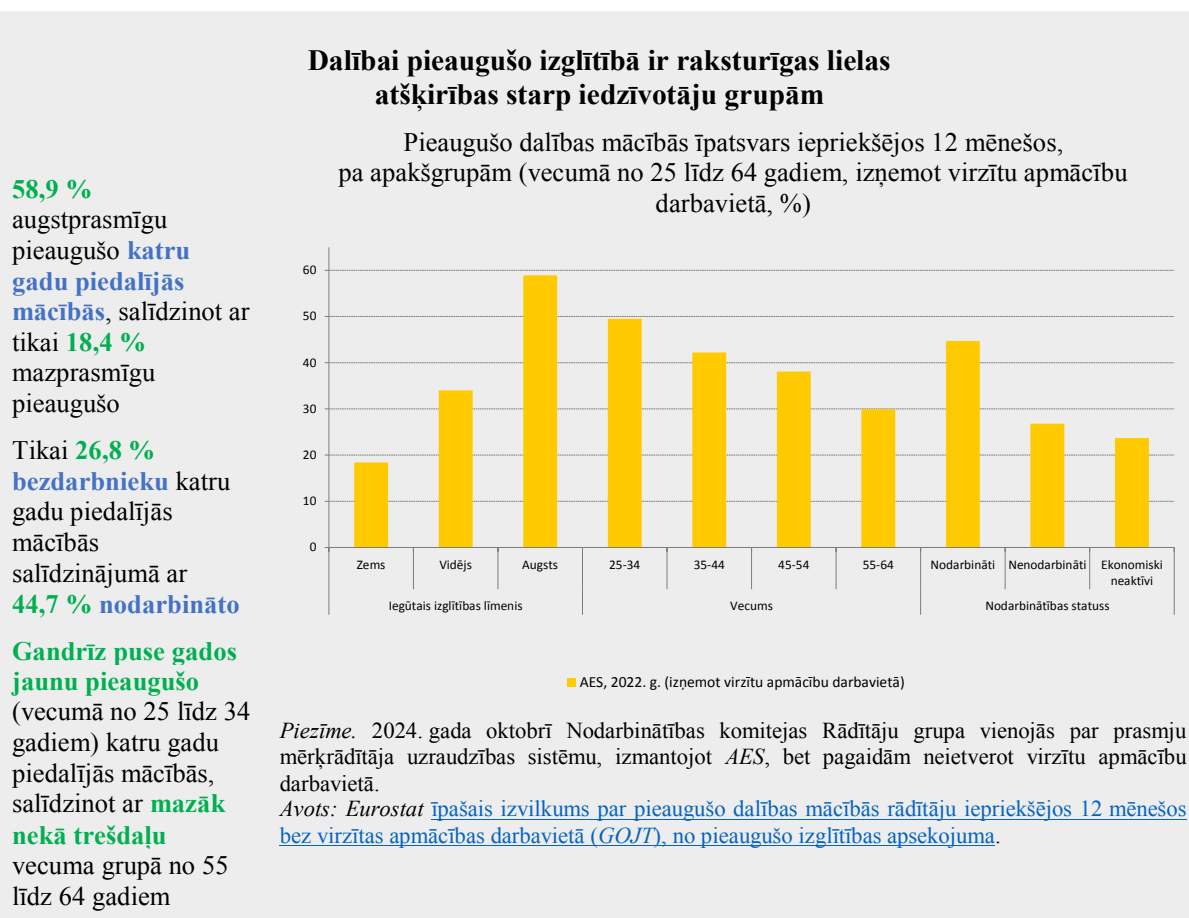
Pieaugušo prasmju pilnveide ir būtiska produktivitātei, konkurētspējai un sociālās kohēzijas saglabāšanai, kā arī iekļaušanas darba tirgū uzlabošanai, vienlaikus atbalstot divējādo pārkārtošanos, tomēr dalība pieaugušo izglītībā dažādās dalībvalstīs un iedzīvotāju grupās ievērojami atšķiras. 2023. gada maija Eiropabarometra aptaujā par mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU)²⁶ vairāk nekā puse MVU norādīja uz grūtībām atrast darba ņēmējus ar vajadzīgajām prasmēm, un aptuveni ceturtdaļa (26 %) norādīja, ka tas ir “vidēji sarežģīti”. Tas gandrīz divām trešdaļām rada grūtības to pamatdarbībā. Tajā pašā laikā jaunākie ESAO Starptautiskās pieaugušo kompetenču novērtēšanas programmas (*PIAAC*)²⁷ rezultāti liecina, ka pēdējo desmit gadu laikā piecās no divdesmit iesaistītajām dalībvalstīm ir uzlabojusies rakstpratība pieaugušo vidū (15–64 g.), bet lielākajā daļā dalībvalstu (divpadsmit) tā saglabājusies nemainīga vai ievērojami samazinājusies. Attiecībā uz rēķinpratību rezultāti ir nedaudz pozitīvāki, jo desmit dalībvalstīs bija vērojama snieguma uzlabošanās, savukārt tikai sešās dalībvalstīs pieaugušo iedzīvotāju prasmju līmenis nemainījās vai ievērojami samazinājās. Turklāt 2023. gadā desmit no programmā iesaistītajām dalībvalstīm ievērojami pārsniedza vai bija ap vidējo rādītāju attiecībā uz prasmēm adaptīvā problēmu risināšanā. Šajā kontekstā, ņemot vērā darbaspēka un prasmju trūkumu un sabiedrības novecošanu, ir svarīgi veicināt plašu dalību pieaugušo izglītībā, lai nodrošinātu ES darbaspēka prasmju atjaunināšanu. Tomēr pieaugušo izglītības apsekojuma (*AES*) jaunākie dati liecina, ka to pieaugušo īpatsvars, kuri iepriekšējo 12 mēnešu laikā piedalījušies mācībās (neietverot virzītu apmācību darbavietā), ir palielinājies tikai nedaudz – no 37,4 % 2016. gadā līdz 39,5 % 2022. gadā ES, ar lielām atšķirībām starp dalībvalstīm. Arī progress digitālo prasmju jomā kopumā ir bijis lēns, un starp valstīm pastāv ievērojamas atšķirības. Neraugoties uz to, ka 2023. gadā vairāk nekā 90 % ES iedzīvotāju internetu izmantoja vismaz reizi nedēļā²⁸, tikai 55,6 % cilvēku bija vismaz pamata digitālās prasmes, kas ir tikai neliels pieaugums salīdzinājumā ar 2021. gadu (53,9 %). Pašreizējā tempā līdz desmitgades beigām vismaz pamata digitālās prasmes būs tikai 59,8 % pieaugušo, un tas ir

²⁶ Sk.: Eiropas Komisija, [Eiropabarometra zibensaptauja Nr. 529 “Skills shortages, recruitment and retention strategies in small and medium-sized enterprises”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

²⁷ ESAO, [“Do Adults Have the Skills They Need to Thrive in a Changing World?: Survey of Adult Skills 2023”](#) *OECD Skills Studies*, OECD Publishing, Paris, 2024. Skatīts pēc publicēšanas 2024. gada 10. decembrī.

²⁸ Sk.: Eiropas Komisija, [“Digitalisation in Europe – 2024 edition”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

krietni zem ES mērķrādītāja – 80 %²⁹. Līdzdalība prasmju pilnveidošanā visa mūža garumā ir īpaši svarīga cilvēkiem ar zemu kvalifikāciju (t. i., ne vairāk kā pamatzglītības otrais posms), bezdarbniekiem, ekonomiski neaktīviem iedzīvotājiem un gados vecākiem iedzīvotājiem, kuriem vienlaikus tā būtu vajadzīga visvairāk. Ņemot vērā iepriekš minēto, 2020. gada Eiropas Prasmju programmā tika aicināts radikāli palielināt prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju. Turklāt Padomes 2022. gada jūnija Ieteikumā par individuālajiem mācību kontiem ir izklāstīts, kā dalībvalstis var rezultatīvi apvienot finansiālo atbalstu un nefinansiālo atbalstu, lai dotu iespēju pieaugušajiem pilnveidot savas prasmes visas darba dzīves laikā³⁰. Pamatojoties uz Padomes 2022. gada jūnija ieteikumu par Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem, būtiska nozīme šajā ziņā ir arī mikrokvalifikācijas apliecinājumiem, jo tie var stimulēt darba ņēmēju un darba meklētāju līdzdalību mērķtiecīgā prasmju pilnveidē un pārkvalifikācijā³¹.

2023. un 2024. gadā ES atsākās reālo mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) palielināšanās, un tas palīdzēja mājsaimniecībām atgūt pirkjspēju un novērst nabadzības pieaugumu. Kopumā, sākot no 2023. gada 2. ceturkšņa, mājsaimniecību reālie ienākumi auga straujāk nekā IKP, mainot iepriekšējo divu gadu palēnināšanās tendenci. Pašnodarbināto atalgojums palielinājās mērenā tempā, savukārt darbinieku atalgojums 2023. gada 4. ceturksnī un 2024. gada 1. ceturksnī pieauga straujāk. Tas ar uzviju

²⁹ Sk. [pielikumu Komisijas paziņojumam Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Digitālās desmitgades stāvoklis 2024. gadā"](#) (COM(2024) 260 final).

³⁰ Sk.: [PADOMES IETEIKUMS \(2022. gada 16. jūnijs\) par individuāliem mācību kontiem, 2022/C 243/03.](#)

³¹ Sk. [PADOMES IETEIKUMS \(2022. gada 16. jūnijs\) par Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem mūžizglītībā un nodarbināmībā, 2022/C 243/02.](#)

kompensēja nodokļu ietekmi, kas 2023. gada beigās sāka bremzēt ienākumu kāpumu pēc tam, kad iepriekšējā gadā bija devusi pozitīvu ieguldījumu, īpaši ar inflāciju saistītu pagaidu pasākumu rezultātā. Neto sociālie pabalsti 2024. gada pirmajā pusē deva zināmu pozitīvu ieguldījumu.

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku īpatsvars ES 2023. gadā nedaudz samazinājās, arī pateicoties izlēmīgiem politikas pasākumiem, kas tika veikti, lai mazinātu augstās dzīves dārdzības negatīvo sociālo ietekmi, taču problēmas joprojām pastāv, un starp reģioniem ir ievērojamas atšķirības. Tomēr 2023. gadā ES aptuveni piektdaļa cilvēku joprojām bija pakļauta nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROP*), savukārt šādu cilvēku kopējais skaits samazinājās par aptuveni 1,6 miljoniem salīdzinājumā ar 2019. gadu (iepretim 2030. gada mērķrādītājam panākt šī skaita samazinājumu vismaz par 15 miljoniem). Pastāvēja liels nevienlīdzīgums starp dalībvalstīm un to iekšienē, kā arī atšķirības starp iedzīvotāju grupām, kā arī pieauga nabadzības risks bērniem, vecāka gadagājuma cilvēkiem, personām ar invaliditāti, ārpus ES dzimušajiem un romiem. *Eurostat* ātrās aplēses, kas attiecas uz 2023. gada ienākumiem, liecina, ka *AROP* rādītāji ES kopumā un lielākajā daļā dalībvalstu daudz nemainījās. Bezdarbs joprojām bija viens no galvenajiem nabadzības cēloņiem, savukārt sociālie pabalsti nesasniedza visas mājsaimniecības, kurām tie bija vajadzīgi. Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu 2023. gadā nedaudz samazinājās – šajā saistībā dalībvalstu starpā bija vērojamas zināmas atšķirības, un tas uzsver, cik svarīgi ir vēl vairāk stiprināt centienus nodrošināt pienācīgu ienākumu atbalstu un segumu. Neraugoties uz uzlabojumiem pēdējos gados, praktiski visās dalībvalstīs minimālā ienākuma atbalsts parasti nav pietiekams, lai palīdzētu cilvēkiem izkļūt no nabadzības. Lai risinātu šo problēmu, visās dalībvalstīs ir svarīgi īstenot Padomes Ieteikumu par adekvātu minimālo ienākumu, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu³². Enerģētiskā nabadzība (ko mēra pēc to cilvēku īpatsvara, kuri nespēj uzturēt savu mājokli pietiekami siltu) 2023. gadā ES palielinājās otro gadu pēc kārtas. Tas, ka šis pieaugums bija mazāks nekā 2022. gadā, bet cenu šoks 2022. gada ziemā bija ievērojami lielāks nekā 2021. gada ziemā, liecina, ka ES un tās dalībvalstu pieņemtie ārkārtas atbalsta pasākumi rezultatīvi mazināja šo ietekmi. Lai ņemtu vērā politikas pasākumu ietekmi uz nabadzības riskiem un ienākumu nevienlīdzību un nodrošinātu informāciju politikas veidošanas procesā *ex ante*, īpaši svarīgi ir reformu un investīciju distributīvās ietekmes novērtējumi.

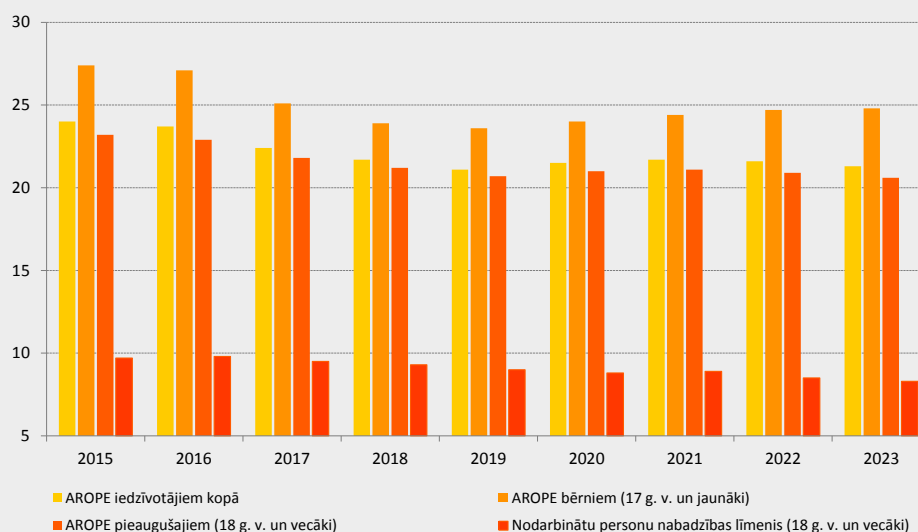
³² [Padomes Ieteikums par adekvātu minimālo ienākumu, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu \(2023/C 41/01\)](#).

Nabadzības vai sociālās atstumtības rādītāji dažādās vecuma grupās ievērojami atšķiras – bieži visvairāk ir apdraudēti bērni, taču šis risks skar arī strādājošos

Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs: kopā un pa vecuma grupām līdz 18 gadiem un vairāk par 18 gadiem; nodarbinātu personu nabadzības līmenis (vecākas par 18 gadiem) (%)

Piektā daļa iedzīvotāju un ceturtdaļa bērnu ir pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam ES 2023. gadā

Katrs divpadsmitais darba ņēmējs ES 2023. gadā bija pakļauts nabadzības riskam

Piezīme. Laikrindas pārrāvums 2020. gadā. AROP rādītāju aplēstās vērtības 2015.–2019. gadam nodarbinātu personu vidū (18 gadus vecas vai vecākas)

Avots: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], [[ilc_li02](#)], [[ilc_li04](#)], EU-SILC.

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu īpatsvars ES kopumā saglabājās nemainīgs, bet viņu skaits 2023. gadā nedaudz samazinājās, savukārt personu ar invaliditāti situācija pasliktinājās vēl vairāk. Šogad pirmo reizi kopš Covid-19 pandēmijas ES nedaudz samazinājās nabadzības vai sociālās atstumtības riska skarto bērnu skaits (19,9 miljoni salīdzinājumā ar aptuveni 20 miljoniem 2022. gadā). Tomēr gandrīz ceturtdaļa bērnu ES joprojām bija pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam, un kopējais šādu bērnu skaits ir par 0,6 miljoniem lielāks nekā 2019. gadā, tātad tas attālinājies no ES 2030. gadam izvirzītā mērķrādītāja, proti, samazināt šo rādītāju vismaz par 5 miljoniem. Bērnu paglābšana no nabadzības un sociālās atstumtības ir būtiska, lai palīdzētu viņiem pilnībā īstenot savu potenciālu sabiedrībā un darba tirgū un pārtrauktu nabadzības nodošanu no paaudzes paaudzē. Lai risinātu šo problēmu, ir svarīgi visās dalībvalstīs īstenot Eiropas Garantiju bērniem³³. Nabadzības vai sociālās atstumtības riski joprojām ir augsti arī personām ar invaliditāti. AROPE rādītājs šajā iedzīvotāju grupā 2023. gadā (28,8 %) bija par 10,8 procentpunktiem augstāks nekā pārējiem iedzīvotājiem. Joprojām lielā nodarbinātības līmeņa atšķirība starp personām ar invaliditāti un personām bez invaliditātes un lielāka iespējamība, ka šīs personas priekšlaicīgi pamet izglītību, ir cieši saistīta ar viņu ziņotajiem augstākiem nabadzības riskiem.

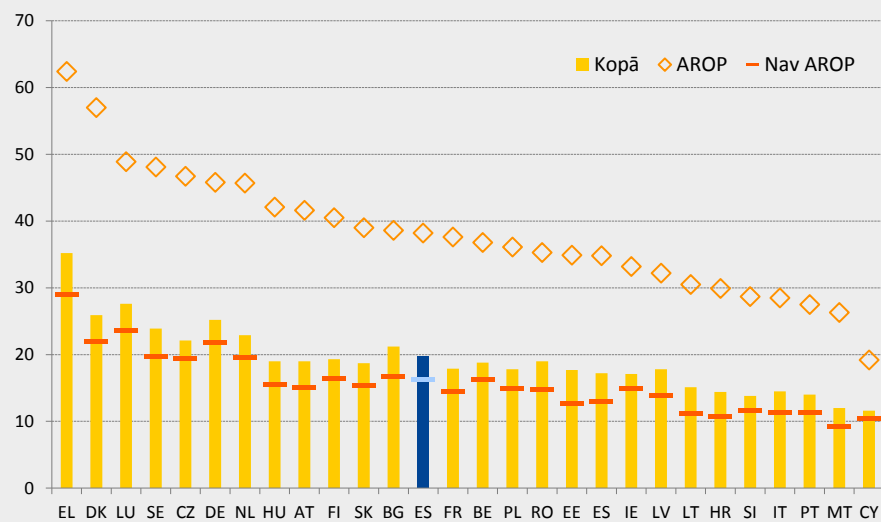
³³ [Padomes Ieteikums \(ES\) 2021/1004 \(2021. gada 14. jūnijs\), ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem \(OV L 223, 22.6.2021., 14.–23. lpp.\)](#).

Mājsaimniecības, ko skar nabadzība, ievērojamu daļu sava izmantojamā ienākuma novirza mājokļa izdevumu segšanai, un šajā aspektā starp dalībvalstīm pastāv lielas atšķirības

2023. gadā **vairāk nekā trešdaļa dalībvalstu** mājsaimniecības mājokļa izmaksām tērēja **aptuveni vai vairāk par piekto daļu no sava izmantojamā ienākuma**.

Gandrīz visās dalībvalstīs mājsaimniecības, kuras saskaras ar nabadzības risku, **divas reizes biežāk izjuta pārmērīgu mājokļa izmaksu slogu**

Mājokļa izmaksu daļa mājsaimniecību izmantojamajā ienākumā, 2023. gads (%)

Avots: Eurostat [ilc_mdcd01].

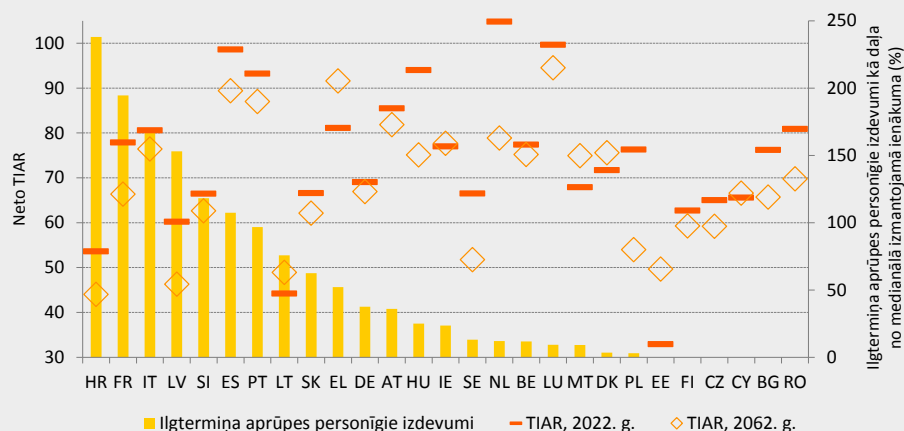
Viena no galvenajām ES prioritātēm ir piekļuves nodrošināšana sociālajiem mājokļiem vai kvalitatīvai palīdzībai mājokļu jomā tiem, kam tas ir vajadzīgs. Piekļuve mājokļiem ir būtiska, lai aizsargātu pret nabadzības vai sociālās atstumtības riskiem un nodrošinātu piekļuvi izglītībai un nodarbinātībai, un vienlaikus tā ietekmē arī ar darbu saistīto mobilitāti dalībvalstīs un ES vienotajā tirgū. Mājokļa izmaksas ietekmē ES mājsaimniecību budžetu, īpaši smagu iespaidu atstājot uz mājsaimniecībām, kuras jau saskaras ar nabadzības risku. Gandrīz puse ES mājsaimniecību 2023. gadā tās uzskatīja par “finansiālu slogu”. Tajā pašā laikā 8,9 % ES iedzīvotāju dzīvoja mājsaimniecībā, kurā kopējās mājokļa izmaksas veidoja vairāk nekā 40 % no viņu kopējā mājsaimniecības izmantojamā ienākuma, t. i., mājokļa izmaksas bija pārmērīgi lielas. Šis rādītājs sasniedza 33,5 % to cilvēku vidū, kuri jau saskaras ar nabadzības risku. Mājokļu pieejamību cenas ziņā pasliktināja īres un nekustamā īpašuma cenu pieaugums, kas pārsniedza ienākumu pieaugumu, īpaši lielākajās ES pilsētās. Turklāt ar sociālo mājokļu nodrošināšanu daudzās valstīs nepietiek, lai apmierinātu vajadzības, – to fonds samazinās un veidojas garas rindas. Būtiskākie šķēršļi investīcijām sociālajos mājokļos ir saistīti ar vispārējiem apgrūtinājumiem būvniecības nozarē, piemēram, atļauju piešķiršanas procedūrām un zemes izmantošanu, kā arī budžeta ierobežojumiem, piekļuvi finansējumam un prasmīga darbaspēka pieejamību. Visbeidzot, dzīves dārdzības pieaugums saasināja bezpajumtniecību kā vissmagāko problēmu, kas saistīta ar mājokļa pieejamību. Par īres grūtībām pēdējos 12 mēnešos ziņoja vairāk nekā ceturtdaļa cilvēku vecumā no 30 līdz 54 gadiem, kuri saskaras ar nabadzības vai sociālās atstumtības risku. Dalībvalstis jau ir ieviesušas dažādas regulatīvas un neregulatīvas reformas un investīciju programmas, lai atbalstītu mājokļu pieejamību cenas ziņā un palielinātu savu sociālo mājokļu fondu. Šo reformu un investīciju īstenošanu var atbalstīt no ES fondiem.

Paredzams, ka ilgtermiņa aprūpes izmaksas turpinās palielināties, bet pensijas ienākumu aizvietoējuma rādītāji samazināsies

Pensiju teorētiskie neto ienākumu aizvietojamības rādītāji (TNIAR), 2022. g., 2062. g. (vīrieši, procentpunkti); ilgtermiņa mājaprūpes personīgās izmaksas kā daļa no medianālā izmantojamā ienākuma (%)

Piektajā daļā ES dalībvalstu personīgās izmaksas par ilgtermiņa aprūpi (IA) pārsniedz to personu medianālo izmantojamo ienākumu, kurām tas nepieciešams

Gaidāmā pensijas ienākumu aizvietoējuma rādītāju samazināšanās, visticamāk, saasinās augsto IA izmaksu slogu

Piezīme. TNIAR attiecas uz 40 gadus ilgu karjeru, kas beidzas pensijas vecumā, vidēji pelnošam cilvēkam, 2022. un 2062. gadā. Personīgās izmaksas par IA ir izmaksas, kas par personas ar nopietnām vajadzībām aprūpi rodas papildus publiskajam atbalstam. Sīkāku informāciju par metodiku sk. pīlāra 7. izcēlumā iekļautās diagrammas piezīmēs.

Avots: Komisijas aprēķini, kuru pamatā ir ESAO un dalībvalstu dati. 2024. gada ziņojums par pensiju pietiekamību un ESAO analīze, kuras pamatā ir ESAO ilgtermiņa aprūpes sociālās aizsardzības anketa, *SHARE* (8. kārtā, 2019. gads, izņemot Portugāli, kas attiecas uz 6. kārtu, 2015. gads) un *TILDA* (3. kārtā, 2015. gads).

Sociālās aizsardzības sistēmu modernizācija var veicināt iekļaujošu ekonomikas izaugsmi, nodrošinot pienācīgu un ilgtspējīgu sociālo aizsardzību un sociālos pakalpojumus. Neraugoties uz dažiem uzlabojumiem pēdējos gados, piekļuve sociālajai aizsardzībai dažādās dalībvalstīs joprojām atšķiras. Lai risinātu pastāvošās strukturālās problēmas, būtu jāstiprina Padomes 2019. gada ieteikuma par darba ņēmēju un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai īstenošana³⁴. Šajā sakarā ir svarīgi nodrošināt pārredzamu un vienkāršāku piekļuvi sociālajai aizsardzībai. Digitālie risinājumi var palīdzēt uzlabot pārredzamību, efektivitāti, kā arī rezultativitāti piekļuvē sociālajai aizsardzībai, tomēr ir jānovērš paaugstinātie digitālās plaisas riski. Novecojošā sabiedrībā pensiju pietiekamības un fiskālās ilgtspējas, kā arī ilgtermiņa aprūpes (IA) nodrošināšanai ir vajadzīgs plašs politikas pasākumu kopums, kas ietver investīcijas aktīvās un veselīgās vecumdienās, darba mūža pagarināšanu un atbalstu pielāgotiem un elastīgiem darba režīmiem, kā arī lietderīgām un efektīvām pensiju un IA sistēmām. Pieaugot dzīves ilgumam, arvien lielākas problēmas rada arī sociālekonomiskā nevienlīdzība, kā arī nestandarta darba formu pieaugums. Tiek prognozēts, ka pensijas ienākumu aizvietoējuma rādītāji³⁵ nākamo četru desmitgažu laikā samazināsies, turpretī IA vajadzības palielināsies. Pensiju pietiekamība kļūs aizvien vairāk atkarīga no darba stāža ilguma. Tajā pašā laikā mazākas pensijas apgrūtinātu arī iespējas segt ar IA saistītos personīgos izdevumus. Šie izdevumi var būt ļoti lieli cilvēkiem ar nopietnām aprūpes vajadzībām, un šajā ziņā starp ES valstīm pastāv lielas atšķirības. Tiek prognozēts, ka ilgtermiņā demogrāfiskās attīstības rezultātā līdz

³⁴ [Padomes Ieteikums \(2019. gada 8. novembris\) par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai \(2019/C 387/01\)](#).

³⁵ Teorētiskie aizvietoējuma rādītāji mēra, kā hipotētiski pensionāra pensijas ienākumi pirmajā gadā pēc pensionēšanās būtu salīdzināmi ar ienākumiem tieši pirms pensionēšanās.

2050. gadam par 6,6 miljoniem palielināsies to cilvēku skaits, kuriem, iespējams, būs vajadzīga IA³⁶, un tas saasinās pašreizējās strukturālās problēmas, kas saistītas ar IA vispārēju pieejamību, pieejamību cenas ziņā un kvalitāti. Ņemot vērā iepriekš minēto, Padomes ieteikumā par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei³⁷ dalībvalstis tiek aicinātas nodrošināt pienācīgus ilgtermiņa aprūpes pakalpojumus, kā arī kvalitatīvu nodarbinātību un taisnīgus darba apstākļus aprūpes nozarē, pievēršoties darba ņēmēju prasmju vajadzībām un vienlaikus atbalstot arī neformālos aprūpētājus. Padomes 2024. gada jūnija secinājumos par pensiju pietiekamību³⁸ ir atkārtoti apstiprināts, ka ir jāturpina reformas, arī uzlabojot dalību darba tirgū, piekļuvi sociālās aizsardzības shēmām un iemaksas tajās visiem, kā arī stiprinot piekļuvi kvalitatīvai un cenas ziņā pieejamai veselības aprūpei un ilgtermiņa aprūpei. Turklāt Padomes secinājumos par fiskālās stabilitātes problēmām, ko rada novecošana, ir atkārtoti apstiprināts, ka ir jāturpina risināt ar novecošanu saistītās sekas ekonomikai un budžetam, arī nodrošinot stabilas publiskās finanses, paaugstinot ražīgumu, kā arī līdzdalības un nodarbinātības līmeni un pielāgojot pensiju, veselības aprūpes un ilgtermiņa aprūpes sistēmas³⁹.

Lai uzlabotu darba apstākļus un mazinātu darbaspēka trūkumu, būtisks ir labi funkcionējošs sociālais dialogs un koplīguma sarunas. Valdišes sociālo partneru samītā 2024. gada 31. janvārī Komisija, prezidentvalsts Beļģija un starpnozaru sociālie partneri parakstīja trīspusēju deklarāciju par plaukstošu sociālo dialogu. Šī deklarācija apliecina atjaunotu apņemšanos ES līmenī stiprināt sociālo dialogu un apvienot spēkus, lai risinātu galvenās problēmas, ar kurām saskaras mūsu ekonomikas un darba tirgi⁴⁰. Lai īstenotu rezultatīvu un iekļaujošu politiku, būtiska nozīme ir arī regulāram dialogam un apspriešanai ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Kā atzīts 2024. gada Lailpas deklarācijā par Eiropas sociālo tiesību pīlāra nākotni, pilsoniskajai sabiedrībai ir būtiska nozīme cīņā pret sociālo atstumtību un nevienlīdzību un attiecībā uz politiku, kas ir vērsta uz nepietiekami pārstāvētām un mazāk aizsargātām grupām. ES līmenī sociālie partneri un pilsoniskās sabiedrības organizācijas aktīvi iesaistās Eiropas pusgadā, regulāri apmainoties viedokļiem un organizējot tematiskas diskusijas par īpaši svarīgām jomām.

Dalībvalstīm būtu jārīkojas, lai risinātu nodarbinātības, prasmju un sociālās politikas problēmas, kas identificētas šajā vienotajā nodarbinātības ziņojumā. Konkrētāk, saskaņā ar nodarbinātības pamatnostādņēm tām būtu jāveic šādi pasākumi:

- uzlabot pieaugušo prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju, lai nodrošinātu konkurētspēju, risinātu darbaspēka un prasmju trūkuma problēmu, pielāgotos mainīgiem apstākļiem un perspektīvām darba tirgū un veicinātu zaļo un digitālo pārkārtošanos, arī integrējot prasmju apzināšanas rīku izmantošanu, stiprinot individuālo tiesību uz apmācību nodrošināšanu (piem., individuālos mācību kontus) un veicinot mikrokvalifikācijas apliecinājumu izstrādi, ieviešanu un atzīšanu saskaņā ar Padomes ieteikumiem par individuāliem mācību kontiem un Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem;

³⁶ Saskaņā ar pamatscenārija prognozēm. Sk. Eiropas Komisija, *ECFIN* ĢD (2024), “2024 ageing report – Economic & budgetary projections for the EU Member States (2022-2070)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs.

³⁷ Sk. 2022/C 476/01.

³⁸ Sk. Padomes 2024. gada 20. jūnija secinājumus par pensiju pietiekamību, 11398/24.

³⁹ Sk. Padomes secinājumus, 2024. gada 14. maijs, 9159/24.

⁴⁰ Sk. [Trīspusējo deklarāciju par plaukstošu Eiropas sociālo dialogu](#).

- stiprināt aktīvu darba tirgus politiku un valsts nodarbinātības dienestu spējas un rezultativitāti, citastarp investējot digitālajā infrastruktūrā un digitālajos pakalpojumos, uzlabotā karjeras konsultēšanā, konsultāciju pakalpojumos, prasmju apzināšanā un personāla apmācībā, lai atbalstītu kvalitatīvu darbvietu radīšanu un pāreju no vienas darbavietas uz citu;
- atbilstoši valstu likumiem un/vai praksei, pilnībā ievērojot sociālo partneru nozīmi un autonomiju, veicināt tādu attīstību algu jomā, kas mazina pirktspējas samazināšanos, jo īpaši zema atalgojuma saņēmējiem, vienlaikus veicinot augšupēju sociālo konvergenci, ņemot vērā produktivitātes attīstību, kvalitatīvu darbvietu radīšanu un konkurētspējas saglabāšanu;
- nodrošināt tādu atbalsta shēmu pieejamību, kas izstrādātas tā, lai saglabātu un attīstītu cilvēkkapitālu, izmantojot ar to saistīto prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju, lai vajadzības gadījumā atbalstītu taisnīgus pārstrukturēšanas procesus, atvieglotu pāreju no vienas darbavietas uz citu un palīdzētu modernizēt ekonomiku;
- sniegt atbalstu darba ņēmējiem un mājsaimniecībām, ko visvairāk skar ekonomiskā un sociālā ietekme saistībā ar pielāgošanos klimata pārmaiņām un jaunajām zaļajām un digitālajām tehnoloģijām, jo īpaši mazaizsargātiem darba ņēmējiem un mājsaimniecībām, arī ar rezultatīvu nodarbinātības dienestu darbu un apmācības pasākumiem, labi izstrādātu, mērķtiecīgu un laika ziņā ierobežotu nodarbinātības programmu, darbā pieņemšanas un pārejas stimulu palīdzību, pienācīgu ienākumu nodrošinājumu, izmantojot aktīvas iekļaušanas pieeju, un uzņēmējdarbības veicināšanu saskaņā ar Padomes ieteikumu par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti;
- veicināt mobilitāti ES un apsvērt iespēju piesaistīt prasmīgus trešo valstu valstspiederīgos. Turklāt nodrošināt darba un sociālo tiesību ievērošanu un izpildi un virzīt trešo valstu valstspiederīgos, kas ieceļo ES, izmantojot likumīgas migrācijas ceļus, uz profesijām, kurās trūkst darbaspēka, un to atbalstīt ar rezultatīvu integrācijas politiku, pilnībā papildinot talantu izmantošanu no Savienības;
- pielāgot darba tirgus regulējumu un nodokļu un pabalstu sistēmas, lai mazinātu darba tirgus segmentāciju un ar dzinumus saistītām atšķirībām darba tirgū, veicinātu kvalitatīvu darbvietu radīšanu, citastarp potenciāli samazināt nodokļu slogu, jo īpaši attiecībā uz maznodrošinātajiem, netraucējot pāreju uz labāk apmaksātām darbvietām un pārorientējoties no darbaspēka nodokļiem uz vides nodokļiem;
- nodrošināt veselīgu, drošu un labi pielāgotu darba vidi;
- veicināt koplīguma sarunas un sociālo dialogu saskaņā ar Padomes ieteikumu par sociālā dialoga stiprināšanu, kā arī sociālo partneru savlaicīgu un jēgpilnu iesaistīšanu attiecīgās politikas veidošanā ES un valsts līmenī, arī saistībā ar dalībvalstu atveseļošanas un noturības plānu īstenošanu un Eiropas pusgada kontekstā;
- uzlabot jauniešu izredzes darba tirgū, citastarp ar iekļaujošu un kvalitatīvu profesionālo izglītību un apmācību, kā arī terciāro izglītību; piedāvāt mērķorientētu nodarbinātības dienestu atbalstu (arī mentorēšanu, ievirzi un konsultācijas) un atbalstīt kvalitatīvu mācekļību un stažēšanos saskaņā ar nostiprināto Garantiju jauniešiem;
- atbalstīt augstākās izglītības taisnīgumu, kvalitāti un atbilstību darba tirgus prasībām, kā arī kvalifikāciju automatisku atzīšanu, lai novērstu prasmju trūkumu un neatbilstību, tajā skaitā palielinot absolventu skaitu dažās *STEM* disciplīnās, samazinot dzimumu atšķirības un dodot universitātēm iespēju kļūt par pārmaiņu veicinātājam zaļās un digitālās pārkārtošanās jomā;

- nodrošināt nediskriminēšanu, veicināt dzimumu līdztiesību, uzlabot līdztiesības aspekta iekļaušanu un stiprināt sieviešu un nelabvēlīgā situācijā esošu grupu līdzdalību darba tirgū, veicinot vienlīdzīgas iespējas un karjeras attīstību, nodrošinot vienādu samaksu par vienādu vai līdzvērtīgu darbu, nodrošinot darba samaksas struktūru pārredzamību un sekmējot darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanu, citastarp nodrošinot piekļuvi kvalitatīvai aprūpei par pieņemamu cenu (pirmsskolas izglītībai un aprūpei un ilgtermiņa aprūpei), kā arī ar ģimenes apstākļiem saistītus atvaļinājumus un elastīgu darba režīmu vecākiem un citiem neformālajiem aprūpētājiem saskaņā ar Eiropas Aprūpes stratēģiju;
- veicināt vienlīdzīgas iespējas bērniem, lai novērstu augsto bērnu nabadzības līmeni un pēc iespējas labāk izmantotu ES un valsts resursus. Paātrināt Eiropas Garantijas bērniem īstenošanu, citastarp nodrošinot cenas ziņā pieejamu un kvalitatīvu pirmsskolas izglītību un aprūpi, risinot problēmas, kas saistītas ar izglītības priekšlaicīgu pamešanu un skolotāju trūkumu. Atbalstīt bērnu un jauniešu no nelabvēlīgām grupām un attālām teritorijām piekļuvi kvalitatīvai izglītībai, uzlabot to mācīšanās rezultātus un sekmēt apmācību visos kvalifikāciju līmeņos;
- pieņemt visaptverošus pasākumus, lai uzlabotu skolēnu pamatprasmes un – plašākā nozīmē – pamatkompetenču (arī transversālo prasmju) attīstīšanu un risinātu strukturālas problēmas, kas saistītas ar izglītības un apmācības sistēmu sniegumu un taisnīgumu, arī izmantojot rezultatīvas mācīšanas, mācīšanās un novērtēšanas pieejas, atbalstot pedagogu un skolu vadītāju profesionālo praksi, veicinot atbalstošu mācību vidi, piedāvājot mērķorientētu atbalstu nelabvēlīgā situācijā esošām skolām un izglītojamajiem un risinot skolotāju trūkuma problēmu, kā arī palielinot skolotāja profesijas pievilcību (arī izveidojot pievilcīgas karjeras sistēmas, atbalstot pedagogus visā viņu karjerā un pienācīgi atbalstot skolotājus nelabvēlīgā situācijā esošos, kā arī lauku un attālos reģionos);
- uzlabot skolēnu un visa vecuma pieaugušo digitālās prasmes un kompetences, uzlabot kritisko domāšanu un medijpratību, kā arī palielināt digitālo talantu kopumu darba tirgū, attīstot digitālās izglītības un apmācības ekosistēmas, ko nodrošina tādi būtiski faktori kā ātrdarbīga skolu savienojamība, aprīkojums un skolotāju apmācība; un atbalstīt iestādes ar zinātību digitalizācijas jomā, īpašu uzmanību pievēršot iekļaušanai un digitālās plaisas mazināšanai;
- nodrošināt adekvātu un ilgtspējīgu sociālo aizsardzību visiem saskaņā ar Padomes Ieteikumu par piekļuvi sociālajai aizsardzībai, uzlabot to personu aizsardzību, kuras nav pietiekami aptvertas, piemēram, nestandarta nodarbinātības veidos strādājošu darba ņēmēju (arī to, kas iesaistīti platformu darbā), kā arī pašnodarbināto personu aizsardzību, uzlabot pabalstu adekvātumu, tiesību pārnesamību un piekļuvi kvalitatīviem pakalpojumiem, vienlaikus nodrošinot valsts finanšu ilgtspēju, kā arī rezultatīvi atbalstīt darbspējīgo iedzīvotāju integrāciju darba tirgū;
- izstrādāt un stiprināt minimālā ienākuma shēmas, kas nodrošina adekvātu atbalstu un īsteno aktīvas iekļaušanas pieeju saskaņā ar Padomes Ieteikumu par adekvātu minimālo ienākumu un kas nodrošina aktīvu iekļaušanu, un veicināt piekļuvi pamatpakalpojumiem, arī enerģijai, jo īpaši mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem un neaizsargātām mājsaimniecībām;
- novērtēt reformu un investīciju distributīvo ietekmi uz dažādu iedzīvotāju grupu ienākumiem atbilstīgi paziņojumam par dalībvalstu rīcībpolitiku distributīvās ietekmes labāku novērtēšanu;

- nodrošināt visiem nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautajiem bērniem faktisku bezmaksas piekļuvi veselības aprūpei, pirmsskolas izglītībai un aprūpei, kā arī izglītībai, apmācībai un aktivitātēm skolā, un faktisku piekļuvi veselīgam uzturam un atbilstošam mājoklim saskaņā ar Eiropas Garantiju bērniem un saistītajiem valstu rīcības plāniem;
- vajadzības gadījumā atbalstīt piekļuvi kvalitatīvam un finansiāli pieejamam mājoklim, sociālajam mājoklim vai palīdzībai mājokļa jautājumos; risināt bezpajumtniecības kā galējas nabadzības problēmu; veicināt dzīvojamo un sociālo māju renovāciju un integrētos sociālos pakalpojumus;
- investēt veselības aprūpes sistēmas spējās, arī attiecībā uz profilaksi un primārās aprūpes pakalpojumiem, kā arī sabiedrības veselības spējās, aprūpes koordinācijā, veselības aprūpes personālā un e-veselības un MI izmantošanā; attiecīgā gadījumā samazināt personīgos maksājumus, uzlabot veselības aprūpes tvērumu un veicināt labākus darba apstākļus, kā arī veselības aprūpes personāla prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju;
- stiprināt kvalitatīvu, pieejamu un ilgtspējīgu ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu sniegšanu saskaņā ar Padomes Ieteikumu par piekļuvi cenas ziņā pieejamai kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei;
- nodrošināt iekļaujošas un ilgtspējīgas pensiju sistēmas, kas sniedz iespēju gūt adekvātus ienākumus vecumā un nodrošina starppaaudžu taisnīgumu.

Politikas rīcību šajās jomās dalībvalstīm palīdz pastiprināt ES finansējums, arī tas, ko atbilstīgām investīcijām un reformām sniedz ar ESF+, ERAF, TPF, TAI un ANM starpniecību.

1. NODAĻA. PĀRSKATS PAR DARBA TIRGUS UN SOCIĀLAJĀM TENDENCĒM, PROGRESU VIRZĪBĀ UZ 2030. GADA MĒRKRĀDĪTĀJU SASNIEGŠANU UN GALVENAJIEM HORIZONTĀLAJĒM KONSTATĒJUMIEM PAR SOCIĀLO KONVERĢENCI

1.1. Nozīmīgākās darba tirgus tendences

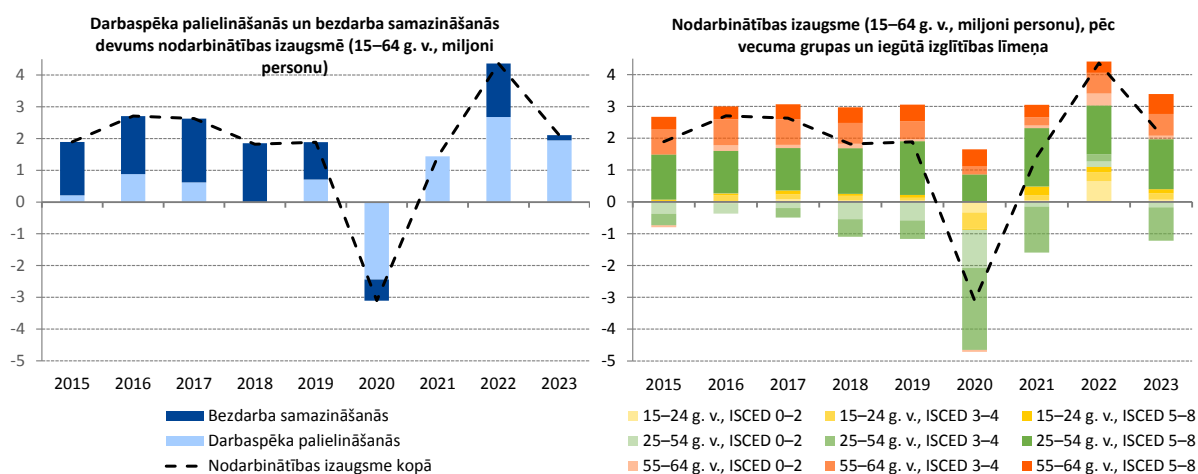
Neraugoties uz sarežģīto ekonomisko vidi 2023. gadā, nodarbinātība ES lielākajā daļā nozaru turpināja stabili augt, kaut arī lēnāk nekā iepriekšējā gadā, kad bija vērojams ievērojams pieaugums. Nodarbināto skaits palielinājās par 2,4 miljoniem cilvēku, kopumā sasniedzot 217,5 miljonus. Ņemot vērā iepriekš minēto, nodarbinātības līmenis (20–64 gadu vecuma grupā⁴¹) sasniedza jaunu rekordaugstu atzīmi – 75,3 % un pēc tam turpināja augt, 2024. gada 2. ceturksnī sasniedzot 75,8 %. Pēc straujās atveseļošanās pēc pandēmijas 2022. gadā (+2,3 %) gada pieauguma temps 1,1 % apmērā liecina par atgriešanos pie vidējiem rādītājiem, kādi bija vērojami pirms Covid-19 (2013.–2019. g.). Nodarbinātības izaugsme dažādās nozarēs bija samērā līdzsvarota, lielākoties no 0,9 % līdz 1,7 %, ar dažiem izņēmumiem. IKT nozare palielinājās par 4,3 %, kas atspoguļo tās spēcīgo ilgtermiņa tendenci un notiekošo digitālo pārkārtošanos. Turpretī nodarbinātība rūpniecībā saglabājās visumā nemainīga (+0,1 %). Straujāko kritumu piedzīvoja lauksaimniecības nozare, nodarbinātībai samazinoties par 1,9 %, un tas atbilst šīs nozares ilgtermiņa tendencei. Pēc tam, kad Covid-19 krīzes laikā tika zaudēti gandrīz 18 % darba ņēmēju, nodarbinātība izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē 2023. gadā pieauga par 5,6 % un tādējādi pirmo reizi tika pārsniegts pirmspandēmijas nodarbinātības augstākais līmenis, savukārt būvniecības nozare, pat neraugoties uz to, ka lielāka uzmanība tiek pievērsta mājokļiem un zaļajai renovācijai, vēl nav pilnībā atguvusi līmeni, kāds bija vērojams pirms finanšu krīzes. Raugoties nākotnē, tiek prognozēts, ka nodarbinātības izaugsme 2024. gadā būs 0,8 %, 2025. gadā 0,6 % un 2026. gadā 0,5 %⁴².

⁴¹ 1. nodaļā “nodarbinātības līmeņa” rādītājam vienmēr ir izmantota vecuma grupa no 20 līdz 64 gadiem, ja vien nav norādīts citādi.

⁴² Pamatojoties uz [Eiropas Komisijas 2024. gada rudens prognozi \(2024. gada 15. novembris\)](#).

1.1.1. attēls. Nodarbinātības izaugsmi 2023. gadā veicināja darbaspēka pieaugums, ko savukārt sekmēja augsti izglītoti un gados vecāki darba ņēmēji

Nodarbinātības izaugsme (vecumā no 15 līdz 64 gadiem), dalījumā pēc darbaspēka pieauguma un bezdarba samazināšanas, kā arī pēc vecuma grupas un iegūtā izglītības līmeņa

Avots: Pašu aprēķini, kuru pamatā ir Eurostat [lfsa_agan], [lfsa_ugan] un [lfsa_egaed].

Nemot vērā vēsturiski zemo bezdarba līmeni un darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanos, nodarbinātības izaugsmi galvenokārt noteica augošais darbaspēks, kurā lielu ieguldījumu sniedza trešo valstu valstspiederīgie un gados vecāki darba ņēmēji. Pēc rekordzēmā līmeņa 2022. gadā bezdarba līmenis⁴³ ES samazinājās par 0,1 procentpunktu līdz 6,1 % 2023. gadā gada izteiksmē un 2024. gada septembrī sasniedza 5,9 %. Pirms Covid pandēmijas (2015.–2019. g.) galvenais nodarbinātības izaugsmes virzītājspēks bija bezdarba samazināšanās, taču tagad zema bezdarba līmeņa apstākļos galvenais pašlaik vērojams un nākotnē prognozētās nodarbinātības izaugsmes avots ir darbaspēka pieaugums. 2023. gadā aptuveni 92 % no nodarbinātības izaugsmes vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem nodrošināja darbaspēka pieaugums (salīdzinājumā ar mazāk nekā 8 % bezdarba līmeņa samazināšanās dēļ). Šo pieaugumu lielā mērā veicināja darba ņēmēji vecumā no 25 līdz 54 gadiem ar augstāko izglītību, no kuriem daudzi bija trešo valstu valstspiederīgie, kā arī gados vecāki darba ņēmēji (vecumā no 55 līdz 64 gadiem) ar vidējo vai augstāko izglītību – sk. 1.1.1. attēlu. Tas atbilst pieaugošai profesionalizācijai un pakāpeniskai nodarbinātības pārorientēšanai uz augsti kvalificētām profesijām. Tajā pašā laikā dalībvalstīs joprojām pastāv ievērojamas reģionālās atšķirības, un pastāvīgi zemāks nodarbinātības līmenis ir tālākajos reģionos un daudzos lauku apvidos.

Nepietiekami pārstāvēto grupu darba tirgus rezultāti ir pastāvīgi uzlabojušies, taču joprojām ir daudz iespēju tos uzlabot. Gados vecākiem darba ņēmējiem, jauniešiem un mazprasmīgiem darba ņēmējiem, kā arī sievietēm, trešo valstu valstspiederīgajiem un personām ar invaliditāti nodarbinātības un ekonomiskās aktivitātes līmenis (vecumā no 15 līdz 64 gadiem) joprojām ir krietni zemāks par attiecīgajiem ES vidējiem rādītājiem (75,3 % un 75,0 % 2023. gadā). Turklāt jauniešu, mazprasmīgu personu un trešo valstu valstspiederīgo bezdarba līmenis ir aptuveni divas reizes lielāks nekā vidēji ES. Tomēr uzlabojumi ir redzami gandrīz visās grupās. 55 līdz 64 gadus vecu iedzīvotāju vidū, kuru skaits pēdējās divās desmitgadēs palielinājās straujāk nekā jebkurā citā vecuma grupā, bija vērojams straujš ekonomiskās aktivitātes līmeņa pieaugums, 2023. gadā sasniedzot 67,0 %,

⁴³ 1. nodaļā “bezdarba līmeņa” rādītājam vienmēr ir izmantota vecuma grupa no 15 līdz 74 gadiem, ja vien nav norādīts citādi.

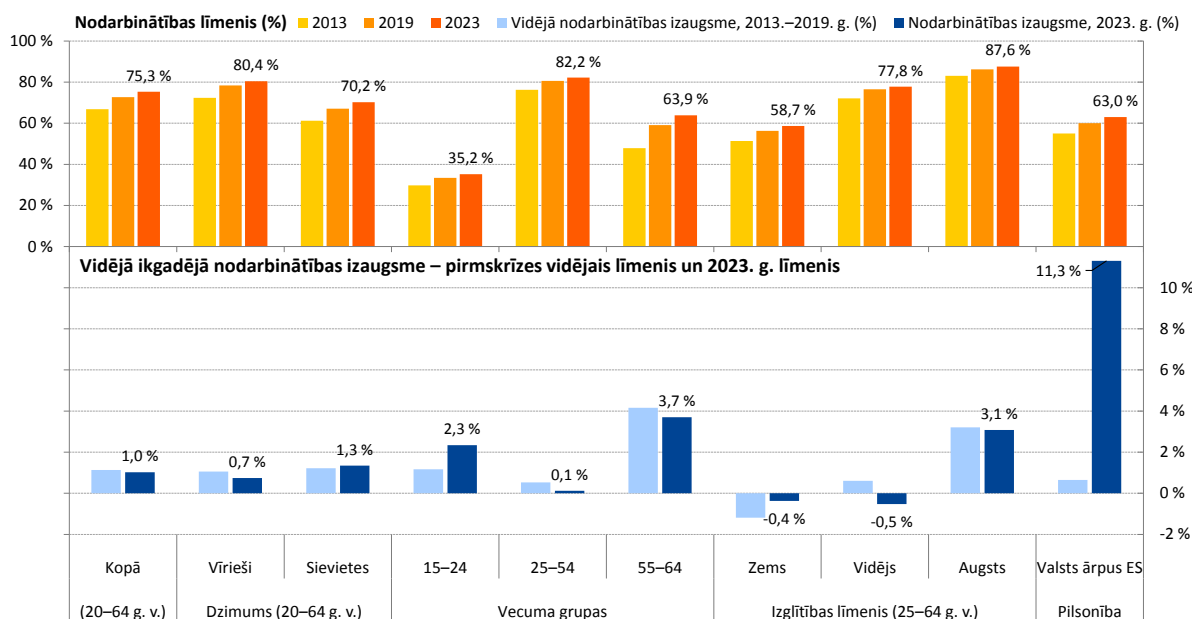
ko daļēji noteica lielāks paredzamais mūža ilgums, uzlabota veselības aprūpe un lielāks pensionēšanās vecums. Turklāt šīs iedzīvotāju grupas nodarbinātības līmenis palielinājās līdz 63,9 % 2023. gadā un īpatsvars kopējā nodarbinātībā teju divkāršojās (no 10 % 2003. gadā līdz gandrīz 20 % 2023. gadā). Jauniešu (vecumā no 15 līdz 24 gadiem) ekonomiskās aktivitātes līmenis (41,2 %) un nodarbinātības līmenis (35,2 %) 2023. gadā atgriezās līmenī, kāds bija vērojams pirms 2008. gada finanšu krīzes, un to jauniešu īpatsvars, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*, 15–29 g.), sasniedza jaunu rekordzemu līmeni, proti, 11,2 %. Turklāt 2023. gadā turpinājās ilgtermiņa tendence samazināties dzimumu līdzdalības un nodarbinātības atšķirībām, kas tagad kopumā ir attiecīgi 10,4 un 10,2 procentpunkti, bet trešo valstu valstspiederīgo un mazprasmīgo personu vidū šīs atšķirības joprojām ir vairāk nekā divas reizes lielākas. Visaugstākais nodarbinātības līmenis (86,3 % 2023. gadā) ir cilvēkiem ar terciāro izglītību – viņi turpina sniegt būtisku ieguldījumu nodarbinātības izaugsme⁴⁴, un to veicina arī šīs grupas īpatsvara palielināšanās kopējā iedzīvotāju skaitā. Tomēr 2023. gadā palielinājās nodarbinātības līmenis visos izglītības līmeņos, un, lai gan ir samazinājusies atšķirība starp nodarbinātības līmeni personām (25–64 gadu vecumā) ar augstu un zemu izglītības līmeni, tā joprojām ir ievērojama, proti, 28,0 procentpunkti. Pēdējos divos gados ir vērojams neparasti liels trešo valstu valstspiederīgo skaita pieaugums ES darbaspēkā, no kuriem gandrīz trīs ceturtdaļas ir ukraiņi⁴⁵ un 40 % ir ar augstāko izglītību. Tas veidoja vairāk nekā pusi no darbaspēka pieauguma 2022. un 2023. gadā, lai gan trešo valstu valstspiederīgie joprojām veido tikai 6,7 % no darbaspējas vecuma iedzīvotājiem (pieaugums salīdzinājumā ar 5,7 % 2021. gadā). To ekonomiskās aktivitātes līmenis pieauga līdz 68,5 %, un nodarbinātības līmenis sasniedza 63,0 %. Tajā pašā laikā personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība, iepriekš 2022. gadā sasniegusi rekordzemu līmeni, proti, 21,4 procentpunktus, 2023. gadā palielinājās pavisam nedaudz – par 0,1 procentpunktu (par 4,1 procentpunktu lielāka vīriešiem nekā sievietēm).

⁴⁴ Nodarbinātības pieaugums par 3,1 % augstprasmīgiem darba ņēmējiem salīdzinājumā ar samazinājumu par 0,5 % vidēji prasmīgiem darba ņēmējiem un samazinājumu par 0,4 % mazprasmīgiem darba ņēmējiem 2023. gadā. “Mazprasmīgas personas” ir personas ar zemāku izglītību nekā pamatzglītības pirmais un otrais posms (*ISCED* 0–2). “Vidēji prasmīgas personas” ir personas ar vidējo izglītību un pēcvidusskolas neterciāro izglītību (*ISCED* 3–4).

⁴⁵ Saskaņā ar aplēsēm; sk. 1. izcēlumu Eiropas Komisijas publikācijā “Employment and Social Developments in Europe 2024”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

1.1.2. attēls. Darba tirgus rezultāti ir uzlabojušies lielākajā daļā nepietiekami pārstāvēto grupu

Nodarbinātības rezultāti ES27 pēc dzimuma, vecuma grupas, izglītības līmeņa un pilsonības

Avots: Eurostat [[lfsa_ergaedn](#)], [[lfsa_egaed](#)] un [[lfsa_egan](#)].

Pagaidu un nepilna darba laika darba ņēmēju īpatsvars joprojām ir krietni zemāks par pirmspandēmijas līmeni, taču arī nostrādāto stundu skaits uz vienu cilvēku ir daudz mazāks. 2023. gadā kopējais nostrādāto stundu skaits palielinājās par 0,9 % – šis rādītājs ir nedaudz zemāks par kopējo nodarbinātības pieaugumu 1,1 % apmērā un turpina ilgtermiņā vērojamo tendenci, proti, samazinās nostrādāto stundu skaits uz vienu nodarbināto (galvenais izņēmums ir lauksaimniecības, mežsaimniecības un zvejniecības nozares). Šo tendenci galvenokārt nosaka pilna laika darbos nostrādāto stundu skaita samazināšanās. Lai gan nepilna laika nodarbinātības īpatsvars (iedzīvotāju grupā no 20 līdz 64 gadiem) 2023. gadā pieauga līdz 17,1 %, tas joprojām ir vēsturiski zemā līmenī. 2023. gadā 15,2 % nepilna darba laika darba ņēmēju pauda vēlmi strādāt vairāk stundu, kas ir mazāk nekā 16,0 % 2022. gadā un 22,5 % pirms desmit gadiem. Nepilna laika darba līgumi joprojām bija 3,6 reizes izplatītāki sievietēm nekā vīriešiem vidū, lai gan sievietēm vidū mazāk izplatīti bija piespiedu nepilna laika darba līgumi (13,3 % salīdzinājumā ar 20,8 % vīriešiem 2023. gadā). Tajā pašā laikā pagaidu nodarbinātības īpatsvars 2023. gads samazinājās līdz viszemākajam reģistrētajam līmenim (10,6 %) un galvenokārt attiecās uz mazprasmīgiem fiziska darba darītājiem, personām ar pamatzglītības otrā posma vai vidējo izglītību, kas nav arodizglītība, un trešo valstu valstspiederīgajiem. Lielākā daļa (54,9 %) no visiem pagaidu darbiniekiem bija noslēguši šādus līgumus, jo viņi nevarēja atrast pastāvīgu darbu.

Darbaspēka un prasmju trūkums joprojām ir liels, un tas kavē produktivitātes pieaugumu un konkurētspēju, lai gan zināmā mērā to palīdzējis mazināt ekonomikas attīstības tempa kritums, uzlabota darba piemeklēšana un darbaspējas vecuma trešo valstu valstspiederīgo pieaugošā imigrācija. 2022. gadā, kad šī problēma sasniedza maksimumu, vairāk nekā trešdaļa uzņēmumu visā ES ziņoja, ka darbaspēka trūkums ir to ražošanu ierobežojošs faktors⁴⁶. 2023. gadā šis īpatsvars samazinājās, tomēr 2024. gada

⁴⁶ Eiropas uzņēmumu un patērētāju aptauja 2024. gada oktobris.

oktobrī tas saglabājās 18 % līmenī, tāpēc tas joprojām rada problēmas Eiropas konkurētspējai. Brīvo darbvieta rādītājs 2022. gadā sasniedza maksimumu – 3,0 %, pēc tam 2023. gadā samazinājās līdz 2,8 % un 2024. gada 2. ceturksnī – līdz 2,4 %, atspoguļojot vājāku ekonomikas izaugsmi un pieticīgākas darbā pieņemšanas gaidas. Šis rādītājs vēl aizvien ir gandrīz divas reizes augstāks nekā pirms desmit gadiem, taču daži faktori, kas nosaka darbaspēka trūkumu, šķiet, mazinās. Brīvo darbvieta samazināšanās stabila bezdarba apstākļos varētu liecināt par augstāku darba piemeklēšanas efektivitāti, ko veicina gan ar izglītību saistītas neatbilstības (ko mēra ar makroekonomisko prasmju neatbilstības⁴⁷ un pārkvalificētības rādītājiem), gan nozaru neatbilstības (ko mēra ar brīvo darbvieta rādītāju atšķirībām nozarēs) samazināšanās, bet tā varētu būt arī cikliska attīstība, jo brīvās darbvietas parasti reaģē uz ekonomikas norisēm ātrāk nekā bezdarba līmenis. Lielākais šo rādītāju samazinājums 2023. gadā tika reģistrēts nozarēs, kurās brīvo darbvieta īpatsvars pārsniedza vidējo rādītāju (izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi, IKT, būvniecība, administratīvais atbalsts, kā arī profesionālās, zinātniskās un tehniskās jomas), savukārt viszemākais brīvo darbvieta īpatsvars joprojām bija kalnrūpniecības un energoapgādes nozarēs. Darbaspēka un prasmju trūkuma mazināšanu 2023. gadā veicināja arī darbaspējas vecuma trešo valstu valstspiederīgo pieplūdums. Tomēr daudziem no šiem darbaspēka un prasmju trūkuma gadījumiem ir strukturāls raksturs, ko nosaka mainīgais darbaspēka pieprasījums, ņemot vērā divējādo pārkārtošanos un sabiedrības novecošanu, un tas ir jārisina, izmantojot mērķtiecīgu prasmju, aktivizēšanas, darbaspēka mobilitātes un migrācijas politiku⁴⁸.

2023. gadā saglabājās spēcīgs algu pieaugums, ko cita starpā veicināja arī darbaspēka trūkums, tomēr to joprojām apsteidza inflācija. Darba tirgū, kur pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedza piedāvājumu, nominālais atalgojums uz vienu darba ņēmēju 2022. gadā pieauga par 4,9 % un 2023. gadā – par 6,1 %. Tomēr tas nespēja panākt inflāciju, kā rezultātā reālās algas zaudējumi 2022. gadā sasniedza 3,7 % un 2023. gadā – 0,2 %⁴⁹. Paredzams, ka reālā alga 2024. gadā palielināsies par 2,1 %⁵⁰, ņemot vērā turpmāku inflācijas samazināšanos un (pakāpeniski sarūkošu, bet joprojām stabili) nominālās algas pieaugumu. Tomēr 2024. gadā tā saglabāsies vidēji par 1,1 % zem 2019. gada līmeņa (salīdzinājumā ar 3,3 % 2023. gadā). Pēdējos divos gados minimālās algas pieaugums gandrīz visās dalībvalstīs pārsniedza inflāciju, un tas 2023. gadā nedaudz samazināja nodarbinātu personu (18–64 gadi) nabadzību līdz 8,3 % (attiecībā uz 2022. gada ienākumiem). Tomēr šķiet, ka tas nav palīdzējis mazināt nenodrošinātību, jo nodarbinātu personu (18–64 gadi) materiālās un sociālās nenodrošinātības līmenis palielinājās no 7,2 % 2021. gadā līdz 9,1 % 2023. gadā.

1.2. Galvenās tendences sociālajā jomā

Reālie māsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi (MIBI) 2023. gadā ES atsāka augt un 2024. gadā turpināja palielināties straujāk. Kopumā, sākot no 2023. gada 2. ceturksņa, māsaimniecību reālie ienākumi auga straujāk nekā IKP, mainot 2021. un 2022. gadā novēroto palēnināšanās tendenci. Pašnodarbināto atalgojums palielinājās mērenā tempā, savukārt darbinieku atalgojums 2023. gada 4. ceturksnī un 2024. gada 1. ceturksnī pieauga straujāk un saglabājās stabils arī 2024. gada 2. ceturksnī. Pēc pozitīva ieguldījuma ienākumu pieaugumā 2023. gada pirmajos trijos ceturkšņos, 2023. gada 4. ceturksnī un 2024. gada

⁴⁷ Sk.: Eiropas Komisija, [“Analytical web note – Measuring skills mismatch – 7/2015”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2015.

⁴⁸ Sk. [rīcības plānu par darbaspēka un prasmju trūkumu ES, ko Eiropas Komisija ierosināja 2024. gada martā](#).

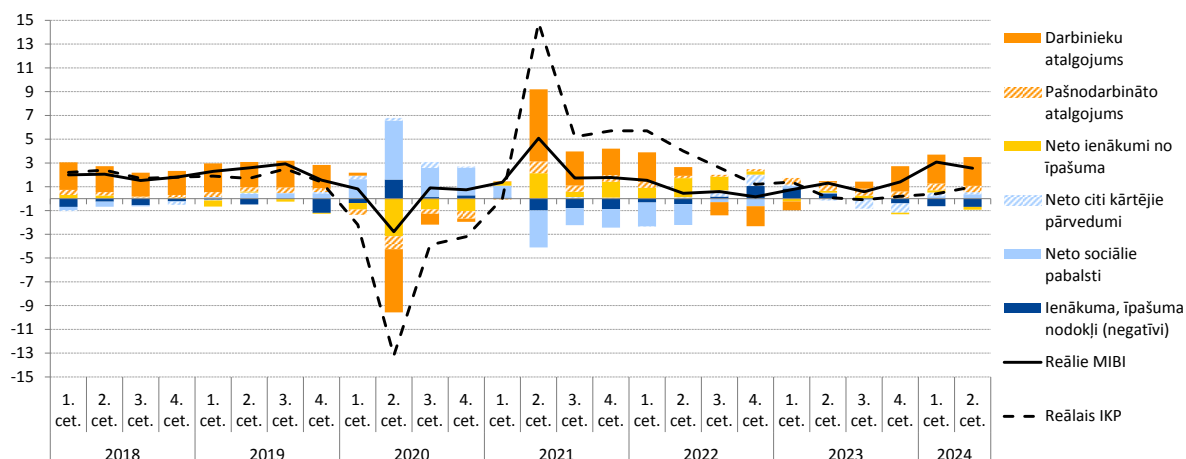
⁴⁹ Izmantojot SPCI kā deflatoru.

⁵⁰ Saskaņā ar [Eiropas Komisijas 2024. gada rudens prognozi](#).

1. ceturksnī nodokļiem bija negatīva ietekme, savukārt neto sociālie pabalsti sniedza nelielu pozitīvu ieguldījumu.

1.2.1. attēls. Reālie mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi (MIBI) 2023. gadā atsāka augt un 2024. gada sākumā turpināja palielināties straujāk

Reālo mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) pieaugums un tā galvenie komponenti un reālā IKP pieaugums (ES27, ceturkšņa pieauguma rādītāji salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu)

Piezīme. EMPL ĢD aprēķini. Nominālie MIBI ir deflēti, izmantojot mājsaimniecību galapatēriņa izdevumu cenu indeksu. Reālo MIBI pieauguma temps ES tiek lēsts kā dalībvalstu vidējā svērtā vērtība tām valstīm, attiecībā uz kurām ir pieejami ceturkšņa dati, pamatojoties uz EKS 2010 (kopumā 95 % no ES MIBI).

Avots: Eurostat, valstu pārskati [[nasq_10_nf_tr](#)] un [[namq_10_gdp](#)]. Dati nav sezonāli koriģēti.

Nabadzība ES 2023. gadā nedaudz samazinājās. Nabadzības vai sociālās atstumtības riska (*AROPE*) rādītājs bija 21,3 % (samazinājums salīdzinājumā ar 21,6 % un 21,7 % attiecīgi 2022. un 2021. gadā), tādējādi turpinot kopš 2015. gada vērojamo tendenci kopumā samazināties. Šis turpmākais uzlabojums atspoguļo to izlēmīgo politikas pasākumu rezultativitāti ES un valstu līmenī, kuru mērķis ir mazināt augsto enerģijas cenu un dzīves dārdzības sociālo ietekmi. 2023. gadā divos no trim *AROPE* apakškomponentiem ES bija vērojams samazinājums. Nabadzības riska rādītājs (*AROP*) samazinājās par 0,3 procentpunktiem un sasniedza 16,2 % (saistībā ar 2022. gada ienākumiem), savukārt *Eurostat* ātrās aplēses, kas attiecas uz 2023. gada ienākumiem, liecināja par vispārēju stabilitāti⁵¹. Turklāt par 0,3 procentpunktiem līdz 8,0 % 2023. gadā (pamatojoties uz 2022. gada ekonomisko aktivitāti) samazinājās to personu īpatsvars, kuras dzīvo (gandrīz) nenodarbinātās mājsaimniecībās. Turpretī to cilvēku īpatsvars, kuri saskaras ar smagu materiālo un sociālo nenodrošinātību, saglabājās visumā nemainīgs – 6,8 % salīdzinājumā ar 6,7 % 2022. gadā. Visbeidzot, sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu ES 2023. gadā nedaudz samazinājās, tomēr 34,7 % apmērā tā joprojām bija augstāka nekā pirmspandēmijas līmenī, lai gan dalībvalstu starpā bija lielas atšķirības. Lielas atšķirības nabadzības ziņā pastāv arī dalībvalstu iekšienē – dažos to reģionos *AROPE* rādītāji pastāvīgi ir augstāki nekā valstu vai ES vidējie rādītāji.

Bērnu nabadzības līmenis kopumā saglabājās nemainīgs, taču joprojām bija augstāks par kopējo iedzīvotāju nabadzības līmeni. 2023. gadā *AROPE* rādītājs bērniem bija 24,8 %, kas ir tikai nedaudz augstāks nekā 24,7 % 2022. gadā. Šī vispārējā stabilizēšanās ir faktiski apturējusi bērnu nabadzības pieaugumu, kas ES reģistrēts kopš 2020. gada, un tas atbilst absolūtā skaita samazinājumam. Visi trīs *AROPE* apakškomponenti kopumā saglabājās stabili. *AROP* rādītājs bērniem bija 19,4 % (attiecībā uz 2022. gada ienākumiem) – tas ir

⁵¹ [Ātrās aplēses par ienākumu nevienlīdzību un nabadzības rādītājiem 2023. gadam \(FE 2023\).](#)

neliels pieaugums salīdzinājumā ar 2022. gadu (pieaugums par 0,1 procentpunktu), un *Eurostat* ātrās aplēses, kas attiecas uz 2023. gada ienākumiem, arī liecina par šī rādītāja līmeņa noturību. Tāpat arī to bērnu īpatsvars, kuri cieš no smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības, joprojām bija 8,4 %, savukārt to bērnu īpatsvars, kuri dzīvoja (gandrīz) nenodarbinātās mājsaimniecībās, stabili saglabājās 7,5 % līmenī (attiecībā uz aktivitāti 2022. gadā).

Nodarbinātu personu nabadzība nedaudz samazinājās otro gadu pēc kārtas, taču tā joprojām skāra katru divpadsmito darba ņēmēju, turklāt dažas grupas tika skartas nesamērīgi. Nabadzības riskam pakļauto darba ņēmēju īpatsvars 2023. gadā samazinājās par 0,2 procentpunktiem, nokrītoties līdz 8,3 % (attiecībā uz 2022. gada ienākumiem). Tas bija mazāk nekā pirms desmit gadiem un pirms Covid-19 pandēmijas (9,1 % 2013. gadā un 9,0 % 2019. gadā, attiecībā uz attiecīgi 2012. un 2018. gada ienākumiem). Tomēr nodarbinātu personu nabadzība dažas darba ņēmēju grupas skar vairāk nekā citas. 2023. gadā tā bija ievērojami augstāka personu ar zemu izglītības līmeni (18,4 %), nepilna laika darbinieku (12,6 %), personu, kas strādā uz terminētu darba līgumu pamata (12,6 %), personu, kas dzimušas ārpus ES (18,6 %), un personu, kas nav ES pilsoņi (22,5 %), vidū. Arī mājsaimniecības ar apgādājamiem bērniem biežāk saskaras ar nodarbinātu personu nabadzības risku (10,0 %) salīdzinājumā ar tām mājsaimniecībām, kurās bērnu nav (6,8 %).

Dažas iedzīvotāju grupas joprojām saskārās ar ievērojami lielāku nabadzības vai sociālās atstumtības risku nekā visi iedzīvotāji kopumā. *AROPE* rādītājs vēl aizvien bija ļoti augsts cilvēkiem, kuri dzimuši ārpus ES (39,2 %) un personām ar invaliditāti (28,8 %), – tas ir krietni virs ES vidējā rādītāja (21,3 %). Ar daudz lielāku nabadzības risku parasti saskaras arī romi⁵². Turpretī nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto vecāka gadagājuma cilvēku (65 gadus veci vai vecāki) īpatsvars ES līmenī 2023. gadā nedaudz samazinājās līdz 19,7 %. Šo uzlabojumu veicināja šā īpatsvara samazināšanās gados vecāku sievietes vidū, taču tas joprojām ir ievērojami augstāks nekā gados vecāku vīriešu vidū (22,1 % pret 16,6 %).

Ienākumu nevienlīdzība kopumā saglabājās nemainīga, bet enerģētiskā nabadzība pieauga otro gadu pēc kārtas. Ienākumu kvintīļu attiecības indekss (S80/S20) kopumā saglabājās nemainīgs – 2023. gadā tas bija 4,72 (pamatojoties uz 2022. gada ienākumiem), un paredzams, ka 2024. gadā tas nemainīsies (pamatojoties uz 2023. gada ienākumiem)⁵³. Lai gan inflācija nesamērīgi ietekmēja mājsaimniecības ar zemiem un vidējiem ienākumiem, kuras salīdzinoši vairāk tērē tādiem pamatpakalpojumiem kā enerģija un pārtika, mērķtiecīgi ienākumu atbalsta pasākumi un sociālo pabalstu un nodokļu korekcijas dalībvalstīs ir mazinājušas ienākumu nevienlīdzības un nabadzības risku iespējamo pieaugumu. Savukārt to cilvēku īpatsvars, kuri nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu, 2023. gadā palielinājās par 1,3 procentpunktiem, sasniedzot 10,6 % (palielinājums par 3,7 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2021. gadu), un tas joprojām ir ievērojami lielāks nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju vidū, proti, 22,2 % (palielinājums par 2,1 procentpunktu kopš 2022. gada).

Mājokļu pieejamība cenas ziņā ES joprojām ir problēma. 2023. gadā 8,8 % ES iedzīvotāju dzīvoja mājsaimniecībās, kurās kopējās mājokļa izmaksas veidoja vairāk nekā 40 % no kopējā izmantojamā ienākuma, un tas ir par 0,1 procentpunktu vairāk nekā iepriekšējā gadā un par 2,8 procentpunktiem mazāk nekā pirms desmit gadiem. To cilvēku

⁵² Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, "[Roma in 10 European countries – Main results – Roma survey 2021](#)", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

⁵³ [Ātro aplēšu eksperimentālie rezultāti](#) saistībā ar 2023. ienākumu gadu.

īpatsvars, kuriem ir pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas, ir vairāk nekā divas reizes lielāks mājāsaimniecībās ar vienu darbaspējas vecuma pieaugušo (24,4 %) un vairāk nekā trīs reizes lielāks nabadzības riskam pakļauto cilvēku vidū (33,5 % 2023. gadā). Būtiski skarti ir arī ES valstspiederīgie, kas dzīvo kādā citā ES valstī (divreiz augstāks īpatsvars), un trešo valstu valstspiederīgie (2,5 reizes augstāks īpatsvars). Lai gan kopumā mājokļu pārapdzīvotības rādītājs ES saglabājās stabils, proti, 16,8 % 2023. gadā, tas tajā pašā gadā palielinājās līdz 29,6 % nabadzības riskam pakļauto cilvēku vidū.

1.3. Progress virzībā uz ES 2030. gada pamatmērķrādītāju un nacionālo mērķrādītāju sasniegšanu

Nodarbinātības, prasmju un nabadzības mazināšanas mērķrādītāji ir politikas pasākumu virzītājspēks visās attiecīgajās politikas jomās gan ES līmenī, gan dalībvalstīs. Šos trīs ES pamatmērķrādītājus Komisija izvirzīja 2021. gada martā kā daļu no Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plāna:

- i) panākt vismaz 78 % nodarbinātību darbaspējas vecuma iedzīvotāju vidū;
- ii) pieaugušo dalības mācībās īpatsvars ir vismaz 60 % gadā, kā arī
- iii) par vismaz 15 miljoniem, salīdzinot ar 2019. gadu, samazināt nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu skaitu, no kuriem vismaz 5 miljoni ir bērni⁵⁴.

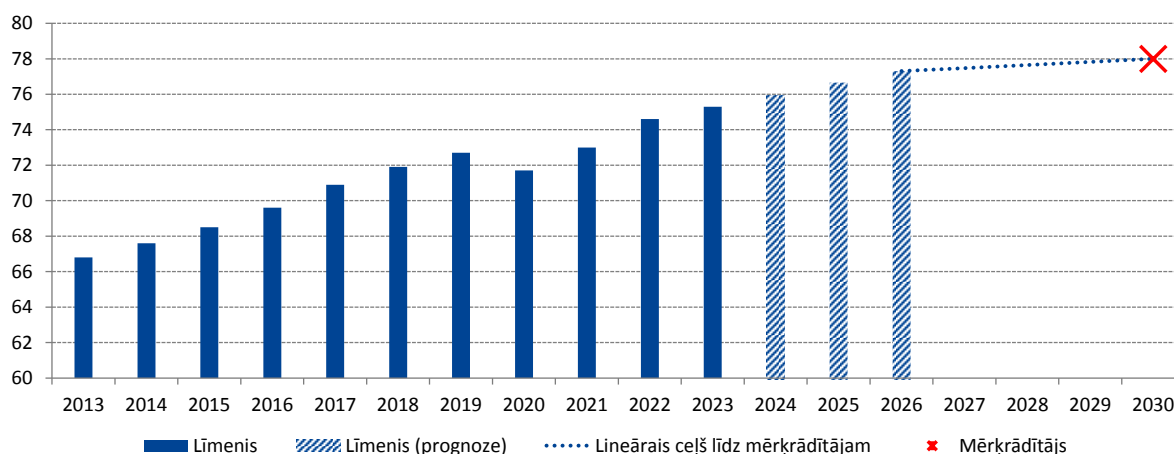
Dalībvalstis šos mērķrādītājus atzinīgi novērtēja Portu sociālajā samītā 2021. gada maijā, un Eiropadome – savos 2021. gada jūnija secinājumos. Visas dalībvalstis izvirzīja savus nacionālos mērķrādītājus trīs jomās, kas veicina attiecīgo ES pamatmērķrādītāju sasniegšanu. Sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā ir noteikti arī papildu ES līmeņa mērķrādītāji attiecībā uz dzimumu nodarbinātības atšķirības samazināšanu, formālās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošinājuma palielināšanu, jauniešu *NEET* situācijā īpatsvara samazināšanu, to pieaugušo īpatsvara palielināšanu, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, izglītības un mācību priekšlaicīgas pamešanas mazināšanu, kā arī bērnu nabadzības mazināšanu. Lielākā daļa dalībvalstu ir noteikušas papildu nacionālos mērķrādītājus (dažās no šīm jomām) un/vai papildu jomās, ja tos uzskatīja par vajadzīgiem. Šajā iedaļā ir aplūkots progress, kas līdz šim panākts, lai līdz 2030. gadam sasniegtu trīs ES pamatmērķrādītājus un nacionālos mērķrādītājus.

Neraugoties uz ekonomikas attīstības tempa kritumu, nodarbinātības izaugsme 2023. gadā bija stabila, un ES joprojām ir uz pareizā ceļa, lai līdz 2030. gadam sasniegtu savu nodarbinātības līmeņa pamatmērķrādītāju. Pēc tam, kad 2023. gadā nodarbinātības līmenis ES bija palielinājies līdz 75,3 %, tas ir tikai 2,7 procentpunktu attālumā no mērķrādītāja, kas paredz līdz 2030. gadam sasniegt 78 %, un 2024. gada 2. ceturksnī tas pieauga vēl vairāk – līdz 75,8 %. Ņemot vērā 2023. gadā sasniegto līmeni un paturot prātā *Eurostat* jaunākās demogrāfiskās prognozes, lai sasniegtu ES pašreizējo 2030. gada mērķrādītāju, būtu vajadzīgs tikai vidējs gada nodarbinātības izaugsmes rādītājs 0,4 % apmērā salīdzinājumā ar ievērojami augstāko pirmspandēmijas (2013.–2019. gads) vidējo rādītāju 1,1 % gadā (sk. 1.3.1. un 1.3.3. attēlu). Turklāt saskaņā ar Komisijas 2024. gada rudens prognozi tiek prognozēts, ka nākamo trīs gadu laikā nodarbinātība ES palielināsies vairāk nekā prasītie 0,4 %, t. i., par 0,8 %, 0,6 % un 0,5 % attiecīgi 2024., 2025. un 2026. gadā. Tāpēc ES pašlaik sekmīgi virzās uz 2030. gada nodarbinātības līmeņa mērķrādītāja sasniegšanu.

⁵⁴ Sk.: Eiropas Komisija, [Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plāns](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021.

1.3.1. attēls. ES ir uz pareizā ceļa, lai līdz 2030. gadam sasniegtu savu nodarbinātības līmeņa pamatmērķrādītāju

Nodarbinātības līmenis ES27 un ar to saistītais 2030. gada ES pamatmērķrādītājs (20–64 gadu vecuma grupa, % no iedzīvotājiem)

Piezīme. Vērtības 2024., 2025. un 2026. gadam ir balstītas uz Komisijas 2024. gada rudens nodarbinātības izaugsmes prognozēm, kā arī uz prognozēto iedzīvotāju un darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita pieaugumu, kas noteikts *Eurostat* 2023. gada prognozēs par iedzīvotāju skaitu.

Avots: *Eurostat* [[lfsi_emp_a](#)]; nodarbinātības izaugsmes prognoze, [Komisijas 2024. gada rudens prognoze](#); [Eurostat 2023. gada prognozes par iedzīvotāju skaitu](#), [Europop 2023](#).

Lielākā daļa dalībvalstu 2023. gadā panāca turpmāku progresu virzībā uz nacionālo nodarbinātības līmeņa mērķrādītāju sasniegšanu⁵⁵. Piecās valstīs 2023. gadā sasniegtais nodarbinātības līmenis jau bija augstāks par attiecīgo nacionālo mērķrādītāju 2030. gadam (sk. 1.3.2. attēlu). Tās ir Slovēnija (+1 procentpunkts salīdzinājumā ar nacionālo mērķrādītāju), Nīderlande (+1 procentpunkts), Īrija (+0,9 procentpunkti), Igaunija (+0,8 procentpunkti) un Zviedrija (+0,6 procentpunkti), bet nodarbinātības līmenis Dānijā samazinājās un tagad ir nedaudz zemāks par šīs valsts 2030. gada mērķrādītāju. No 22 valstīm, kas joprojām nebija sasniegušas savus 2030. gada nacionālos mērķrādītājus, 18 valstis 2023. gadā spēja šo starpību samazināt. Visvairāk pūļu vēl ir jāpieliek Beļģijai (tā no sava vērienīgā 2030. gada mērķrādītāja atpaliek par 7,9 procentpunktiem), Itālijai (6,7 procentpunkti), Rumānijai (6,0 procentpunkti) un Spānijai (5,5 procentpunkti). Vairāk nekā pusē dalībvalstu nodarbinātības izaugsme bija mazāka par pirmspandēmijas (2013.–2019. gads) vidējo rādītāju (sk. 1.3.3. attēlu)⁵⁶, ņemot vērā augstāku nodarbinātības līmeni un darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanos. Tomēr daudzās valstīs (20) gada nodarbinātības izaugsme joprojām ir vienāda ar vidējo gada rādītāju, kas vajadzīgs, lai

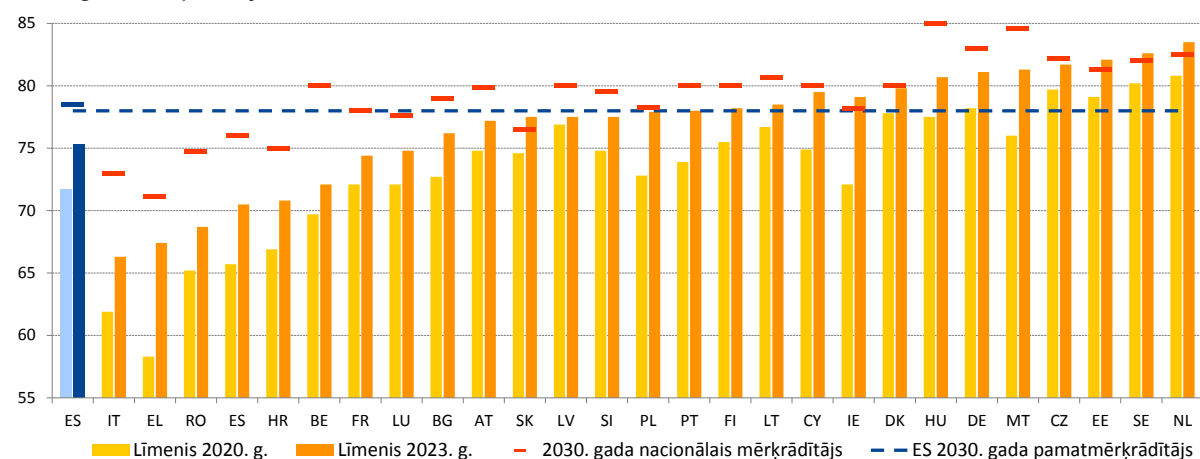
⁵⁵ 2022. gada oktobrī Nodarbinātības komitejas rādītāju grupa vienojās par metodikas pieeju panāktā progressa uzraudzībai attiecībā uz nacionālo nodarbinātības mērķrādītāju sasniegšanu Eiropas pusgada kontekstā. Šī iedaļa ir sagatavota, pamatojoties uz šo saskaņoto metodiku. Sk. Nodarbinātības komitejas [2023. gada ziņojumu par nodarbinātību](#) un [2023. gada Nodarbinātības pārraudzības instrumentu](#).

⁵⁶ Ir konstatēts, ka iedzīvotāju skaita samazināšanās dēļ lielākajai daļai dalībvalstu savu nacionālo mērķrādītāju sasniegšanai ir nepieciešama mazāka minimālā gada nodarbinātības izaugsme nekā pirmskrīzes periodā. Sk. Nodarbinātības komitejas [2024. gada ziņojumu par nodarbinātību](#).

sasniegtu valsts nodarbinātības mērķrādītāju, vai lielāka par to⁵⁷. Tikai Čehijā, Rumānijā, Bulgārijā, Beļģijā, Ungārijā un Somijā 2023. gadā nodarbinātības izaugsme atpalika gan no pirmspandēmijas vidējā rādītāja, gan no vidējā gada rādītāja, kas nepieciešams, lai sasniegtu to vērienīgos mērķrādītājus, lai gan Somija ir ļoti tuvu abiem šiem mērķrādītājiem un Čehija jau ir gandrīz sasniegusi savu mērķrādītāju.

1.3.2. attēls. Lielākā daļa dalībvalstu 2023. gadā panāca turpmāku progresu virzībā uz nacionālo nodarbinātības līmeņa mērķrādītāju sasniegšanu

Nodarbinātības līmenis (2020. un 2023. gadā, 20–64 gadu vecuma grupa, % no iedzīvotājiem); nacionālie un ES 2030. gada mērķrādītāji

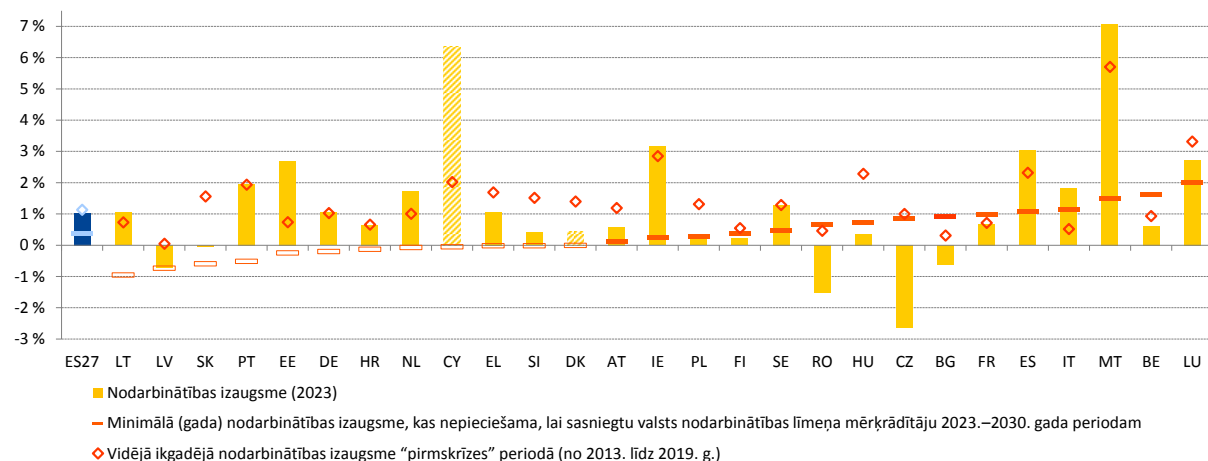

Avots: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)] un tabula par 2030. gada nacionālajiem mērķrādītājiem, kā norādīts 1. pielikumā.

1.3.3. attēls. Divās trešdaļās dalībvalstu nodarbinātības izaugsme 2023. gadā atbilda plānotajam, lai varētu sasniegt nacionālo 2030. gada mērķrādītāju

Nodarbinātības izaugsme 2023. gadā salīdzinājumā ar vidējo ikgadējo nodarbinātības izaugsmi 2013.–2019. gadā un minimālo ikgadējo nodarbinātības izaugsmi, kas nepieciešama, lai 2030. gadā sasniegtu nacionālo nodarbinātības līmeņa mērķrādītāju

Nodarbinātības izaugsme 2023. gadā salīdzinājumā ar vidējo ikgadējo nodarbinātības izaugsmi 2013.–2019. gadā un minimālo ikgadējo nodarbinātības izaugsmi, kas nepieciešama, lai 2030. gadā sasniegtu nacionālo nodarbinātības līmeņa mērķrādītāju

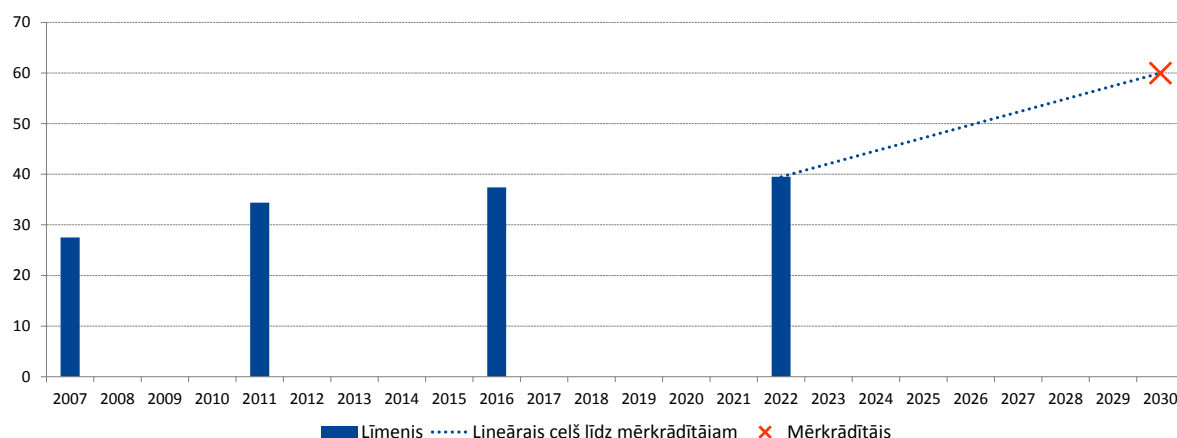
Piezīme. Laikrindas pārrāvumi attiecībā uz DK un CY 2023. gadā (apzīmēti ar svītrotiem stabiņiem).

Avots: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [Europop 2023](#), pamatojoties uz 2024. gada Nodarbinātības pārraudzības instrumenta metodiku.

⁵⁷ Dažās dalībvalstīs šāda minimāla nepieciešamā nodarbinātības izaugsme ir negatīva, atspoguļojot prognozēto darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanos un/vai to, ka šo valstu nacionālie mērķrādītāji jau ir sasniegti.

1.3.4. attēls. Vairāk pieaugušo piedalās mācībās, taču, lai sasniegtu ES 2030. gada pamatmērķrādītāju, jāpieliek papildu pūliņi

Pieaugušo dalības mācībās rādītājs iepriekšējos 12 mēnešos ES27 un ES 2030. gada pamatmērķrādītājs (25–64 gadu vecuma grupa, %)

Piezīme. 2007. gada AES apsekojums bija lielas izlases izmēģinājuma projekts, ko no 2005. līdz 2008. gadam brīvprātīgi veica visās dalībvalstīs, izņemot Īriju un Luksemburgu. Pamatojoties uz to, nākamajā kārtā tika veiktas korekcijas. No 2011. gada AES ir balstīts uz Eiropas tiesību aktu, tāpēc to visās dalībvalstīs īsteno obligāti⁵⁸. Laikrindas pārrāvumi 2011. gadā ir attiecībā uz Eiropas Savienību kopumā, FR un HU, 2016. gadā – attiecībā uz IE, LU un SE, 2022. gadā – attiecībā uz FR, IT un RO.

Avots: Eurostat [īpašais izvilkums par pieaugušo dalības mācībās rādītāju iepriekšējos 12 mēnešos bez virzītas apmācības darbavietā \(GOJT\), no pieaugušo izglītības apsekojuma.](#)

Virzībā uz pieaugušo izglītības pamatmērķrādītāju panāktais progress ir neliels, tāpēc ir vajadzīgi ievērojami un straujāk īstenoti centieni, lai to sasniegtu līdz 2030. gadam. Jauni dati no pieaugušo izglītības apsekojuma (AES) liecina, ka to pieaugušo īpatsvars, kuri iepriekšējos 12 mēnešos piedalījušies mācībās (neietverot virzītu apmācību darbavietā), ES ir palielinājies no 37,4 % 2016. gadā līdz 39,5 % 2022. gadā (sk. 1.3.4. attēlu)⁵⁹. Šī ļoti nelielā augšupejošā tendence būs ievērojami jāpātrina, lai līdz 2030. gadam sasniegtu ES prasmju mērķrādītāju, proti, 60 %. Tas ir būtiski, ņemot vērā to, ka Eiropai ir vajadzīgs darbaspēks, kas pielāgojas mainīgajām prasmju vajadzībām, tai jāsamazina prasmju un darbaspēka trūkums un jā saglabā konkurētspēja, inovācija un iekļautība zaļās un digitālās pārkārtošanās un demogrāfisko pārmaiņu kontekstā.

Lielākā daļa dalībvalstu iepalika centienos sasniegt savus nacionālos mērķrādītājus 2030. gadam pieaugušo izglītības jomā. Zviedrija, Ungārija un Rumānija 2022. gadā jau bija pārsniegušas savus attiecīgos nacionālos mērķrādītājus, savukārt Slovākija mērķrādītājam tuvojās, bet to vēl nesasniedza (sk. 1.3.5. attēlu). Sākot no ES zemākā dalības līmeņa pieaugušo izglītībā, Rumānija bija izvirzījusi salīdzinoši zemu, tomēr tai vērienīgu mērķrādītāju 2030. gadam un to pārsniedza 2022. gadā, iezīmējot lielāko pieaugumu ES no 2016. gada (+229 %, lai gan tas varētu būt saistīts arī ar laikrindas pārrāvumu). Savukārt 24 valstīs to pieaugušo īpatsvars, kuri piedalījās mācībās, joprojām bija zemāks par 2030. gada mērķrādītājiem, bet vistālāk no nacionālajiem mērķrādītājiem (vairāk par 31 procentpunktu) bija Slovēnija, Kipra, Horvātija, Polija un Itālija. No šīm 24 valstīm tikai 10 valstis ir

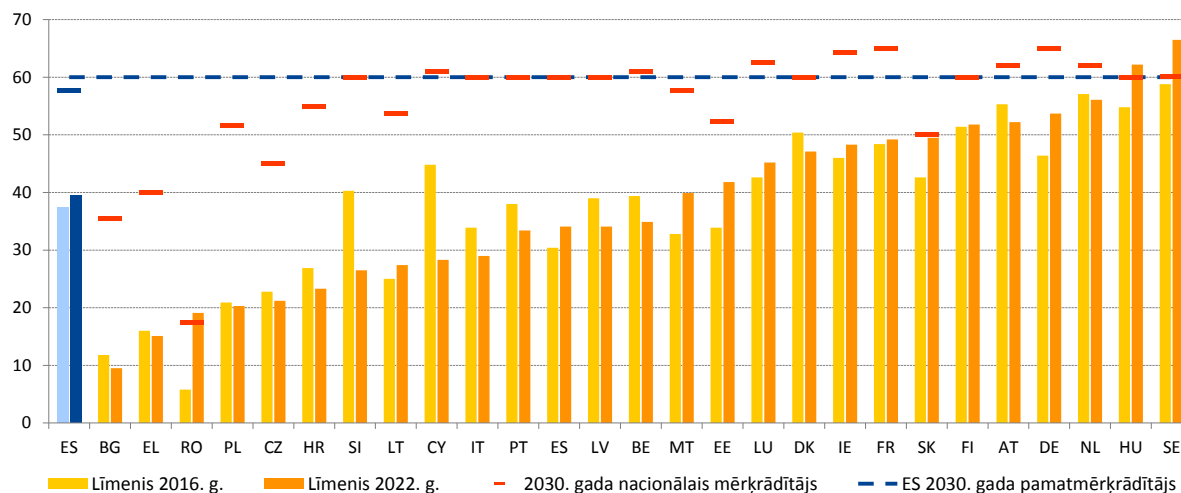
⁵⁸ Komisijas Regulā (ES) Nr. [823/2010](#) ir noteikti pamata tiesību akta (Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. [452/2008](#)) īstenošanas pasākumi attiecībā uz 2011. gada AES.

⁵⁹ Nodarbinātības komitejas Rādītāju grupa 2024. gada septembrī panāca provizorisku vienošanos par prasmju mērķrādītāja uzraudzības sistēmu, izmantojot AES datus (neietverot datus par virzītu apmācību darbavietā). Sk. arī [2024. gada ziņojumu par nodarbinātību](#).

panākušas progresu savu mērķrādītāju sasniegšanā (salīdzinājumā ar 2016. gadu) – visvairāk Igaunija (+23 %), Malta (+22 %), Slovākija (+16 %), Vācija (+16 %) un Spānija (+12 %). Turklāt dalības līmenis izglītībā un mācībās bieži vien ir ievērojami zemāks arī tālākajos, attālos un lauku reģionos.

1.3.5. attēls. Lai līdz 2030. gadam sasniegtu nacionālos mērķrādītājus pieaugušo izglītības jomā, dalībvalstu līmenī ir jāpieliek ievērojamas pūles

Pieaugušo dalības mācībās rādītājs iepriekšējos 12 mēnešos ES27 un dalībvalstu nacionālie mērķrādītāji 2030. gadam (25–64 gadu vecuma grupa, %)

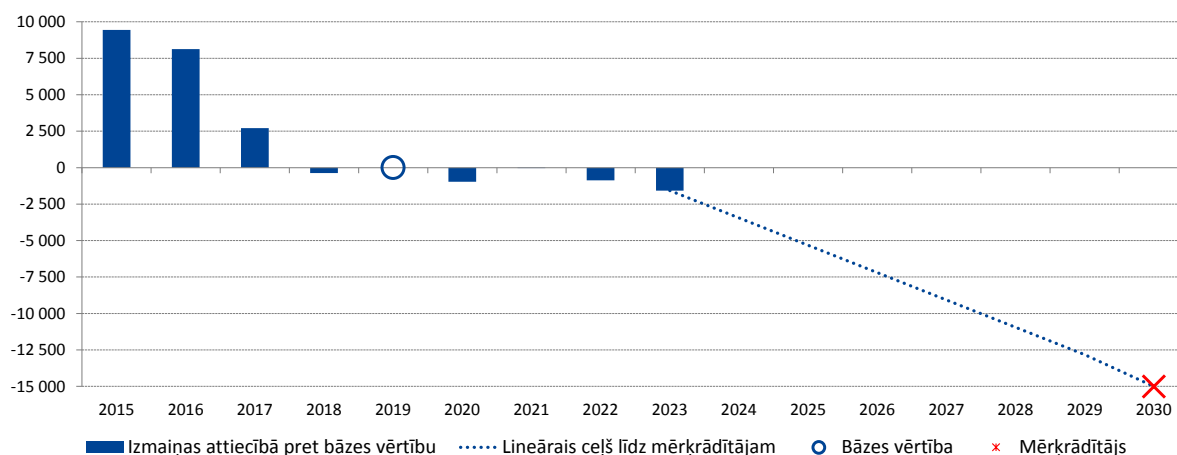
Piezīme. Laikrindas pārrāvumi 2016. gadā ir attiecībā uz IE, LU un SE un 2022. gadā – attiecībā uz FR, IT un RO.

Avots: Eurostat [īpašais izvilkums par pieaugušo dalību izglītībā iepriekšējos 12 mēnešos bez virzītas apmācības darbvietā \(GOJT\) no pieaugušo izglītības apsekojuma](#) un tabula par 2030. gada nacionālajiem mērķrādītājiem 1. pielikumā.

Neraugoties uz sarežģīto sociālekonomisko kontekstu, ko raksturo Covid-19 krīze, augstās enerģijas izmaksas un inflācija, nabadzība samazinājās. To cilvēku skaits, kuri saskaras ar nabadzības vai sociālās atstumtības risku, 2023. gadā bija samazinājies par 703 000 salīdzinājumā ar 2022. gadu un par 1 571 000 salīdzinājumā ar 2019. bāzes gadu (sk. 3.6. attēlu). Šie pēdējie iegūtie dati liecina, ka pēc stabilitātes perioda 2018.–2021. gadā jau otro gadu pēc kārtas ir vērojams kritums. Tomēr, lai sasniegtu ES pamatmērķrādītāju līdz 2030. gadam samazināt nabadzības skarto cilvēku skaitu par vismaz 15 miljoniem, šīs desmitgades atlikušajos gados progress būs ievērojami jāpaātrina.

1.3.6. attēls. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku skaits ES kopš 2019. gada ir samazinājies, taču joprojām ir jāpieliek ievērojamas pūles, lai sasniegtu ES 2030. gada mērķrādītāju

ES27 *AROPE* līmeņa izmaiņas attiecībā uz 2019. bāzes gadu un ar to saistīto ES 2030. gada pamatmērķrādītāju (visi iedzīvotāji, tūkstoši personu)

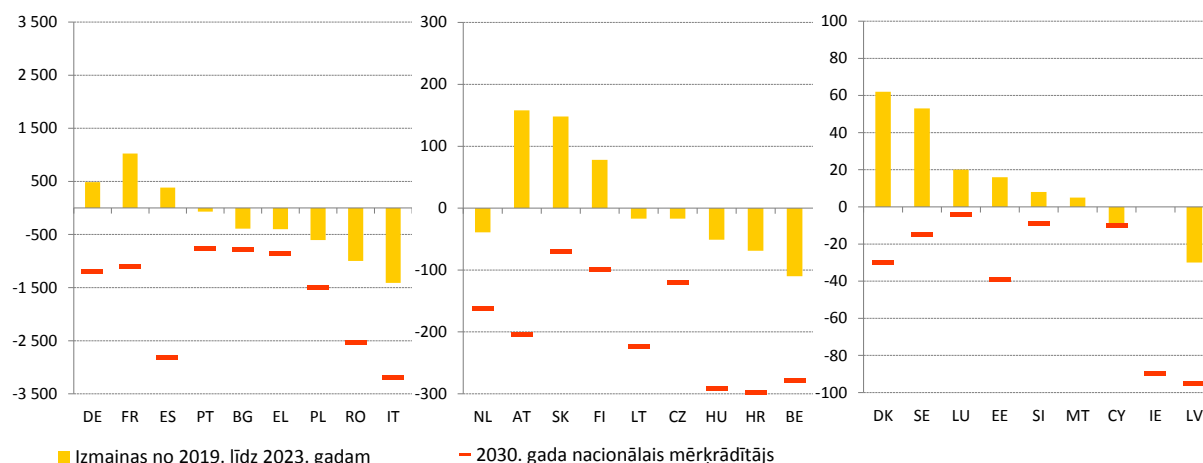

Piezīme. Aprēķini, kuru pamatā ir laikrindas bez pārrāvumiem un aplēstā vērtība 2019. gadam, un pārrēķini, kuru pamatā ir Francijas Eiropas daļas vērtības, nevis vērtības attiecībā uz visu Franciju 2022. un 2023. gadā, lai tās atbilstu 2019. gada bāzlīnijai.

Avots: [SPC 2024. gada pārskats](#).

1.3.7. attēls. Tikai aptuveni puse dalībvalstu ir panākušas zināmu progresu savu nacionālo mērķrādītāju sasniegšanā, un ir vajadzīgi lielāki centieni

AROPE līmeņa izmaiņas laikposmā no 2019. gada līdz 2023. gadam un nacionālie 2030. gada mērķrādītāji (visi iedzīvotāji, tūkstoši personu)

Piezīme. Laikrindas pārrāvumi 2020. gadā ir attiecībā uz FR, IE, DK un LU, 2021. gadā – attiecībā uz LU, 2022. gadā – attiecībā uz FR un LU. DK un DE izsaka savus valsts nabadzības mazināšanas mērķrādītājus kā to cilvēku skaita samazinājumu, kuri dzīvo (gandrīz) nenodarbinātās māsaimniecībās (t. i., māsaimniecībās ar ļoti zemu darba intensitāti), [kas, kā sagaidāms, desmit gadu laikā izpaudīsies kā *AROPE* pakļauto iedzīvotāju skaita samazinājums]. Vācija savu nacionālo mērķrādītāju ir noteikusi salīdzinājumā ar 2020. gadu kā atsauces gadu. Francija savu nacionālo mērķrādītāju ir noteikusi attiecībā uz valsts Eiropas daļu, un uzraudzība ir saskaņota ar šo ģeogrāfisko tvērumu. Ungārija savu valsts nabadzības mazināšanas mērķrādītāju izsaka kā materiālās un sociālās nenodrošinātības līmeņa samazinājumu ģimenēm ar bērniem [ko var pārvērst *AROPE* samazinājumā, ja saglabājas pašreizējie apstākļi]. Malta savu nacionālo nabadzības mazināšanas mērķrādītāju izsaka kā *AROPE* rādītāja samazinājumu procentpunktos (t. i., -3,1 procentpunkts).

Avots: Eurostat [[ilc_pecs01](#)] un tabula par 2030. gada nacionālajiem mērķrādītājiem 1. pielikumā.

Progress virzībā uz nacionālo mērķrādītāju sasniegšanu dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras. Kopš 2019. gada tikai aptuveni pusē dalībvalstu ir bijis progress virzībā uz

2030. gada nacionālo mērķrādītāju sasniegšanu. Viena trešdaļa dalībvalstu (Beļģija, Bulgārija, Kipra, Čehija, Grieķija, Itālija, Latvija, Polija un Rumānija) kopumā ir uz pareizā ceļa, lai sasniegtu savus nacionālos mērķrādītājus – tās sasniegušas ir vismaz vienu trešdaļu vajadzīgā progresa līmeņa. Turpretī gandrīz puse dalībvalstu (Austrija, Dānija, Igaunija, Somija, Francija, Vācija, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Slovākija, Slovēnija, Spānija un Zviedrija) ir piedzīvojušas lejupslīdi un virzās pretējā virzienā (sk. 1.3.7. attēlu)⁶⁰. Turklāt laikposmā no 2019. līdz 2023. gadam to bērnu skaits, kuri saskaras ar nabadzības vai sociālās atstumtības riskiem, ES palielinājās par 583 000. Tomēr pozitīva dinamika tika novērota 13 valstīs (Beļģijā, Bulgārijā, Igaunijā, Īrijā, Grieķijā, Horvātijā, Kiprā, Maltā, Portugālē, Rumānijā, Slovēnijā, Somijā un Zviedrijā) no 21 valsts, kas izvirzīja papildu mērķrādītājus bērnu nabadzības mazināšanai⁶¹. Pretēja tendence tika konstatēta Austrijā, Čehijā, Francijā, Vācijā, Luksemburgā, Polijā, Slovākijā un Spānijā.

1.4. Galvenie horizontālie konstatējumi, kas gūti, veicot valstu pirmā posma sociālās konverģences analīzi

Valstu pirmā posma analīzē tiek aplūkotas norises saistībā ar darba tirgu, prasmēm un sociālajiem aspektiem katrā dalībvalstī, lai atklātu iespējamus riskus augšupējai sociālajai konverģencei, kas būtu detalizētāk jāanalizē otrajā posmā. Komisijas priekšlikuma par vienoto nodarbinātības ziņojumu (VNZ) 2025. gada izdevumā ir iekļauta šāda pirmā posma analīze, kura balstīta uz sociālās konverģences sistēmas (SKS) principiem un kuras pamatā ir 2024. gada VNZ izmēģinājuma analīze⁶². Šī analīze atbilst LESD 148. pantam. Tas arī atbilst 3. panta 3. punkta b) apakšpunktam Regulā (ES) 2024/1263 par ekonomikas politikas efektīvu koordināciju un budžeta daudzpusēju uzraudzību, kurā norādīts, ka Komisijas veiktā ikgadējā uzraudzība attiecībā uz nodarbinātības pamatnostādņu īstenošanu Eiropas pusgadā ietver progresu Eiropas sociālo tiesību pīlāra principu un tā pamatmērķrādītāju īstenošanā, izmantojot sociālo rezultātu pārskatu un sistēmu sociālās konverģences risku apzināšanai⁶³. Sistēmas pirmā posma analīzes pamatā ir sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji, un tajā ir identificēti *iespējamie riski* augšupējai sociālajai konverģencei (sīkāku informāciju sk. metodikai veltītajā izcēlumā šīs iedaļas beigās). Lai noteiktu, vai pastāv *reālas problēmas* augšupējai sociālajai konverģencei un galvenos faktorus, kas izraisa šādas problēmas, sekos otrā posma analīze, kuras pamatā būs plašāks kvantitatīvu un kvalitatīvu pierādījumu kopums un pārskats par pasākumiem, ko dalībvalstis veikušas vai ieplānojušas problēmu risināšanai. Šajā iedaļā ir izklāstīti galvenie horizontālie

⁶⁰ Attiecībā uz ES un nacionālo nabadzības mazināšanas mērķrādītāju uzraudzību, kā arī skaidrojumu par laikrindas pārrāvumiem un ar tiem saistītajām datu korekcijām sk. arī [Sociālās aizsardzības komitejas 2024. gada ziņojumu](#).

⁶¹ Bērnu nabadzības mazināšanas mērķrādītāju bija noteikušas Beļģija, Bulgārija, Čehija, Vācija, Igaunija, Īrija, Grieķija, Spānija, Francija, Horvātija, Kipra, Luksemburga, Malta, Austrija, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovēnija, Slovākija, Somija un Zviedrija. Sk. [Sociālās aizsardzības komitejas 2024. gada ziņojumu](#) par šo mērķrādītāju uzraudzību.

⁶² Pēc diskusijām EPSCO padomē 2023. gada jūnijā par sociālās konverģences sistēmu (SKS) un [svarīgākajiem vēstījumiem, ko EMCO un SPC izstrādāja](#), pamatojoties uz [darbu, kuru no 2022. gada oktobra līdz 2023. gada maijam veica īpašā EMCO un SPC apvienotā darba grupa](#). EPSCO padome 2024. gada februārī aicināja EMCO un SPC izskatīt minētās izmēģinājuma analīzes ietekmi uz to darbībām un 2024. gada Eiropas pusgada ciklu.

⁶³ Turklāt regulas 8. apsvērumā ir precizēts: “Eiropas pusgada kontekstā veiktās nodarbinātības un sociālo norišu integrētās analīzes ietvaros Komisija novērtē augšupējas sociālās konverģences riskus dalībvalstīs un uzrauga progresu Eiropas sociālo tiesību pīlāra principu īstenošanā, pamatojoties uz sociālo rezultātu pārskatu un sociālās konverģences sistēmas principiem.”

konstatējumi, kas gūti, veicot valstu pirmā posma SKS analīzi (sk. 3. nodaļu), norādot, kuras valstis jāanalizē detalizētāk otrajā posmā.

Pirmā posma valstu analīzē ir uzsvērti kopumā stabili darba tirgus rādītāji ar augšupēju konvergenci, savukārt prasmju un sociālās politikas jomās novērotie uzlabojumi ir mazāki, kā arī pastāv riski augšupējai konverģencei. VNZ “luksofora” metodikas piemērošana sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem palīdz noteikt problēmas, kas ir īpaši svarīgas Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanas kontekstā (sk. attiecīgi 6. un 2. pielikumu). Apkopojot sociālo rezultātu pārskata rādītāju signālus par katru valsti atsevišķi (sīkāku metodikas skaidrojumu sk. izcēlumā šīs iedaļas beigās), var veikt vispārēju izvērtējumu par iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, ar kuriem saskaras ES un tās dalībvalstis. Tālāk ir sniegts galveno konstatējumu kopsavilkums (sk. arī 1.4.1. tabulu un 1.5.1. attēlu).

- **2023. gadā kopumā turpinājās augšupēja konverģence darba tirgū, tomēr joprojām ir vajadzīgi uzlabojumi attiecībā uz nepietiekami pārstāvēto grupu nodarbinātības rezultātiem.** Kopumā nodarbinātības līmenis ES palielinājās, bet izaugsme dalībvalstīs bija lēnāka un nevienmērīga, un piecās valstīs ar vidējiem un labiem rādītājiem tika novērots samazinājums. Dažas valstis, kuru sniegums ir zemāks par vidējo, atpalika vēl vairāk, un tas radīja zināmas atšķirības nodarbinātības rādītājos. To apliecina astoņas situācijas, kam piešķirts vērtējums “kritiska” (sarkanā krāsā) vai “jānovēro” (oranžā krāsā) un kas konstatētas dažādās dalībvalstīs (pamatojoties uz saskaņoto VNZ metodiku). Bezdarba un tā ilgstoša bezdarba komponenta rādītāji vidēji nedaudz uzlabojās, kā arī bija vērojama konverģences tendence, ko veicināja uzlabojumi valstīs ar vissliktākajiem rādītājiem. Tomēr bezdarba līmenis 2023. gadā palielinājās divpadsmit dalībvalstīs, un kopumā astoņas no tām ir “jānovēro”. Neraugoties uz uzlabojumiem, darba tirgus rezultāti attiecībā uz personām ar invaliditāti, sievietēm un jauniešiem joprojām atpaliek no plānotā. Sešas dalībvalstis saskaras ar “kritisku situāciju” attiecībā uz personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirību un piecas – attiecībā uz dzimumu nodarbinātības atšķirību, savukārt vēl trīs valstis attiecībā uz pirmo atšķirību un viena valsts attiecībā uz otro ir “jānovēro” – tajās nav acīmredzamas konverģences attiecībā uz abiem šiem rādītājiem. To jauniešu (vecumā no 15 līdz 29 gadiem) īpatsvars, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, uzlabojās, lai gan joprojām bija augsts, un 2023. gadā panākta vien ierobežota konverģence, jo valstīs ar labāko sniegumu rādītāji nedaudz pasliktinājās, savukārt progress valstīs ar sliktāko sniegumu bija visai neliels.
- **Neraugoties uz nelieliem uzlabojumiem ES līmenī, joprojām pastāv riski, kas apdraud augšupēju konvergenci attiecībā uz prasmēm, un, ja vien netiks ievērojami pastiprināti politikas centieni, tas var saasināt problēmas, kuras saistītas ar nodarbināmību, darba ražīgumu, konkurētspēju un darbaspēka un prasmju trūkumu.** Saistībā ar četriem sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem, kas attiecas uz prasmēm (bērnu vecumā līdz 3 gadiem dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē, izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušie, pieaugušo dalība mācībās un to personu īpatsvars, kurām ir vismaz pamata digitālās prasmes), ES līmenī novērotie vispārējie uzlabojumi bija pieticīgi. Tomēr starp dalībvalstīm saglabājās būtiskas atšķirības. Piemēram, atšķirība starp valstīm ar labāko un sliktāko sniegumu pieaugušo izglītības un digitālo prasmju jomā pārsniedza 55 procentpunktus, savukārt saistībā ar dalību pirmsskolas izglītībā un aprūpē šī atšķirība pārsniedza 70 procentpunktus. Turklāt nav pazīmju, kas liecinātu par konverģenci, un valstīs ar labu sniegumu situācija uzlabojas ātrāk, savukārt valstīs ar sliktāku sniegumu vēl vairāk atpaliek. Šo dinamiku atspoguļo lielais to valstu skaits, kurās ir situācijas, kas

apzīmētas kā “kritiskas” un kā tādas, kas “jānovēro” (9–10), attiecībā uz katru no iepriekš minētajiem četriem rādītājiem. Tas akcentē to problēmu mērogu, ar kurām saskaras dalībvalstis gan saistībā ar pirmsskolas izglītību un mūžizglītību, gan darbaspēka pielāgošanos darba tirgus mainīgajām prasmju vajadzībām divējādās pārkārtošanās kontekstā, gan arī darba ražīguma, konkurētspējas un iekļaujošas izaugsmes nodrošināšanu.

- **Lai gan 2023. gadā nabadzība ES līmenī nedaudz samazinājās, tā joprojām pārsniedza līmeni, kāds bija pirms Covid-19, un daži ar nabadzību saistīti rādītāji liecina par aizvien lielākām atšķirībām starp dalībvalstīm.** Mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi uz vienu iedzīvotāju 2023. gadā caurmērā palielinājās, lai gan dalībvalstu rādītāji lielākoties turpināja atšķirties, un desmit no tām pastāvēja situācija, kas “jānovēro” vai ir “kritiska”. Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu 2023. gadā nedaudz samazinājās, tomēr tā joprojām bija lielāka nekā 2019. gadā, un deviņas valstis šajā ziņā saskārās ar “kritisku” situāciju vai situāciju, kas “jānovēro”. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu īpatsvars kopumā saglabājās nemainīgs, bet attiecībā uz visiem iedzīvotājiem šis rādītājs vēl nebija atgriezies pirmspandēmijas līmenī. Turklāt, lai gan *AROPE* rādītāji kopumā turpināja konverģēt, rādītāji attiecībā uz bērniem dalībvalstu starpā joprojām bija atšķirīgi. Attiecīgi septiņas un sešas valstis saskaras ar “kritisku” situāciju vai situāciju, kas “jānovēro”, saistībā ar attiecīgi kopējo *AROPE* rādītāju un *AROPE* rādītāju bērniem. Ienākumu nevienlīdzības ziņā (ko mēra ar ienākumu kvintīļu attiecības indeksu) bija vērojama zināma konverģence, ko veicināja uzlabojumi valstīs ar vājāku sniegumu. Tomēr dažās dalībvalstīs tas joprojām ir augsts, un vairākas valstis ar vidēju sniegumu 2023. gadā piedzīvoja situācijas pasliktināšanos, kā rezultātā vienpadsmit valstīs šajā dimensijā ir “kritiska” situācija vai situācija, kas “jānovēro”. Visbeidzot, mazliet palielinājās pārmērīgu ar mājokli saistīto izmaksu rādītājs un iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības, turklāt starp valstīm vērojamas būtiskas atšķirības, un piecās dalībvalstīs situācija saistībā ar abiem šiem rādītājiem ir “kritiska” vai tāda, kas “jānovēro”.

Pirmā posma valstu analīzē ir norādīts, ka desmit dalībvalstīm ir vajadzīga padziļināta otrā posma analīze, ņemot vērā problēmas, uz kurām norāda sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji, kas liecina par iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei. Šie riski, kas uzsvērti šā ziņojuma 3. nodaļā, tiek novērtēti, izmantojot SKS metodiku, kā izklāstīts saistītajos *EMCO* un *SPC* galvenajos vēstījumos un pamatā esošajā darba grupas ziņojumā (sk. izcēlumu šīs iedaļas beigās). Attiecīgās dalībvalstis ir Bulgārija, Igaunija, Spānija, Itālija, Lietuva, Ungārija, Rumānija, Grieķija, Horvātija un Luksemburga. Saistībā ar pirmajām septiņām no uzskaitītajām dalībvalstīm otrā posma analīze tika gatavota arī pagājušajā gadā, savukārt pārējām trim dalībvalstīm otrā posma analīze šogad tiks gatavota pirmo reizi⁶⁴ (pamatā esošo analīzi sk. 3. nodaļā). Visās šajās valstīs tika identificēti

⁶⁴ Attiecībā uz Grieķiju tas ir saistīts ar zināmu pasliktināšanos vai vispārēju stabilitāti līmenī, kas joprojām ir tālu no ES vidējā rādītāja sociālajā jomā (pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas, iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības, *AROPE* – kopumā un attiecībā uz bērniem, sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu, kā arī ienākumu nevienlīdzība), pastāvīgās darba tirgus problēmas sievietēm un jauniešiem un zema pieaugušo dalība mācībās, kas arvien pasliktinās. Attiecībā uz Horvātiju otrā posma analīzes noteikšana ir saistīta ar prasmju jomu (maza un sliktāka pieaugušo dalība mācībās, tas, ka būtiski pasliktinājies to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes), to, ka, neraugoties uz uzlabojumiem, vispārējais nodarbinātības līmenis joprojām ir zemāks nekā vidēji ES un

iespējami riski augšupējai sociālajai konverģencei saistībā ar problēmsituācijām, kas konstatētas daudzās politikas jomās, bet Bulgārijā, Igaunijā, Spānijā, Lietuvā un Luksemburgā – saistībā ar mazāku skaitu politikas jomu – būtiska nozīme bija laika gaitā novērotajai rādītāju pasliktināšanās tendencei. Rādītāji, kas liecina par iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei lielākajā daļā iepriekš minēto valstu, ietver jauniešu *NEET* situācijā īpatsvaru, ienākumu kvintīļu attiecības indeksu, kopējo *AROE* rādītāju, *AROE* rādītāju bērniem un personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirību, kam seko pieaugušo dalība mācībās, to iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, un sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu. Attiecībā uz šīm desmit dalībvalstīm Komisijas dienesti veiks padziļinātu analīzi otrajā posmā.

personu ar invaliditāti nodarbinātības situācija joprojām ir sarežģīta, kā arī dažām problēmām sociālajā jomā (sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu, kā arī ienākumu nevienlīdzība). Attiecībā uz Luksemburgu otrā posma analīzes noteikšana ir saistīta ar dažu sociālo rādītāju neseno būtisko pasliktināšanos (*AROE* – kopumā un attiecībā uz bērniem, sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu), kā arī pastāvīgu augsto pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītāju, darba tirgus tendencēm, kas pēdējā laikā pasliktinājušās (bezdarbs un ilgstoša bezdarba līmenis, personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība), kā arī to pieaugušo īpatsvara samazināšanos, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, pat ja statistika joprojām ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju. Sīkāka analīze ir sniegta ziņojuma 3. nodaļā par katru no 27 dalībvalstīm.

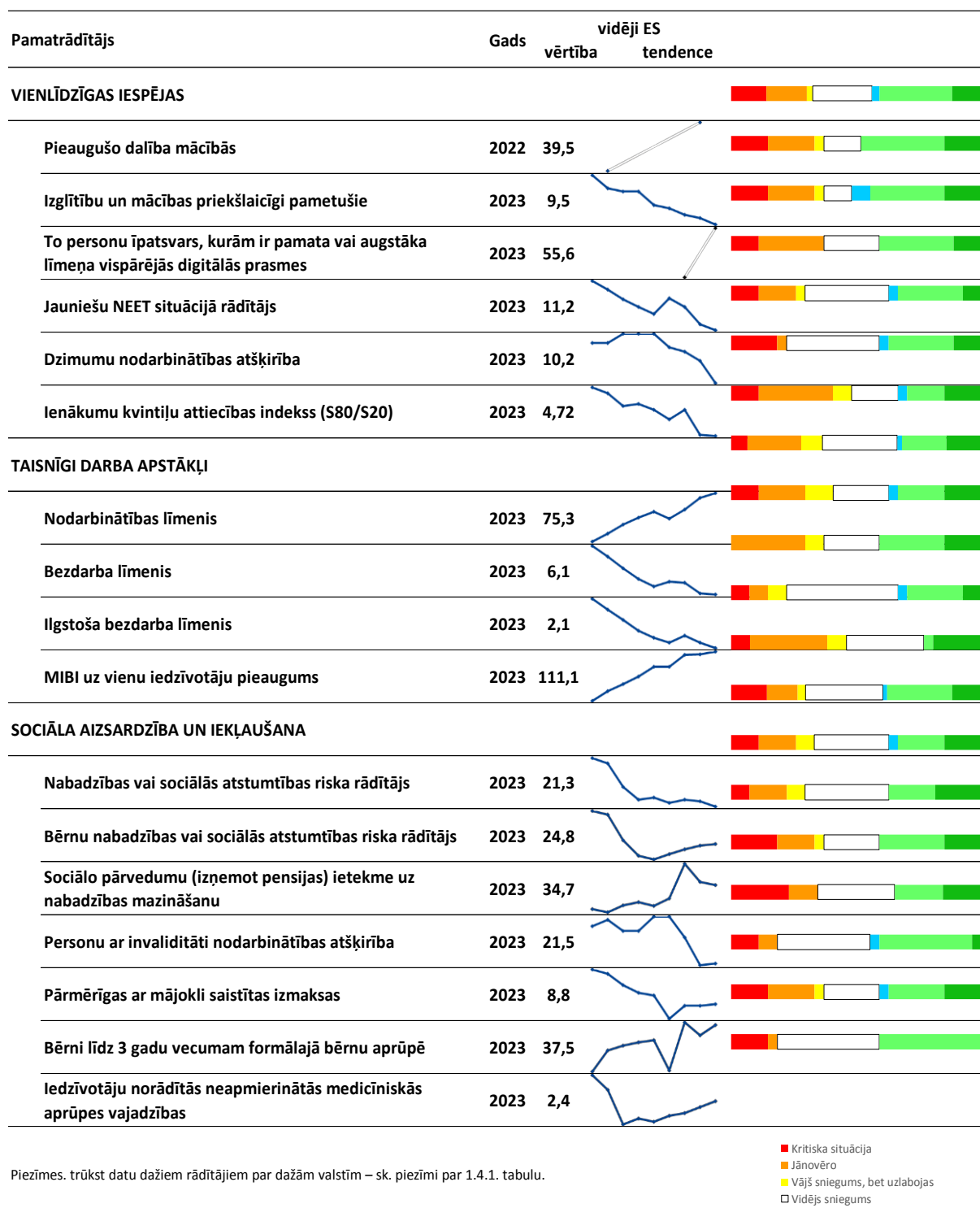
1.4.1. tabula. Sociālo rezultātu pārskats: dalībvalstu problēmas dalījumā pēc pamatrādītājiem

			Labākais sniegums	Virš vidējā	Labs sniegums, bet jāuzrauga	Vidējs sniegums	Vājš sniegums, bet uzlabojas	Jānovēro	Kritiska situācija
Vienlīdzīgas iespējas	Pieaugušo dalība mācībās (iepriekšējo 12 mēnešu laikā, izņemot virzītu apmācību darbavietā, % iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 64 gadiem)	2022	DE, HU, NL, SE	DK, EE, IE, FR, LU, MT, AT, SK, FI		BE, ES, LV, PT	RO	HR, IT, CY, LT, SI	BG, CZ, EL, PL
	Izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušie (% no 18–24 gadus vecu iedzīvotāju skaita)	2023	EL, HR, IE, PL	BE, BG, CZ, EE, LU, NL, SE, SK	LT, SI	AT, FR, LV	IT	CY, DK, FI, MT, PT	DE, ES, HU, RO
	To personu īpatsvars, kurām ir pamata vai augstāka līmeņa vispārējās digitālās prasmes (% no 16–74 gadus vecu iedzīvotāju skaita)	2023	FI, IE, NL	AT, BE, CZ, DK, EE, ES, HU, SE		DE, EL, FR, LT, MT, PT		CY, HR, IT, LU, LV, SI, SK	BG, PL, RO
	Jauniešu NEET situācijā rādītājs (% no 15–29 gadus vecu iedzīvotāju kopējā skaita)	2023	NL, SE	DE, DK, IE, MT, PL, PT, SI	LU	AT, BE, CZ, EE, FI, HR, HU, LV, SK	IT	BG, ES, FR, LT	CY, EL, RO
	Dzimumu nodarbinātības atšķirība (procentpunkti)	2023	EE, FI, LV	CY, DK, FR, HR, IE, PT, SE	LT	AT, BE, BG, DE, ES, HU, LU, NL, SI, SK		PL	CZ, EL, IT, MT, RO
	Ienākumu kvintīļu attiecības indekss (S80/S20)	2023	BE, CZ, FI, SI	DK, IE, NL, PL	SK	AT, CY, DE, FR, LU	BG, IT	EE, EL, ES, HR, HU, MT, PT, SE	LT, LV, RO
Taisnīgi darba apstākļi	Nodarbinātības līmenis (% no 20–64 gadus vecu iedzīvotāju skaita)	2023	CZ, EE, NL, SE	CY, DE, HU, MT, PL	DK	BG, IE, LU, LV, PT, SK	EL, ES, IT	AT, FI, FR, LT, SI	BE, HR, RO
	Bezdarba līmenis (% no 15–74 gadus vecu ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita)	2023	CZ, DE, MT, PL	BG, CY, HR, HU, IE, NL, SI		AT, BE, LV, PT, RO, SK	EL, ES	DK, EE, FI, FR, IT, LT, LU, SE	
	Ilgstoša bezdarba līmenis (% no 15–74 gadus vecu ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita)	2023	DK, NL	AT, DE, EE, IE, MT, PL	CZ	BE, BG, CY, FI, FR, HR, LT, LV, PT, RO, SE, SI	EL, ES	HU, LU	IT, SK
	MIBI uz vienu iedzīvotāju pieaugums (2008=100)	2023	HU, LT, MT, PL, RO	HR		CY, DE, DK, IE, LU, LV, PT, SI	EL, ES	BE, CZ, EE, FI, FR, NL, SE, SK	AT, IT
Sociālā aizsardzība un iekļaušana	Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs (% no iedzīvotāju kopskaita)	2023	CZ, FI, NL, SI	AT, CY, DK, IT, PL	SK	BE, DE, FR, HR, IE, MT, PT, SE	BG, RO	EE, HU, LT, LU	EL, ES, LV
	Bērnu nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs (% no 0–17 gadus vecu iedzīvotāju skaita)	2023	CZ, DK, FI, NL, SI	BE, CY, EE, HR, PL		AT, DE, IE, LT, LV, MT, PT, SE, SK	IT, RO	EL, FR, HU, LU	BG, ES
	Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu (AROP samazinājums, %)	2023	BE, DK, FI, IE	AT, CZ, DE, FR, IT, NL, SK		CY, HU, LT, PL, SE, SI	BG	EE, LU, LV, MT	EL, ES, HR, PT, RO
	Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (procentpunkti)	2023	ES, IT, PT, SI	EE, FI, FR, LV, MT		AT, CY, CZ, DE, EL, NL, SE, SK		HU, LU, RO	BE, BG, HR, IE, LT, PL
	Pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas (% no iedzīvotāju kopskaita)	2023	CY	AT, BG, FI, HR, IE, IT, LT, PL, PT, SI	SK	BE, CZ, EE, ES, FR, HU, LV, NL, RO, SE		DE, MT	DK, EL, LU
	Bērni vecumā līdz 3 gadiem formālajā bērnu aprūpē (% no visiem iedzīvotājiem vecumā līdz 3 gadiem)	2023	FR, LU, NL, SE	BE, CY, ES, MT, PT, SI	DK	EE, EL, FI, HR, IT, LV	HU	AT, BG, DE, IE, LT	CZ, PL, RO, SK
	Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības (% no iedzīvotājiem vecumā no 16 gadiem)	2023		AT, BE, BG, CY, CZ, DE, HR, HU, LU, MT, NL		DK, ES, FR, IE, IT, LT, PL, PT, SE, SI, SK		RO	EE, EL, FI, LV

Piezīme. 2024. gada novembra atjauninājums. Pieaugušo dalības mācībās rādītāja priekšpēdējā vērtība attiecas uz 2016. gadu, un iedalījums kategorijās balstās uz izmaiņām no 2016. gada vērtības uz 2022. gada vērtību. Tā kā datus rādītājam par to personu īpatsvaru, kurām ir vismaz pamata vispārējās digitālās prasmes, vāc katru otro gadu, iedalījums kategorijās balstās uz izmaiņām no 2021. gada vērtības uz 2023. gada vērtību. Dati par MIBI uz vienu iedzīvotāju pieaugumu nav pieejami par Bulgāriju. Laikrindas pārrāvumi un citas riska atzīmes norādītas 3. un 4. pielikumā.

1.4.1. attēls. Pārskats par nodarbinātības, prasmju un sociālajām tendencēm un problēmām pēc sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem

ES vidējais rādītājs, tendences un to dalībvalstu sadalījums starp visām dalībvalstīm ar konkrētu VNZ klasifikāciju katrā pamatrādītājā, kas apkopots arī trīs pīlāru nodaļās

Metodikas pieeja, kā identificēt iespējamus riskus augšupējai sociālajai konverģencei valstu sociālās konverģences pirmā posma analizē

Šīs analīzes pamatā ir esošie instrumenti, kas pēdējos gados izstrādāti kopā ar dalībvalstīm, jo īpaši pamatojoties uz sociālo rezultātu pārskatu un tā dēvēto VNZ (“luksofora”) metodiku⁶⁵. Pirmā posma valstu analīzes pamatā ir viss sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju kopums. Katrs rādītājs tiek rūpīgi pārbaudīts, pamatojoties uz VNZ metodiku, kas nosaka dalībvalstu relatīvo stāvokli, ko izsaka kā standartnovirzes no vidējā rādītāja vērtības absolūtā līmeņa un tā izmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (tehnisko informāciju sk. 4. pielikumā). Rezultāti ir apkopoti vienā no septiņām iespējamām kategorijām katram attiecīgās valsts rādītājam (“labākais sniegums”, “virs vidējā”, “labs sniegums, bet jāuzrauga”, “vidējs sniegums”, “vājš sniegums, bet uzlabojas”, “jānovēro” un “kritiska situācija”). Tas atbilst krāsu skalai no zaļas līdz sarkanai.

Katru sociālo rezultātu pārskata rādītāju novērtē, lai noteiktu, vai tie rada iespējamus riskus augšupējai sociālajai konverģencei, un tādējādi noteiktu, vai ir nepieciešama papildu analīze otrajā posmā⁷⁹. Vērtējums “kritiska situācija” attiecas uz dalībvalstīm, kurās konkrētais rādītājs ir daudz sliktāks par ES vidējo rādītāju un kurās situācija salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pasliktinās vai pietiekami neuzlabojas. Situācija tiek atzīmēta kā tāda, kas “jānovēro”, divos gadījumos: a) ja dalībvalsts saistībā ar konkrētu rādītāju uzrāda par ES vidējo rādītāju sliktāku rezultātu un situācija valstī pasliktinās vai neuzlabojas pietiekami strauji, un b) ja rādītāja līmenis atbilst ES vidējam rādītājam, bet situācija pasliktinās daudz straujāk nekā vidēji ES. Tiek uzskatīts, ka ir pamatoti veikt papildu analīzi otrajā posmā attiecībā uz dalībvalstīm, kurās ar sarkanu (“kritiska situācija”) vai oranžu (“jānovēro”) krāsu ir atzīmēti seši vai vairāk sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji jaunākajā VNZ izdevumā. Papildu iemesls uzskatīt, ka situācija prasa detalizētāku analīzi, ir tad, ja divas reizes *pēc kārtas* ir konstatēta rādītāja ar sarkanu vai oranžu atzīmi (kā paskaidrots iepriekš) VNZ kategorijas pasliktināšanās. Kā piemēru var minēt izmaiņas no “vidējs sniegums” uz “vājš sniegums, bet uzlabojas” 2024. gada VNZ, kam seko turpmāka pasliktināšanās līdz “kritiskai situācijai” 2025. gada VNZ izdevumā. Šāda situācija tiks uzskatīta par papildu riska atzīmi minimālās robežvērtības (kopā sešas riska atzīmes) sasniegšanai. Piemēram, ja 2025. gada VNZ izdevumā kādai valstij pieci sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji ir atzīmēti ar sarkanu vai oranžu krāsu un viens no tiem ir pasliktinājies divus gadus pēc kārtas (2024. gada VNZ izdevumā un 2025. gada VNZ izdevumā), tiek uzskatīts, ka valstij 2025. gada VNZ izdevumā kopumā ir sešas riska atzīmes (pieci sarkanas vai oranžas krāsas rādītāji 2025. gada VNZ izdevumā +1 rādītājs, kas pasliktinājies divus gadus pēc kārtas). Tāpēc būtu nepieciešama detalizēta analīze arī otrajā posmā. Izvērtējot kopējo riska atzīmju skaitu attiecībā pret robežvērtību, ņem vērā visus laikrindas pārrāvumus un datu kvalitātes un interpretācijas aspektus.

Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji un to novērtējums ir balstīti uz jaunākajiem datiem, kas bija pieejami datu robeždatumā⁶⁶. Ja konkrētai valstij trūkst attiecīgo datu VNZ kategorijas novērtēšanai, trūkstošās informācijas aizpildīšanai izmanto atbilstošo VNZ kategoriju no iepriekšējā VNZ izdevuma (ja tāda ir pieejama). Ja kādam rādītājam trūkst vērtību jaunākajā VNZ izdevumā *un* iepriekšējā izdevumā, VNZ kategorija netiek ieskaitīta indikatīvajā robežvērtībā (sešas riska atzīmes), kuru sasniedzot ir jāveic otrā posma analīze.

⁶⁵ Sk. [EMCO un SPC galvenajos vēstījumus](#), kuru pamatā ir [EMCO un SPC darba grupas ziņojums par sociālās konverģences sistēmas ieviešanu Eiropas pusgadā](#).

⁶⁶ Attiecībā uz 2025. gada VNZ datu robeždatums ir 2024. gada 4. novembris.

2. NODAĻA. NODARBINĀTĪBAS UN SOCIĀLĀS JOMAS REFORMAS. DALĪBVALSTU SNIEGUMS UN RĪCĪBA

2.1. 5. pamatnostādne. Palielināt pieprasījumu pēc darbaspēka

Šajā iedaļā ir aplūkota 5. nodarbinātības pamatnostādnes īstenošana; minētajā pamatnostādnē dalībvalstīm ir ieteikts nodrošināt apstākļus, kas veicina pieprasījumu pēc darbaspēka un darbvietu radīšanu atbilstoši pilāra 4. principam (aktīvs atbalsts nodarbinātībai) un 6. principam (algas). Šā ziņojuma 2.1.1. iedaļā ir aplūkotas galvenās norises darba tirgū, atspoguļojot arī augstās inflācijas un dzīves dārdzības ietekmi. Ziņojuma 2.1.2. iedaļā ir sniegta informācija par dalībvalstu īstenotajiem pasākumiem šajās jomās, īpašu uzmanību pievēršot politikai, kuras mērķis ir palielināt nodarbinātību un atbalstīt darbvietu radīšanu darbaspēka un prasmju trūkuma apstākļos.

2.1.1. Galvenie rādītāji

ES darba tirgus 2023. gadā joprojām bija spēcīgs, un, neraugoties uz neseno ekonomikas attīstības tempa kritumu, nodarbinātības izaugsme bija mērena, bet joprojām spēcīga. Salīdzinājumā ar 2022. gadu bija nodarbināti vairāk nekā divarpus miljoni papildu darba ņēmēju, to kopskaitam sasniedzot 217,5 miljonus. Nodarbinātības līmenis (20–64 gadu vecuma grupā) 2023. gadā sasniedza 75,3 % (palielinājums par 0,7 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2022. gadu), un 2024. gada 2. ceturksnī tas bija rekordaugsts (76,0 %). ES pamatmērķrādītājs paredz līdz 2030. gadam panākt vismaz 78,0 % nodarbinātības līmeni, un tas ir sasniedzams rezultāts⁶⁷. Kopumā nodarbinātības izaugsme palēninājās (no 2,0 % 2022. gadā līdz 1,2 % 2023. gadā), taču, ņemot vērā vājo ekonomisko aktivitāti, saglabājās stabila. Nodarbinātības līmenis palielinājās visās dalībvalstīs, bet īpaši strauji – Kiprā, Maltā, Itālijā, Spānijā, Polijā un Grieķijā (2.1.1. attēls). Turpretī samazinājums tika reģistrēts Austrijā, Somijā, Dānijā, Slovēnijā un Lietuvā. Rumānija, Beļģija un Horvātija atrodas “kritiskā situācijā” – tajās nodarbinātības līmenis joprojām ir salīdzinoši zems (zem 72,5 %), un izaugsme salīdzinājumā ar pagājušo gadu ir īpaši zema pirmajās divās valstīs. Francija, Austrija, Somija, Slovēnija un Lietuva ir “jānovēro”, jo tajās vai nu vērojams par vidējo mazāks uzlabojums no salīdzinoši zema līmeņa (Francijā), vai arī reģistrēts kritums no līmeņa, kas pārsniedz vidējo līmeni (četrās pārējās valstīs). Savukārt Nīderlandei, Zviedrijai, Igaunijai un Čehijai šis rādītājs ir ar novērtējumu “labākais sniegums” – šajās valstīs nodarbinātības līmenis pārsniedz 80 %. Kopumā starp dalībvalstīm vērojama nodarbinātības līmeņa konverģence. Tomēr daudzās dalībvalstīs (sk. 5. attēlu 5. pielikumā) – arī tālākajos reģionos – joprojām pastāv ievērojamas reģionālās atšķirības.

Nodarbinātības izaugsmi veicināja darbaspēka pieaugums, un tā bija spēcīgāka nozarēs, kurās bija salīdzinoši liels darbaspēka trūkums. Pēc Covid-19 pandēmijas kopš 2020. gada nodarbināto skaits ir palielinājies par 9 miljoniem cilvēku – tam par iemeslu ir gan darbaspēka pieaugums par 6,9 miljoniem, gan bezdarbnieku skaita samazinājums par 2,1 miljonu. 2023. gadā darbvietu radīšana koncentrējās tādās nozarēs kā tirdzniecība, transports, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi⁶⁸. Nodarbinātības izaugsme kopumā bija lielāka nozarēs, kurās bija ievērojams darbaspēka trūkums. To var skaidrot gan ar pieaugošo darbaspēka piedāvājumu, gan ar darbvietu sadalījuma maiņu uz šīm nozarēm ar augstu

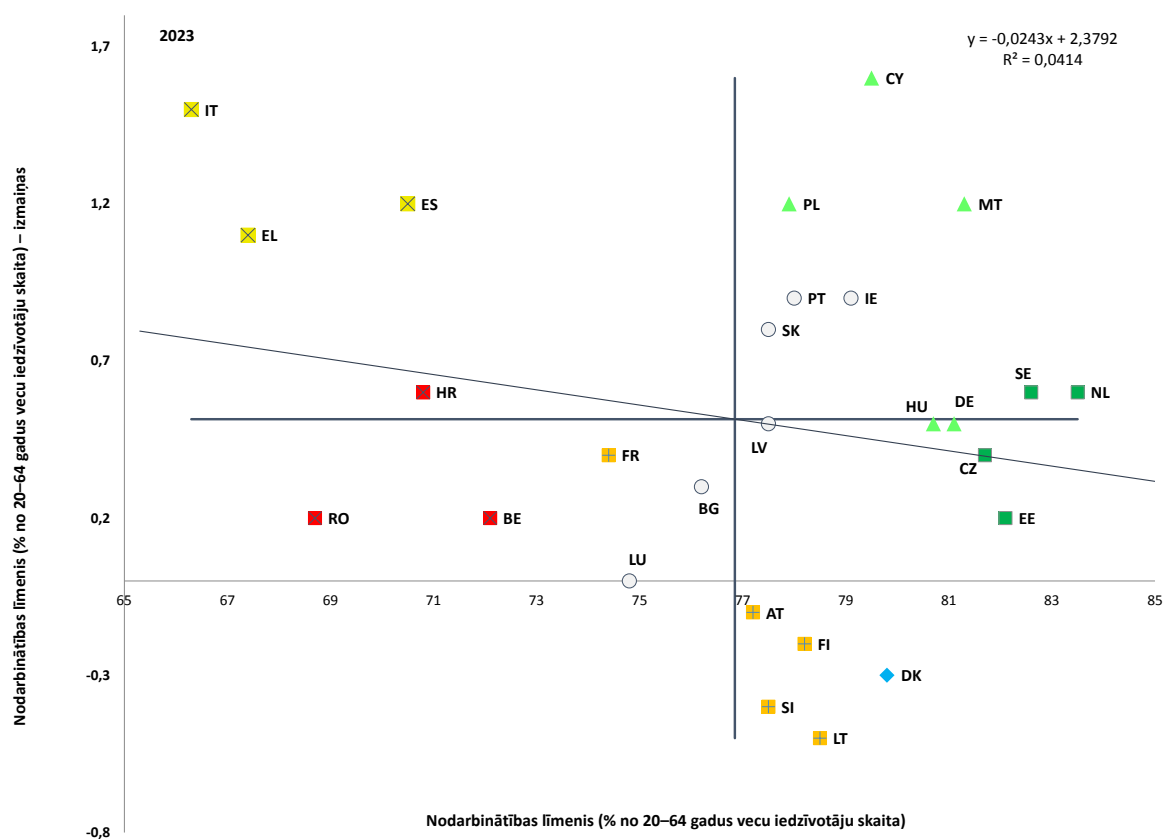
⁶⁷ Sk.: Eiropas Komisija, [Portu deklarācija un mērķrādītāji](#), 2021.

⁶⁸ Sk. [Eiropas Komisija, “Employment and Social Developments in Europe 2024”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

pieprasījumu. Turklāt ilgstošais darbaspēka trūkums nozarēs ar spēcīgu nodarbinātības izaugsmi liecina par darbvietu radīšanas potenciālu arī turpmāk. Neraugoties uz ekonomikas attīstības tempa kritumu, pieprasījums pēc darbaspēka joprojām bija liels un veicināja ilgstošu situāciju darba tirgū, kad pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedz piedāvājumu. Brīvo darbvietu īpatsvars samazinājās no 2,9 % 2023. gada 1. ceturksnī līdz 2,4 % 2024. gada 2. ceturksnī (sezonāli koriģēti dati), un tas joprojām ievērojami pārsniedz pirmspandēmijas vidējo rādītāju 1,7 %, kas reģistrēts laikposmā no 2013. līdz 2019. gadam⁶⁹.

2.1.1. attēls. Nodarbinātības līmenis 2023. gadā paaugstinājās lielākajā daļā dalībvalstu, lai gan lēnāk

Nodarbinātības līmenis (personas vecumā no 20 līdz 64 gadiem), līmenis 2023. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%), sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR. Laikrindas pārrāvumi attiecībā uz CY un DK.

Avots: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], ES darbaspēka apsekojums.

Lielākajā daļā dalībvalstu pieauga gan nodarbinātība, gan kopējais nostrādāto stundu skaits, un tas liecina par ES darba tirgus stabilitāti. Visās dalībvalstīs, izņemot Latviju, Rumāniju un Slovākiju, nodarbinātība tagad pārsniedz līmeni, kāds bija pirms Covid-19 pandēmijas. 2023. gadā kopējais nostrādāto stundu skaits palielinājās par 0,9 %, un 2024. gada 2. ceturksnī tas pārsniedza pirmspandēmijas līmeni lielākajā daļā dalībvalstu, izņemot Bulgāriju, Čehiju, Vāciju, Latviju, Austriju un Slovākiju. Nodarbinātības pieaugums 2023. gadā pārsniedza kopējā nostrādāto stundu skaita pieaugumu, kā rezultātā vidējais

⁶⁹ Eurostat [[jvs_q_nace2](#)]. Brīvo darbvietu rādītājs ir darba vakanču kopējais skaits (t. i., apmaksātie amati, kas ir jaunizveidoti, neaizņemti vai drīzumā atbrīvosies), izteikts procentos no aizņemtajām vai brīvajām darbvietām.

nostrādāto stundu skaits uz vienu nodarbināto samazinājās par 0,2 %. Vidējais nostrādāto stundu skaits uz vienu nodarbināto ES joprojām ir zemāks nekā pirms Covid-19 pandēmijas. Kopējā nostrādāto stundu skaita lēnāks pieaugums attiecībā pret nodarbinātību atspoguļo ilgtermiņā vērojamu lejupejošu tendenci, proti, samazinās vidējais stundu skaitu uz vienu darba ņēmēju. Tas daļēji var būt saistīts ar straujāku nodarbinātības izaugsmi pakalpojumu nozarē un citās nozarēs, kur darba ņēmēji parasti strādā mazāk stundu⁷⁰, kā arī ar izmaiņām darba ņēmēju vēlmēs.

Ir pierādījies, ka saīsināta darba laika shēmas ir iedarbīgs politikas instruments īslaicīgu ekonomikas satricinājumu mazināšanai. Covid-19 krīzes laikā labi izstrādātas saīsināta darba laika un līdzīgas darbvietu saglabāšanas shēmas sekmīgi aizsargāja darbvietas un ienākumus ES. To plašu izmantošanu veicināja finansējuma pieejamība, izmantojot Eiropas pagaidu atbalsta instrumentu bezdarba risku mazināšanai ārkārtas situācijā (*SURE*). Saskaņā ar empīrisko analīzi darbvietu saglabāšanas shēmas palīdzēja saglabāt 24,8 miljonus darbvietu 2020. gadā un 2,1 miljonu darbvietu 2021. gadā – tas atbilst attiecīgi 13,3 % un 1,1 % no kopējās nodarbinātības⁷¹. Saglabāto darbvietu skaits bija īpaši liels Francijā, Itālijā un Vācijā, kur saskaņā ar aplēsēm, pateicoties darbvietu saglabāšanas shēmu izmantošanai pandēmijas pirmajā gadā, izdevās saglabāt attiecīgi 6,6 miljonus darbvietu (25,0 % no kopējās nodarbinātības), 4,7 miljonus darbvietu (21,8 %) un 4,7 miljonus darbvietu (12,2 %). Relatīvā izteiksmē darbvietu saglabāšanas shēmas palīdzēja saglabāt ievērojamu skaitu darbvietu arī daudzās valstīs ar mazākiem darba tirgiem (piemēram, vairāk nekā 14,5 % darbvietu 2020. gadā Horvātijā, Kiprā, Luksemburgā, Maltā un Nīderlandē).

Pašnodarbinātības īpatsvars ES turpina samazināties, tomēr dažādās valstīs un nozarēs šī tendence ir atšķirīga. Pašnodarbināto īpatsvars kopējā nodarbinātībā samazinājās no 14,8 % 2010. gadā līdz 13,3 % 2023. gadā. Šajā laikposmā vislielākais samazinājums bija vērojams lauksaimniecībā un tirdzniecībā, savukārt vislielākais pieaugums bija publiskajā sektorā un tam tuvās nozarēs (tajā skaitā publiskajā pārvaldē, izglītībā un veselības aprūpē), kā arī IKT jomā. Mainījies arī pašnodarbināto prasmju profils – 2023. gadā 39 % pašnodarbināto bija terciārā izglītība; salīdzinājumam 2010. gadā šis rādītājs bija tikai 28,0 %. Pašnodarbinātu personu (18–64 gadu vecuma grupā) nabadzības riska rādītāji ir augstāki nekā darbiniekiem (22,1 % pret 9,6 %). 2023. gadā pašnodarbinātu darba ņēmēju īpatsvars dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķīrās – šis īpatsvars bija tuvu vai virs 20 % Itālijā un Grieķijā, savukārt saglabājās zem 8 % Vācijā un Dānijā (sk. arī 2.3.1. iedaļu). Lielākā daļa pašnodarbināto ES bija individuālā darba veicēji (aptuveni 70 %), un šāda situācija bija vērojama lielākajā daļā dalībvalstu. Laikposmā no 2013. līdz 2023. gadam pašnodarbinātu personu īpatsvars kopējā nodarbinātībā samazinājās no 10,3 % līdz 9,0 %, jo mazāk gados jaunu cilvēku iesaistījās pašnodarbinātībā, nekompensējot gados vecāku darba ņēmēju pašnodarbinātības pārtraukšanu.

ES joprojām pastāv vidēja termiņa problēmas, kas saistītas ar zemu ražīguma pieaugumu. Lai gan ražīguma pieaugums vidēji bija aptuveni 1,4 % gadā pirms 2007. gada, laikposmā no 2010. līdz 2019. gadam tas samazinājās līdz 0,8 % un 2023. gadā samazinājās vēl līdz 0,7 %⁷². Neraugoties uz prognozēm, kas paredz nelielus uzlabojumus, ražīguma

⁷⁰ Sk. Eiropas Komisija, "[Employment and Social Developments in Europe 2023](#)", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

⁷¹ *Eurofound*, "[Weathering the crisis: How job retention schemes preserved employment and incomes during the pandemic](#)", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

⁷² Eiropas Komisija, "[Employment and Social Developments in Europe 2024](#)", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

pieaugums joprojām ir strukturāli zems, un tas apdraud ES globālo konkurētspēju. Lielākajā daļā dalībvalstu, izņemot Dāniju, Poliju, Portugāli, Rumāniju un Slovākiju, IKP pieaugumu pašlaik vairāk veicina nodarbinātības izaugsme nekā ražīguma pieaugums. Pastāvīgi zema darba ražīgums, ko pasliktina sabiedrības novecošana, apdraud konkurētspēju, ekonomikas izaugsmi, darbvieta radīšanu un dzīves līmeni. Mario Dragi ziņojumā par Eiropas konkurētspējas nākotni ir uzsvērtas būtiskas nepilnības ES augsto tehnoloģiju specializācijā, inovācijā un investīcijās, it īpaši salīdzinājumā ar Amerikas Savienotajām Valstīm⁷³. Vājš kopējās faktoru produktivitātes pieaugums ir bijis galvenais faktors, kas izraisījis neapmierinošu darba ražīguma pieaugumu, un tas ir īpaši saistīts ar tehnoloģiskās inovācijas un tehnoloģiju ieviešanas samazināšanos, kā arī nepietiekamu kapitāla un darbaspēka pārdali starp uzņēmumiem, turklāt sava nozīme ir arī darbaspēka novecošanai, kas samazina riska uzņemšanos, un mazākai cilvēkkapitāla uzkrāšanai. Darbaspēka un prasmju trūkums kavē tehnoloģiju ieviešanu, palielina izmaksas un samazina turpmāku pieprasījumu pēc darbaspēka. Īstermiņā darbaspēka trūkums var piespiest uzņēmumus paturēt darba ņēmējus, kavējot darbaspēka pārdali, un piespiest darbiniekus strādāt ilgāk, iespējams, pazeminot ražīgumu un saasinot darba piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstību, kā rezultātā palielinās strukturālais bezdarbs. Kā uzsvērts Dragi ziņojumā, lai palielinātu konkurētspēju, ir būtiski pielāgot izglītības un apmācības sistēmas mainīgajām prasmju vajadzībām, jo īpaši saistībā ar divējādo pārkārtošanos, par prioritāti nosakot pieaugušo izglītību un profesionālo izglītību un apmācību. Administratīvo šķēršļu samazināšana, inovācijas veicināšana un rezultatīvu koplīguma sarunu atbalstīšana var palīdzēt nodrošināt ražīguma palielināšanos un saglabāt algu pieaugumu un konkurētspēju.

Darbaspēka un prasmju trūkums ES joprojām ir ievērojams un plaši izplatīts, taču salīdzinājumā ar tā augstāko līmeni tas samazinās. Pēdējo desmit gadu laikā darbaspēka un prasmju trūkums ir palielinājies visās dalībvalstīs. Ņemot vērā neseno ekonomikas lejupslīdi, nedaudz samazinājās to vadītāju īpatsvars, kuri norāda uz darbaspēka trūkumu kā ražošanu ierobežojošu faktoru (18,0 % 2024. gada oktobrī salīdzinājumā ar 22,4 % 2023. gada oktobrī un 25,9 % 2022. gada oktobrī), bet tas joprojām ir salīdzinoši augsts⁷⁴. Darbaspēka un prasmju trūkums bija izteikti jūtams *STEM* nozarēs (it īpaši IKT), kā arī būvniecības, veselības aprūpes un ilgtermiņa aprūpes, transporta, tūrisma un citās nozarēs, kas ir būtiskas zaļās un digitālās pārkārtošanās kontekstā. Saskaņā ar *EURES* 2023. gada ziņojumu⁷⁵ vislielākais trūkums tika novērots tādās profesijās kā smago kravas automobiļu vadītāji, medicīnas māsas (arī māsas ar paaugstinātu specializāciju), ārsti, elektriķi, jumīķi, viesmīļi un celtnieki. Pīlāra 1. izcēlumā ir sniegta sīkāka analīze par svarīgajām problēmām, ar kurām šajā sakarā jāsaskaras.

Pīlāra 1. izcēlums. Darbaspēka un prasmju trūkuma novēršana Eiropas Savienībā

Darbaspēka un prasmju trūkuma novēršana ir būtiska, lai palielinātu ES konkurētspēju, inovācijas spējas un iekļaujošu un ilgtspējīgu izaugsmi. Gandrīz desmit gadus darbaspēka un prasmju trūkums ir palielinājies visās dalībvalstīs, un paredzams, ka digitālās un zaļās pārkārtošanās kontekstā tas turpinās pieaugt. Pat ņemot vērā neseno ekonomikas attīstības tempa kritumu, darbaspēka trūkums būtiski nemazinājās. Šo trūkumu izraisa demogrāfiskās pārmaiņas, pieprasījums pēc jaunām prasmēm, kas saistītas ar tehnoloģiju attīstību un divējādo pārkārtošanos, kā arī slikti darba apstākļi noteiktās nozarēs.

⁷³ Draghi, M. (2024a), Draghi, M. (2024b).

⁷⁴ Eiropas Komisija, [uzņēmumu un patērētāju aptauja](#).

⁷⁵ Eiropas Darba iestāde, [“Labour shortages and surpluses in Europe 2023”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

Par šo trūkumu ziņo visu lielumu un nozaru uzņēmumi, un tas ir īpaši izplatīts veselības aprūpes, *STEM* (jo īpaši IKT), būvniecības, transporta un dažu ar pakalpojumiem saistītu profesiju (piemēram, pavāru un viesmīļu) jomā⁷⁶. Darbaspēka trūkums var liecināt par spēcīgu ekonomiku, dodot darba ņēmējiem iespēju vienoties par labākām algām un darba apstākļiem, taču vienlaikus tas kavē produktivitāti un inovācijas spējas, vājina ES konkurētspēju, rada šķēršļus izaugsmei un kavē progresu zaļās un digitālās pārkārtošanās jomā. Darbaspēka un prasmju trūkuma problēmu risināšanā palīdzēs arī Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošana, it īpaši attiecībā uz izglītību, apmācību un mūžizglītību (1. princips), aktīvu atbalstu nodarbinātībai (4. princips) un drošiem un pielāgojamiem darba apstākļiem (5. princips).

Darbaspēka trūkums dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras, un tas nav vienādi sadalīts pa nozarēm un profesijām. 2024. gada 2. ceturksnī augstākais brīvo darbvietu rādītājs (sezonāli koriģēti dati) bija Beļģijā (4,4 %), Nīderlandē (4,3 %), Austrijā (4,0 %), Čehijā (3,4 %), Vācijā (3,2 %) un Maltā (3,0 %). Savukārt Bulgārijā, Rumānijā, Spānijā un Polijā bija viszemākie rādītāji (visās zem 1 %) – sk. nākamo attēlu. Darbaspēka trūkums ražošanas nozarē ir īpaši augsts, un 2022. un 2023. gadā tas turpināja pieaugt Horvātijā, Slovēnijā un Bulgārijā. Būvniecības nozarē vislielākās problēmas ar darba ņēmēju pieņemšanu darbā ir Slovēnijā, Grieķijā un Horvātijā, savukārt pakalpojumu nozarē darbaspēka trūkums vissmagāk jūtams Maltā, Nīderlandē un Vācijā. Komisija nesen noteica 42 profesijas, kuras uzskatāmas par profesijām, kurās Eiropas Savienības mērogā trūkst darbaspēka⁷⁷. Trūkums jūtams tādās nozarēs kā administratīvo un atbalsta dienestu darbība, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi, IKT un būvniecība. Turklāt aptaujās uzņēmumi arvien biežāk ziņo, ka nevar atrast darbiniekus ar konkrētām prasmēm, kas vajadzīgas, lai aizpildītu vakances^{78, 79}.

⁷⁶ Eurofound, [2019. gada Eiropas uzņēmumu apsekojums](#), un Eiropas Komisija, [“Employment and Social Developments in Europe 2023: Addressing labour shortages and skills gaps in the EU”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

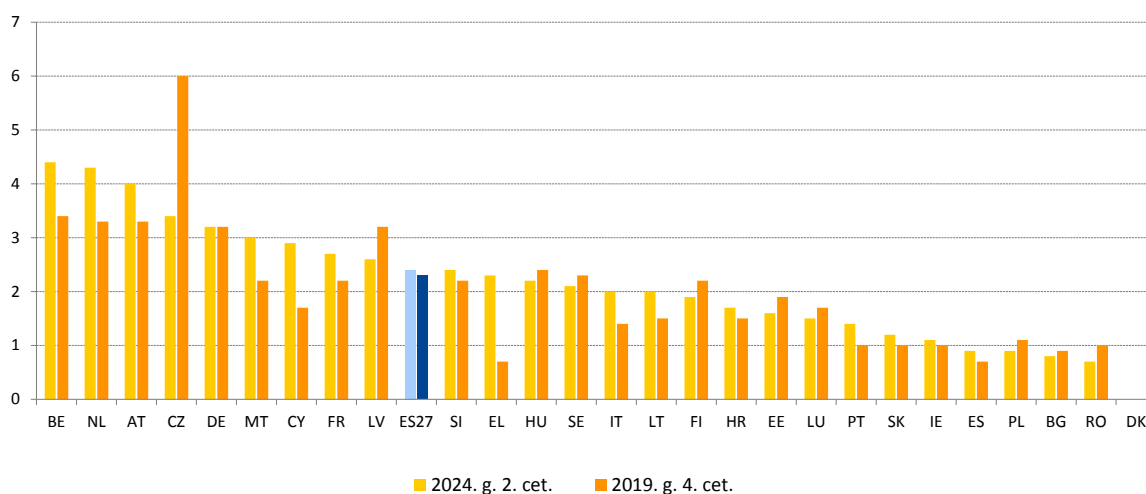
⁷⁷ [Paziņojums: Rīcības plāns darbaspēka un prasmju trūkuma novēršanai ES \(2024\) – Nodarbinātība, sociālās lietas un iekļautība – Eiropas Komisija](#).

⁷⁸ Eiropas Komisija, [Eiropas barometra zibensaptauja Nr. FL529: “European Year of Skills – Skills shortages, recruitment and retention strategies in small and medium-sized enterprises”](#), 2023.

⁷⁹ EIB, [EIB 2023. gada investīciju apsekojums \(EIBIS\)](#).

Darbspēka trūkums lielākajā daļā dalībvalstu joprojām ir lielāks nekā 2019. gadā

Brīvo darbvietu rādītājs, 2019. gada 4. ceturksnis salīdzinājumā ar 2024. gada 2. ceturksni

Piezīme. NACE 2.red. darbības, B–S (rūpniecība, būvniecība un pakalpojumi).

Avots: Eurostat [ei_lm]v_q_r2], sezonāli koriģēti, nevis kalendāri koriģēti dati.

Lai novērstu darbaspēka un prasmju trūkumu, būtiska nozīme ir saskaņotai un pastiprinātai rīcībai ES, dalībvalstu un reģionālā līmenī, iesaistot arī sociālos partnerus un citas attiecīgās ieinteresētās personas. 2024. gada martā Komisija nāca klajā ar rīcības plānu darbaspēka un prasmju trūkuma novēršanai, kas sagatavots ciešā sadarbībā ar sociālajiem partneriem⁸⁰. Tas balstās uz daudzajām jau īstenotajām iniciatīvām, un tajā noteiktas 87 jaunas darbības, ko ES, dalībvalstis un sociālie partneri veiks vai kas tiem būtu jāveic, lai novērstu darbaspēka un prasmju trūkumu. Šie pasākumi ietilpst piecās politikas jomās: i) atbalsts nepietiekami pārstāvētu cilvēku aktīvākai iesaistei darba tirgū; ii) atbalsts prasmēm, apmācībai un izglītībai, iii) darba apstākļu uzlabošana, iv) taisnīgas ES iekšējās mobilitātes uzlabošana un v) talantu piesaistīšana no valstīm ārpus ES. Komisija gūst labus panākumus savu saistību īstenošanā. Pamatojoties uz saņemto jaunāko informāciju, no 30 jaunajām saistībām, ko Komisija uzņēmas minētajā rīcības plānā, 6 ir pilnībā īstenotas (20 %), un 22 ir īstenošanas procesā (73 %). Tāpat sociālie partneri ir apņēmušies īstenot kopumā 34 darbības, un, pamatojoties uz Komisijas apkopoto informāciju, tiek īstenota viena trešdaļa no šīm saistībām (11 darbības, 32 % no to kopējām saistībām). Komisija turpinās uzraudzīt šā rīcības plāna īstenošanas gaitu arī saistībā ar Eiropas pusgadu. Turklāt Komisija aicinās dalībvalstis Nodarbinātības komitejā (*EMCO*) un Sociālās aizsardzības komitejā (*SPC*), klātesot Eiropas un valstu sociālajiem partneriem, veikt trīspusēju viedokļu apmaiņu šajā jautājumā. Šā rīcības plāna īstenošana ir arī būtiska, lai līdz 2030. gadam sasniegtu ES pamatmērķrādītāju un nacionālos mērķrādītājus nodarbinātības un prasmju jomā⁸¹.

Vairākas dalībvalstis ir pieņēmušas pasākumus, lai novērstu darbaspēka un prasmju trūkumu, arī piesaistot trešo valstu valstspiederīgos. 2024. gada martā **Vācijā** stājās spēkā Likums par prasmīgu darba ņēmēju imigrāciju, ar kuru pārskatīti un paplašināti noteikumi attiecībā uz terciāro izglītību ieguvušiem prasmīgiem darba ņēmējiem un kura pamatā ir paplašināts to profesiju saraksts, kurās trūkst darbaspēka (sk. 2.2.2. iedaļu). **Francija** 2023. gada decembrī reformēja valsts nodarbinātības dienestu (tagad dēvētu par *France Travail*), lai palielinātu atbalstu darba meklētājiem un labāk risinātu darbaspēka un prasmju

⁸⁰ [Pazīnojums: Rīcības plāns darbaspēka un prasmju trūkuma novēršanai ES \(2024\) – Nodarbinātība, sociālās lietas un iekļautība – Eiropas Komisija.](#)

⁸¹ Sk.: Eiropas Komisija, [Portu deklarācija un mērķrādītāji](#), 2021.

trūkuma problēmu (sk. 2.3.2. iedaļu). **Austrija** 2023. gadā īstenoja rīcības plānu prasmīgu darba ņēmēju trūkuma novēršanai, piešķirot 75 miljonus EUR aktīvai darba tirgus politikai 2024. un 2025. gadam. Plānā ir iekļautas arī darbības, ar kurām atbalsta patvēruma meklētāju un alternatīvās aizsardzības statusa saņēmēju integrāciju darba tirgū. **Slovēnija** 2024. gada februārī pieņēma noteikumus, lai paredzētu piemaksas/prēmijas par papildu darba slodzi noteiktās profesijās, kurās trūkst darbaspēka veselības aprūpes nozarē (t. i., ģimenes medicīnas jomā). **Malta** 2023. gada decembrī paplašināja savu Prasmju pilnveides shēmu, lai darbaspēka vidū veicinātu prasmju apguvi. **Itālija** 2023. gada oktobrī pārskatīja savus tiesību aktus un palielināja investīcijas prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas programmās ar mērķi atvieglot augstprasmīgu speciālistu piekļuvi tās darba tirgum un labāk reaģēt uz darbaspēka un prasmju trūkumu, arī nacionālā ANP ietvaros. **Luksemburga** 2023. gada augustā grozīja tiesību aktus nolūkā vienkāršot trešo valstu valstspiederīgo darbā pieņemšanas procesu un uzlabot talantu piesaistīšanu un noturēšanu.

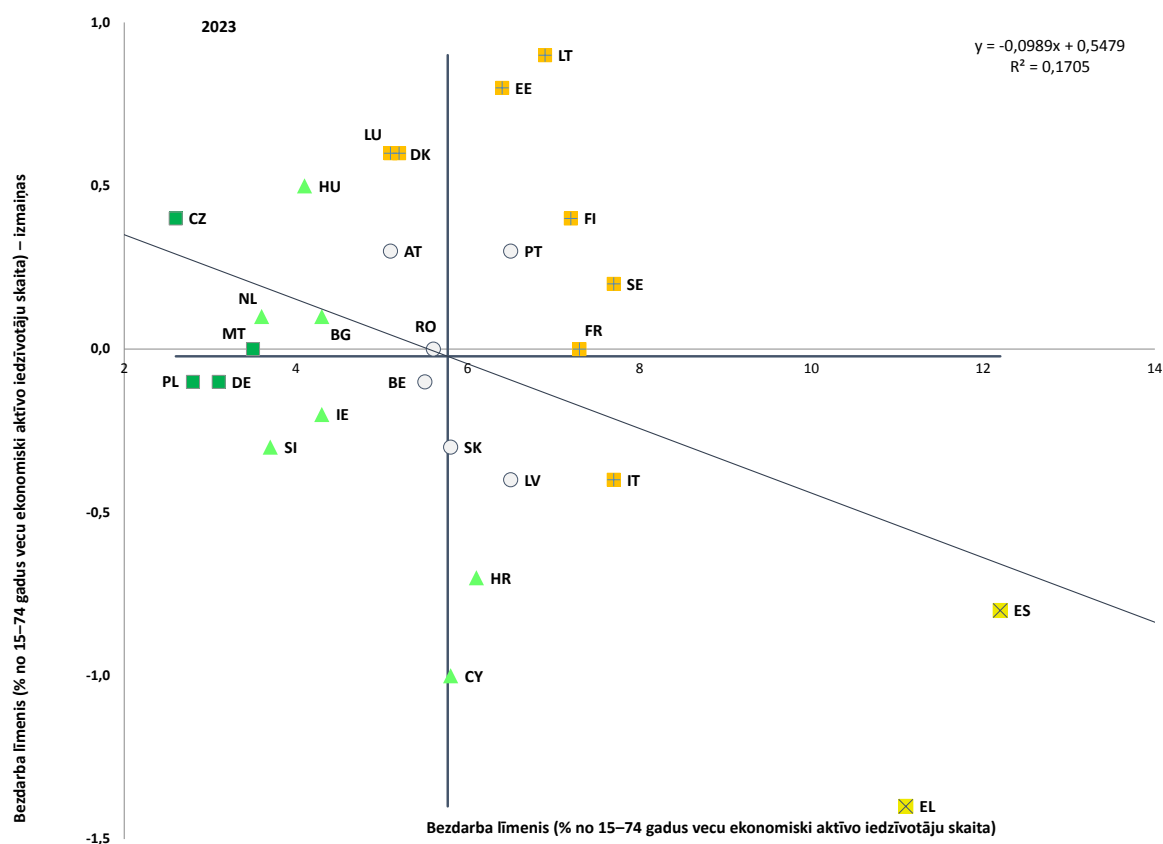
Neraugoties uz ekonomikas attīstības tempa kritumu, bezdarba līmenis ES 2023. gadā un 2024. gada sākumā sasniedza rekordzemu atzīmi. Vidējais bezdarba līmenis ES (15–74 gadu vecuma grupā) samazinājās līdz 6,1 % (no 6,2 % 2022. gadā), sasniedzot viszemāko līdz šim reģistrēto līmeni (2.1.2. attēls). Vislielākais samazinājums bija Grieķijā, Kiprā un Spānijā – attiecīgi par 1,4 procentpunktiem, 1,0 procentpunktu un 0,8 procentpunktiem. Turpretī Lietuvā, Igaunijā, Dānijā, Luksemburgā un Ungārijā bija vērojams pieaugums par 0,5 procentpunktiem vai vairāk. Situācija Itālijā, Francijā, Zviedrijā, Somijā, Lietuvā, Dānijā, Igaunijā un Luksemburgā ir “jānovēro”, jo vai nu šajās valstīs ir salīdzinoši augsts bezdarba līmenis, vai arī tāpēc, ka bezdarba samazinājums bijis zem vidējā līmeņa. Savukārt Spānijā un Grieķijā ir visaugstākais bezdarba līmenis, proti, attiecīgi 12,2 % un 11,1 %, un to stāvoklis ir “vājš sniegums, bet uzlabojas”, jo abās valstīs vērojama samazināšanās krietni virs ES vidējā rādītāja. Čehijai, Polijai, Vācijai un Maltai ir piešķirts vērtējums “labākais sniegums” – bezdarba līmenis šajās valstīs ir no 2,6 % līdz 3,1 %. Līdz 2024. gada septembrim ES vidējais bezdarba līmenis turpināja samazināties, nokrītoties līdz 5,9 %. Liels darbaspēka trūkums, kaut arī samazinās⁸², ir licis uzņēmumiem paturēt darbiniekus, neraugoties uz vājāku pieprasījumu pēc to produktiem un pakalpojumiem, tādējādi palīdzot saglabāt zemu bezdarba līmeni⁸³. Turklāt darbaspēka un prasmju trūkums, iespējams, ir veicinājis zemo pārejas līmeni no nodarbinātības uz bezdarbu. Bezdarba līmeņa atšķirības ES valstu starpā pēc maksimuma sasniegšanas 2013. gadā ir pastāvīgi samazinājušās, un tagad tās ir gandrīz tikpat zemas kā pirms 2008.–2009. gada finanšu krīzes. Tomēr daudzās valstīs (sk. 6. attēlu 5. pielikumā), arī tālākajos reģionos, joprojām pastāv ievērojamas reģionālās atšķirības.

⁸² Sk. Eiropas Komisija, [2024. gada rudens ekonomikas prognozes – pakāpeniska atgūšanās nelabvēlīgā vidē](#).

⁸³ Sk. Eiropas Komisija, “Employment and Social Developments in Europe 2024”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

2.1.2. attēls. Bezdarba līmenis 2023. gadā pazeminājās gandrīz pusē dalībvalstu

Bezdarba līmenis (personas vecumā no 15 līdz 74 gadiem) 2023. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (% , sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR. Laikrindas pārrāvumi attiecībā uz CY un DK.

Avots: Eurostat [\[une_rt_a\]](#), ES darbaspēka apsekojums.

Zaļā pārkārtošanās pārveido ekonomiku, radot pieprasījumu pēc jauniem darba uzdevumiem un prasmēm esošajās nozarēs, darbaspēka pārdali starp nozarēm un jaunas darbvietas “zaļajā ekonomikā”, kas ar pienācīgu politikas atbalstu var radīt darbvieta skaita neto pieaugumu. Pāreja uz aprites un mazoglekļa ekonomiku rada darba ņēmēju kustību dažādās nozarēs, jo īpaši enerģētikas, kalnrūpniecības, būvniecības, ražošanas, transporta un atkritumu apsaimniekošanas jomā. Nesena analīze liecina, ka ES no vienas nozares uz citu katru gadu pāriet vidēji 1,8–3,9 % darba ņēmēju. Šis skaitlis laika gaitā ir saglabājies stabils aptuveni 2016. gada līmenī, un tikai dažās valstīs tas nedaudz palielinājies⁸⁴. Tajā pašā laikā darba ņēmēju īpatsvars zaļajā ekonomikā pieauga no 2,2 % 2015. gadā līdz 2,5 % 2021. gadā ES, taču dalībvalstu starpā bija ievērojamas atšķirības (no 0,9 % Ungārijā un 1,4 % Maltā līdz 4,9 % Igaunijā un 5,4 % Luksemburgā 2021. gadā)⁸⁵. Alternatīvi mērījumi liecina, ka zaļā ekonomika varētu būt lielāka, un tajā potenciāli varētu

⁸⁴ Fulvimari A. et al., “Estimating labour market transition costs and social investment needs of the green transition – a new approach”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024 (drīzumā).

⁸⁵ Pamatojoties uz Eurostat datiem [\[env_ac_egss1\]](#) un [\[nama_10_a10_e\]](#).

būt nodarbināti līdz pat 11,3 % no ES darbaspēka (salīdzinājumā ar 10,8 % 2015. gadā)⁸⁶. Tajā pašā laikā emisijietilpīgās nozarēs⁸⁷ joprojām ir nodarbināta ievērojama daļa darba ņēmēju (3,5 % ES 2023. gadā), taču dažādās valstīs šis rādītājs ir atšķirīgs – tas svārstās no 0,8 % Kiprā un 0,9 % Īrijā līdz 7,4 % Čehijā. Pierādījumi liecina, ka papildus darbaspēka trūkuma novēršanai profesijās, kas ir būtiskas neto nulles emisiju ekonomikai un taisnīgas pārkārtošanās nodrošināšanai, darbvietu skaita neto pieaugumu Savienībā var radīt arī labi izstrādāta politika, kas atbalsta darba ņēmējus viņu darba specifikas maiņā vai pārejā uz jaunām nozarēm vai citām darbavietām (īpaši tos, kurus visvairāk skar pāreja uz klimatneitralitāti)⁸⁸.

Digitālā pārveide atbalsta darbvietu radīšanu konkrētās nozarēs. IKT speciālistu skaits ES kopš 2013. gada pastāvīgi aug (par 59,3 %), un 2023. gadā tas pārsniedza 9,5 miljonus. Pašreizējā tempā līdz 2030. gadam IKT speciālistu skaits sasniegs tikai 12 miljonus, kas ir krietni zem 20 miljonu mērķrādītāja, un turklāt jāņem vērā arī augošā konkurence par digitāli prasmīgiem talantiem⁸⁹. Tomēr sievietes šajā jomā joprojām ir pārstāvētas ievērojami mazāk – 2023. gadā tikai 19 % IKT speciālistu bija sievietes. Turklāt ekonomiku un darba tirgu vēl vairāk pārveido tehnoloģiskie sasniegumi tādās jomās kā mākslīgais intelekts (MI), datu analīze, virtuālās pasaules, kibernetika, kvantiskā datu apstrāde, mākoņdatu apstrāde un perifēro datu apstrāde. Tāpēc digitālās prasmes kļūs aizvien svarīgākas, taču pašlaik 4 no 10 pieaugušajiem un vienai trešdaļai darba ņēmēju Eiropā trūkst pat pamata digitālo prasmju (sk. 2.2.1. iedaļu). Par lielāko trūkumu tiek ziņots tādās jomās kā digitālā satura radīšana un datorprogrammēšana, sevišķi Latvijā, Dānijā, Polijā un Spānijā⁹⁰.

⁸⁶ Pamatojoties uz Kopīgā pētniecības centra aprēķiniem, kas veikti projektā *GreenJobs*, pēc Gili, Verdolini un Vona (2020) publikācijā ierosinātās uz uzdevumiem balstītās pieejas *ONET*, kuru izmanto zaļo darbavietu īpatsvara novērtēšanai nodarbinātībā ES, ieviešanas.

⁸⁷ Emisijietilpīgās nozares ietver kalnrūpniecību un karjeru izstrādi, ķīmikāliju un ķīmisko produktu ražošanu, citu nemetālisko minerālu produktu ražošanu, parasto metālu ražošanu un mehānisko transportlīdzekļu, piekabju un puspiekabju ražošanu.

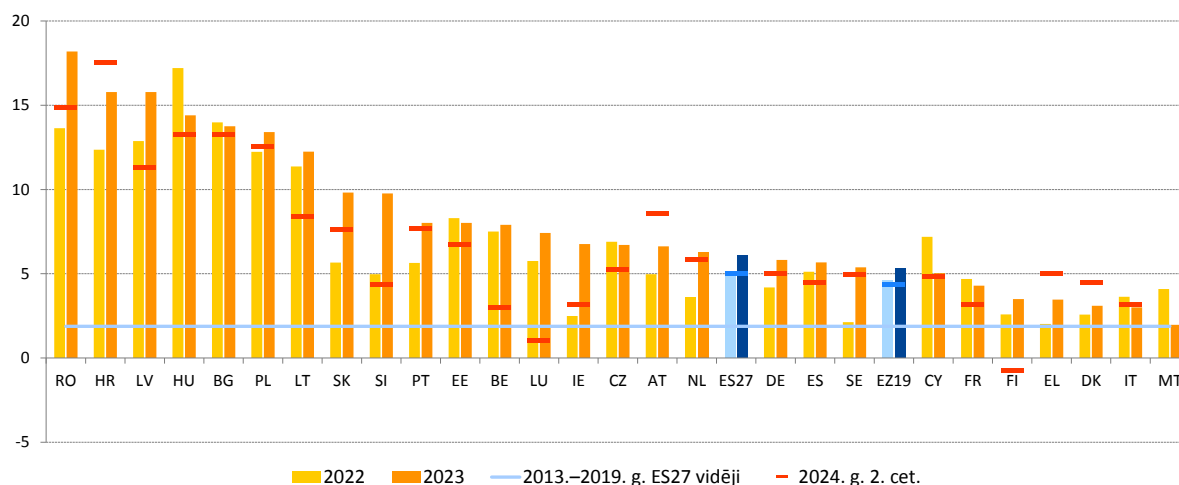
⁸⁸ Eiropas Komisija, [SWD\(2020\) 176 final](#). Prognožu pamatā ir *EQUEST*, izmantojot scenāriju “zemāki nodokļi mazprasmīgam darbaspēkam”, 2020.

⁸⁹ Eiropas Komisija, [Eiropas digitālā desmitgade: digitālie mērķi 2030. gadam](#), 2023.

⁹⁰ ESAO, [“Skills for Job 2022”](#), 2022.

2.1.3. attēls. Ņemot vērā vēl arvien augsto inflāciju un situāciju darba tirgū, kad pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedz piedāvājumu, 2023. gadā alga turpināja palielināties

Nominālais atalgojums uz vienu darba ņēmēju, gada procentuālās izmaiņas

Piezīme. Piezīme. EZ-20: 20 valstis, kas ieviesušas euro. Rādītājs “nominālais atalgojums uz vienu darba ņēmēju” tiek aprēķināts kā kopējais darba ņēmēju atalgojums, kurš dalīts ar darba ņēmēju kopējo skaitu. Nominālais atalgojums papildus bruto algām ietver arī darba devēja iemaksas.
Avots: AMECO datubāze un Eurostat, nacionālie konti [[namq_10_gdp](#)], [[namq_10_al0_e](#)].

Algu pieaugums ES 2023. gadā saglabājās stabils, tomēr dažādās dalībvalstīs tas ievērojami atšķirās. Situācijā, ko vēl arvien raksturoja augsta inflācija⁹¹ un darba tirgi, kur pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedza piedāvājumu, nominālā atalgojuma uz vienu darba ņēmēju gada pieaugums sasniedza rekordaugstu līmeni (6,1 % salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu) pēc 4,9 % 2022. gadā. Pēc tam, samazinoties inflācijai, 2024. gada 2. ceturksnī tas nokritās līdz 5,0 %. Algu pieaugums dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķirās (2.1.3. attēls). 2024. gada 2. ceturksnī nominālās algas pieaugums (salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu) pārsniedza 11 % Bulgārijā, Horvātijā, Ungārijā, Latvijā, Polijā un Rumānijā un svārstījās no 6 % līdz 10 % Igaunijā, Lietuvā, Slovākijā, Austrijā un Portugālē. Tas bija mazāks par 3,2 % Beļģijā, Somijā, Francijā, Īrijā, Itālijā, Luksemburgā un Maltā.

Strauji pieauga arī vienošanās ceļā noteiktās darba algas – to veicināja arvien lielākās prasības kompensēt pirkjspējas samazināšanos. Vienošānās ceļā noteiktās darba algas eurozonā 2024. gada 2. ceturksnī palielinājās par 3,6 % (salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu), atspoguļojot pieauguma tempa palēnināšanos kopš 2023. gada 1. ceturkšņa, kad bija vērojams pieauguma temps robežās no 4,4 % līdz 4,7 %⁹². Tomēr nesenākais pieaugums joprojām ir ievērojami lielāks nekā 2022. gadā reģistrētais pieaugums,

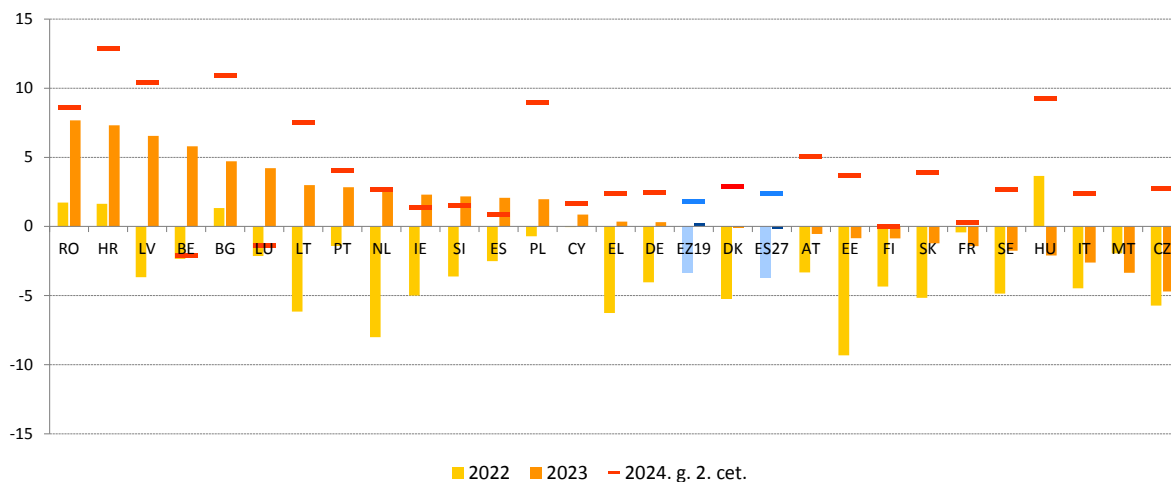
⁹¹ 2023. gada septembrī inflācija joprojām bija 4,9 % salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, bet ceturtajā ceturksnī tā samazinājās izteiktāk un decembrī sasniedza 3,1 %.

⁹² Vienošānās ceļā noteikto darba algu pieaugums ir tiešs rezultāts sarunām par darba samaksu starp sociālajiem partneriem. Tas ietver gan nesen apspriestās, gan iepriekš saskaņotās algas. Parasti tas neietver prēmijas, samaksu par virsstundu darbu un citu individuālu atlīdzību, kas nav saistīta ar koplīguma sarunām. Salīdzinājumā ar algām par nostrādāto vienošanās ceļā noteiktās darba algas nav atkarīgas no nostrādāto stundu skaita (jo tās tiek noteiktas, pamatojoties uz pilna laika darbu), un dažās nozarēs tās ir noteiktas kā minimālā alga.

kas svārstījās no 2,6 % līdz 3,1 %. 2023. gadā radās vairāki darba strīdi, kurus izraisīja bažas par algu neatbilstību dzīves dārdzības pieaugumam⁹³.

2.1.4. attēls. Reālās algas atkal kāpj, bet vēl nav atguvušās no iepriekšējos gados novērotā krituma

Reālā bruto alga uz vienu darba ņēmēju, gada pārmaiņas (procentos)

Piezīme. EZ apzīmē “EZ-20” – 20 valstis, kuras ieviesušas euro. Reālā alga tika aprēķināta, izmantojot saskaņoto patēriņa cenu indeksu kā deflatoru.

Avots: Ameco [5000 HWWDW, 5000 ZCPIH] un Eurostat [[namq_10_gdp](#), [namq_10_a10_e](#), [prc_hicp_midx](#)].

Pēc būtiska krituma 2022. gadā reālā alga sāka pieaugt no 2023. gada 3. ceturkšņa, un to lielā mērā noteica inflācijas mazināšanās. Reālā alga ES 2022. gadā samazinājās par 3,7 % un 2023. gada sākumā turpināja samazināties, un tā rezultātā reālās algas gada samazinājums bija 0,2 %⁹⁴. Tomēr 2023. gada otrajā pusē atsākās reālās algas pieaugums, un 2024. gada 2. ceturksnī tas sasniedza 2,4 % (salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu) – sk. 2.1.4. attēlu. Šo augšupejošās tendences atsākšanos noteica inflācijas samazināšanās un joprojām spēcīgs nominālo algu pieaugums. 2024. gada 2. ceturksnī reālās algas pieaugums pārsniedza 4,0 % Austrijā, Bulgārijā, Horvātijā, Latvijā, Lietuvā, Polijā, Portugālē, Ungārijā un Rumānijā. Turpretī Somijā, Francijā un Spānijā tas bija mazāks par 1,0 %, savukārt Luksemburgā un Beļģijā pēc ievērojama pieauguma 2023. gadā tas attiecīgi samazinājās par 1,4 % un 2,1 %. Neraugoties uz šo neseno situācijas uzlabošanos, reālā alga ES un lielākajā daļā dalībvalstu joprojām ir zemāka par pirmspandēmijas līmeni. Paredzams, ka reālā alga 2019. gada līmeni ES sasniegs 2025. gadā, bet eurozonā – 2026. gadā⁹⁵.

Likumā noteiktās minimālās algas palielinājums lielā mērā kompensē minimālās algas saņēmēju pirktpējas zudumu lielākajā daļā dalībvalstu. No 2022. gada janvāra līdz 2024. gada janvārim likumā noteiktā minimālā alga nominālā izteiksmē pieauga par vairāk nekā 7 % visās dalībvalstīs, kurās šāda alga ir noteikta⁹⁶. Polijā, Bulgārijā un Latvijā tā

⁹³ Eurofound, [“Labour disputes across Europe in 2023: Ongoing struggle for higher wages as cost of living rises”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

⁹⁴ Reālā alga tiek aprēķināta, izmantojot saskaņoto patēriņa cenu indeksu kā deflatoru.

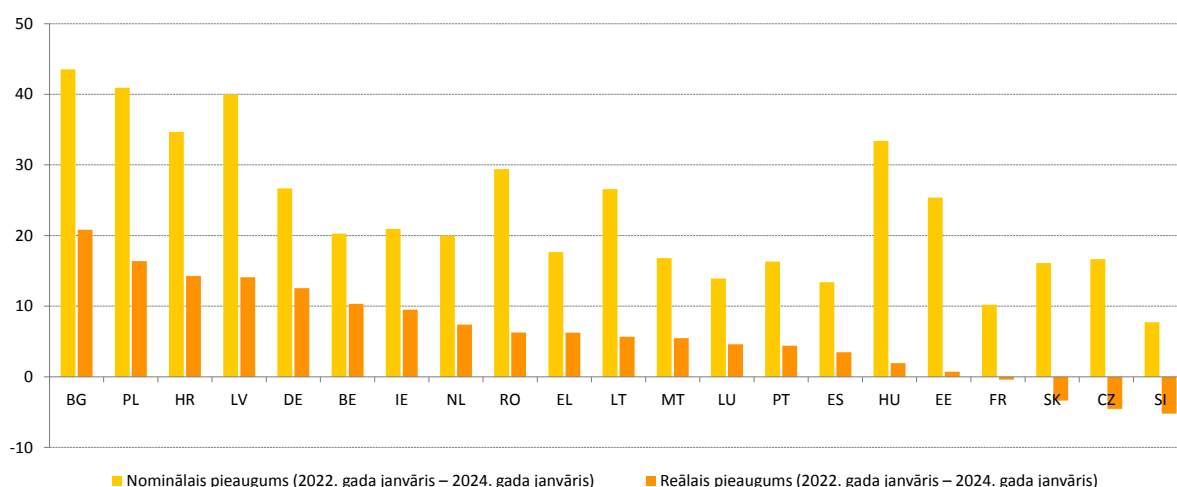
⁹⁵ Eiropas Komisija, [2024. gada rudens ekonomikas prognoze: pakāpeniska atgūšanās nelabvēlīgā vidē](#), 2024. gada novembris.

⁹⁶ Likumā noteikta minimālā alga ir 22 dalībvalstīs: Beļģijā, Bulgārijā, Horvātijā, Kiprā, Čehijā, Igaunijā, Francijā, Vācijā, Grieķijā, Ungārijā, Īrijā, Latvijā, Lietuvā, Luksemburgā, Maltā, Nīderlandē, Polijā, Portugālē, Rumānijā, Slovākijā, Slovēnijā un Spānijā. Piecas dalībvalstis, kurās nav likumā noteiktas minimālās algas, ir Austrija, Dānija, Somija, Itālija un Zviedrija.

pieauga par vairāk nekā 40 % un Horvātijā, Beļģijā, Vācijā, Igaunijā, Īrijā, Lietuvā, Ungārijā, Nīderlandē un Rumānijā – par vairāk nekā 20 %⁹⁷. Šie palielinājumi galvenokārt bija 2023. gada janvārī un 2024. gada janvārī veiktās regulārās ikgadējās pārskatīšanas rezultāts, kā arī 2022. un 2023. gadā veiktu būtisku korekciju rezultāts. Reālā izteiksmē likumā noteiktā minimālā alga Beļģijā, Bulgārijā, Horvātijā, Vācijā, Latvijā un Polijā palielinājās par vairāk nekā 10 %, savukārt Grieķijā, Īrijā, Lietuvā, Maltā, Nīderlandē un Rumānijā – par 5 % līdz 10 % (2.1.6. attēls). Igaunijā, Francijā, Ungārijā, Luksemburgā, Portugālē un Spānijā laikposmā no 2022. gada janvāra līdz 2024. gada janvārim reālā likumā noteiktā minimālā alga palielinājās par mazāk nekā 5 %. Turpretī Čehijā, Slovākijā un Slovēnijā reālā alga samazinājās par vairāk nekā 3 %.

2.1.5. attēls. Likumā noteiktās minimālās algas palielināšana palīdzēja kompensēt minimālās algas saņēmēju pirktspējas zudumu

Minimālās algas izmaiņas dalībvalstīs ar likumā noteiktu minimālo algu (% , izmaiņas)

Piezīme. Kipra tika izslēgta, jo tajā likumā noteikta minimālā alga tika ieviesta tikai 2023. gadā.

Avots: Eurofound un Eurostat [[earn_mw_cur](#), [prc_hicp_midx](#)].

Nodarbinātu personu nabadzība ES 2023. gadā nedaudz samazinājās, bet joprojām skāra katru divpadsmito darba ņēmēju. To nodarbināto cilvēku īpatsvars, kuri ir 18 gadus veci vai vecāki un kuriem draud nabadzība, 2023. gadā samazinājās līdz 8,3 % salīdzinājumā ar 8,5 % 2022. gadā (attiecībā uz 2022. un 2021. gada ienākumiem)⁹⁸. Šis īpatsvars arī bija mazāks nekā pirms desmit gadiem un tieši pirms Covid-19 pandēmijas (9,1 % 2013. gadā un 9 % 2019. gadā, attiecībā uz attiecīgi 2012. un 2018. gada ienākumiem). 2023. gadā 12 dalībvalstīs samazinājās nodarbinātu personu nabadzība, pat neraugoties uz to, ka daudzas no tām 2022. gadā saskārās ar augstu inflāciju un ievērojamu reālās algas kritumu. Tas liecina, ka šajās valstīs medianālie ienākumi samazinājās straujāk nekā nabadzīgu darba ņēmēju ienākumi, ko atbalstīja minimālās algas un sociālo pārvedumu pārskatīšana⁹⁹. Itālijā un Grieķijā bija vērojams vislielākais samazinājums (attiecīgi par 1,6 procentpunktiem un 0,7 procentpunktiem līdz 9,9 %), lai gan abās šajās valstīs minētais rādītājs joprojām pārsniedza

⁹⁷ Minimālā alga bieži tiek pārskatīta katru gadu gada sākumā. Laikposmā no 2022. gada janvāra līdz 2024. gada janvārim lielākais pieaugums reģistrēts Polijā (49 %), Bulgārijā (44 %), Latvijā (40 %) un Horvātijā (34 %). Beļģijā, Vācijā, Igaunijā, Īrijā, Lietuvā, Ungārijā, Nīderlandē un Rumānijā tā palielinājās robežās no 20 % līdz 30 %.

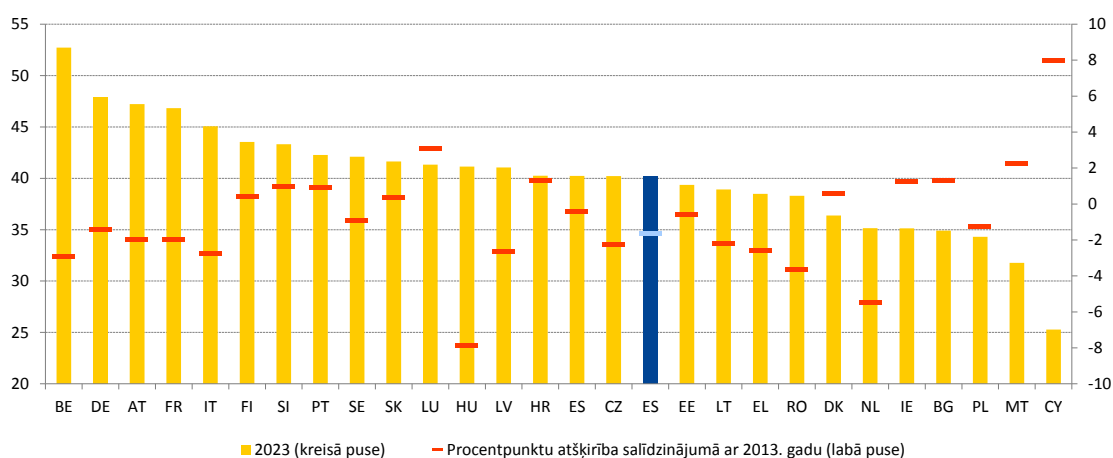
⁹⁸ Eurostat [[ilc_iw01](#)], EU-SILC, laikrindas pārrāvums attiecībā uz Horvātiju.

⁹⁹ Sk. Eiropas Komisija, “Employment and Social Developments in Europe 2024”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

ES vidējo rādītāju (8,3 %). Turpretī Luksemburgā, Bulgārijā, Horvātijā un Slovākijā nodarbinātu personu nabadzība palielinājās par 1 procentpunktu vai vairāk. Visaugstākais līmenis bija Rumānijā, Luksemburgā un Bulgārijā (attiecīgi 15,3 %, 14,8 % un 11,4 %), bet Spānijā, Igaunijā un Portugālē šis rādītājs bija 10 % vai vairāk. Agrīnas Eurostat aplēses liecina, ka nodarbinātu personu nabadzības līmenis 2024. gadā saglabāsies stabils (attiecībā uz 2023. gada ienākumiem)¹⁰⁰. Tāpat kā iepriekšējos gados nodarbinātu personu nabadzība visā ES bija lielāka trešo valstu pilsoņu (22,5 %) un ārpus ES dzimušo personu vidū (18,5 %), mazizglītotu darba ņēmēju (18,4 %), nepilna laika darba ņēmēju (12,6 %), pagaidu darba ņēmēju (12,6 %), un darba ņēmēju, kas dzīvo mājāsaimniecībās ar apgādājamiem bērniem (10,0 %), vidū.

2.1.6. attēls. 2023. gadā nodokļu ķīlis vienai personai, kas saņem vidējo algu, lielākajā daļā dalībvalstu bija mazāks nekā pirms desmit gadiem

Nodokļu ķīlis personai, kas dzīvo viena un saņem vidējo algu, 2023. g.

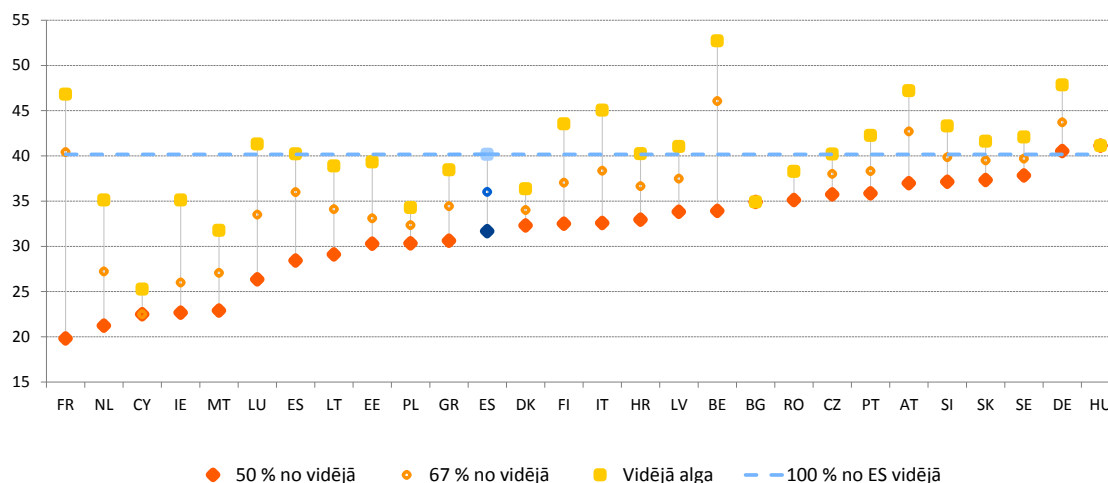
Piezīme. 2013. gada dati par Kipru tika aizstāti ar 2014. gada datiem, jo dati par 2013. gadu nav pieejami.
Avots: Eiropas Komisija, ECFIN ĢD, nodokļu un pabalstu datubāze, pamatojoties uz ESAO nodokļu/pabalstu modeli (atjaunināts 2024. gada aprīlī).

Darbspēka nodokļiem ir būtiska ietekme uz stimuliem strādāt un pieņemt darbā. Ar nodokļu ķīli mēra starpību starp darba devēju darbaspēka izmaksām un darba ņēmēju neto samaksu, kas izteikta procentos no kopējām darbaspēka izmaksām. Augsts darbaspēka nodokļu ķīlis var mazināt stimulus strādāt un pieņemt darbā, jo īpaši konkrētās grupās, piemēram, attiecībā uz otrajiem pelnītājiem, kuru darbaspēka piedāvājums labāk reaģē uz šādiem stimuliem. Kopš 2013. gada nodokļu ķīlis vienai personai, kura saņem vidējo algu, ES ir samazinājies par 2,2 procentpunktiem, 2023. gadā sasniedzot 40,2 % (2.1.6. attēls). Tomēr tas joprojām pārsniedz ESAO vidējo rādītāju (34,8 %). Tajā pašā laikposmā 13 dalībvalstīs bija vērojams būtisks (par vairāk nekā 1 procentpunktu) nodokļu ķīļa samazinājums personām, kas saņem vidējo algu, un vislielākais samazinājums bija Ungārijā (-7,9 procentpunkti), Nīderlandē (-5,5 procentpunkti), Rumānijā (-3,7 procentpunkti) un Beļģijā (-2,9 procentpunkti). Savukārt būtisks pieaugums (par vairāk nekā 1 procentpunktu) bija vērojams sešās valstīs, no kurām lielākais bija Kiprā (8,0 procentpunkti), Luksemburgā (3,1 procentpunkts) un Maltā (2,2 procentpunkti). Zemāka atalgojuma saņēmējiem (kas saņem 50 % no vidējiem ienākumiem) nodokļu ķīlis vienai personai 2023. gadā bija 31,7 %, kas ir par 3,1 procentpunktu mazāk nekā 2013. gadā un par 0,1 procentpunktu mazāk nekā 2022. gadā.

¹⁰⁰ [Jaunākās norises saistībā ar ienākumu dinamiku un nabadzību – statistikas skaidrojums](#), 2024. gada jūnijs.

2.1.7. attēls. Darbaspēka nodokļu ķīlis ir zemāks darba ņēmējiem ar mazām algām

Nodokļu ķīlis zema atalgojuma (50 % un 67 % no vidējās algas) saņēmējam, kas dzīvo viens, salīdzinājumā ar vidējo algu 2023. gadā

Piezīmes. Dalībvalstis ir sarindotas dilstošā secībā pēc progresivitātes līmeņa (nodokļu ķīlis vidējās algas līmenī – nodokļu ķīlis tādas algas līmenī, kas ir 50 % no vidējās algas).

Avots: Eiropas Komisija, ECFIN ĢD, nodokļu un pabalstu datubāze, pamatojoties uz ESAO nodokļu/pabalstu modeli (atjaunināts 2024. gada aprīlī).

Pastāv tendence, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmas ir progresīvas un ar zemākiem nodokļu ķīļiem tiem, kas pelna mazāk. Progresivitāte ir īpaši izteikta tādās valstīs kā Francija, Beļģija un Luksemburga, savukārt Bulgārijā un Ungārijā darbojas vienotas likmes nodokļu sistēmas (2.1.7. attēls). Mazāks nodokļu slogs zema atalgojuma saņēmējiem mazina gan darbaspēka pieprasījuma, gan piedāvājuma izkropļojumus un atvieglo mazprasmīgu darba ņēmēju pieņemšanu darbā. Lai gan mazāks nodokļu slogs zema atalgojuma saņēmējiem palīdz samazināt darbā pieņemšanas šķēršļus, tas būtu jāveido tā, lai neradītu šķēršļus pārejai uz labāk apmaksātām darbavietām.

Inflācija var izraisīt izkropļojumus nodokļu sistēmās, ietekmējot gan progresivitāti, gan taisnīgumu. Nodokļu sistēmas izkropļojumi bieži rodas no nomināli definētām robežvērtībām, piemēram, nodokļu kategorijām, kredītiem, atskaitījumiem vai atbrīvojumiem. Progresīvo nodokļu sistēmu gadījumā inflācija parasti izraisa pārvirzi uz augstāku nodokļu kategoriju, kad fiksētas nominālās robežvērtības pārvirza lielāku skaitu nodokļu maksātāju augstākās nodokļu kategorijās, tādējādi palielinot to nodokļu slogu. Tas, kā arī nodokļu kredītu un pabalstu samazināšanās var palielināt nabadzības risku, ja netiek īstenotas inflācijas korekcijas vai citi politikas pasākumi. Ja nodokļu kategorijas (un citus fiksētus nodokļu sistēmas parametrus) pielāgo, lai atspoguļotu inflāciju, vai nu automātiski ar indeksāciju, vai ar diskrecionāriem pasākumiem, var mazināt pārvirzi uz augstāku nodokļu kategoriju un citus inflācijas izraisītus izkropļojumus. 2023. gadā un 2024. gada sākumā daudzas dalībvalstis veica šādas korekcijas savās iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmās, lai novērstu šādus izkropļojumus (sk. 2.1.2. iedaļu).

Nodokļu sloga novirzīšana no darbaspēka uz citām nodokļu bāzēm saskaņā ar vides mērķiem var uzlabot darba tirgus stimulus, veicināt taisnīgumu un vienlaikus atbalstīt klimatneitralitāti. Ierosinātās Enerģijas nodokļu direktīvas izmaiņas¹⁰¹, par kurām pašlaik notiek sarunas ar likumdevējiem, ir saskaņotas ar šiem mērķiem, nosakot cenas, kas samazina

¹⁰¹ [COM\(2021\)563 – Enerģijas nodokļu direktīvas pārskatīšana.](#)

fosilo degvielu patēriņu, un veicinot investīcijas ilgtspējīgā un tīrā enerģijā. Turklāt Padomes ieteikumā par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti¹⁰², ir pausts aicinājums samazināt nodokļu slogu darbaspēkam, jo īpaši grupām ar zemiem un vidējiem ienākumiem, un pārorientēties uz ieņēmumu avotiem, kas veicina vidisko ilgtspēju. Oglekļa nodokļiem var būt regresīva ietekme, taču to var mazināt ar rūpīgi izstrādātiem kompensācijas pasākumiem. Atbalsta pasākumi, kas neaizsargātām grupām nodrošina cenas ziņā pieejamu enerģiju, vai nodokļu pasākumi, kas stimulē enerģijas ietaupījumu un samazina fosilo degvielu patēriņu, sevišķi vēl aizvien augsto enerģijas cenu kontekstā, ir saskaņoti ar šiem klimata un taisnīguma mērķiem.

2.1.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi

Vairākas dalībvalstis ir ieviesušas darbā pieņemšanas stimulus un subsīdijas darbvietu radīšanai, galveno uzmanību pievēršot nodarbinātības veicināšanai svarīgākajās nozarēs un nelabvēlīgā situācijā esošu grupu atbalstam. Ar ANM atbalstu **Griekija** izmanto darbā pieņemšanas subsīdijas, kas ļauj pieņemt pilna laika darbā 67 000 bezdarbnieku, īpašu uzmanību pievēršot visneaizsargātākajām grupām (ilgstošiem bezdarbniekiem, personām ar invaliditāti, bēgļiem un romiem). **Maltā** *A2E* shēma, ko līdzfinansē ESF+ un Maltas valdība, darbosies līdz 2029. gadam. Tā piedāvā finansiālu atbalstu darba devējiem nelabvēlīgā situācijā esošu personu pieņemšanai darbā un tādējādi veicina daudzveidīgu un iekļaujošu darbaspēku. **Somija** 2023. gadā ieviesa algu subsīdiu reformu darba devējiem, kas pieņem darbā bezdarbniekus, kuri meklē darbu. Darba devēji var saņemt finansiālu atbalstu, kas sedz 50 % no algu izmaksām (vai 70 %, ja tiek nodarbināti darbinieki ar ierobežotām darba spējām). **Čehija** 2024. gadā turpināja izmēģinājuma projektu, kurā algu subsīdijas nelabvēlīgā situācijā esošu grupu pieņemšanai darbā tiek apvienotas ar integrācijas pasākumiem, piemēram, apmācību, sociālo darbu, palīdzību darbā un visaptverošu profesionālo orientāciju un konsultēšanu, lai subsidētās nodarbinātības laikā atbalstītu personīgo izaugsmi. **Itālija** ar 2024. gada 7. maija Dekrētlikumu Nr. 60 ieviesa stimulus pašnodarbinātībai stratēģiskās nozarēs nolūkā attīstīt jaunas tehnoloģijas un sekmēt divējādo pārkārtošanos. Šie stimuli ietver atbrīvojumu no sociālās apdrošināšanas iemaksām līdz pat 800 EUR mēnesī bezdarbniekiem, kas ir jaunāki par 35 gadiem, kas uzsāk paši savu uzņēmējdarbību šajās nozarēs un kas pieņem darbā pastāvīgus darbiniekus laikposmā no 2024. gada 1. jūlija līdz 2025. gada 31. decembrim. Turklāt saņēmēji var pieprasīt no *INPS* (Valsts sociālā nodrošinājuma iestāde) beznodokļu ikmēneša iemaksu 500 EUR apmērā par katru darba ņēmēju uz laiku līdz trim gadiem. **Portugāle** ar ANM atbalstu izveidoja Ilgtspējīgas nodarbinātības saistību programmu, piedāvājot finanšu subsīdijas un sociālā nodrošinājuma maksājumu samazinājumus darba devējiem, lai atbalstītu 30 000 pastāvīgu darbvietu radīšanu, samazinātu darba tirgus segmentāciju un veicinātu dzimumu līdztiesību, vienlaikus atvieglojot jauniešu integrāciju darba tirgū.

Pamatojoties arī uz Covid-19 krīzes laikā gūto pieredzi, vairākas valstis ir ieviesušas vai pielāgojušas saīsināta darba laika shēmas. **Igaunija** 2024. gada maijā pieņēma tiesību aktu par darbaspējas zaudēšanas novēršanu, lai nodrošinātu elastīgus darba apstākļus darba ņēmējiem, kas atgriežas darbā pēc ilgstoša slimības atvaļinājuma, un atbalstītu personu ar hroniskām slimībām integrāciju darba tirgū. Saskaņā ar šo sistēmu darba devēji sedz vismaz 50 % no pilnas algas, savukārt Valsts veselības apdrošināšanas fonds sedz atlikušo daļu. 2023. gada jūlijā **Spānija** pieņēma noteikumus, kas pilnveidoja mehānisma *RED* tiesisko režīmu, ar mērķi uzlabot nodarbinātības elastību un stabilizāciju, sīki izklāstot ierobežojumus

¹⁰² [Padomes Ieteikums par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti, 2022/C 243/04.](#)

virsstundu darbam, noteikumus par pieņemšanu darbā un darbvietu saglabāšanu, kā arī nosacījumus darba nodošanai ārpakalpojumu sniedzējiem. **Itālija** 2023. gada decembrī paplašināja saīsināta darba laika shēmu ("Cassa Integrazione Guadagni"), lai iekļautu gadījumus, kad darba laiks tiek saīsināts ārkārtēju klimatisko apstākļu dēļ. Šāda plašāka piemērošana, kas bija spēkā no 2023. gada jūlija līdz decembrim, īpaši attiecas uz tādām nozarēm kā lauksaimniecība, būvniecība un kalnrūpniecība.

Vairākas dalībvalstis ir grozījušas vai plāno grozīt savas minimālās algas sistēmas. **Kipra** 2023. gada janvārī ieviesa vispārēju likumā noteiktu minimālo algu, kuras mērķis ir aizsargāt zema atalgojuma saņēmēju pirktspēju. No 2024. gada janvāra minimālā alga tiks koriģēta ik pēc diviem gadiem, pamatojoties uz konkrētiem kritērijiem, arī minimālās algas saņēmēju pirktspēju attiecībā pret dzīves dārdzību. Pirmā pārskatīšana notika jau 2024. gada janvārī, un minimālā alga tika palielināta no 940 EUR līdz 1000 EUR mēnesī. 2024. gadā **Latvijā** un **Grieķijā** valdība un sociālie partneri apsprieda reformas, kuru mērķis ir grozīt minimālās algas noteikšanas mehānismu, atsaucoties uz Direktīvā par adekvātām minimālajām algām¹⁰³ noteiktajām vērtībām. **Latvijā** minimālā alga no 2025. gada būs 740 EUR, un tas iezīmēs sākumu tās līmeņa noteikšanai attiecībā pret medianālo algu. **Bulgārijā** un **Lietuva** ir pārdefinējušas minimālās algas noteikšanas procesu, lai iekļautu indikatīvu atsauces vērtību, jo īpaši attiecībā pret faktiskajām algām, savukārt **Nīderlande** ir grozījusi minimālās algas definīciju, aizstājot mēneša algas likmi ar stundas likmi. **Rumānija** saskaņā ar tās ANP 2024. gada novembrī pieņēma jaunu likumu, ar ko izveido jaunu mehānismu un formulu, lai, apspriežoties ar sociālajiem partneriem, sistemātiski noteiktu un pārskatītu minimālās algas līmeni, saskaņojot to ar Direktīvu par adekvātām minimālajām algām. Šīs izmaiņas ir daļa no direktīvas plašākas transponēšanas dalībvalstīs, kas jāveic līdz 2024. gada 15. novembrim. **Horvātijā** saskaņā ar ANP ir grozīts Likums par minimālo algu, nosakot minimālos palielinājumus virsstundu darbam, darbam naktīs, svētdienās un svētku dienās, kā arī aizliedzot iespēju atteikties no minimālās algas. Turklāt tā plāno palielināt minimālo algu līdz 50 % no iepriekšējā gada vidējās algas.

Ir pieņemti vai tiek apsvērti dažādi pasākumi, kas saistīti ar algām publiskajā sektorā. **Horvātijā** 2024. gadā, īstenojot tās ANP, stājās spēkā Likums par algām, kura mērķis ir, apspriežoties ar sociālajiem partneriem, standartizēt algu noteikšanas kritērijus un saskaņot algas valsts pārvaldē un valsts dienestos. **Itālijā** ar Budžeta likumu tika iedalīti 3 miljardi EUR 2024. gadam un 5 miljardi EUR gadā no 2025. gada, lai atjaunotu valsts darba koplīgumu (CCNL) valsts sektorā strādājošajiem. **Grieķijā** plāno 2025. gadā palielināt publiskā sektora algas pēc jauna vienota algu saraksta pieņemšanas. **Slovēnijā** 2024. gada oktobrī, īstenojot tās ANP, tika pieņemts Likums par algu sistēmas kopīgajiem pamatiem publiskajā sektorā, un tas stāsies spēkā 2025. gada janvārī. Ar šo reformu tika atceltas algu kategorijas zem minimālās algas un palielināts atalgojums visām amatpersonām un ierēdņiem Slovēnijas publiskajā sektorā.

Ir pārskatītas arī citas algu noteikšanas sistēmas, it īpaši saistībā ar koplīguma sarunām. **Polijā** ierosinātā likumprojekta mērķis ir pārskatīt noteikumus par koplīgumu slēgšanu un reģistrāciju, paplašinot sarunu tematus, vienkāršojot reģistrācijas procesu Valsts darba koplīgumu reģistrā, atvieglojot līgumu pagarināšanu un ļaujot uzņēmumiem komerciālu apsvērumu dēļ pārtraukt dalību vairāku uzņēmumu līgumos. **Francijā** ir izdots jauns dekrēts, lai paātrinātu koplīgumu attiecināšanu uz visiem vienas nozares darba ņēmējiem un uzņēmumiem, nodrošinot, ka nozares minimālā alga nav zemāka par likumā

¹⁰³ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2022/2041 (2022. gada 19. oktobris) par adekvātām minimālajām algām Eiropas Savienībā (OV L 275, 25.10.2022., 33. lpp.).

noteiktu minimālo algu (*SMIC*)¹⁰⁴. Turklāt 2024. gada martā tika izveidota jauna Augstā padome atalgojuma, nodarbinātības un produktivitātes jautājumos, lai labāk saskaņotu darba ražīgumu, vērtības radīšanu un algas, vienlaikus pārtraucot algas noteicošos faktorus. **Portugālē** nesen pārskatītais Darba kodekss attiecas uz koplīgumu izbeigšanas procedūrām, padarot sarežģītāku līgumu izbeigšanu un ieviešot jaunu šķērējtiesas procedūru¹⁰⁵. **Beļģijā** sociālajiem partneriem neizdevās panākt vienošanos par algām, tāpēc federālā valdība nolēma nepalielināt algu normu 2023. un 2024. gadam, ierobežojot algu palielinājumu līdz parastajai indeksācijai atbilstoši inflācijai. Tomēr sociālie partneri var vienoties par vienreizēju prēmiju katram darbiniekam līdz 500 EUR apmērā vai 750 EUR apmērā, ja uzņēmumi gūst ārkārtīgi lielu peļņu.

Dalībvalstis veic pasākumus, lai stiprinātu sociālo ekonomiku, izmantojot impulsu, ko radījis Sociālās ekonomikas rīcības plāns¹⁰⁶ **un Padomes ieteikums par sociālās ekonomikas pamatnosacījumu izstrādi**¹⁰⁷. 2024. gada februārī 19 dalībvalstis parakstīja Ljēžas ceļvedi sociālajai ekonomikai Eiropas Savienībā¹⁰⁸, kurā ir ierosinātas prioritātes un ievirzes pārdomām par sociālo ekonomiku nākamajā Eiropas sociālajā programmā. Dalībvalstis pašlaik izstrādā vai atjaunina savas sociālās ekonomikas stratēģijas, kas ir būtiski, lai radītu labvēlīgus pamatnosacījumus. **Īrijā** 2024. gada jūlijā sāka īstenot savu valsts sociālo uzņēmumu politiku 2024.–2027. gadam. **Slovākijā** 2023. gada augustā pieņēma rīcības plānu sociālās ekonomikas un sociālo uzņēmumu atbalstam līdz 2030. gadam. **Slovēnijā** ir sagatavojusi sociālās ekonomikas attīstības stratēģiju, kas vēl jāapstiprina valdībai. **Beļģijā** vāciski runājošā kopiena 2024. gada janvārī pieņēma savu pirmo dekrētu par sociālās ekonomikas uzņēmumu atzīšanu un veicināšanu, un Flandrijā 2024. gada aprīlī tika pieņemts dekrēts par sociālās ekonomikas un uzņēmumu sociālās atbildības veicināšanu. **Kiprā** 2023. gada decembrī tika apstiprināti grozījumi 2020. gada Sociālo uzņēmumu likumā un noteikumi, ar ko izveido sociālo uzņēmumu reģistru – tas jau ir atvērts pieteikumu iesniegšanai. **Čehijā** 2024. gadā parlamentam paredzēts iesniegt likumprojektu par sociālo ekonomiku. Šā tiesību akta mērķis ir atbalstīt sociālās ekonomikas struktūras, nodrošinot satvaru, kas palielina to nozīmi ekonomikā, arī atvieglojot piekļuvi finansējumam, uzlabojot regulatīvos nosacījumus un veicinot ilgtspējīgus sociālās uzņēmējdarbības modeļus. **Portugālē** ir sākusi iniciatīvu “Portugāles sociālā inovācija 2030”, kuras mērķis ir veicināt uzņēmējdarbību, sociālo inovāciju un uz ietekmi vērstas investīcijas valstī. Galvenie labuma guvēji ir publiskas un privātas struktūras, arī sociālās ekonomikas struktūras, kas izstrādā, apmāca, veicina vai atbalsta sociālās inovācijas projektus. **Vācijā** saskaņā ar jaunu atbalsta programmu, ko līdzfinansē ESF+, līdz 2028. gadam tiks investēti 110 miljardi EUR, lai stiprinātu sabiedriskas nozīmes uzņēmumus, atbalstot kopstrādes telpas, universitātes vai biznesa inkubatorus, kas savukārt sniedz konsultācijas un nodrošina prasmju apmācību sociālajiem uzņēmumiem.

¹⁰⁴ Eurofound, “[France: Developments in working life 2023](#)”, Working paper, WPEF24045, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁰⁵ Eurofound (2024), “[Portugal: Developments in working life 2023](#)”, Working paper, WPEF24057, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁰⁶ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “[Ekonomikas, kas darbojas cilvēku labā, veidošana. Rīcības plāns sociālajai ekonomikai](#)” (COM(2021) 778 final).

¹⁰⁷ [Padomes Ieteikums \(2023. gada 27. novembris\) par sociālās ekonomikas pamatnosacījumu izstrādi \(C/2023/1344\)](#).

¹⁰⁸ Sk. deklarāciju tiešsaistē.

Vairākas dalībvalstis ir īstenojušas pasākumus, lai uzlabotu nodokļu taisnīgumu un veicinātu dalību darba tirgū. Itālijā attiecībā uz 2024. gadu ir apstiprināts nodokļu ķīla samazinājums darba ņēmējiem, kas sākotnēji tika ieviests 2022. gadā un pagarināts 2023. gadā¹⁰⁹. Turklāt uzņēmumi un speciālisti, kas pieņem darbā papildu darbiniekus saskaņā ar beztermiņa darba līgumiem, ir tiesīgi 2024. gada taksācijas periodā saņemt 120 % atlaidi no darbaspēka izmaksām. **Latvija** no 2025. gada īstenos darbaspēka nodokļu reformu, samazinot nodokļu slogu darba ņēmējiem ar zemākiem un vidējiem ienākumiem. **Portugāle** 2025. gada valsts budžeta priekšlikumā ir iekļāvusi grozījumu jauniešiem paredzētajā nodokļu režīmā, kas ir piemērojams no 2025. gada. Tas paplašinās tiesības režīmā iekļaut personas līdz 35 gadu vecumam neatkarīgi no viņu izglītības līmeņa, un pagarinās atbrīvojumu ilgumu līdz 10 gadiem (iepriekšējo piecu gadu vietā). Vēl viens piemērs ir **Somija**, kuras valdība ir samazinājusi nodokļu slogu darba ienākumiem, divkāršojot darba ienākumiem piemērojamo nodokļa kredītu personām, kas vecākas par 65 gadiem, un vienlaikus pārtraucot tā piemērošanu personām vecumā no 60 līdz 64 gadiem. Šīs pārorientēšanas mērķis ir uzlabot stimulus strādāt cilvēkiem, kas vecāki par 65 gadiem.

Lai mazinātu inflācijas ietekmi uz darba ņēmējiem, ir pielāgotas arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmas¹¹⁰. Ja nodokļu grafika robežvērtības tiek saglabātas nemainīgas, inflācija var izraisīt māsaimniecību pārvirzi uz augstākām nodokļu kategorijām ("bracket creep"). Lielākajā daļā valstu nodokļu kategorijas pielāgo diskrecionāri, tomēr **Beļģijā, Dānijā, Lietuvā, Nīderlandē, Slovākijā, Slovēnijā, Zviedrijā** un nesen **Austrijā** ir ieviesti automātiski korekcijas mehānismi¹¹¹. **Vācija, Lietuva, Luksemburga, Īrija un Portugāle** 2023. un/vai 2024. gadā diskrecionāri koriģēja savas nodokļu kategorijas, turklāt **Portugāle** samazināja arī nodokļu robežlikmi otrajai grupai. **Itālija** 2024. gadā apvienoja divas zemākās (no kopā četrām) nodokļu kategorijas, piemērojot 23 % nodokļa likmi, lai samazinātu slogu vidējiem ienākumiem. Visbeidzot, **Spānija** gan 2023., gan 2024. gadā indeksēja sociālā nodrošinājuma iemaksu bāzes un likmes. Papildus šīm iedzīvotāju ienākuma nodokļa korekcijām dalībvalstis ir ieviesušas papildu fiskālos pasākumus, kuru mērķis ir cīnīties pret inflāciju.

2.2. 6. pamatnostādne. Stiprināt darbaspēka piedāvājumu un uzlabot piekļuvi nodarbinātībai, prasmju un kompetenču apguvei mūža garumā.

Šajā iedaļā ir aplūkota 6. nodarbinātības pamatnostādnes īstenošana; minētā pamatnostādne iesaka dalībvalstīm radīt apstākļus, kas stiprinātu darbaspēka piedāvājumu, veicinātu prasmju un kompetenču apgušanu visa mūža garumā, sekmētu vienlīdzīgas iespējas visiem, kā arī novērstu šķēršļus un nodrošinātu stimulus dalībai darba tirgū atbilstoši Eiropas sociālo tiesību pīlāra 1. principam (vispārīgā un profesionālā izglītība un mūžizglītība), 2. principam (dzimumu līdztiesība), 3. principam (vienlīdzīgas iespējas), 4. principam (aktīvs atbalsts nodarbinātībai), 9. principam (darba un privātās dzīves līdzsvars), 11. principam (bērnu aprūpe un atbalsts bērniem) un 17. principam (personu ar invaliditāti iekļaušana). Šā ziņojuma 2.2.1. iedaļā ir sniegta informācija par būtiskākajām norisēm izglītības, apmācības

¹⁰⁹ Atbrīvojuma likme saglabājas 6 % apmērā ar nodokli apliekamām mēnešalgām līdz 2692 EUR un 7 % apmērā ar nodokli apliekamām mēnešalgām līdz 1923 EUR. 2024. gada pirmajos sešos mēnešos tika apstiprināts arī jau ieviestais nodokļu ķīla samazinājums 15 % apmērā no bruto atalgojuma, ko maksā par nakts darbu un virsstundu darbu valsts svētku dienās.

¹¹⁰ Sk.: Eiropas Komisija, "[Annual Report on Taxation 2024](#)", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹¹¹ Detalizētu aprakstu par dažādām indeksācijas pieejām visā ES sk. 3. tabulā 2023. gada ziņojumā par nodokļiem (par 2022. gadā īstenotajiem pasākumiem).

un prasmju jomā, kā arī par neaizsargātu un nepietiekami pārstāvētu grupu situāciju darba tirgū. Ziņojuma 2.2.2. iedaļā ir apkopoti dalībvalstu veiktie politikas pasākumi šajās politikas jomās.

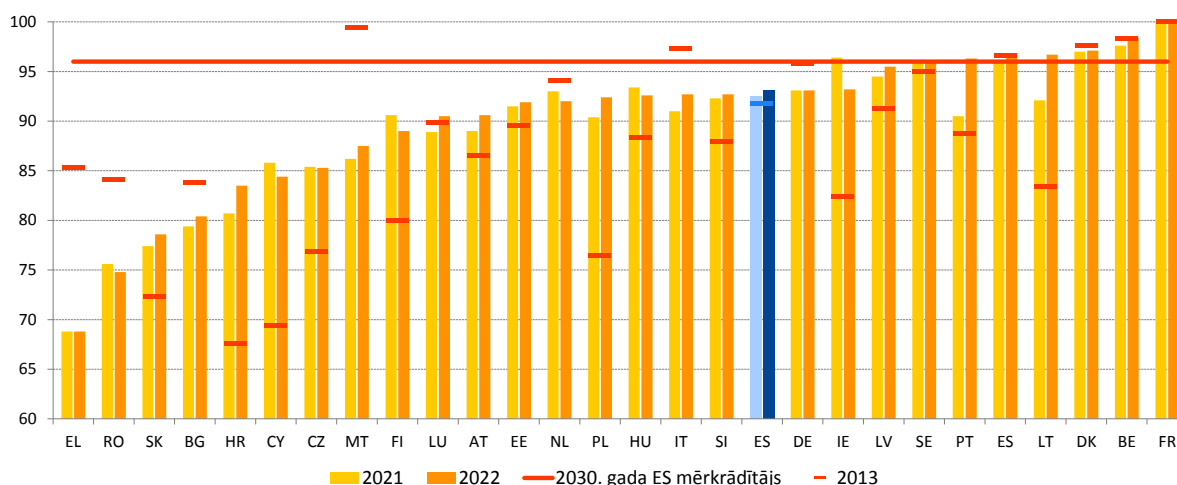
2.2.1. Galvenie rādītāji

Dalības īpatsvars pirmsskolas izglītībā un aprūpē ES līmenī pēdējo desmit gadu laikā ir palielinājies lēni, un dalībvalstu starpā pastāv ievērojamas atšķirības. 2022. gadā 93,1 % bērnu vecumā no 3 gadiem līdz obligātās pamatizglītības sākumam bija uzņemti pirmsskolas izglītības un aprūpes (*ECEC*) iestādēs – tas ir pieaugums par 0,6 procentpunktiem kopš 2021. gada un par 1,9 procentpunktiem kopš 2014. gada. Tomēr šis ES mēroga vidējais rādītājs slēpj būtiskas atšķirības starp valstīm. Septiņas dalībvalstis (Beļģija, Dānija, Francija, Spānija, Lietuva, Portugāle un Zviedrija) jau ir sasniegušas ES līmeņa mērķrādītāju, proti, līdz 2030. gadam panākt 96 % dalības līmeni, savukārt piecās valstīs (Bulgārijā, Horvātijā, Kiprā, Rumānijā un Slovākijā) šis rādītājs joprojām ir zemāks par 85 %, pēdējās divās no minētajām valstīm – zemāks par 80 %. Dažas dalībvalstis pēdējos gados ir panākušas ievērojamu progresu, un lielākais pieaugums laikposmā no 2021. līdz 2022. gadam reģistrēts Portugālē (5,8 procentpunkti), Lietuvā (4,6 procentpunkti), Horvātijā (2,8 procentpunkti) un Polijā (2 procentpunkti). Turpretī samazinājums bija vērojams sešās dalībvalstīs, it īpaši Kiprā (–1,4 procentpunkti), Somijā (–1,6 procentpunkti) un Īrijā (–3,2 procentpunkti). Pieejamība cenas ziņā un kapacitātes – arī personāla – trūkums joprojām ir būtiski šķēršļi, kas kavē piekļuvi, jo īpaši attiecībā uz jaunākiem bērniem un bērniem no nelabvēlīgas sociālekonomiskās vides. Vēl aizvien nopietna problēma ir romu bērnu dalība pirmsskolas izglītībā un aprūpē – tā ir tikai aptuveni puse no ES vidējā rādītāja (42–44 % 2021. gadā) un ir ievērojami zemāka par 2030. gada mērķrādītāju, proti, vismaz 70 % saskaņā ar jauno ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģisko satvaru¹¹².

¹¹² Pamatojoties uz jaunāko [Pamattiesību aģentūras \(FRA\) 2021. gada apsekojumu par romiem](#), publicēts 2022. gadā. Plašāku informāciju sk. [ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskajā satvarā 2020.–2030. gadam](#).

2.2.1. attēls. Dalības īpatsvars pirmsskolas izglītībā un aprūpē ES līmenī uzrāda lēnu progresu, taču starp dažādām valstīm pastāv lielas atšķirības

Bērnu vecumā no 3 gadiem līdz obligātajam pamatizglītības vecumam dalība pirmsskolas izglītībā un aprūpē (%)

Piezīme. 2013. g.: definīcija atšķiras EL un PT. 2021. g.: definīcija atšķiras Eiropas Savienībai kopā un PT. Provizoriski dati par FR. 2022. g.: definīcija atšķiras Eiropas Savienībai kopā un PT. Provizoriski dati par FR, MT, PL un PT. Jaunākie pieejamie dati par EL ir par 2019. gadu.

Avots: Eurostat, [educ uoe enra21].

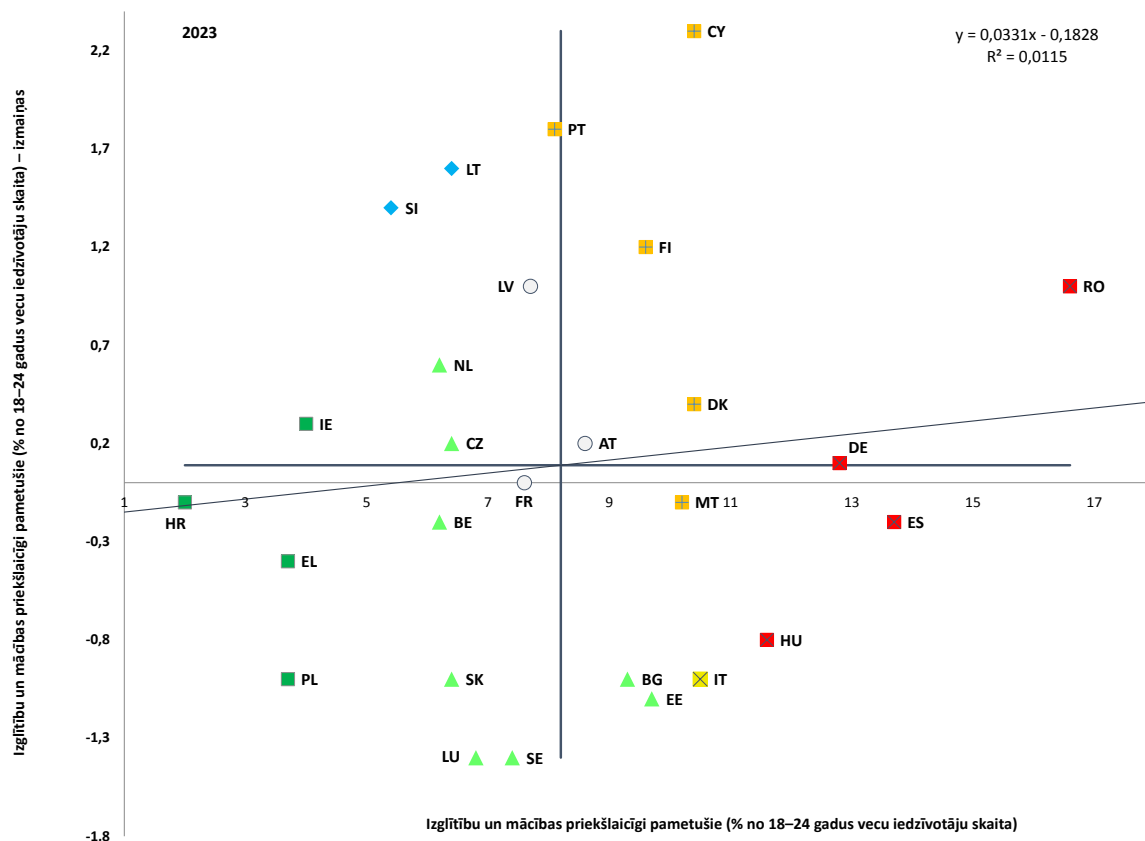
Izglītības un mācību priekšlaicīga pamešana visā ES samazinās, taču tā joprojām ir problēma, sevišķi gados jaunu vīriešu vidū. 2023. gadā 9,5 % 18–24 gadus vecu jauniešu priekšlaicīgi pameta izglītību vai mācības – par 0,2 procentpunktiem mazāk nekā 2022. gadā. Tas ir par 2,3 procentpunktiem mazāk nekā pirms desmit gadiem, un piecās valstīs (Grieķijā, Spānijā, Itālijā, Maltā un Portugālē) šajā periodā samazinājums pārsniedza 5 procentpunktus. Tomēr 2023. gadā aptuveni 3,1 miljons jauniešu priekšlaicīgi pameta izglītību vai mācības, iegūstot ne vairāk kā pamatizglītības otrā posma izglītību. Sešpadsmit dalībvalstīs jau ir sasniegušas Eiropas izglītības telpas (EIT) mērķrādītāju līdz 2030. gadam samazināt izglītības priekšlaicīgas pamešanas rādītāju zem 9 %. Tomēr Rumānijā, Spānijā, Vācijā un Ungārijā rādītāji joprojām ir augstāki par vai aptuveni 12 %, un tā ir “kritiska situācija”, ko raksturo vien nelieli uzlabojumi vai pat pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (sk. 2.2.2. attēlu). Lielākais pieaugums 2023. gadā reģistrēts Kiprā (par 2,3 procentpunktiem), tam seko Somija, Slovēnija, Portugāle un Lietuva, kur izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušo īpatsvars palielinājies par vairāk nekā 1 procentpunktu. Tajā pašā “labākais sniegums” novērots Horvātijā (2,0 %), Grieķijā (3,7 %), Polijā (3,7 %) un Īrijā (4,0 %). Neraugoties uz neredzamu pozitīvu tendenci kopumā, nekas neliecina par augšupēju konvergenci starp dalībvalstīm. Turklāt joprojām pastāv ievērojama dzimumu atšķirība, jo jauniešu daudz retāk pamet izglītību vai mācības (7,7 %) nekā jaunieši (11,3 %). Pastāv gandrīz trīs reizes lielāka iespējamība, ka izglītību priekšlaicīgi pametīs jaunieši, kas dzimuši ārpus ES (21,6 %), salīdzinājumā ar tiem, kas dzimuši kādā ES dalībvalstī (8,2 %). Situācija jo īpaši attiecas uz romu jauniešiem (18–24 g.), jo 2020.–2021. gada periodā vairāk nekā divas trešdaļas (71 %) šīs grupas jauniešu pameta izglītību, nepabeidzot vidusskolu¹¹³. Turklāt bažas rada arī tās pašas vecuma grupas jauniešu ar invaliditāti situācija – izglītības priekšlaicīgas pamešanas

¹¹³ Sk. Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, “Roma in 10 European Countries – Main Results”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

rādītājs šajā grupā 2022. gadā bija 22,2 %.¹¹⁴ Piedevām tādās dalībvalstīs kā Bulgārija, Francija, Ungārija, Portugāle un Spānija vērojamas būtiskas reģionālās atšķirības (sk. 5. pielikuma 1. attēlu), arī tālākajos reģionos.

2.2.2. attēls. Izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušo īpatsvars turpina lēni samazināties, tomēr starp dalībvalstīm pastāv ievērojamas atšķirības

Izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušie (vecumā no 18 līdz 24 gadiem), līmenis 2023. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (% , sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindas pārrāvumi attiecībā uz SK un CY. Zemas ticamības dati par HR un LU.
Avots: Eurostat [[edat_lfse_14](#)], ES darbaspēka apsekojums.

Pīlāra 2. izcēlums. Pamatprasmju uzlabošana

Pamatprasmes ir pamats jauniešu personīgajai un profesionālajai attīstībai, kā arī ES konkurētspējai un sociālajai kohēzijai nākotnē. Pamatprasmes veido pamatu, kas ļauj cilvēkiem orientēties dzīves komplicētībā, iesaistīties vietējā kopienā, turpināt mācīties vēlāk dzīvē un sniegt jēgpilnu ieguldījumu sabiedrībā un ekonomikā. Tās veicina darba ražīgumu un inovācijas tempu, kas nepieciešams digitālās pārkārtošanās procesiem un arvien vairāk uz zināšanām balstītai ekonomikai¹¹⁵. Prasmīgākiem jauniešiem ir labākas izredzes atrast darbu,

¹¹⁴ Sk. EDE, “[European comparative data on persons with disabilities](#)”, 2022. Biežāka izglītības priekšlaicīga pamešana personu ar invaliditāti vidū citastarp var būt saistīta ar piekļūstamības problēmām (piem., fiziskiem un arhitektoniskiem šķēršļiem) un pielāgotu programmu trūkumu.

¹¹⁵ Sk.: ESAO (2014), “[A New Macroeconomic Measure of Human Capital Exploiting PISA and PIAAC: Linking Education Policies to Productivity](#)”, *OECD Economics Department Working Papers*, Nr. 1709, 2022; Eiropas Komisija, “[Investing in People’s Competences – A Cornerstone for Growth and Wellbeing in the EU](#)”.

viņiem ir mazāks risks pamest izglītību ar zemu kvalifikāciju un lielāka iespēja, ka viņi piedalīsies pieaugušo izglītībā¹¹⁶. Eiropas izglītības telpas (EIT) kontekstā ES noteica pamatprasmju mērķrādītājus (ko mēra ar ESAO Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas (*PISA*) palīdzību), saskaņā ar kuriem vāju sekmju rādītājiem lasīšanā, matemātikā un dabaszinātnēs līdz 2030. gadam vajadzētu būt zemākiem par 15 %. Jaunākās tendences liecina, ka saistībā ar pamatprasmēm ir vajadzīgi atjaunoti un pastiprināti centieni Eiropas līmenī. Šiem centieniem būtu jābalstās uz esošajām iniciatīvām un vēl vairāk jāpastiprina 2022. gada novembra Ieteikuma “Ceļi uz panākumiem skolā”, kurā izklāstīts politikas satvars sistēmiskai un daudzšķautņainai pieejai izglītības rezultātu uzlabošanai, īstenošana¹¹⁷. Turklāt saskaņā ar jaunajām pilnvarām Komisija nāks klajā ar īpašu rīcības plānu par pamatprasmēm. Papildus tam ar stratēģisko plānu *STEM* izglītības jomā tiks risinātas konkrētas problēmas, kas pastāvīgi vērojamas šajā jomā.

Jaunākie dati apstiprina, ka ilgtermiņā samazinās pamatprasmju līmenis, un tas rada nopietnu risku ES darba ražīgumam un konkurētspējai nākotnē, kā arī apdraud ES izglītības sistēmu taisnīguma un izcilības dimensiju. Kopš 2012. gada ES līmenī pastāvīgi pieaug vāju sekmju rādītāji visās trijās *PISA* dimensijās, un *PISA* 2022. gada rezultāti liecina par viskrasāko pamatprasmju apguves sekmju kritumu šajā periodā. Jaunākie konstatējumi liecina, ka kopumā vāju sekmju īpatsvars būtiski palielinājies matemātikā (par 6,6 procentpunktiem) un lasīšanā (par 3,7 procentpunktiem) un mērenāk – dabaszinātnēs (par 1,9 procentpunktiem) – šo tendenci atspoguļo arī lielākās daļas dalībvalstu atsevišķie rādītāji¹¹⁸. ES līmenī vāju sekmju īpatsvars tagad sasniedz 29,5 % matemātikā, 26,2 % lasīšanā un 24,2 % dabaszinātnēs (salīdzinājumā ar attiecīgi 22,9 %, 22,5 % un 22,3 % 2018. gadā), un 18 dalībvalstis ziņojušas par vājām sekmēm matemātikā, kas pārsniedz 25 %, savukārt 14 dalībvalstīs ir līdzīgs augsts vāju sekmju īpatsvars lasīšanā. Tā rezultātā ES ir vēl vairāk atvirzījies no sava EIT mērķrādītāja, kas paredz samazināt vāju sekmju īpatsvaru līdz 15 %, un pašlaik vērojamā atšķirība ir lielāka nekā pirms 10 gadiem. Tajā pašā laikā jaunākie *PISA* dati liecina, ka visās sociālekonomiskajās grupās ir kritušies arī labākā snieguma rādītāji, t. i., to skolēnu īpatsvars, kuri sasnieguši augstu kompetences līmeni¹¹⁹. Šis rādītājs ir ievērojami samazinājies matemātikā un lasīšanā, savukārt dabaszinātnēs tas lielākajā daļā valstu ir saglabājies kopumā nemainīgs. 2022. gadā tikai 7,9 % izglītojamo ES sasniedza augstu kompetences līmeni matemātikā, 6,5 % lasīšanā un 6,9 % dabaszinātnēs (salīdzinājumā ar attiecīgi 11 %, 8,1 % un 6,3 % 2018. gadā). Lai gan var pieņemt, ka snieguma kritumu ir veicinājusi Covid-19 krīze, vairākās valstīs snieguma rādītāji pasliktinājās jau pirms pandēmijas.

European Economy Discussion Papers, 139, 2021; Woessmann L., [“The Economic Case for Education”](#), *EENEE Analytical Report No 20*, 2014.

¹¹⁶ Eiropas Komisija, [“Investing in education in a post-Covid EU”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022.

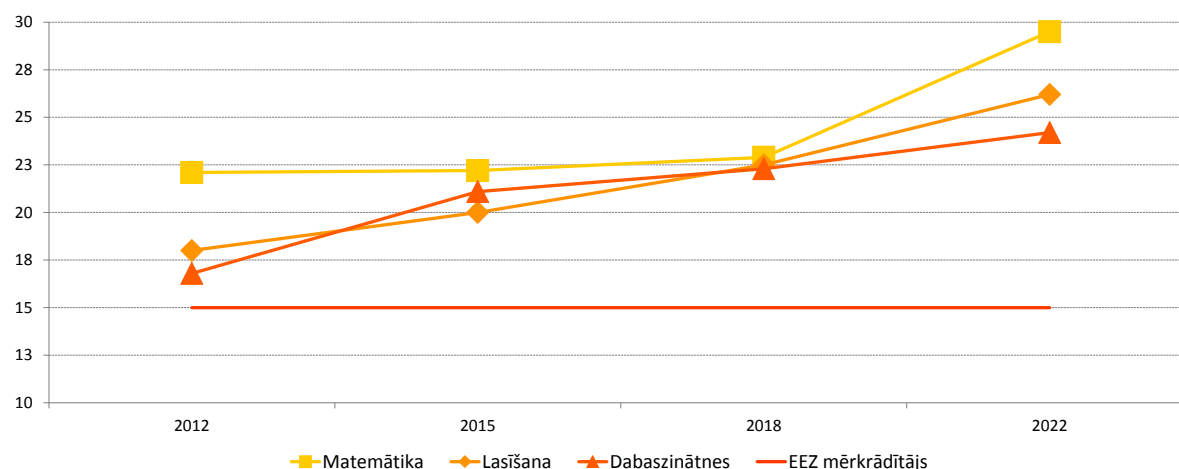
¹¹⁷ [Padomes Ieteikums \(2022. gada 28. novembris\) “Ceļi uz panākumiem skolā”](#) un ar ko aizstāj Padomes 2011. gada 28. jūnija Ieteikumu par politiku, lai mazinātu mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu (Dokuments attiecas uz EEZ), 2022/C 469/01.

¹¹⁸ Eiropas Komisija, [“The twin challenge of equity and excellence in basic skills in the EU”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹¹⁹ *PISA* to atspoguļo ekonomiskā, sociālā un kultūras stāvokļa indekss (*ESCS*). Labvēlīgākā sociālekonomiskā stāvokļa kategorija aptver 25 % no visiem izglītojamajiem, kuriem attiecīgajā valstī ir visaugstākais *ESCS* punktu skaits, savukārt nelabvēlīgākā sociālekonomiskā stāvokļa kategorija aptver 25 % no visiem izglītojamajiem ar viszemāko *ESCS* punktu skaitu.

Vājas sekmes lielā mērā ir palielinājušās matemātikā un lasīšanā un mērenāk – dabaszinātnēs

To skolēnu īpatsvars, kuri nespēj sasniegt *PISA* 2. līmeņa minimālās kompetences kritēriju (%)

Piezīme. Interpretējot ES 2022. gada vērtību, ir jāievēro piesardzība: Dānija, Īrija, Latvija un Nīderlande nav izpildījušas vienu vai vairākus *PISA* izlases veidošanas standartus (sk. [ESAO, PISA 2022. gada rezultāti \(1. sējums\)](#), A2 un A4). Trūkst 2012. gada datu par Maltu.

Avots: ESAO, [PISA 2012. gada](#), [2015. gada](#), [2018. gada](#) un [2022. gada](#) dati, EAC ĢD aprēķini.

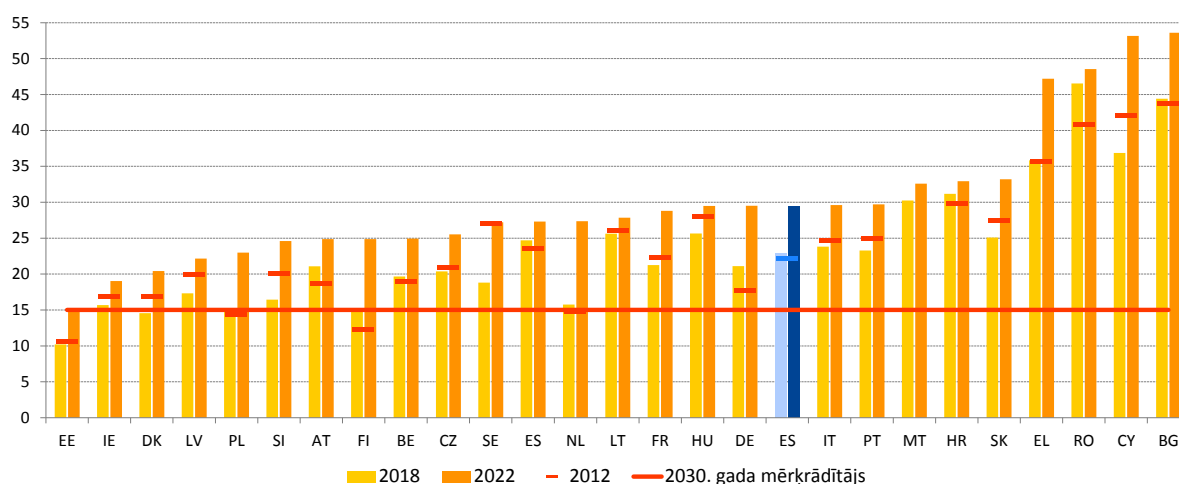
Reaģējot uz satraucošajiem *PISA* rezultātiem, vairākas valstis ir uzsākušas vai apsver jaunus pasākumus. Polijā ir īstenoti daži tūlītēji korektīvi pasākumi, un no 2026. gada ir plānota kompetenču pieejā balstīta mācību programmu reforma, izmantojot līdzbiedru konsultēšanu saskaņā ar EIT stratēģisko satvaru pirmsskolas un primārajā līmenī. **Somija** palielinās obligāto lasīšanas, rakstīšanas un rēķinpratības stundu minimālo skaitu sākumskolas posmā. Reforma tiks ieviesta no 2025. gada augusta, un pamatizglītības finansējums tiks palielināts par 200 miljoniem EUR. Daudzvalstu projekta, ko finansē no ES tehniskā atbalsta instrumenta (TAI) līdzekļiem, mērķis ir palīdzēt **Bulgārijai** un **Rumānijai** stiprināt to spēju izstrādāt un īstenot savas mācību programmas reformas, pārskatot prioritārās vajadzības un formulējot ieteikumus mācību programmas izstrādes, īstenošanas, uzraudzības un izvērtēšanas uzlabošanai. **Malta** 2024. gada maijā pieņēma jaunu valsts izglītības stratēģiju (2024. –2030. gadam), kurā ierosināta pakāpeniska pāreja no zināšanu apguves uz kompetenču pieejā balstītu sistēmu. Tajā paredzēta arī rēķinpratības stratēģija un apņemšanās stiprināt rakstpratības prasmes. **Nīderlandē** “pamatprasmju ģenerālplāns” veicina uz pierādījumiem balstītu izglītību, saskaņā ar kuru iesaistītās skolas saņem 500 EUR par katru skolēnu, lai uzlabotu pamatprasmes, ar nosacījumu, ka tiek izmantotas metodes, kas izrādījušās rezultatīvas, piemēram, mazākas klases, un par aptuveni 50 % tiek palielināts budžets šī plāna darbības pagarināšanai. Nolūkā uzlabot pamatprasmes un atbilstoši pārejai no digitālajām atpakaļ uz analogajām mācīšanas un mācīšanās metodēm **Zviedrijā** pievērš uzmanību brīvai piekļuvei mācību grāmatām, kā arī bibliotēku un analogo mācību resursu popularizēšanai. Ar ESF+ atbalstu **Rumānija** veido valsts programmu funkcionālā analfabētisma novēršanai un mazināšanai.

Lielākajā daļā dalībvalstu ir ievērojami palielinājies vāju sekmju īpatsvars pamatprasmju apgūvē, un tas rada būtisku risku ES darba ražīgumam un konkurētspējai nākotnē. ESAO 2022. gada Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas (*PISA*) rezultāti liecina, ka gandrīz trešdaļai 15 gadus vecu skolēnu trūkst pamatprasmju matemātikā, bet ceturtdaļai – lasīšanā un dabaszinātnēs. ES ir vēl vairāk atvirzījies no sava EIT mērķrādītāja, kas paredz samazināt vāju sekmju īpatsvaru līdz 15 %, un pašlaik vērojamā atšķirība ir lielāka nekā pirms 10 gadiem. Rādītāju pasliktināšanās kopš

pēdējiem pieejamajiem datiem 2018. gadā visstraujākā bijusi matemātikā (+6,6 procentpunkti) (sk. 2.2.3. attēlu). Mērķrādītāju visās trīs jomās sasniegusi tikai Igaunija, savukārt Īrija – lasīšanā. Īpašas bažas rada tas, ka 18 valstis tagad ziņo par vājām sekmēm matemātikā – to īpatsvars pārsniedz 25 % –, un 14 valstīs ir līdzīgi augsts vājas lasītprasmes līmenis. Matemātikas apgūvē situācija ir īpaši satraucoša Bulgārijā, Kiprā, Rumānijā un Grieķijā, kur vāju sekmju līmenis pārsniedz 45 %. Turklāt par problēmas plašo apmēru liecina tas, ka visās sociālekonomiskajās grupās ir samazinājies to skolēnu īpatsvars, kuriem ir augsts kompetences līmenis. Šīs norises norāda uz būtiskiem šķēršļiem pamatprasmiņu apgūvē visā ES, apdraudot darba ražīgumu un konkurētspēju vidējā termiņā.

2.2.3. attēls. Ievērojami palielināties vāju sekmju īpatsvars matemātikā

To skolēnu īpatsvars, kuri nespēj sasniegt *PISA* 2. līmeņa minimālās kompetences kritēriju (%)

Piezīme. Interpretējot 2022. gada datus par Dāniju, Īriju, Latviju un Nīderlandi, ir jāievēro piesardzība, jo šīs valstis nav ievērojušas vienu vai vairākus *PISA* izlases veidošanas standartus. Trūkst 2012. gada datu par Maltu.
Avots: ESAO, [PISA 2012](#), [2018](#), [2022](#), *EAC* ĢD aprēķini.

Nevienlīdzība izglītības jomā ir padziļinājusies, vēl vairāk saasinot nelabvēlīgā situācijā esošu skolēnu un migrantu izcelsmes skolēnu neaizsargātību. Gandrīz pusei (48 %) nelabvēlīgā situācijā esošu skolēnu 2022. gadā bija vājas sekmes matemātikā, kas ir ievērojams pieaugums salīdzinājumā ar 2018. gadu (38,2 %). Lai gan daudz mērenāk (no 8,6 % līdz 10,9 %), vāju sekmju īpatsvars pieauga arī labvēlīgā situācijā esošu skolēnu vidū, un tas vēl vairāk palielināja esošo sociālekonomisko atšķirību. Šī atšķirība palielinājās visās dalībvalstīs, izņemot Maltu (lai gan ne visos gadījumos palielinājums bija statistiski nozīmīgs). Turklāt nelabvēlīgā situācijā esošu skolēnu vidū bija vērojama arī ārkārtēji vāju sekmju īpatsvara (t. i., to skolēnu īpatsvars, kuriem bija vājas sekmes visās trīs jomās) nesamērīgi liela palielināšanās – tas pieauga no 23,3 % līdz 28,8 %. Visstraujākais pieaugums tika reģistrēts Kiprā (16,2 procentpunkti), Nīderlandē (13,8 procentpunkti), Slovākijā (11,5 procentpunkti) un Bulgārijā (10 procentpunkti). Turpretī labvēlīgā situācijā esošu skolēnu sniegums laikposmā no 2018. līdz 2022. gadam samazinājās tikai par 0,5 procentpunktiem. Atšķirība ārkārtēji vāju sekmju īpatsvara ziņā starp skolēniem no labvēlīgas sociālekonomiskās vides un skolēniem no nelabvēlīgas sociālekonomiskās vides visizteiktākā ir Rumānijā, Slovākijā, Bulgārijā un Ungārijā. Arī ārvalstīs dzimušie skolēni lielākajā daļā valstu ievērojami atpaliek mācībās salīdzinājumā ar vietējiem vienaudžiem, kuru vecākiem nav migrantu izcelsmes, savukārt vietējie skolēni, kuru vecāki dzimuši ārvalstīs, atpaliek nedaudz. Tikai dažās dalībvalstīs (Horvātijā, Maltā, Īrijā un Kiprā) starp visām skolēnu grupām konstatētās atšķirības ir nelielas. Šie konstatējumi atbilst nesenajiem pētījumiem par Covid-19 ietekmi uz mācību rezultātiem, kas liecina, ka sociālekonomiski nelabvēlīgā

situācijā esošie skolēni pandēmijas laikā vidēji atpalika mācībās vairāk nekā labvēlīgākā situācijā esoši vienaudži.

Lai atbalstītu taisnīgu digitālo pārkārtošanos, ir svarīgi nodrošināt kvalitatīvu digitālo izglītību un mācības, arī nodrošinot, ka izglītības sistēmas atbilst tehnoloģiskajam progresam, piemēram, arī mākslīgā intelekta (MI) jomā. Šajā sakarā Padome 2023. gada novembrī pieņēma divus ieteikumus, kuru mērķis ir palīdzēt dalībvalstīm nodrošināt kvalitatīvu, iekļaujošu un pieejamu digitālo izglītību un mācības un attīstīt digitālās prasmes visiem. Šie ieteikumi, kas pieņemti, īstenojot ES Digitālās izglītības rīcības plānu 2021.–2027. gadam, ir solis ceļā uz EIT un Eiropas digitālās desmitgades mērķrādītāju sasniegšanu. Pirmkārt, Ieteikumā par galvenajiem sekmīgu digitālo izglītību un digitālo mācību veicinošajiem faktoriem dalībvalstis tiek aicinātas nodrošināt vispārēju piekļuvi iekļaujošai un kvalitatīvai digitālajai izglītībai un mācībām¹²⁰. Otrkārt, Ieteikumā par digitālo prasmju un kompetenču nodrošināšanas uzlabošanu izglītībā un mācībās dalībvalstis tiek aicinātas saskaņoti nodrošināt digitālās prasmes visās izglītības un mācību nozarēs¹²¹. Abi ieteikumi ir vērsti uz to, lai izglītība tiktu pielāgota digitālajai pārveidei un neatpaliktu no pašreizējās tehnoloģiskās attīstības, arī mākslīgā intelekta jomā. Ieteikumos Padome norāda, ka MI ir stratēģiski svarīgs temats, kam nepieciešama koordinēta pieeja ES līmenī. Tas papildina Komisijas iniciatīvas saskaņā ar Digitālās izglītības rīcības plānu, kuru mērķis ir atbalstīt dalībvalstu izglītības un apmācības sistēmas MI traucējumu novēršanā, piemēram, Ētikas pamatnostādnes pedagogiem par mākslīgā intelekta un datu izmantošanu mācīšanas un mācīšanās procesā, atjaunināto satvaru pilsoņu digitālai kompetencei (“DigComp 2.2”) un “Erasmus+” ieguldījumu inovatīvas pedagoģiskās prakses un prasmju izstrādē saistībā ar MI izmantošanu. Turklāt tas papildina atbalstu, kas sniegts saskaņā ar programmu “Digitālā Eiropa”, lai veicinātu progresīvu tehnoloģiju izmantošanu izglītības nozarē, kā arī augstākās izglītības programmu un īstermiņa apmācības kursu izstrādi, aptverot plašu galveno digitālo jomu klāstu. Visās dalībvalstīs ANM atbalsta investīcijas infrastruktūrā, apmācībā un mācību programmu reformās, lai uzlabotu digitālās kompetences, nodrošinātu iekļautību, inovāciju un saskaņotību ar Digitālās izglītības rīcības plānu un Eiropas digitālās desmitgades mērķrādītājiem. Pavisam nesen Komisija ir sākusi pētījumu par septiņu digitālā *acquis* aktu, tajā skaitā MI akta, ietekmi uz izglītības un mācību praksi, lai vēl vairāk uzlabotu visu publiskā un privātā sektora izglītības un mācību dalībnieku sagatavotību. Turklāt saskaņā ar jaunajām pilnvarām Komisija ierosinās pārskatīt Digitālās izglītības rīcības plānu un pieņemt ceļvedi par digitālās izglītības un mācību nākotni.

Visā ES turpināja uzlaboties profesionālās izglītības un apmācības (PIA) absolventu nodarbinātības rezultāti. PIA mērķis ir nodrošināt jauniešiem un pieaugušajiem zināšanas, prasmes un kompetences, kas vajadzīgas konkrētām profesijām un plašākā nozīmē – darba tirgum. 2022. gadā profesionālajās programmās tika uzņemta vairāk nekā puse (52,8 %) studentu un skolēnu ar vidējo izglītību un pēcvidusskolas neterciāro izglītību (vidēja līmeņa izglītība)¹²². 2023. gadā ES bija nodarbināts 81,0 % no nesenajiem PIA absolventiem (20–34 gadi), un tas ir pieaugums par 1,2 procentpunktu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu¹²³. Šī

Sk. ¹²⁰ [Padomes Ieteikumu \(2023. gada 23. novembris\) par galvenajiem sekmīgu digitālo izglītību un digitālo mācību veicinošajiem faktoriem \(C/2024/1115\)](#).

¹²¹ Sk. [Padomes Ieteikumu \(2023. gada 23. novembris\) par digitālo prasmju un kompetenču nodrošināšanas uzlabošanu izglītībā un mācībās \(C/2024/1030\)](#).

¹²² Eurostat, pamatojoties uz UNESCO, ESAO un Eurostat datu kolekciju [\[educ_uoe_enra16\]](#). Vidēja līmeņa izglītība attiecas uz vidējo izglītību (ISCED 3. līmenis) un pēcvidusskolas neterciāro izglītību (ISCED 4. līmenis).

¹²³ Eurostat, [\[edat_lfse_24\]](#).

pozitīvā tendence liecina, ka ES varētu sasniegt savu mērķrādītāju, proti, līdz 2025. gadam panākt, ka vismaz 82 % no nesenajiem PIA absolventiem ir nodarbināti¹²⁴, jo jau ir pārsniegts mērķrādītājs, kas paredz, ka 60 % PIA absolventu jāiesaistās darba vidē balstītās mācībās¹²⁵, jo 2023. gadā 64,5 % šo izglītojamo savas PIA programmas ietvaros bija guvuši pieredzi darbavietā^{126,127}. Tiem, kas piedalījās darba vidē balstītās mācībās, ir augstāks nodarbinātības līmenis (84,8 % 2023. gadā) nekā tiem, kuri šādās mācībās nepiedalījās (71,5 %). Tajā pašā laikā starp dalībvalstīm joprojām pastāv būtiskas atšķirības: PIA absolventu nodarbinātības līmenis svārstās no mazāk nekā 70 % Itālijā, Spānijā, Rumānijā un Grieķijā līdz vairāk nekā 90 % Nīderlandē, Vācijā un Maltā¹²⁸. Ievērojami atšķiras arī iesaistīšanās līmenis darba vidē balstītās mācībās – no mazāk nekā 20 % Rumānijā un Čehijā līdz vairāk nekā 90 % Austrijā, Vācijā, Nīderlandē un Spānijā. Saskaņā ar jaunajām pilnvarām Komisija izstrādās Eiropas profesionālās izglītības un apmācības stratēģiju, kuras mērķis cita starpā būs palielināt to cilvēku skaitu, kuriem ir vidējā PIA izglītība, ieskaitot mācekliību.

ES sekmīgi progresē, lai sasniegtu terciārās izglītības ieguves līmeņa mērķrādītāju, taču dzimumu atšķirība joprojām ir ievērojama un konverģences pazīmes ir nelielas. 2023. gadā 43,1 % jauniešu (25–34 gadi) Eiropas Savienībā bija ieguvuši terciāro izglītību. Šajā ziņā pēdējos piecos gados pieaugums vērojams visās dalībvalstīs, izņemot trīs (Somija, Ungārija, Rumānija), tomēr joprojām pastāv būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm. Rumānijā tika reģistrēts zemākais terciārās izglītības iegūšanas līmenis ES (22,5 %), savukārt augstākais rādītājs bija Īrijā, proti, 62,7 %. 13 dalībvalstīs jau ir pārsniegušas EIT 2030. gada mērķrādītāju, proti, 45 %, astoņas ir pārsniegušas 50 %¹²⁹, savukārt astoņās valstīs šis rādītājs joprojām ir zem 40 %. Tajā pašā laikā gados jaunām sievietēm ir daudz lielāka iespēja iegūt terciāro izglītību (48,8 %) nekā vīriešiem (37,6 %) – sk. 2.2.4. attēlu. Nozīmīga atšķirība starp dzimumiem ir vērojama visās valstīs, un piecās dalībvalstīs (Horvātijā, Lietuvā, Slovēnijā, Latvijā un Igaunijā) šī atšķirība pārsniedz 20 procentpunktus. Turklāt dzimumu atšķirība saglabājas arī dalījumā pa specializācijas jomām, proti, izglītības un veselības jomā dominē sievietes, savukārt vīriešu ir daudz vairāk IKT un inženierzinātņu jomā. Piedevām, tā kā pienācīga piekļuve augstākajai izglītībai joprojām ir problēma jauniešiem no nelabvēlīgas vides, pastāv risks pastiprināt jau pastāvošās sociālekonomiskās atšķirības izglītībā. Ir konstatēts, ka terciārās izglītības iegūšanas līmenis ir zemāks (38 %) cilvēkiem, kas dzimuši ārvalstīs. Kopumā valstu atšķirības terciārās izglītības iegūšanas rādītājos joprojām ir lielas, un tām ir maz augšupējas konverģences pazīmju¹³⁰. Turklāt vēl aizvien pastāv izteiktas reģionālās atšķirības – kopš 2015. gada tās ir pastāvīgi palielinājušās –, un pastāv risks, ka,

¹²⁴ Sk. [Padomes Ieteikumu \(2020. gada 24. novembris\) par profesionālo izglītību un apmācību \(PIA\) ilgtspējīgai konkurētspējai, sociālajam taisnīgumam un noturībai](#).

¹²⁵ Sk. [Padomes Ieteikumu \(2020. gada 24. novembris\) par profesionālo izglītību un apmācību \(PIA\) ilgtspējīgai konkurētspējai, sociālajam taisnīgumam un noturībai 2020/C 417/01](#) un [Padomes Rezolūciju par stratēģisku satvaru Eiropas sadarbībai izglītības un mācību jomā ceļā uz Eiropas izglītības telpu un turpmāk \(2021–2030\) 2021/C 66/01](#).

¹²⁶ Papildus mācībām skolā vai praktiskām mācībām mācību centrā.

¹²⁷ Eurostat, darbaspēka apsekojums [[tps00215](#)].

¹²⁸ Eiropas Komisijas aprēķini; sk.: Eiropas Komisija, [“Izglītības un apmācības pārskats 2024”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

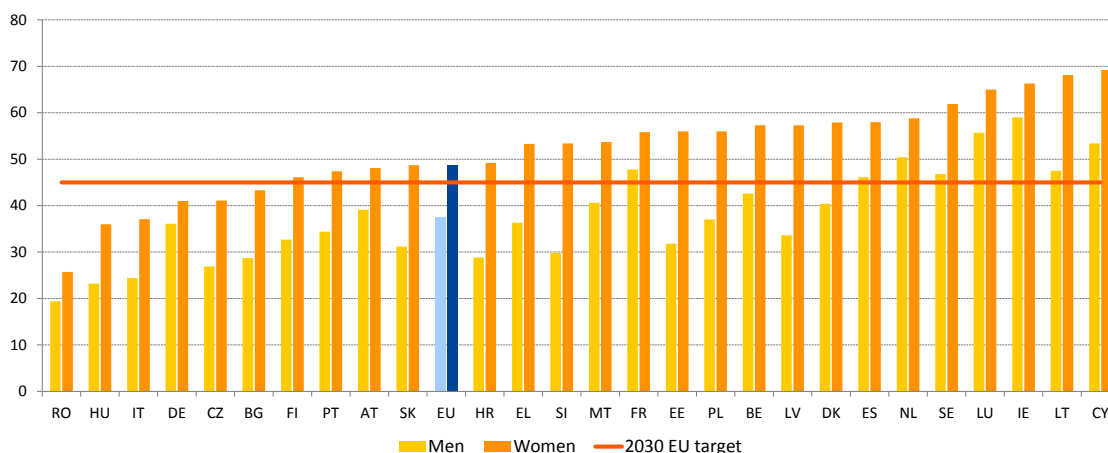
¹²⁹ Sīkāku informāciju sk. [Eiropas Komisijas paziņojumā “Talantu izmantošana Eiropas reģionos” \(COM\(2023\) 32 final\)](#).

¹³⁰ Eurofound, [“The role of human capital for cohesion and convergence”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

palielinoties talantu un ekonomiskajai plaisai¹³¹, daži reģioni atpaliks no dinamiskākajiem reģioniem, kā norādīts arī Komisijas paziņojumā “Talantu izmantošana Eiropas reģionos”¹³².

2.2.4. attēls. Terciāro izglītību biežāk iegūst sievietes

Terciārās izglītības ieguvēju (vecumā no 25 līdz 34 gadiem) īpatsvars (ISCED 5–8, %, 2023. g.)

Avots: Eurostat, [edat lfse 03].

Mācību mobilitātes veicināšana augstākajā izglītībā joprojām ir svarīga prioritāte, lai uzlabotu studentu prasmes un paplašinātu viņu redzesloku ārvalstīs. 2022. gadā tikai 4,3 % ES terciārās izglītības absolventu ieguva grādu citā valstī, kas nav valsts, kurā viņi saņēma vidusskolas diplomus (ar grāda iegūšanu saistīta mobilitāte), savukārt 6,7 % bija īslaicīga pieredze ārvalstīs (ar kredītpunktiem saistīta mobilitāte). Kopumā to terciāro absolventu īpatsvars ES, kuri izmantoja kādu no mācību mobilitātes veidiem ārvalstīs (11,0 %), bija par 12 procentpunktiem mazāks nekā 2030. gada mērķrādītājs (23 %)¹³³. Lielākā daļa īstermiņa studiju ārvalstīs tika finansēta no tādām ES programmām kā “Erasmus+” (54,6 %). Tajā pašā laikā ārvalstu terciārās izglītības absolventu īpatsvars dažādās valstīs ievērojami atšķiras, arī izcelsmes kontinenta ziņā, cita starpā atkarībā no vēsturiskām saitēm, ģeogrāfiskā tuvuma un valodu kopīgajām iezīmēm. 2022. gadā gandrīz trešdaļa (30 %) no ienākošās mobilitātes ES valstīs bija no citām dalībvalstīm, un mobilitāte ES iekšienē veidoja vairāk nekā pusi no visas ienākošās ar grāda iegūšanu saistītās mobilitātes vienā trešdaļā valstu.

Lai atbalstītu konkurētspēju, veicinātu kvalitatīvu nodarbinātību un saglabātu ES sociālo modeli, ņemot vērā arī zaļo un digitālo pārkārtošanos un demogrāfiskās pārmaiņas, ir svarīgi rezultatīvi pasākumi darbaspēka prasmju veicināšanai. 2023. gada maija Eiropas barometra aptaujā par maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU)¹³⁴ tika konstatēts, ka 95 % respondentu uzskata, ka prasmīgi darba ņēmēji ir “vidēji svarīgi” vai “ļoti svarīgi”. Ņemot vērā iepriekš minēto un apzinoties plaši izplatīto darbaspēka un prasmju trūkumu,

¹³¹ Sk.: Eiropas Komisija, “[Employment and Social Developments in Europe 2024](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹³² Eiropas Komisija, “[Harnessing Talent in Europe: a new boost for EU Regions](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

¹³³ Šis īpatsvars attiecas uz mobilitāti, kas saistīta gan ar grāda, gan kredītpunktu iegūšanu. ES vidējie rādītāji un valstu sniegums, iespējams, ir novērtēti pārāk zemu vairāku ierobežojumu dēļ, kas ietekmē mācību mobilitātes datus. Plašāka informācija: Eiropas Komisija, “[Education and Training Monitor 2024 – Comparative report](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹³⁴ Sk.: Eiropas Komisija, Eiropas barometra zibensaptauja Nr. 529 “[Skills shortages, recruitment and retention strategies in small and medium-sized enterprises](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

vairāk nekā puse MVU (52 %) norādīja uz grūtībām atrast darba ņēmējus ar vajadzīgajām prasmēm, un prasmju trūkuma dēļ gandrīz divām trešdaļām (63 %) rodas grūtības to pamatdarbībā. Tāpēc šajā kontekstā labi funkcionējošām un rezultatīvām izglītības un mācību sistēmām ir izšķiroša nozīme, lai jauniešiem un pieaugušajiem nodrošinātu darba tirgum atbilstošas prasmes kvalitatīvām darbvietām, arī ņemot vērā lielās pārmaiņas, ar ko saskaras ES. Dalībvalstīm šos centienus palīdz īstenot ES kohēzijas politikas fondi¹³⁵ – 2021.–2027. gada plānošanas periodā prasmju pilnveidei piešķirti 44 miljardi EUR¹³⁶. Vairākās dalībvalstīs ar ANM līdzekļiem tiek atbalstīta tādu piekļūstamu un darba tirgus prasībām atbilstošu apmācības programmu izstrāde, kuru mērķis cita starpā ir uzlabot digitālās prasmes un zaļās kompetences un kuras palīdz novērst kritisku darbaspēka trūkumu. Kopumā 17,8 miljardi EUR ir piešķirti pasākumiem, kas saistīti ar pieaugušo izglītību, arī profesionālo tālākizglītību un apmācību, kā arī prasmju atzīšanu un validēšanu. 2020. gada Eiropas Prasmju programmā paustais aicinājums krasi palielināt prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju tiks turpināts, īstenojot prasmju savienību, par kuru jau paziņots jaunajās politikas pamatnostādņēs. Turklāt Padomes 2022. gada jūnija Ieteikumā par individuālajiem mācību kontiem ir izklāstīts, kā dalībvalstis var rezultatīvi apvienot finansiālo atbalstu un nefinansiālo atbalstu, lai dotu iespēju pieaugušajiem pilnveidot savas prasmes visas darba dzīves laikā¹³⁷. Pamatojoties uz Padomes 2022. gada jūnija ieteikumu par Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem, svarīga nozīme ir arī mikro kvalifikācijai – tā darba ņēmējiem un darba meklētājiem piedāvā elastīgas, kvalitatīvas un mērķtiecīgas prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas iespējas¹³⁸.

¹³⁵ Eiropas Sociālais fonds Plus (ESF+), Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Taisnīgas pārkārtošanās fonds (TPF).

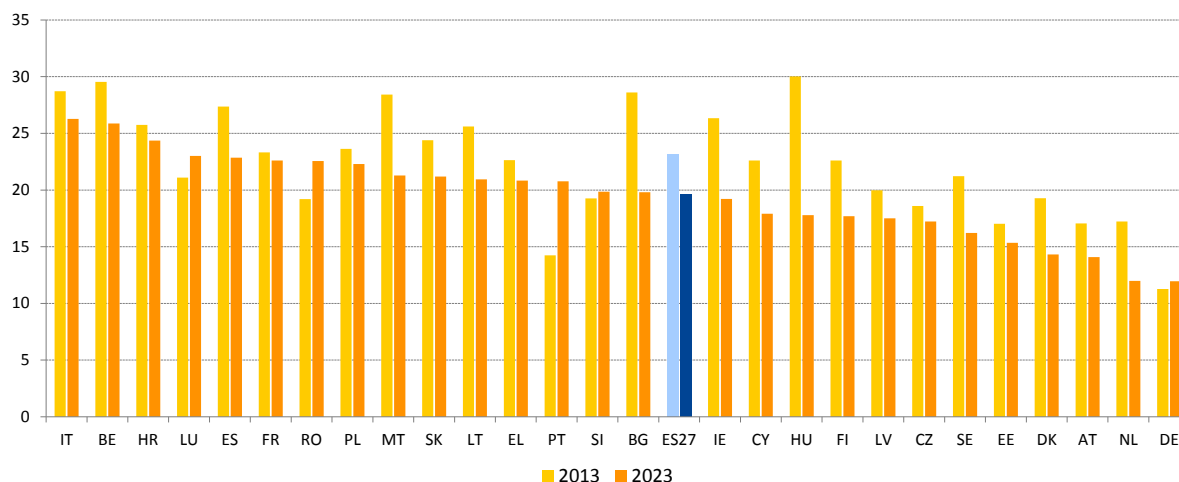
¹³⁶ Plašāku informāciju par ES investīcijām, kas piešķirtas prasmju atbalstam, sk. Eiropas Komisijas publikācijā [“An in-depth overview of the EU cohesion funds’ investments in skills in the context of the European Year of Skills”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹³⁷ Sīkāku informāciju sk.: [PADOMES IETEIKUMS \(2022. gada 16. jūnijs\) par individuāliem mācību kontiem, 2022/C 243/03](#).

¹³⁸ Sīkāku informāciju sk.: [PADOMES IETEIKUMS \(2022. gada 16. jūnijs\) par Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem mūžizglītībā un nodarbināmībā, 2022/C 243/02](#).

2.2.5. attēls. Pēdējo desmit gadu laikā ES makroekonomikas līmenī ir samazinājusies prasmju neatbilstība

Dažādu izglītības līmeņu darba ņēmēju nodarbinātības līmeņa relatīvā izkliede, svērtā pēc katras grupas īpatsvara no kopējā darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita (20–64 gadu vecuma grupā)

Piezīme. Šis rādītājs norāda uz salīdzinoši lielākām grūtībām personām ar zemu un vidēju kvalifikāciju iekļauties darba tirgū salīdzinājumā ar augsti kvalificētām personām.

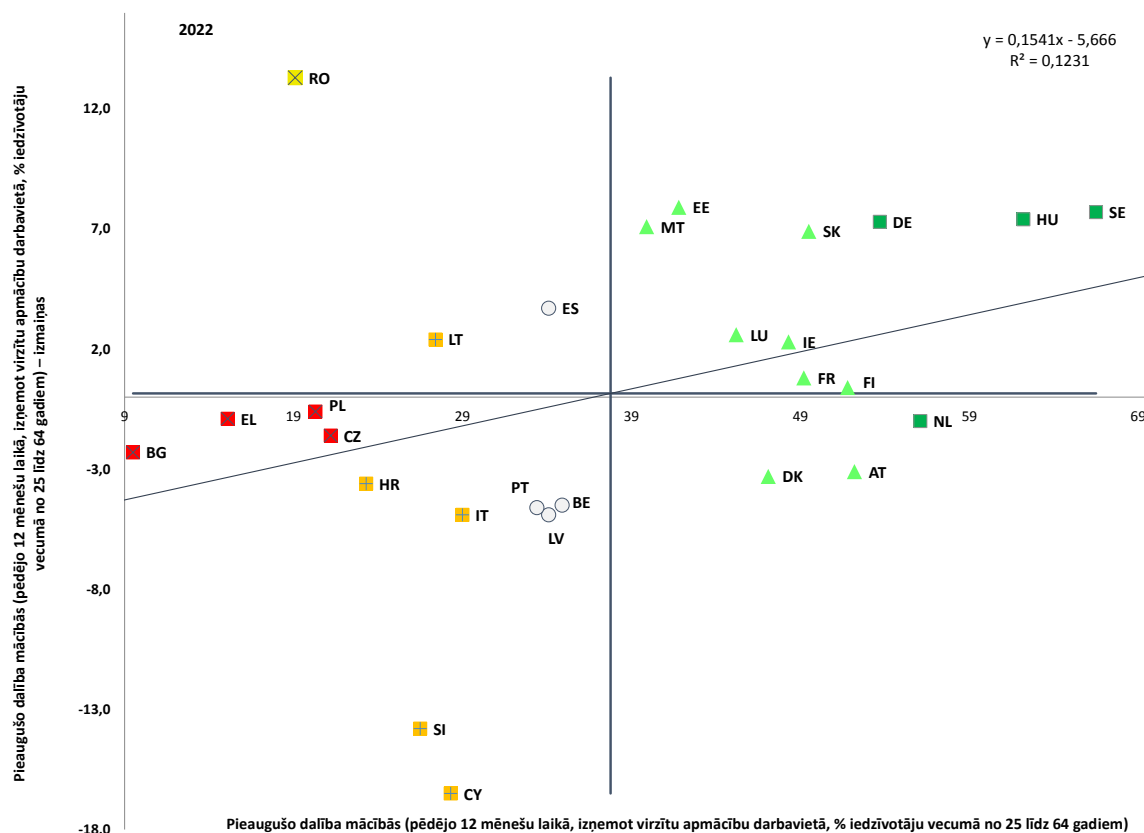
Avots: EMPL ĢD aprēķini, pamatojoties uz Eurostat datiem [[lfsg_egaed](#); [lfsg_pgaed](#); [lfsg_agaed](#)], ES darbaspēka apsekojums.

Pēdējo desmit gadu laikā ES makroekonomikas līmenī samazinās prasmju neatbilstība.

Makroekonomiskās prasmju neatbilstības rādītājs (ar ko mēra nodarbinātības rādītāju relatīvo izkliedi 20–64 gadus vecu darba ņēmēju vidū ar dažādiem iegūtās izglītības līmeņiem – zema, vidēja un augsta) atspoguļo darbaspēka prasmju pieprasījuma un piedāvājuma neatbilstības pakāpi (sk. 2.2.5. attēlu). Šis rādītājs atspoguļo salīdzinoši lielākās grūtības personām ar zemu un vidēju kvalifikāciju iekļauties darba tirgū salīdzinājumā ar augsti kvalificētām personām. Kopš 2013. gada makroekonomiskā prasmju neatbilstība ir samazinājusies lielākajā daļā ES valstu, izņemot Portugāli, Rumāniju, Luksemburgu un Slovēniju, kur neatbilstība ir palielinājusies, un Vāciju, kur tā ir saglabājusies kopumā nemainīga. Šis vispārējais samazinājums galvenokārt ir saistīts ar izglītības līmeņa uzlabošanos un arvien lielāku skaitu darbvietu, kurās nepieciešama vismaz vidējā izglītība. Mazākā mērā šis uzlabojums atspoguļo arī nodarbinātības atšķirību samazināšanos starp iedzīvotāju grupām ar atšķirīgu izglītības līmeni. Tomēr tādās valstīs kā Itālija, Beļģija un Horvātija joprojām ir augsts prasmju neatbilstības līmenis. Šajās valstīs izglītības rezultātu uzlabošana un prasmju pilnveide pieaugušo izglītības veidā varētu palīdzēt labāk saskaņot darbaspēka prasmes ar darba tirgus vajadzībām.

2.2.6. attēls. Pieaugušo dalība mācībās kopš 2016. gada ir palielinājusies tikai nedaudz, un starp dalībvalstīm pastāv lielas atšķirības

Pieaugušo dalības līmenis mācībās iepriekšējos 12 mēnešos ES27 (vecuma grupā no 25 līdz 64 gadiem), 2022. gada līmenis un izmaiņas salīdzinājumā ar 2016. gadu (% , sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Nodarbinātības komitejas Rādītāju grupa 2024. gada septembrī panāca provizorisku vienošanos par prasmju mērķrādītāja uzraudzības sistēmu, izmantojot AES datus (neietverot datus par virzītu apmācību darbavietā). Sk. arī [2024. gada ziņojumu par nodarbinātību](#). Izmaiņas 2022. gadā ir aprēķinātas, ņemot vērā 2016. gada vērtību, kas ir pēdējā pieejamā vērtība pirms 2022. gada. Laikrindas pārrāvumi 2022. gadā attiecībā uz FR, IT un RO.

Avots: Eurostat [īpašais izvilkums par pieaugušo dalības mācībās rādītāju iepriekšējos 12 mēnešos bez virzītas apmācības darbavietā \(GOJT\), no pieaugušo izglītības apsekojuma](#).

Neraugoties uz nelielu pieaugumu, dalība pieaugušo izglītībā vēl aizvien ir krietni zem ES 2030. gada pamatmērķrādītāja, proti, 60 %, un starp dalībvalstīm joprojām pastāv lielas atšķirības – šajā ziņā nepieciešama izlēmīga politikas rīcība. Jaunākie dati no pieaugušo izglītības apsekojuma (AES) liecina par nelielu to pieaugušo īpatsvara pieaugumu ES, kuri piedalās mācībās (izņemot virzītu apmācību darbavietā), proti, no 37,4 % 2016. gadā līdz 39,5 % 2022. gadā, taču dalībvalstu starpā vērojamas lielas atšķirības¹³⁹. Par visaugstākajiem dalības rādītājiem ziņots Zviedrijā (66,5 %), Ungārijā (62,2 %), Nīderlandē (56,1 %) un Vācijā (53,7 %), tāpēc tās saņēmušas vērtējumu “labākais sniegums” (sk. 2.2.6. attēlu). Visās šajās valstīs kopš 2016. gada reģistrēts pieaugums, kas pārsniedz 7 procentpunktus, izņemot Nīderlandi, kur dalība samazinājās par 1 procentpunktu. Savukārt īpaši zems dalības līmenis, kas turklāt pasliktinājies, tika novērots Bulgārijā (9,5 %), Grieķijā

¹³⁹ Nodarbinātības komitejas Rādītāju grupa 2024. gada septembrī panāca provizorisku vienošanos par prasmju mērķrādītāja uzraudzības sistēmu, izmantojot AES datus (neietverot datus par virzītu apmācību darbavietā). Sk. arī [2024. gada ziņojumu par nodarbinātību](#).

(15,1 %), Polijā (20,3 %) un Čehijā (21,2 %) – visās šajās valstīs ir “kritiska situācija” –, un tas atspoguļo atšķirību palielināšanās tendenci ES. Minētajās valstīs dalība pieaugušo izglītībā kopš 2016. gada ir samazinājusies, un Bulgārijā (–2,3 procentpunkti) un Čehijā (–1,6 procentpunkti) šī samazināšanās norit visstraujāk. Lai gan Rumānijā kopējais dalības līmenis joprojām ir zems, tajā bija vislielākais pieaugums ES (13,3 procentpunkti, lai gan tas varētu būt saistīts arī ar laikrindas pārrāvumu), un tās vērtējums ir “vājš sniegums, bet uzlabojas”. 2030. gada pamatmērķrādītājs paredz, ka vismaz 60 % pieaugušo katru gadu piedalās mācībās, tomēr 2022. gadā 24 valstīs rezultāti joprojām bija zem attiecīgajiem nacionālajiem mērķrādītājiem, un tikai 13 valstis ziņoja par dalības līmeņa pieaugumu (sk. 1.3. iedaļu). Ir vajadzīgi koordinēti politikas centieni un atjaunots ieceru vēriens, lai palīdzētu darbspēkam pielāgoties mainīgajām prasmju vajadzībām, novērstu trūkumu un divējādās pārkārtošanās un demogrāfisko pārmaiņu kontekstā saglabātu konkurētspēju, inovāciju un iekļautību¹⁴⁰.

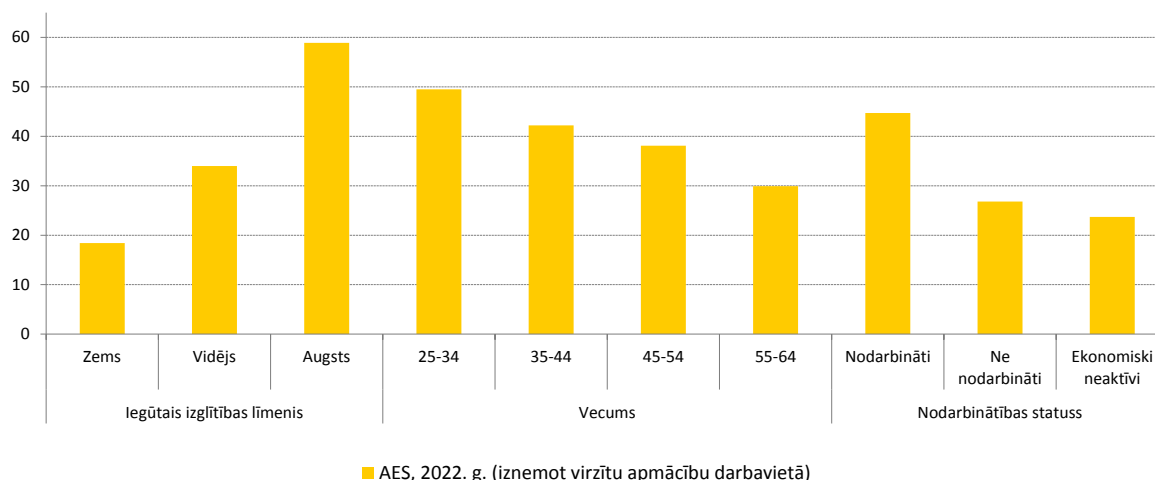
Cilvēki ar zemu kvalifikāciju, ekonomiski neaktīvie iedzīvotāji un vecāka gadagājuma cilvēki retāk piedalās mācībās, tāpēc ir vajadzīgi mērķorientēti politikas pasākumi. Mūsdienā strauji mainīgajā darba tirgū un sabiedrībā prasmju pilnveide ir nepieciešama visa mūža garumā, taču tā ir sevišķi svarīga konkrētām grupām, jo īpaši cilvēkiem ar zemu kvalifikāciju (t. i., ne vairāk kā pamatizglītības otrais posms) un ekonomiski neaktīviem iedzīvotājiem, kā arī vecāka gadagājuma cilvēkiem. Šīs grupas ir īpaši pakļautas riskam, ka tās zaudēs konkurētspēju darba tirgū, kurā mainās prasības attiecībā uz prasmēm. Jaunākie AES dati (2022. gads) liecina par būtiskām atšķirībām dalības rādītājos atkarībā no iegūtā izglītības līmeņa, nodarbinātības statusa un vecuma (sk. 2.2.7. attēlu). Augsti kvalificētas personas, proti, 58,9 % (salīdzinājumā ar 58,1 % 2016. gadā), turpina vairāk nekā trīs reizes biežāk piedalīties mācībās nekā mazkvalificētas personas, kurām šis rādītājs ir 18,4 % (salīdzinājumā ar 17,9 % 2016. gadā), un tas vēl vairāk palielina prasmju nepietiekamību laikā pēc sākotnējās izglītības iegūšanas. Lai gan nodarbināto un ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju dalība palielinājās attiecīgi līdz 44,7 % un 23,7 % (par 1,4 procentpunktiem un 2,4 procentpunktiem vairāk salīdzinājumā ar 2016. gadu), bezdarbnieku dalība lielā mērā saglabājās nemainīga, proti, 26,8 % (2016. gadā – 26,0 %). Vēl aizvien pastāv arī ar vecumu saistītas atšķirības – gandrīz puse gados jaunu pieaugušo vecumā no 25 līdz 34 gadiem (49,5 %) 2022. gadā piedalījās mācību pasākumos, savukārt 55–64 gadus vecu iedzīvotāju grupā šādos pasākumos piedalījās mazāk nekā trešā daļa (29,9 %). Kopš 2016. gada abu šo grupu dalības īpatsvars ir ievērojami palielinājies, tomēr gados jaunu pieaugušo vidū tas audzis straujāk nekā vecāka gadagājuma cilvēku vidū (attiecīgi par 3,7 procentpunktiem un 2,5 procentpunktiem). Kā uzsvērts iniciatīvas “Prasmju pilnveides ceļi” izvērtējumā¹⁴¹, ir vajadzīgi turpmāki centieni, lai veicinātu šo grupu dalību mācībās. Pateicoties tādām iniciatīvām kā individuālie mācību konti, mācību iespējas var padarīt pieejamākas visiem, arī grupām ar vāju sniegumu, un šīs grupas var vēl vairāk atbalstīt, izmantojot papildu finansiālu atbalstu, piemērotu karjeras konsultēšanu un mērķorientētus informēšanas un izpratnes veicināšanas pasākumus. Visās dalībvalstīs ANM un ESF+ atbalsta tādu mērķorientētu pasākumu īstenošanu, kuru mērķis ir nodrošināt iekļaujošu piekļuvi pārkvalifikācijas iespējām, sagatavot neaizsargātas grupas, lai tās spētu pielāgoties zaļās un digitālās pārkārtošanās procesiem, un uzlabot to nodarbināmību.

¹⁴⁰ Sk. Eiropas Komisija, “Employment and Social Developments in Europe 2024”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁴¹ Eiropas Komisija, SWD(2023) 460 final, “Evaluation of the Council Recommendation of 19 December 2016 on Upskilling Pathways: New Opportunities for adults”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs.

2.2.7. attēls. Dalībai pieaugušo izglītībā ir raksturīgas lielas atšķirības dažādās iedzīvotāju grupās

Pieaugušo dalības mācībās īpatsvars iepriekšējos 12 mēnešos, pa apakšgrupām (vecumā no 25 līdz 64 gadiem, %), 2022. g.

Piezīme. Nodarbinātības komitejas Rādītāju grupa 2024. gada septembrī panāca provizorisku vienošanos par prasmju mērķrādītāja uzraudzības sistēmu, izmantojot AES datus (neietverot datus par virzītu apmācību darbavietā). Sk. arī [2024. gada ziņojumu par nodarbinātību](#).

Avots: Eurostat [īpašais izvilkums par pieaugušo dalības mācībās rādītāju iepriekšējos 12 mēnešos bez virzītas apmācības darbavietā \(GOJT\)](#), no pieaugušo izglītības apsekojuma.

Kopumā progress digitālo prasmju jomā ir bijis lēns, un starp dalībvalstīm pastāv ievērojamas atšķirības. Digitāli pārveidotā Eiropā pamata digitālo prasmju apguve ir nodarbinātības un sociālās iekļaušanas priekšnosacījums, un tas ir atspoguļots ES līmenī izvirzītajā mērķrādītājā, proti, līdz 2030. gadam panākt, ka vismaz 80 % pieaugušo (16–74 gadu vecuma grupā) ir vismaz pamata digitālās prasmes¹⁴². Neraugoties uz to, ka 2023. gadā vairāk nekā 90 % ES iedzīvotāju internetu izmantoja vismaz reizi nedēļā¹⁴³, tikai 55,6 % cilvēku bija vismaz pamata digitālās prasmes, kas ir tikai neliels pieaugums salīdzinājumā ar 2021. gadu (53,9 %). Šādā tempā līdz desmitgades beigām vismaz pamata digitālās prasmes būs tikai 59,8 % pieaugušo¹⁴⁴. Starp dalībvalstīm vērojamas lielas snieguma atšķirības, un tās ir vēl vairāk palielinājušās. Rumānija, kurā ir viszemākais to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes (2023. gadā 27,7 %), laikposmā no 2021. līdz 2023. gadam progress netika novērots. Bulgārijā (35,5 %) un Polijā (44,3 %), kur digitālo prasmju izplatība pieaugušo vidū arī ir zema, vērojams neliels uzlabojums (attiecīgi par 4,3 procentpunktiem un 1,4 procentpunktiem). Tomēr sociālo rezultātu pārskata metodikā ir uzsvēta “kritiska situācija” visās trijās minētajās valstīs. Turpretī Nīderlande (82,7 %) un Somija (82,0 %) ir pārsniegušas ES 2030. gada mērķrādītāju, un kopā ar Īriju (72,9 %), kurā arī reģistrēts pieaugums, tiek uzskatītas par valstīm ar “labāko sniegumu”. Tendences dažādās valstīs salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju ir atšķirīgas: dažās valstīs tās uzlabojas, bet citās – pasliktinās (sk. 2.2.8. attēlu). Kopumā lielākā daļa dalībvalstu (17) ir panākušas progresu digitālo prasmju uzlabošanā. Tomēr jaunākie dati liecina par pamata digitālo

¹⁴² Mērķrādītājs noteikts [Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā](#) un [paziņojumā “Digitālais kompass līdz 2030. gadam – Eiropas ceļam digitālajā gadu desmitā”](#).

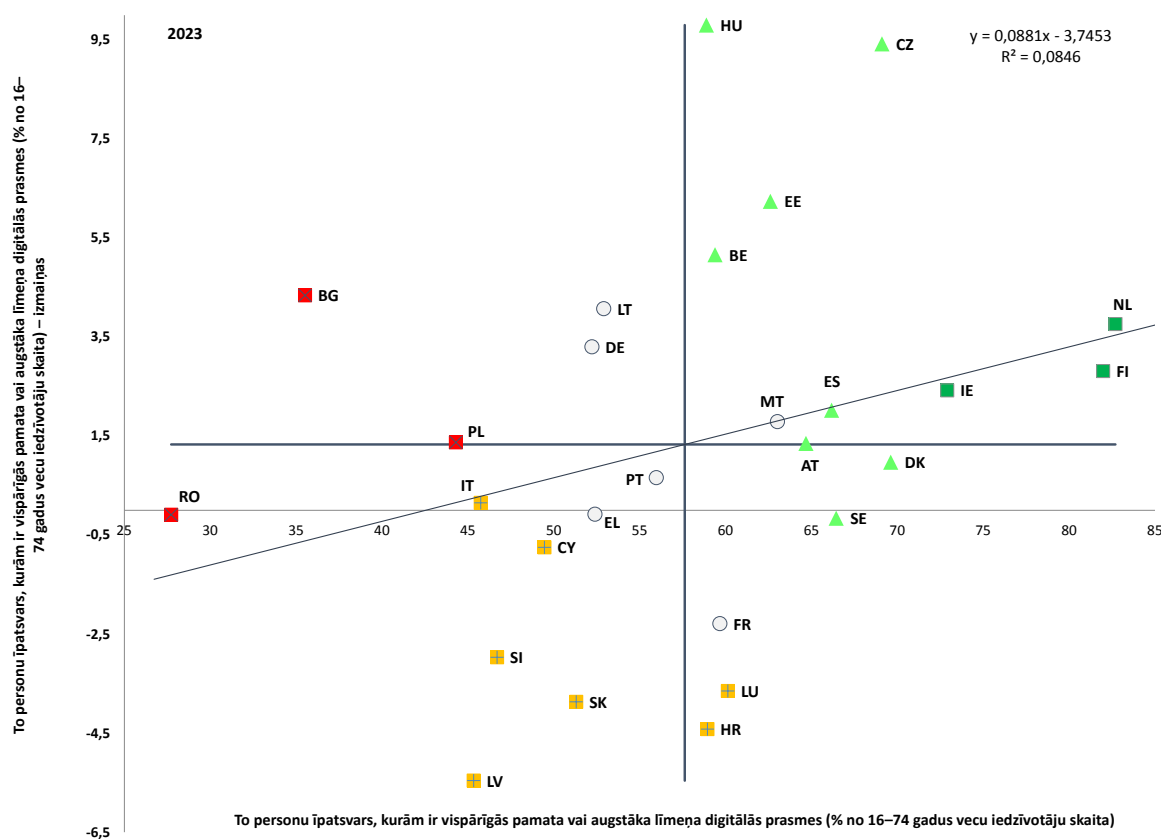
¹⁴³ Sk.: Eiropas Komisija, [“Digitalisation in Europe – 2024 edition”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁴⁴ Attiecībā uz virzību uz 2030. gada mērķrādītāju sk. Eiropas Komisijas [2024. gada ziņojumu par stāvokli digitālajā desmitgadē](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

prasmju nelielu samazināšanos 16–24 gadus vecu jauniešu vidū (no 71,2 % 2021. gadā līdz 70,0 % 2023. gadā), un tas atspēko uzskatu, ka visi jaunieši ir digitāli izglītota paaudze. Raugoties vispārīgāk, digitālās prasmes ir īpaši zemas to cilvēku vidū, kuriem nav oficiālas kvalifikācijas vai tā ir zema (2023. gadā 33,6 %), vecāka gadagājuma iedzīvotājiem (37,1 % 55–74 gadu vecuma grupā), lauku apvidos dzīvojošiem (47,5 %) un bezdarbniekiem (47,7 %). Tajā pašā laikā IKT speciālistu skaits ir daudz mazāks par prognozēto vajadzību. 2023. gadā par IKT speciālistiem strādāja gandrīz 9,8 miljoni cilvēku, kas ir 4,8 % no visiem nodarbinātajiem, turklāt arvien saglabājas ievērojamas dzimumu atšķirības (tikai 19,4 % IKT speciālistu bija sievietes). Pašreizējā tempā, pieaugot konkurencei par digitāli prasmīgiem talantiem, IKT speciālistu skaits līdz 2030. gadam sasniegs tikai 12 miljonus, kas ir krietni zem ES digitālās desmitgades mērķrādītāja, proti, 20 miljoniem, un tas var negatīvi ietekmēt ES konkurētspēju un inovāciju nākotnē.

2.2.8. attēls. Ir novērotas lielas atšķirības starp valstīm pieaugušo digitālo prasmju ziņā

To iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir pamata vai augstāka līmeņa vispārējās digitālās prasmes, (vecumā no 16 līdz 74 gadiem, 2023. gada līmeņi un izmaiņas attiecībā pret 2021. gadu, %, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Vispārējās digitālās prasmes aptver piecas jomas: informācijas un datu lietošanas prasmes, saziņas un sadarbības prasmes, digitālā satura veidošanas prasmes, drošības prasmes un problēmu risināšanas prasmes. Lai iedzīvotājiem būtu vismaz pamata vispārējās digitālās prasmes, viņiem jāzina, kā veikt vismaz vienu darbību, kas saistīta ar katru no minētajām jomām. Sīkāku informāciju sk. [Eurostat](#).

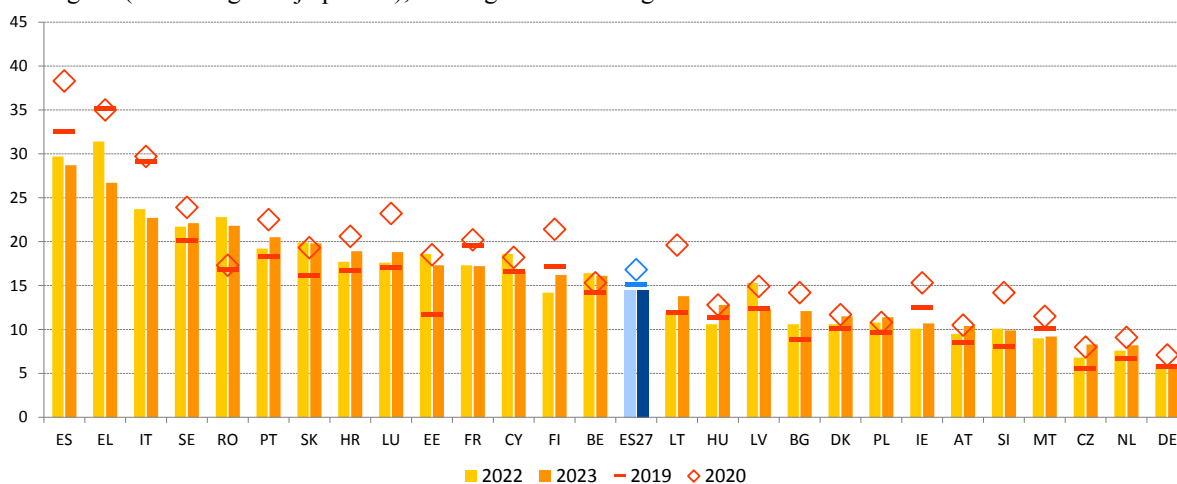
Avots: Eurostat, [[tepsr_sp410](#)].

Lai gan, raugoties uz ES kopumā, jauniešu bezdarba līmenis turpina samazināties, lielākajā daļā dalībvalstu šis rādītājs atkal pieaug. Pēc visaugstākā līmeņa Covid-19 krīzes laikā (16,8 % ES 2020. gadā) jauniešu bezdarba līmenis (15–24 gadu vecuma grupā) pastāvīgi samazinājās, 2023. gadā sasniedzot 14,5 % salīdzinājumā ar 15,1 % 2019. gadā. 2023. gadā šis rādītājs stabilizējās, neuzrādot turpmāku uzlabošanos vājākas ekonomikas

izaugsmes apstākļos, savukārt 15 dalībvalstīs šī tendence pavērsās pretējā virzienā. Septiņās dalībvalstīs bezdarba līmeņa palielinājums bija mazāks par 1 procentpunktu, sešās dalībvalstīs tas bija robežās no 1 līdz 2 procentpunktiem, savukārt Somijā tas sasniedza pat 2, bet Ungārijā – 2,2 procentpunktus. Tajā pašā laikā jauniešu bezdarba līmenis turpināja samazināties valstīs ar ļoti augstu līmeni, piemēram, Grieķijā (–4,7 procentpunkti), Spānijā, Itālijā un Rumānijā (katrā –1,0 procentpunkts), apstiprinot pēdējos piecos gados vērojamo konverģences tendenci ES kopumā (sk. 2.2.9. attēlu). Tomēr jauniešu bezdarba līmenis joprojām ir vairāk nekā divas reizes augstāks nekā 15–74 gadus vecu cilvēku bezdarba līmenis (6,1 %). Bezdarbs ir īpaši izplatīts starp jauniešiem ar zemu kvalifikāciju (19,3 %) un tiem, kas dzimuši ārpus ES (20,5 %). Šīs norises liecina, ka ir jāturpina rīkoties, lai risinātu strukturālās problēmas, kas kavē jauniešu integrāciju darba tirgū, it īpaši ņemot vērā plaši izplatīto darbaspēka un prasmju trūkumu un ilgtermiņa riskus jauniešu karjeras izredzēm.

2.2.9. attēls. Lielākajā daļā dalībvalstu ir palielinājies jauniešu bezdarba līmenis

Jauniešu bezdarba līmenis (15–24 gadi, % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem) 2019. gadā (pirms krīzes), 2020. gadā (krīzes augstākajā punktā), 2022. gadā un 2023. gadā

Piezīme. Laikrindas pārrāvumi attiecībā uz BG, HR, NL un PL 2019. gadā. Laikrindas pārrāvumi 2021. gadā ir visām dalībvalstīm. Definīcija atšķiras attiecībā uz FR 2021. gadā. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR 2022. gadā. Laikrindas pārrāvumi attiecībā uz DK, SI un CY 2023. gadā. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR 2023. gadā.

Avots: Eurostat [[lfsa_urgaed](#)], ES darbaspēka apsekojums.

Pozitīvi ir tas, ka turpina samazināties to jauniešu īpatsvars, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (NEET), un visā ES vērojamas dažas konverģences pazīmes. Pēc maksimuma 13,9 % apmērā 2020. gadā *NEET* rādītājs (15–29 gadu vecuma grupā) ES pastāvīgi samazinājās līdz 11,2 % 2023. gadā. Šī tendence atbilst pieaugošajai jauniešu dalībai darba tirgū, kas būtiski veicina darbaspēka pieaugumu¹⁴⁵. Tomēr starp dalībvalstīm ir vērojama izteikts neviendabīgums – augstākie *NEET* rādītāji 2023. gadā reģistrēti Rumānijā (19,3 %), Itālijā (16,1 %), Grieķijā (15,9 %) un Kiprā (13,9 %) (sk. 2.2.10. attēlu). Rumānijā un Kiprā šis rādītājs samazinājās tikai nelielā mērā (abās samazinājums par 0,5 procentpunktiem), un tas pat palielinājās Grieķijā (palielinājums par 0,6 procentpunktiem), un šajos gadījumos tā novērtēta kā “kritiska situācija”. Lietuva un Francija, kur *NEET* rādītāji ir palielinājušies, un Kipra, Bulgārija un Spānija, kurās vērojams neliels samazinājums, ir “jānovēro”. Itālijā tika reģistrēts vislielākais uzlabojums (samazinājums par 2,9 procentpunktiem), un situācija tajā ieguvusi vērtējumu “vājš sniegums, bet uzlabojas”.

¹⁴⁵ Sk. Eiropas Komisija, “Labour market and wage developments in Europe 2024”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

Nīderlandei (4,7 %) un Zviedrijai (5,7 %) bija “labākais sniegums”. To jauniešu īpatsvars, kas aktīvi meklē darbu un ir pieejami darbam, t. i., bez darba esošo *NEET* rādītājs, 2023. gadā saglabājās stabils – 4,3 %¹⁴⁶. Augstākais rādītājs bija Grieķijā (8,6 %) un Spānijā (6,8 %), tomēr abās šajās valstīs bija vērojams uzlabojums salīdzinājumā ar 2022. gada līmeni (attiecīgi 9,2 % un 7,1 %). Ekonomiski neaktīvo jauniešu *NEET* situācijā īpatsvars nedaudz uzlabojās (2023. gadā 7,0 % salīdzinājumā ar 7,4 % 2022. gadā), bet saglabājās augsts Rumānijā (14,3 %) un Bulgārijā (10,8 %). Aplūkojot motivāciju zaudējušo jauniešu *NEET* situācijā īpatsvaru, ES līmenī ir vērojama lejupejoša tendence (no 4,9 % pandēmijas augstākajā punktā 2020. gadā līdz 4,2 % 2023. gadā). Joprojām pastāv reģionālās atšķirības *NEET* rādītājos (sk. 2. attēlu 5. pielikumā), arī tālākajos reģionos, bet kopumā valstu un reģionālās atšķirības ir samazinājušās, un tas norāda uz pieaugošo konvergenci visā ES¹⁴⁷. Ņemot vērā iepriekš minēto, pastiprinātā Garantija jauniešiem atbalsta jauniešus *NEET* situācijā, piedāvājot kvalitatīvu nodarbinātību, tālākizglītību, mācekļību vai stažēšanos četru mēnešu laikā pēc kļūšanas par bezdarbniekiem vai formālās izglītības beigšanas¹⁴⁸, savukārt iniciatīva “Aim, Learn, Master, Achieve” (*ALMA*) palīdz nelabvēlīgā situācijā esošiem jauniešiem *NEET* situācijā iegūt profesionālo pieredzi ārvalstīs¹⁴⁹.

¹⁴⁶ Eurostat [[edat_lfse_20](#)], darbspēka apsekojums.

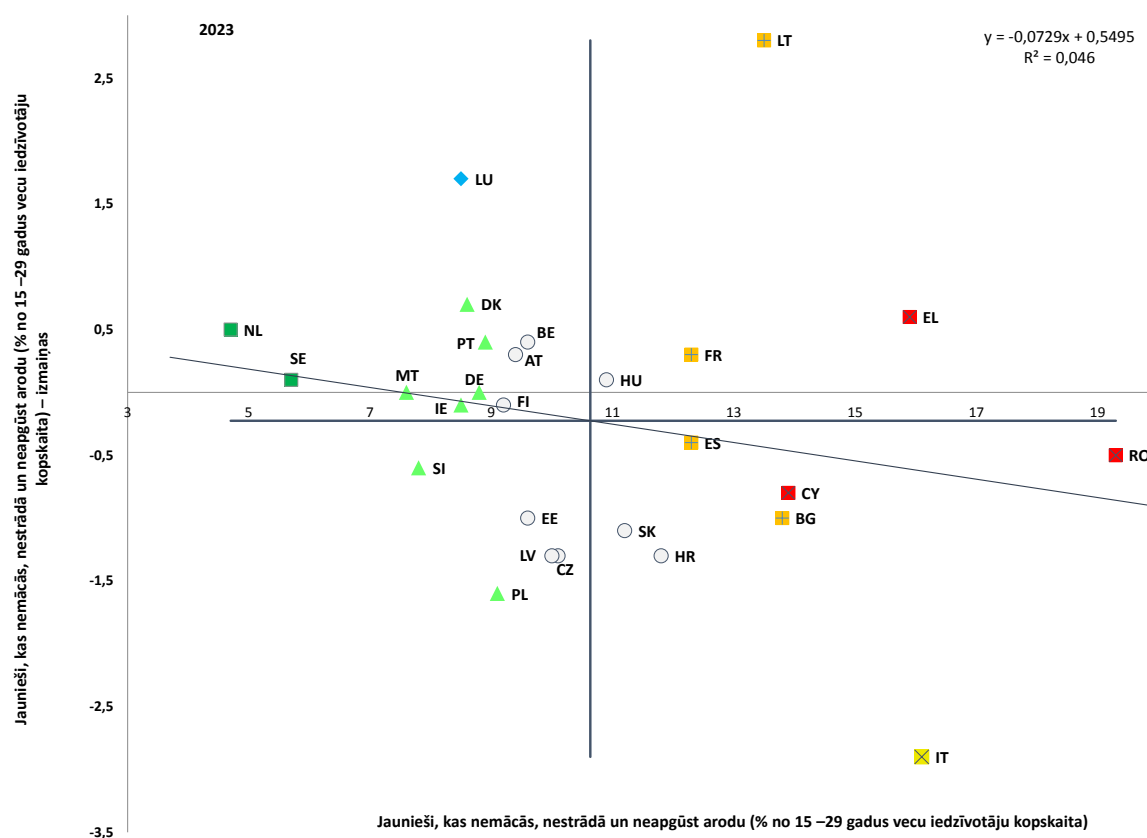
¹⁴⁷ Sk.: Eiropas Komisija, “[Employment and Social Developments in Europe 2024](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁴⁸ Sk. Padomes Ieteikumu (2020. gada 30. oktobris) “[Tilts uz nodarbinātību – Garantijas jauniešiem pastiprināšana](#)” un ar ko aizstāj Padomes 2013. gada 22. aprīļa Ieteikumu par garantijas jauniešiem izveidi (2020/C 372/01) (OV C 372, 4.11.2020., 1. lpp.).

¹⁴⁹ Plašāka informācija pieejama vietnē [ALMA](#) (“[Tiecies, mācies, apgūsti, sasniedzi](#)”) – [Nodarbinātība, sociālās lietas un iekļautība – Eiropas Komisija \(europa.eu\)](#).

2.2.10. attēls. *NEET* rādītāju atšķirības samazinās, bet joprojām ir ievērojamas

NEET rādītājs (vecuma grupa no 15 līdz 29 gadiem), līmenis 2023. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (% , sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.
 Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR. Laikrindas pārrāvumi attiecībā uz DK un CY.
 Avots: Eurostat [[lfsi_neet_a](#)], ES darbaspēka apsekojums.

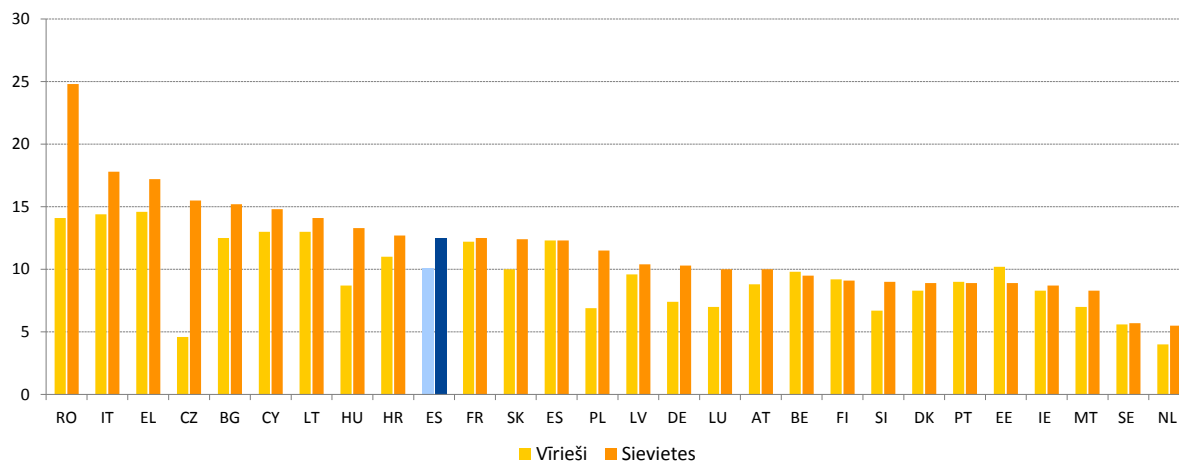
***NEET* rādītājs joprojām ir augstāks sieviešu un migrantu izcelsmes cilvēku vidū.**

2023. gadā sieviešu *NEET* situācijā īpatsvars (12,5 %) turpināja samazināties (no 13,0 % 2022. gadā un 15,4 % 2020. gadā). Tomēr tas joprojām bija par 2,4 procentpunktiem lielāks nekā vīriešiem (10,1 %) – sk. 2.2.11. attēlu. Dažās dalībvalstīs (Beļģijā, Dānijā, Igaunijā, Somijā, Francijā, Latvijā, Īrijā, Portugālē, Spānijā un Zviedrijā) atšķirība bija mazāka par 1 procentpunktu, tomēr citās dalībvalstīs (Čehijā un Rumānijā) tā pārsniedza 10 procentpunktus, un tas norāda uz būtiskiem šķēršļiem gados jaunām sievietēm šajās valstīs. Neraugoties uz to, kopš 2007. gada ir novērota ievērojama *NEET* rādītāju konverģence starp vīriešiem un sievietēm. Sievietes, kas ir *NEET* situācijā, divas reizes biežāk ir ekonomiski neaktīvas nekā ar bezdarbnieka statusu (8,7 % salīdzinājumā ar 3,8 % 2023. gadā, turpretī vīriešu vidū tie ir 5,4 % salīdzinājumā ar 4,7 %). *NEET* rādītājs ir ievērojami augstāks arī ārpus ES dzimušiem jauniešiem nekā attiecīgajā valstī dzimušajiem (19,6 % salīdzinājumā ar 10,3 %), turklāt ir vērojamas būtiskas atšķirības dzimuma aspektā – rādītājs sievietēm, kas dzimušas ārpus ES (25,2 %), ir par vairāk nekā 14 procentpunktiem augstāks nekā attiecīgajā valstī dzimušām sievietēm (11,1 %) un gandrīz par 11 procentpunktiem augstāks nekā ārpus

ES dzimušiem jauniem vīriešiem. Turklāt pastāv atšķirības starp kontinentālajiem un tālākajiem reģioniem, un pastāv acīmredzama plaisa starp pilsētām un laukiem, un *NEET* situācijā biežāk ir jaunieši no lauku apvidiem¹⁵⁰.

2.2.11. attēls. Gandrīz visās dalībvalstīs *NEET* rādītājs ir augstāks sievietes vidū

NEET rādītājs vīriešiem un sievietēm (15–29 gadu vecuma grupa, %, 2023. g.)

Piezīme. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR.

Avots: Eurostat [[lfsi_neet_a](#)], ES darbaspēka apsekojums.

Gados vecāku cilvēku nodarbinātības līmenis kopš 2009. gada ir ievērojami palielinājies, tomēr joprojām pastāv lielas atšķirības starp dalībvalstīm¹⁵¹, un tas liecina, ka ir iespējami turpmāki uzlabojumi. Vecāka gadagājuma cilvēku (55–64 gadi) nodarbinātības līmenis 2023. gadā sasniedza 63,9 % – šis rādītājs ir teju par 20 procentpunktiem augstāks nekā 2009. gadā, un vēl straujāk audzis sieviešu nodarbinātības līmenis (par 4,9 procentpunktiem vairāk nekā vīriešiem). Neraugoties uz šo vispārējo uzlabojumu, starp dažādām ES dalībvalstīm joprojām pastāv būtiskas atšķirības – Zviedrijā, Somijā, Igaunijā, Nīderlandē, Vācijā, Čehijā un Latvijā gados vecāku cilvēku nodarbinātības līmenis pārsniedza 70 %, savukārt Luksemburgā, Rumānijā, Horvātijā, Grieķijā un Slovēnijā šīs grupas nodarbinātības līmenis bija zemāks par 55 %. Lai gan vecāka gadagājuma cilvēku nodarbinātības līmeņa pieaugums bija vairāk nekā četras reizes lielāks nekā aktīvākā darbaspējas vecuma iedzīvotāju (25–54 g.) nodarbinātības līmeņa pieaugums, to nodarbinātības līmenis joprojām bija par 18 procentpunktiem zemāks (63,9 % salīdzinājumā ar 82,2 %). Tas galvenokārt ir saistīts ar lielāku darbvietu saglabāšanu, nevis jaunu darbinieku pieņemšanu darbā, kas šajā periodā saglabājās nemainīgi zema. Konkrētāk, vecāka gadagājuma cilvēki ar augstāko izglītību ir tendēti ilgāk palikt darba tirgū, savukārt cilvēki ar zemāku izglītību biežāk priekšlaicīgi pamet darba tirgu. Slikti darba apstākļi – gan fiziskie, gan psiholoģiskie – bija galvenie faktori, kas veicināja priekšlaicīgu pensionēšanos un kavē daudzu gados vecāku darba ņēmēju atgriešanos darba tirgū¹⁵².

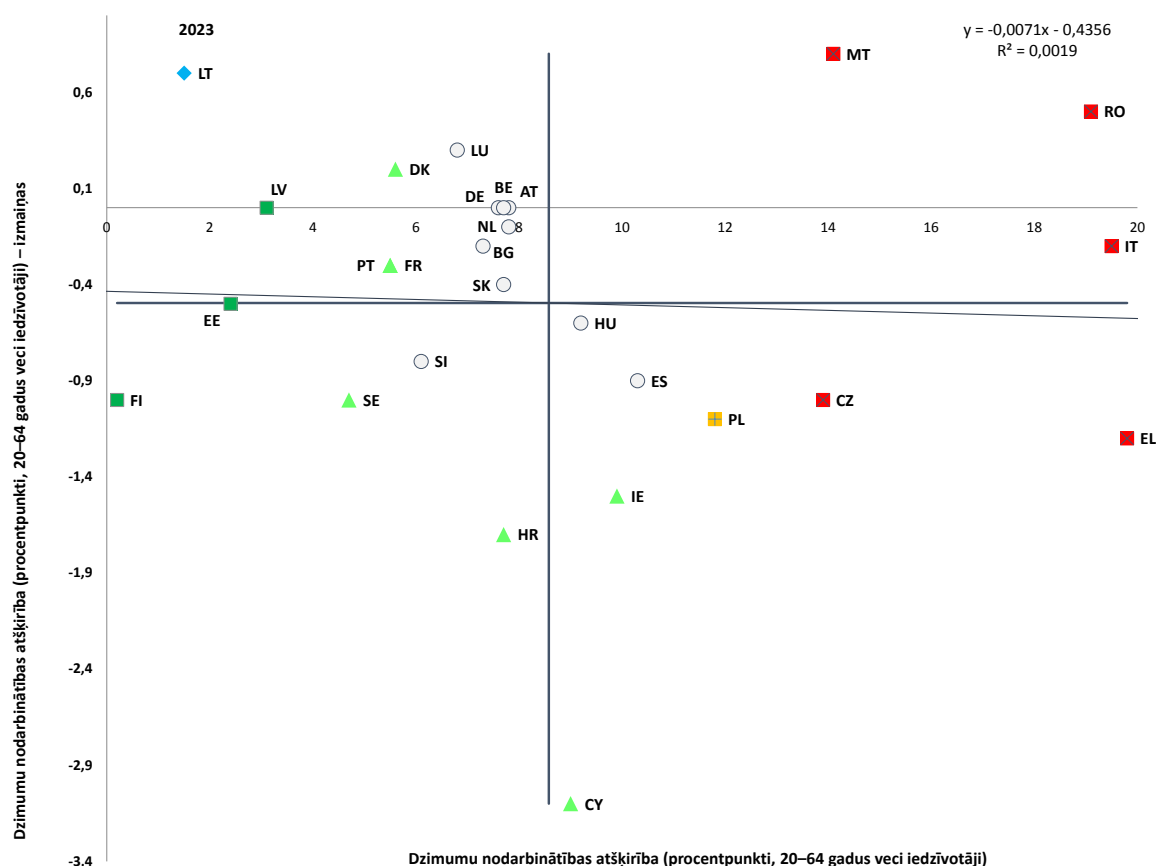
¹⁵⁰ Sk.: Eurofound, "[Kļūšana par pieaugušajiem: Jaunieši pēcpandēmijas pasaulē](#)", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁵¹ Sīkāku analīzi par gados vecāku darba ņēmēju situāciju darba tirgū sk. šajā publikācijā: Eiropas Komisija, "Labour market and wage developments in Europe 2024", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁵² Sk.: Eurofound, "[Keeping older workers engaged: Policies, practices and mechanisms](#)", Eurofound darba dokuments, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

2.2.12. attēls. Lielākajā daļā valstu dzimumu nodarbinātības atšķirība ir samazinājusies, bet joprojām ir ievērojama, un nav pazīmju, kas liecinātu par augšupēju konvergenci starp dalībvalstīm

Dzimumu nodarbinātības atšķirība (iedzīvotāji vecumā no 20 līdz 64 gadiem), līmenis 2023. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%), sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR. Laikrindas pārrāvumi attiecībā uz DK un CY.

Avots: Eurostat [tesem060], ES darbaspēka apsekojums.

Darba tirgū joprojām pastāv dzimumu nelīdztiesība, un nodarbinātības atšķirība starp vīriešiem un sievietēm uzrāda tikai nelielas konverģences pazīmes¹⁵³. 2023. gadā vīriešu nodarbinātības līmenis bija 80,4 %, bet sieviešu – 70,2 %, tātad dzimumu nodarbinātības atšķirība bija 10,2 procentpunkti. Pēdējos gados šī atšķirība ir nedaudz samazinājusies (no 10,9 procentpunktiem 2021. gadā un 10,7 procentpunktiem 2022. gadā) un atspoguļo lielāku nodarbinātības pieaugumu sievietēm (1 procentpunkts) nekā vīriešiem (0,5 procentpunkti) arī 2023. gadā. Tomēr joprojām pastāv būtiskas atšķirības, sevišķi Grieķijā un Itālijā (attiecīgi 19,8 procentpunkti un 19,5 procentpunkti), kur nodarbināta bija tikai nedaudz vairāk nekā puse sieviešu (attiecīgi 57,6 % un 56,5 %) – sk. 2.2.12. attēlu. Rumānijā, kur arī bija liela atšķirība (19,1 procentpunkts), tā pat palielinājās vēl vairāk. Ievērojamas dzimumu atšķirības bija vērojamas arī Maltā un Čehijā (attiecīgi 14,1 procentpunkts un 13,9 procentpunkti). Visās šajās piecās valstīs dzimumu atšķirība nodarbinātībā ir novērtēta kā “kritiska situācija”.

¹⁵³ Ilgāka termiņa perspektīvu sk. šajā publikācijā: Eiropas Komisija, “[Employment and Social Developments in Europe 2024](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojā, 2024.

Turpretī salīdzinoši neliela dzimumu nodarbinātības atšķirība bija Baltijas valstīs (1,5 procentpunkti Lietuvā, 2,4 procentpunkti Igaunijā un 3,1 procentpunkts Latvijā) un gandrīz nepastāvēja Somijā (0,2 procentpunkti). Šīs valstis, izņemot Lietuvu, kur šī atšķirība nesen ir palielinājusies, bija vienas no valstīm ar “labāko sniegumu”, jo tajās atšķirība ir neliela un stabila vai samazinās. Turklāt dažās dalībvalstīs, to vidū Austrijā, Beļģijā, Dānijā, Vācijā un Spānijā (sk. 5. pielikuma 3. attēlu), tajā skaitā tālākajos reģionos, tika novērotas būtiskas reģionālas svārstības dzimumu nodarbinātības atšķirību ziņā. Ilgtspējīga politikas rīcība var palīdzēt novērst šķēršļus sieviešu dalībai darba tirgū saskaņā ar mērķiem, kas noteikti ES dzimumu līdztiesības stratēģijā 2020.–2025. gadam¹⁵⁴. Šādi pasākumi var arī palīdzēt sasniegt Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā noteikto mērķrādītāju līdz 2030. gadam uz pusi samazināt dzimumu nodarbinātības atšķirību.

Sievietes strādā nepilna laika darbu biežāk nekā vīrieši, kā rezultātā, ņemot vērā pilnslodzes ekvivalenta (*FTE*) nodarbinātību, pastāv lielāka dzimumu nodarbinātības atšķirība. 2023. gadā 27,9 % sieviešu (20–64 gadu vecuma grupā) ES strādāja nepilna laika darbu, un tas vairāk nekā trīs reizes pārsniedz šādi nodarbinātu vīriešu īpatsvaru (7,7 %), kā rezultātā nepilna laika nodarbinātībā dzimumu atšķirība bija 20,2 procentpunkti, un salīdzinājumā ar 2022. gadu tā nav mainījusies. Lielākās atšķirības saistībā ar nepilna laika darbu tika reģistrētas Nīderlandē (41,8 procentpunkti), Austrijā (38,6 procentpunkti), Vācijā (36,9 procentpunkti) un Beļģijā (27,4 procentpunkti), savukārt mazākās atšķirības tika novērotas Bulgārijā (0,2 procentpunkti) un Horvātijā (1,5 procentpunkti). Jāatzīmē, ka Rumānija bija vienīgā valsts, kurā vīrieši mazliet biežāk strādāja nepilna laika darbu nekā sievietes (–0,7 procentpunkti). ņemot vērā to, ka nepilna laika darbs sieviešu vidū ir izplatīts plašāk, dzimumu nodarbinātības atšķirība *FTE* nodarbinātības ziņā¹⁵⁵ 2023. gadā bija 15,7 procentpunkti, un tas ir par vairāk nekā 50 % (5,5 procentpunkti) vairāk nekā tad, ja neņem vērā atšķirības nepilna laika nodarbinātības jomā. Lielākā ar *FTE* koriģētā dzimumu nodarbinātības atšķirība bija Itālijā (24,1 procentpunkts), Grieķijā (21,5 procentpunkti) un Austrijā (19 procentpunkti) – vērtējot šādi, atklājas lielākas atšķirības nekā tad, kad nepilna laika darbs netiek ņemts vērā, savukārt mazākās atšķirības bija Lietuvā un Somijā (2,5 procentpunkti).

Dzimumu nodarbinātības atšķirības ir vēl lielākas cilvēkiem ar bērniem, un vecāku statuss sieviešu karjeru ietekmē vairāk nekā vīriešu. 2023. gadā nodarbinātības līmenis 25–54 gadus vecu sieviešu ar bērniem vidū bija 74,9 % salīdzinājumā ar 91,9 % vīriešiem, kā rezultātā dzimumu nodarbinātības atšķirība sasniedza 17 procentpunktus vecāku vidū salīdzinājumā ar 4 procentpunktiem to sieviešu vidū, kurām nav bērnu. Nodarbināto sieviešu ar bērniem vidū 31,8 % strādāja nepilna laika darbu salīdzinājumā ar tikai 5,0 % vīriešu. Lielākajā daļā valstu, tajā skaitā Vācijā, Austrijā un Itālijā, vecāku stāvokļa ietekme izpaužas gan kā zemāks sieviešu nodarbinātības līmenis, gan lielāks nepilna laika nodarbinātības īpatsvars sieviešu vidū. Dzimumu nodarbinātības atšķirību veicina arī neformālās ilgtermiņa aprūpes (IA) pienākumi, proti, 19,1 % sieviešu ES sniedz neformālu aprūpi salīdzinājumā ar 14,8 % vīriešu. Sievietes biežāk velta ievērojamu laiku aprūpei¹⁵⁶, iespējams, tāpēc, ka aprūpētāji vīrieši (73 %) saņem lielāku atbalstu no oficiāliem IA pakalpojumu sniedzējiem

¹⁵⁴ Plašāku informāciju sk. šajā publikācijā: Eiropas Komisija, “[2023 report on gender equality in the EU](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

¹⁵⁵ Ar *FTE* nodarbinātības līmeni salīdzina atšķirības starp grupām vidējā nostrādāto stundu skaita ziņā. *FTE* nodarbinātības līmeni aprēķina, kopējo nostrādāto stundu skaitu ekonomikā (pirmais darbs, otrais darbs utt.) dalot ar vidējo stundu skaitu atbilstoši pilnslodzes grafikam (aptuveni 40) un ar cilvēku skaitu vecumā no 20 līdz 64 gadiem. Avots: kopīgā novērtējuma sistēma (*JAF*), aprēķins, pamatojoties uz *Eurostat* datiem.

¹⁵⁶ Sk. publikāciju “[European Health Interview Survey \(EHIS wave 3\)](#)”, 2019.

nekā aprūpētājas sievietes (61 %) ¹⁵⁷. Lai atbalstītu neformālos aprūpētājus, Padomes Ieteikumā par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei ir uzsvērtā nepieciešamība nodrošināt atbilstošu apmācību, konsultācijas, psiholoģisko atbalstu, periodisku aprūpi, pasākumus darba un privātās dzīves līdzsvara veicināšanai, piekļuvi sociālajai aizsardzībai un/vai pienācīgu finansiālu atbalstu. Tajā pašā laikā dalībvalstīm būtu arī jācenšas pielāgot IA pakalpojumu piedāvājumu aprūpes vajadzībām ¹⁵⁸.

Pēdējo desmit gadu laikā ir samazinājusies vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība, tomēr lielākajā daļā dalībvalstu tā joprojām ir ievērojama. 2021. un 2022. gadā vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība ES bija 12,7 %, bet Igaunijā, Austrijā, Čehijā, Slovākijā, Vācijā, Ungārijā, Latvijā un Somijā šī atšķirība pārsniedza 15 % ¹⁵⁹. Darba samaksas atšķirību cēloņi cita starpā ir atšķirības starp dzimumiem saimnieciskajā darbībā un profesijās, nepietiekama sieviešu pārstāvība vadošos amatos, pārmērīga sieviešu pārstāvība nepilna laika un nepastāvīgā nodarbinātībā, grūtības saskaņot darbu ar aprūpes pienākumiem, kā arī diskriminācija un nepārredzamas algu struktūras ¹⁶⁰. Vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības būtiski ietekmē lēmumu pieņemšanu ģimenē, jo īpaši ietekmējot mātes, kuras saskaras ar kumulatīviem nelabvēlīgiem apstākļiem, kas vēl vairāk apgrūtina viņu nodarbinātības iespējas. Laika gaitā šo ienākumu atšķirību kopums, ko papildina karjeras pārtraukumi bērnu aprūpes dēļ, rada ievērojamas atšķirības starp abu dzimumu pensijām. Lai gan šis rādītājs nedaudz samazinās, 2023. gadā sievietēm vecuma grupā no 65 līdz 79 gadiem bruto pensija bija vidēji par 25,4 % mazāka nekā vīriešiem tajā pašā vecuma grupā. Šī pensiju atšķirība dažādās valstīs ievērojami atšķiras – no 43,9 % Maltā, 39,9 % Nīderlandē un 36,4 % Luksemburgā līdz 4 % Slovēnijā, 4,6 % Dānijā un 5,8 % Igaunijā.

Kvalitatīvas un cenas ziņā pieejamas pirmsskolas izglītības un aprūpes sniegšanas un piekļūstamības uzlabošana var veicināt darba un privātās dzīves līdzsvaru, dzimumu līdztiesību un bērnu attīstību, tomēr dalības īpatsvars tajā joprojām ir zems. 2023. gadā bērnu, kas jaunāki par 3 gadiem, dalība formālajā bērnu aprūpē ES bija 37,5 % – tas ir pieaugums par 1,7 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2022. gadu, bet joprojām ir zem 2021. gada līmeņa, proti, 37,9 %, un krietni atpaliek no pārskatītā Barselonas mērķrādītāja (45 %) ¹⁶¹. Tikai desmit dalībvalstis ir pārsniegušas 50 %, un starp dalībvalstīm joprojām pastāv lielas atšķirības (sk. 2.2.13. attēlu). Slovākija un Čehija ziņoja par zemāko dalības līmeni un ievērojamu samazinājumu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu attiecīgi 1 % un 4,4 % apmērā (attiecīgi –1,3 procentpunkti un –2,4 procentpunkti). Zemais līmenis, kas turpina

¹⁵⁷ EIGE: [2022. gada apsekojums par dzimumu atšķirībām neapmaksātas aprūpes, individuālo un sociālo darbību jomā \(CARE\)](#).

¹⁵⁸ Plašāku informāciju sk. [Padomes Ieteikumā \(2022. gada 8. decembris\) par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei \(2022/C 476/01\)](#).

¹⁵⁹ Aprēķinā izmantota nekorģētā vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība. Nekorģētā vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība ir definēta kā atšķirība starp vīriešu un sieviešu vidējo bruto izpeļņu stundā, izteiktu procentos no vīriešu vidējās bruto izpeļņas stundā.

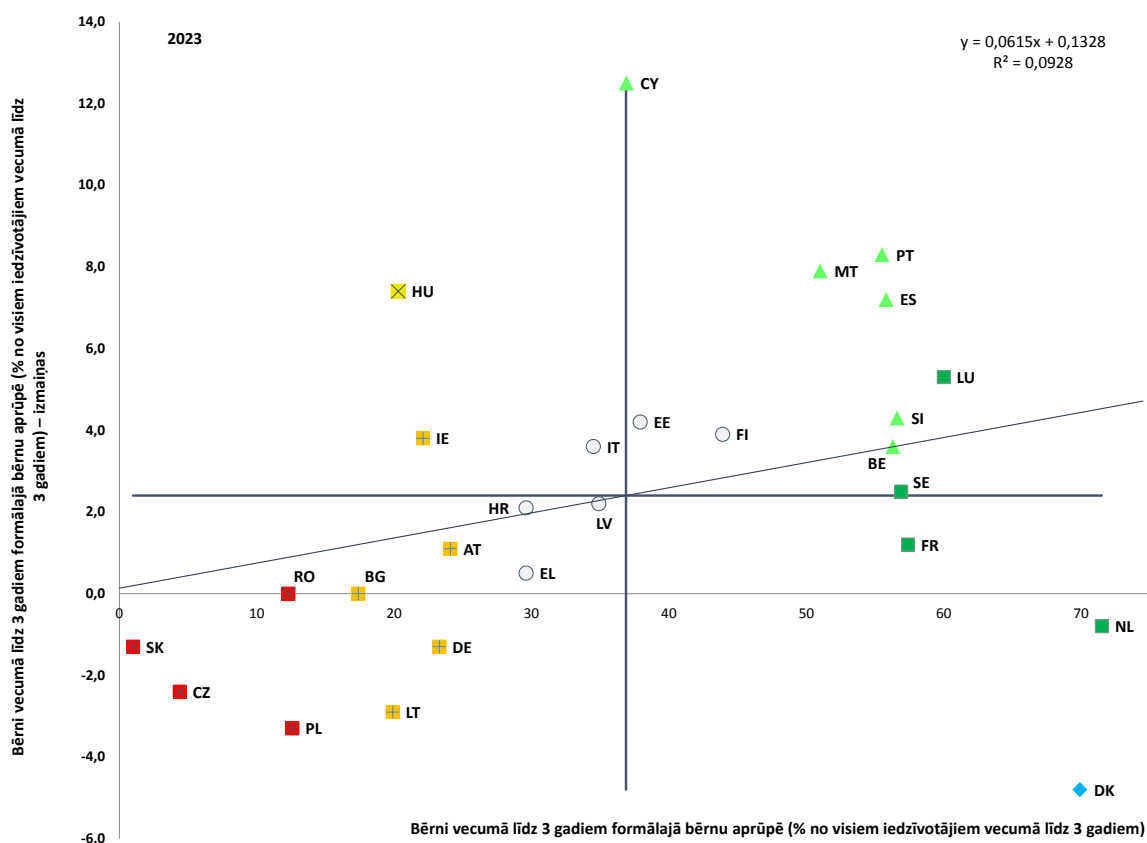
¹⁶⁰ Sk.: Eiropas Komisija, [“Employment and Social Developments in Europe 2024”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁶¹ Sk. [Padomes Ieteikumu \(2022. gada 8. decembris\) par pirmsskolas izglītību un aprūpi: Barselonas mērķrādītāji 2030. gadam \(2022/C 484/01\)](#). Ieteikumā ir noteikti jauni mērķrādītāji attiecībā uz pirmsskolas izglītību un aprūpi, un tie atspoguļo Eiropas izglītības telpas iniciatīvā noteiktos mērķrādītājus. Līdz 2030. gadam vismaz 45 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem un 96 % bērnu vecumā no 3 gadiem līdz obligātās pamatzglītības sākšanas vecumam vajadzētu būt pirmsskolas izglītībā un aprūpē. Tām dalībvalstīm, kurās laikposmā 2017. gada līdz 2021. gadam šīs dalības vidējais rādītājs bija mazāks par 20 %, tas būs jāpalielina par 90 %, savukārt dalībvalstīm, kurās šis rādītājs bija robežās no 20 līdz 33 %, tas būs jāpalielina par 45 % (ar 45 % robežvērtību).

kristies abās valstīs, kā arī līmenis Rumānijā (12,3 %) un Polijā (12,6 %) ir atzīmēts kā “kritiska situācija” un tam jāpievērš īpaša uzmanība. Lai gan nedaudz augstāks, tomēr dalības līmenis pirmsskolas izglītībā un aprūpē bija zems arī Bulgārijā (17,4 %), Īrijā (22,1 %) un Austrijā (24,1 %). Visās šajās valstīs rādītāji saglabājās stabili vai palielinājās, turpretī Lietuvā (19,9 %) un Vācijā (23,3 %) dalības rādītāji 2023. gadā samazinājās. Situācija visās piecās valstīs tiek uzskatīta par tādu, kas “jānovēro”. Turpretī Zviedrijai (56,9 %), Francijai (57,4 %), Luksemburgai (60 %) un Nīderlandei (71,5 %) ir “labākais sniegums” ar augstu un pieaugošu līdzdalības līmeni. Dalību pirmsskolas izglītībā un aprūpē var kavēt vairāki šķēršļi, tajā skaitā finansiālas, kultūras un valodas barjeras, kā arī atšķirības reģionālajā un valstu politikā attiecībā uz bērna kopšanas atvaļinājumu un pabalstiem vai likumīgām tiesībām uz bērnu aprūpi. ANM finansē mērķtiecīgas reformas un investīcijas, kas atbalsta pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu paplašināšanu, infrastruktūras attīstīšanu un darbaspēka apmācību. Tā kā uzlabojumu temps ir zems, ir jāpastiprina centieni saskaņā ar Eiropas Garantiju bērniem, Eiropas Aprūpes stratēģiju un Padomes Ieteikumu par pirmsskolas izglītību un aprūpi.

2.2.13. attēls. Lielākajā daļā dalībvalstu dalība pirmsskolas izglītībā un aprūpē vēl arvien ir zema

Bērni vecumā līdz 3 gadiem formālajā bērnu aprūpē un izmaiņas pa gadiem, līmenis 2023. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (% no visiem iedzīvotājiem vecumā līdz 3 gadiem) – izmaiņas

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz DK.

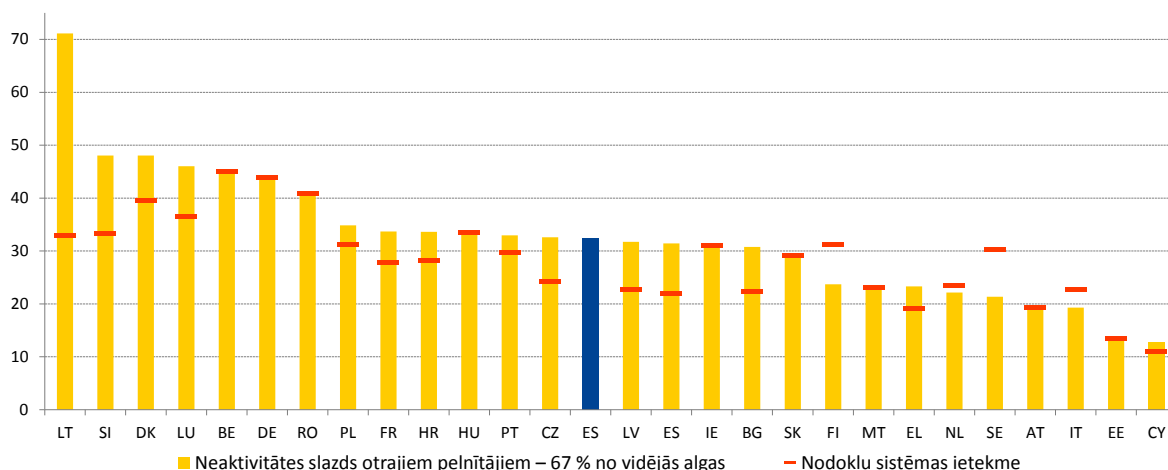
Avots: Eurostat [tepsr_sp210], EU-SILC.

Nodokļu struktūras lielākajā daļā dalībvalstu attur otros pelnītājus, jo īpaši sievietes, pilnībā piedalīties darba tirgū, tādējādi veicinot dzimumu nelīdztiesību nodarbinātībā. Kopīgas nodokļu sistēmas, kas ļauj ģimenēm deklarēt ienākumus kopīgi, lai potenciāli maksātu zemākus nodokļus, palielina nodokļu robežlikmi otrajiem pelnītājiem – parasti

sievietēm (2022. gadā 78 % otro pelnītāju bija sievietes¹⁶²), kurām tādējādi var būt mazāka motivācija uzsākt darbu vai strādāt ilgāku darba laiku¹⁶³. Turklāt nodokļu atvieglojumi, kas atkarīgi no ienākumu kopīgas deklarēšanas, vai atvieglojumi, kas paredzēti tikai vienam laulātajam, vēl vairāk attur sievietes no dalības darba tirgū¹⁶⁴. 2023. gadā lielākie “neaktivitātes slazdi” (kur ar nodokļu atvieglojumu un pabalstu atcelšana ievērojami attur otrs pelnītājus no ienākšanas darba tirgū) tika novēroti Lietuvā, Slovēnijā, Dānijā, Luksemburgā, Beļģijā un Vācijā (sk. 2.2.14. diagrammu). Šajās valstīs otrais pelnītājs, kas ienāk darba tirgū, nodokļu un atcelto pabalstu dēļ var zaudēt aptuveni vai vairāk nekā 50 % no ienākumiem. Turpretī Austrija, Itālija, Igaunija un Kipra ir valstis ar mazākiem “neaktivitātes slazdiem”, un tajās šie zaudējumi var būt mazāki par 20 %. Šo strukturālo šķēršļu novēršana varētu samazināt dzimumu nodarbinātības atšķirību un palielināt IKP, un Pasaules Bankas aplēses liecina, ka, novēršot dzimumu nodarbinātības atšķirību, Eiropa varētu gūt 10 % ekonomisku ieguvumu¹⁶⁵.

2.2.14. attēls. Nodokļi būtiski veicina neaktivitātes slazdu otrajiem pelnītājiem

Ekonomiskās neaktivitātes slazds otrajiem pelnītājiem (%), 2023. g.)

Piezīme. Dati attiecas uz otro pelnītāju, kurš pelna 67 % no vidējās algas divu pelnītāju ģimenē ar diviem bērniem; galvenais pelnītājs pelna vidējo algu. “Nodokļu sistēmas ietekme” ir tās papildu bruto izpeļņas procentuālā daļa, kas aiziet nodokļos un sociālā nodrošinājuma iemaksās (citi elementi, kas veicina neaktivitātes atalgojuma slazdu, ir atskaitīti bezdarbnieka pabalsti, sociālā palīdzība un mājokļa pabalsti).

Avots: Eiropas Komisija, ECFIN ĢD, [nodokļu un pabalstu datubāze](#), pamatojoties uz ESAO nodokļu/pabalstu modeli (atjaunināts 2024. gada aprīlī).

Sievietes nesamērīgi ietekmē “zema atalgojuma slazds”, kad, palielinoties viņu ienākumiem, strauji pieaug nodokļu likmes un samazinās pabalsti, kas savukārt samazina viņu ienākumu pieaugumu. Tāpat kā neaktivitātes slazda gadījumā, lielākajā daļā dalībvalstu nodokļu sistēmai ir būtiska nozīme, nosakot zemas algas slazda līmeni otrajiem

¹⁶² Sk.: Eiropas Komisija, [“2023. gada ziņojums par dzimumu līdztiesību ES”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

¹⁶³ Sk. Coelho, M. et al., “Gendered Taxes: The Interaction of Tax Policy with Gender Equality”. Starptautiskais Valūtas fonds, 2022.

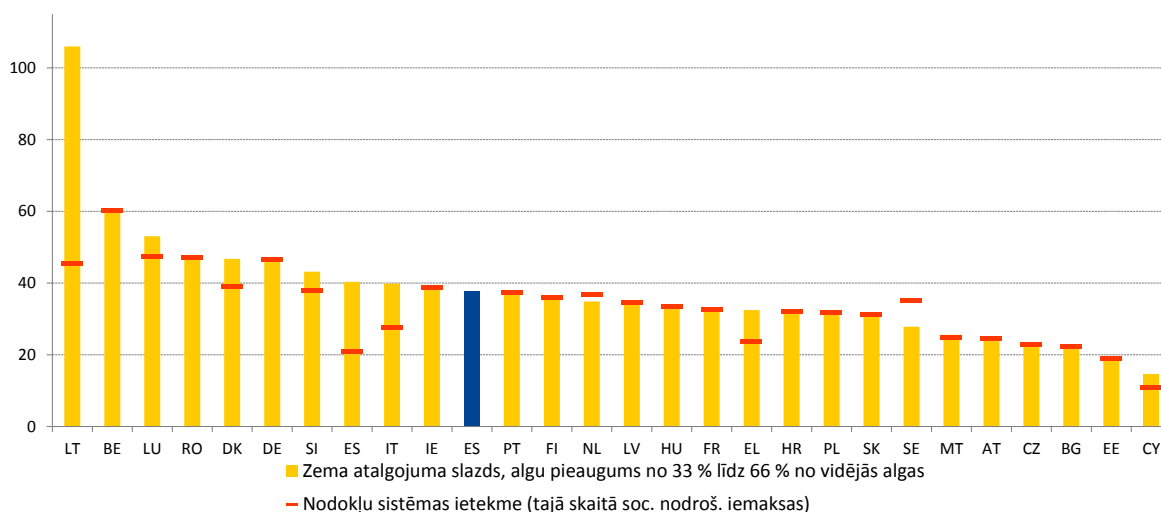
¹⁶⁴ Plaša diskusija par darbaspēka nodokļiem atrodama arī 3.2. un 4.2.3. iedaļā Eiropas Komisijas [2024. gada ziņojumā par nodokļiem](#). Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁶⁵ Pennings, S. M., “A Gender Employment Gap Index (GEGI): A Simple Measure of the Economic Gains from Closing Gender Employment Gaps, with an Application to the Pacific Islands”. *World Bank Group, Development Economics Research Group*. Vašingtona: Pasaules Banka, 2022.

pelnītājiem, no kuriem lielākā daļa ir sievietes¹⁶⁶. Tomēr šī situācija atšķiras no neaktivitātes slazda, kad cilvēki nestrādā vispār. Kā parādīts 2.2.15. attēlā, papildu ienākumu daļa, kas faktiski tiek “atņemta ar nodokļiem”, ja otrs pelnītājs palielina ienākumus no vienas trešdaļas līdz divām trešdaļām no vidējās algas, palielinot darba laiku, var būt ievērojama – vidēji ES aptuveni trešdaļa (36,6 %) no viņa papildu ienākumiem, bet Lietuvā šis zaudējums pārsniedz 105 %, jo tiek atcelts mājokļa pabalsts. Ietekme var būt ievērojama arī Beļģijā (60,3 %) un Luksemburgā (53 %), savukārt vismazākā tā ir Kiprā (14,6 %). Cenas ziņā pieejamu un kvalitatīvu aprūpes pakalpojumu pieejamība un pieklūstamība, kā arī labi izstrādāta darba un privātās dzīves līdzsvara politika ir būtiska, lai mudinātu cilvēkus palielināt savu darba laiku.

2.2.15. attēls. Daudzās dalībvalstīs nodokļu sistēma attur zema atalgojuma saņēmējus strādāt vairāk darba stundu

Zema atalgojuma slazds otrajiem pelnītājiem (% , 2023. g.)

Piezīme. Zema atalgojuma slazds, kad otrā pelnītāja alga palielinās no 33 % līdz 66 % un galvenais pelnītājs saņem 100 % no vidējās algas, ar diviem bērniem.

Avots: Eiropas Komisija, ECFIN ĢD, [nodokļu un pabalstu datubāze](#), pamatojoties uz ESAO nodokļu/pabalstu modeli (atjaunināts 2024. gada aprīlī).

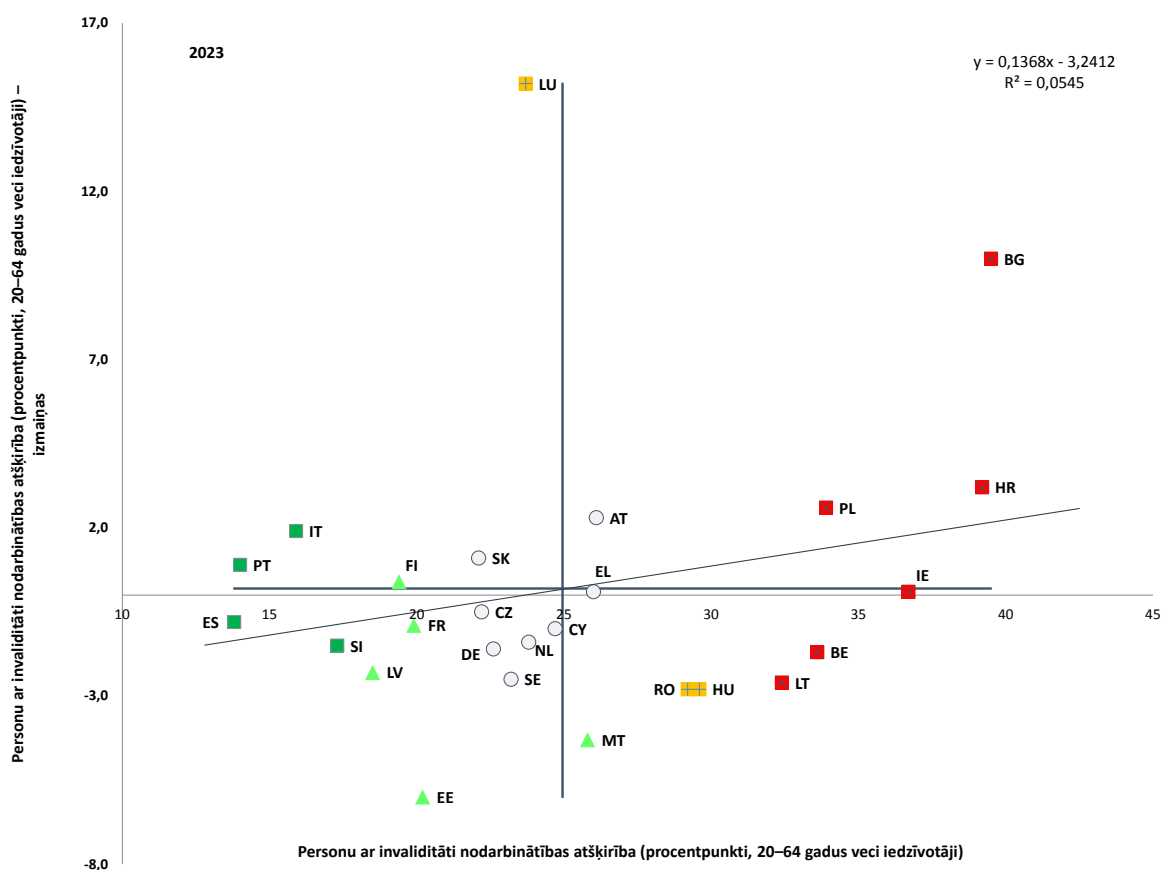
Personu ar invaliditāti iekļaušana darba tirgū stagnēja, un dalībvalstīs bija vērojamas atšķirīgas tendences. Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (t. i., nodarbinātības līmeņa atšķirība starp personām ar invaliditāti un personām bez invaliditātes) 2023. gadā saglabājās gandrīz nemainīga, proti, 21,5 procentpunkti (2022. gadā: 21,4 procentpunkti), pārtraucot iepriekšējo divu gadu pozitīvo tendenci. Lai gan atšķirība samazinājās 15 dalībvalstīs, tajā skaitā tika panākti būtiski uzlabojumi Igaunijā (–6,0 procentpunkti) un Maltā (–4,3 procentpunkti), citās dalībvalstīs tā ievērojami palielinājās, piemēram, Luksemburgā (+15,2 procentpunkti) un Bulgārijā (+10,0 procentpunkti). Par vismazākajām atšķirībām tika ziņots Spānijā (13,8 procentpunkti), Portugālē (14,0 procentpunkti) un Itālijā (15,9 procentpunkti), kas daļēji skaidrojams ar salīdzinoši zemāku vispārējo nodarbinātības līmeni, kā arī Slovēnijā (17,3 procentpunkti) – visām šīm valstīm tika piešķirts vērtējums “labākais sniegums”. Gluži pretēji, “kritiska situācija” tika novērota Lietuvā, Beļģijā, Polijā un Īrijā, kur šī atšķirība pārsniedza 30 procentpunktus, kā arī Horvātijā un Bulgārijā, kur šī atšķirība tuvojās 40 procentpunktiem. Personu ar invaliditāti vidū vērojams arī liels ekonomiskās neaktivitātes īpatsvars – 2022. gadā 20 dalībvalstīs vairāk nekā 40 % darbspējas vecuma

¹⁶⁶ Sk.: Eiropas Komisija, [“2023. gada ziņojums par dzimumu līdztiesību ES”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojā, 2023.

iedzīvotāju ar invaliditāti (15–64 gadi) bija ekonomiski neaktīvi, un šis rādītājs pārsniedza 60 % Bulgārijā, Grieķijā, Rumānijā, Ungārijā, Horvātijā un Polijā¹⁶⁷. Iespējams, ka šo augsto neaktivitātes rādītāju pamatā vēl aizvien ir piemērotu darba tirgus iekļaušanas un noturēšanas pasākumu trūkums attiecībā uz personām ar invaliditāti, atbilstošu prasmju trūkums un darba devēju vispārējas izpratnes trūkums par juridiskajām saistībām un politikas atbalsta pasākumiem.

2.2.16. attēls. Personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība joprojām ir liela, un starp dalībvalstīm pastāv izteikta atšķirīga tendence

Personu ar invaliditāti un personu bez invaliditātes (vecumā no 20 līdz 64 gadiem) nodarbinātības atšķirība, līmenis 2023. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (% , sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz HR. Aplēsta vērtība attiecībā uz DE. Zema uzticamība attiecībā uz PL. Trūkst iedalījuma kategorijās attiecībā uz DK.

Avots: Eurostat [[tepsr_sp200](#)], EU-SILC.

Trešo valstu valstspiederīgo integrācija darba tirgū turpināja uzlaboties, taču joprojām pastāv būtiska neatbilstība starp viņu kvalifikācijas līmeņiem un nodarbinātības statusu. Trešo valstu valstspiederīgo nodarbinātības līmenis 2023. gadā sasniedza 63 %, un tas ir krietni zem ES dzimušo personu nodarbinātības līmeņa, un nav pazīmju, ka šī atšķirība varētu mazināties. Pēc Covid-19 pandēmijas trešo valstu valstspiederīgie veidoja vairāk nekā

¹⁶⁷ Eurostat, [[lfsa_argaedd1](#)].

divas trešdaļas (70 %) no ES darbaspēka pieauguma 2022. gadā¹⁶⁸, tomēr viņi joprojām saskaras ar augstu bezdarba līmeni (12,2 % 2023. gadā salīdzinājumā ar 5,4 % ES valstu valstspiederīgo vidū) un augstu pārkvalificētības īpatsvaru (39,4 % pret 20,8 %)¹⁶⁹. Īpaši neaizsargātā situācijā bija ārpus ES dzimušās sievietes – dzimumu nodarbinātības atšķirība sasniedza 24 procentpunktus, un 44 % šo sieviešu bija daudz augstāka kvalifikācija, nekā attiecīgajam darbam nepieciešams¹⁷⁰. Visās grupās bija vērojama vispārēja virzība laika gaitā panākt stabilāku nodarbinātību, tomēr trešo valstu valstspiederīgie biežāk tika nodarbināti ar terminētiem līgumiem nekā ES dzimušie (tie ietver gan attiecīgās dalībvalsts valstspiederīgos, gan citu ES dalībvalstu pilsoņus, kas uz to pārcēlušies). 2024. gadā ES turpināja īstenot savu Rīcības plānu par integrāciju un iekļaušanu 2021.–2027. gadam, kas nodrošina kopēju politikas satvaru, kurā sniegt atbalstu dalībvalstīm nacionālās migrantu integrācijas politikas izstrādē¹⁷¹.

Nodarbinātības līmenis Ukrainas pagaidu aizsardzības saņēmēju vidū lielākajā daļā dalībvalstu ir palielinājies, un tas liecina par ātrāku integrāciju darba tirgū salīdzinājumā ar citām bēgļu grupām¹⁷². Līdz 2024. gada maijam aptuveni 4,3 miljoniem cilvēku ES bija pagaidu aizsardzības statuss, un 2,5 miljoni šo cilvēku bija vecumā no 18 līdz 64 gadiem. Tiek uzskatīts, ka ukraiņiem ir augstas integrācijas izredzes, ņemot vērā viņu salīdzinoši augsto izglītības līmeni, izveidotos sociālos tīklus un tūlītēju piekļuvi nodarbinātībai. 2023. gada 3. ceturksnī vairāk nekā 40 % darbaspējas vecuma cilvēku (18–64 gadi), kuriem ir piešķirta pagaidu aizsardzība, bija nodarbināti, taču dažādās valstīs to nodarbinātības līmenis izteikti atšķīrās – no aptuveni divām trešdaļām (66 %) Lietuvā līdz mazāk nekā 20 % Beļģijā un Horvātijā. Ukraiņi, kuriem ir piešķirta pagaidu aizsardzība un kuri ir ekonomiski neaktīvi, bieži norāda uz aprūpes pienākumiem, savukārt bezdarbnieki par galveno šķērslī uzskata valodu. Tomēr, kā liecina dažādas aplēses, no Ukrainas pārvietotās personas ievērojami veicina ES darbaspēka pieaugumu¹⁷³. Lai gan daudzi ir jauni un augsti izglītoti, darba iespējas, kas atbilst viņu kvalifikācijai, joprojām ir ierobežotas¹⁷⁴.

Pilāra 3. izcēlums. Šķēršļu novēršana dalībai ES darba tirgū

Ņemot vērā pastāvīgo darbaspēka trūkumu un sabiedrības novecošanu, ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju aktivizēšana ir liels izaicinājums, kas prasa politisku rīcību. Liels ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju īpatsvars var ierobežot ekonomikas izaugsmi, jo tas saasina pašreizējo darbaspēka un prasmju trūkumu un tādējādi bremzē produktivitāti un konkurētspēju. Ņemot vērā sabiedrības novecošanu, šī situācija arī apdraud sociālās aizsardzības sistēmu fiskālo ilgtspēju un pietiekamību. Neraugoties uz ES nodarbinātības līmeņa uzlabošanos, ekonomiski neaktīvie iedzīvotāji (cilvēki, kas nav nedz nodarbināti, nedz bezdarbnieki), joprojām veido 20 % no pašreizējiem ES iedzīvotājiem vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem, ar ievērojamām atšķirībām starp dalībvalstīm. Tajā pašā laikā tiek

¹⁶⁸ Sk. Eiropas Komisija, “Employment and Social Developments in Europe 2024”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁶⁹ Eiropas Komisija, “[EMN study 2023: Annual Report on Migration and Asylum](#)”, 2023.

¹⁷⁰ ESAO/Eiropas Komisija, “[Indicators of Immigrant Integration 2023: Settling In](#)”, OECD Publishing, Parīze, 2023.

¹⁷¹ Sk. Eiropas Komisijas [Rīcības plānu par integrāciju un iekļaušanu 2021.–2027. gadam](#).

¹⁷² Eiropas Migrācijas tīkls (EMN), “Labour market integration of beneficiaries of temporary protection from Ukraine: Joint EMN-OECD inform”, 2024.

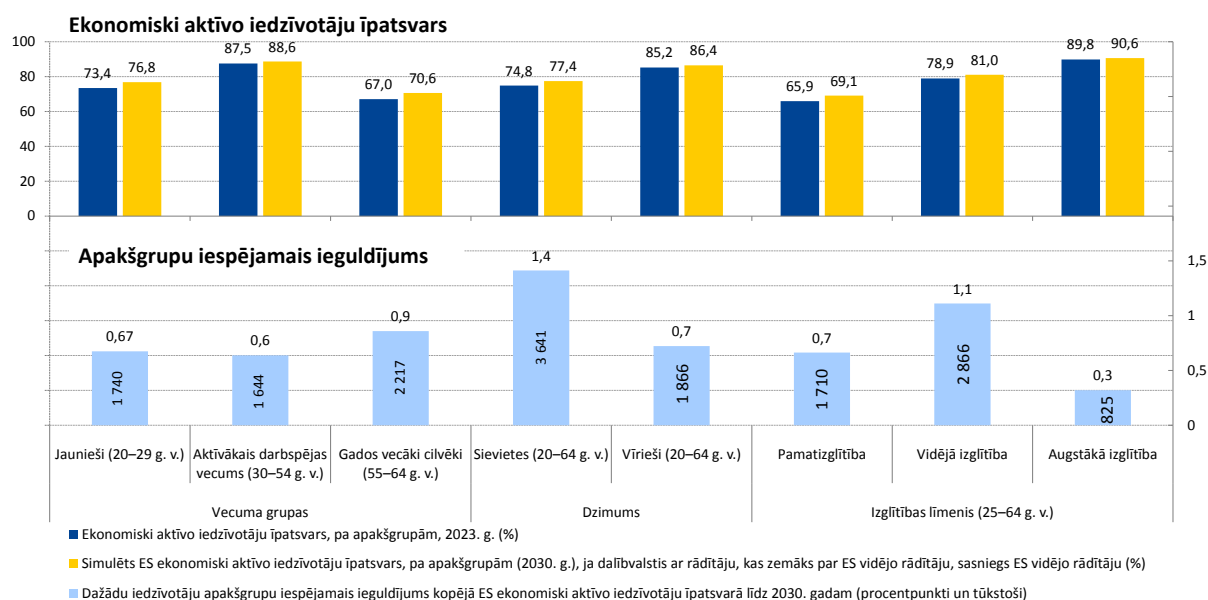
¹⁷³ Sīkāku analīzi par to cilvēku darba tirgus rezultātiem, kuri bēg no kara Ukrainā uz ES, sk. Eiropas Komisijas publikācijā “Labour market and wage developments in Europe 2024”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁷⁴ Ziņojums “PES Network Annual Report 2023”, *European Network of Public Employment Services (PES)*.

prognozēts, ka darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits nākamajās desmitgadēs ES samazināsies. Paredzams, ka līdz 2045. gadam tajā būs nodarbināti 16 cilvēki uz katrim desmit cilvēkiem, kas vecāki par 65 gadiem un kas ir ekonomiski neaktīvi, bet līdz 2070. gadam – tikai 14, salīdzinot ar 22 nodarbinātajiem 2022. gadā¹⁷⁵. Šī prognozētā pieaugošā nelīdzsvarotība prasa politiskus risinājumus. Aplēses liecina, ka, lai līdz 2030. gadam sasniegtu 78 % nodarbinātības mērķi, ES būs svarīgi palielināt dalību darba tirgū. Spēcīgāka aktivizācija un integrācija darba tirgū ir būtiska, lai panāktu progresu attiecībā uz Eiropas sociālo tiesību pīlāra 4. principu (aktīvs atbalsts nodarbinātībai). Ņemot to vērā, Komisija ir ieviesusi virkni iniciatīvu, lai mazinātu ekonomiski neaktīvo cilvēku lielo īpatsvaru, piemēram, ar pastiprināto Garantiju jauniešiem, Darba un privātās dzīves līdzsvara direktīvu un pavisam nesen pieņemto rīcības plānu par darbaspēka un prasmju trūkumu (sk. arī pīlāram veltīto izcēlumu 2.1. iedaļā), kurā izklāstītas jaunas darbības ES, dalībvalstīm un sociālajiem partneriem, lai cita starpā atbalstītu nepietiekami pārstāvēto grupu aktivizēšanu¹⁷⁶.

ES darba tirgū varētu ienākt ievērojams skaits cilvēku, ja tiktu sniegts mērķtiecīgs un īpaši pielāgots atbalsts lielākajām nepietiekami pārstāvētajām grupām

Dažādu iedzīvotāju grupu iespējamais ieguldījums kopējā ES darbaspēkā līdz 2030. gadam

Piezīme. Simulācija par 2030. gada ES iedzīvotāju dalību darba tirgū, ja dalībvalstis, kurās konkrētu iedzīvotāju apakšgrupu dalība darba tirgū ir mazāka par ES vidējo rādītāju, sasniegtu ES vidējo rādītāju attiecīgajai apakšgrupai, bet pārējās apakšgrupās dalība darba tirgū saglabātos nemainīga. Šajā aprēķinā nav ņemta vērā pārklāšanās un iespējama dubulta uzskaitē starp grupām, un to nevajadzētu jaukt ar prognozi.

Avots: EMPL ĢD aprēķini, kuru pamatā ir Eurostat dati un EUROPOP2023 prognozes.

Neraugoties uz uzlabojumiem, vairākas iedzīvotāju grupas joprojām ir ļoti nepietiekami pārstāvētas ES darba tirgū. Tie ietver sievietes, vecāka gadagājuma cilvēkus, mazkvalificētus un vidēji kvalificētus cilvēkus, personas ar invaliditāti un cilvēkus ar migrantu vai minoritāšu izcelsmi. No tiem sievietes, cilvēki ar vidējo izglītību un vecāka gadagājuma cilvēki kopumā ir lielākās ekonomiski neaktīvās grupas ES, ko, iespējams,

¹⁷⁵ Eiropas Komisija, “2024 Ageing Report”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁷⁶ Eiropas Komisija, paziņojums “Darbaspēka un prasmju trūkums ES: Rīcības plāns”. COM(2024) 131 final.

varētu iesaistīt nodarbinātībā, izmantojot atbilstošus aktivizācijas pasākumus¹⁷⁷. Komisijas aplēses liecina, ka tad, ja dalībvalstis, kurās iepriekš minēto iedzīvotāju apakšgrupu dalība darba tirgū ir mazāka par ES vidējo rādītāju, līdz 2030. gadam palielinātu dalību līdz ES vidējam rādītājam attiecīgajai apakšgrupai, darba tirgū būtu attiecīgi papildu 3,6 miljoni sieviešu, 2,9 miljoni cilvēku ar vidējo izglītību un 2,2 miljoni gados vecāku darba ņēmēju (neņemot vērā pārklāšanos un iespējamo dubulto uzskaiti starp grupām) – sk. attēlu¹⁷⁸. Šajā nolūkā šķēršļus sieviešu dalībai darba tirgū palīdz mazināt taisnīgāka neapmaksāta darba mājāsaimniecībā un aprūpes pienākumu sadale, kā arī uzlabota piekļuve pirmsskolas izglītībai un aprūpei, tās pieejamība cenas ziņā un kvalitāte. Līdztekus aprūpes pienākumiem, ar darbu saistītiem faktoriem un institucionāliem šķēršļiem, piemēram, sociālā nodrošinājuma un pensiju regulējumam, vecāka gadagājuma cilvēkiem slimība vai invaliditāte ir galvenais iemesls, kas liek palikt ārpus darba tirgus, – tas jānovērš, lai nodrošinātu lielāku dalību darba tirgū. Cilvēki ar vidējo vai zemāku izglītību bieži saskaras ar grūtībām piekļūt darba tirgum, tāpēc ir vajadzīga atbilstoša prasmju apguves politika, kā arī mērķtiecīgs un individualizēts atbalsts. Cilvēki ar migrantu vai minoritāšu izcelsmi var gūt ievērojamu labumu no mērķorientētiem pasākumiem, ko īsteno, lai novērstu prasmju neatbilstību, uzlabotu valodu zināšanas, apkarotu diskrimināciju un šie cilvēki saņemtu pielāgotus un integrētus atbalsta pakalpojumus. Uzlabojot piekļuvi kvalitatīvām nodarbinātības iespējām, vienlaikus nodrošinot ar invaliditāti saistītas tiesības, var mazināt faktorus, kas potenciāli attur personas ar invaliditāti no iesaistīšanās darba tirgū.

Pēdējos gados vairākas dalībvalstis ir veikušas īpašus pasākumus, lai likvidētu šķēršļus nepietiekami pārstāvēto grupu dalībai darba tirgū. 2023. gada septembrī **Horvātija** saskaņā ar savu ANP pieņēma modeli pirmsskolas izglītības un aprūpes mehānismu darbības izmaksu līdzfinansēšanai pašvaldībām ar zemākām finansiālajām spējām, lai nodrošinātu investīciju ilgtspēju saistībā ar esošo pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu telpu renovāciju vai jaunu iestāžu ēku būvniecību. Tādējādi vietējās un reģionālās pašvaldības var palielināt pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu pieejamību un uzlabot to ilgtspēju un pieejamību cenas ziņā. **Īrijā** no 2024. gada marta aprūpētājiem ir tiesības pieprasīt elastīgu darbu, arī samazinātu darba laiku un ilgākas darba stundas, bet mazāk darba dienu. Saskaņā ar Nodarbinātības programmu 2024.–2029. gadam **Igaunijā** cilvēkiem pensionēšanās vecumā cita starpā ir pieejama apmācība un atbalsts kvalifikācijas iegūšanai. **Maltā** Nacionālā mūžizglītības stratēģija 2023.–2030. gadam jo īpaši ir vērsta uz mazprasmīgiem un mazkvalificētiem pieaugušajiem, lai novērstu pamatprasmju nepietiekamību un deficītu. **Austrijā** programmas “Intensivprogramm Arbeitsmarktintegration” mērķis ir veicināt migrantu izcelsmes cilvēku ātru integrāciju, izmantojot vācu valodas kursus, kvalifikāciju atzīšanu un karjeras orientāciju 2024. un 2025. gadā. **Vācijā** 2023. gadā palielināja no darba gūto ienākumu maksimālo robežu personām ar invaliditāti, kuras saņem samazinātas pelnītspējas pensiju.

2.2.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi

Dalībvalstis veic pasākumus, lai palielinātu dalību pirmsskolas izglītībā un aprūpē, galveno uzmanību pievēršot pieejamībai cenas ziņā un kapacitātes palielināšanai. **Lietuvā** no 2024. gada septembra visiem 3 gadus veciem bērniem un no 2025. gada

¹⁷⁷ 32 miljoni sieviešu (25,2 %), 20 miljoni vecāka gadagājuma cilvēku (33 %) un 25 miljoni cilvēku ar vidējo izglītību (21,1 %) 2023. gadā nebija daļa no ES darba tirgus.

¹⁷⁸ Tā kā šīs apakšgrupas pārklājas, skaitļi par papildu darbaspējīgo iedzīvotāju skaitu šajās apakšgrupās nav summējami.

septembra visiem 2 gadus veciem bērniem būs tiesības piekļūt pirmsskolas izglītībai un aprūpei. Pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu paplašināšana visā ES turpinās ar ES fondu atbalstu. **Horvātijā** ANP ir iekļauti 343 projekti ar kopējo budžetu 214 miljoni EUR, kas nodrošinās vismaz 22 500 papildu vietu, lai līdz 2026. gadam palielinātu dalības īpatsvaru līdz 90 %. Saskaņā ar 2022.–2029. gada programmu “Aktīvs mazbērns” un ar ES fondu (ESF+ un ANM) atbalstu **Polijā** izveidos vairāk nekā 100 000 jaunu bērnu aprūpes vietu, galvenokārt nepietiekami apkalpotās teritorijās, un tās mērķis ir izveidot ilgtspējīgu finansēšanas modeli. Ar ANM atbalstu valstī tiek pieņemti arī jauni kvalitātes standarti pakalpojumu sniedzējiem, un ar ESF+ palīdzību paredzēts apmācīt 9000 bērnu aprūpes darbinieku un 2500 vadības darbinieku, kā arī 1400 pašvaldību pārstāvju, vienlaikus piešķirot bērnu aprūpes darbiniekiem valsts ierēdņa statusu. **Rumānijā** ar ANM atbalstu tiek izstrādāta plaša mēroga tālākizglītības programma pirmsskolas izglītības un aprūpes darbiniekiem, lai atbalstītu jaunas mācību programmas īstenošanu un kvalitātes uzraudzību, un tiek būvētas un atjaunotas pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu ēkas, lai novērstu kapacitātes trūkumu, jo īpaši nepietiekami apkalpotās teritorijās. **Slovākijā** pašlaik izstrādā iekļaujošas izglītības atbalsta sistēmu, izmantojot tālākizglītības programmas mācībspēkiem un speciālistiem, arī pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā. **Itālijā** ir palielinājusi piemaksu *bonus asilo nido*. Šī bērnodrāza maksas piemaksa ir palielināta līdz 3600 EUR attiecībā uz bērniem, kas dzimuši 2024. gada 1. janvārī vai vēlāk, kuru ģimenēm līdzvērtīgas ekonomiskās situācijas rādītājs (*ISEE*) ir līdz 40 000 EUR un kurās jau aug bērns, kas ir jaunāks par 10 gadiem. **Bulgārijā** ir publicējusi 2024. gada rīcības plānu pirmsskolas attīstības veicināšanai, lai izstrādātu holistisku politikas pieeju, tajā skaitā īpašu uzmanību pievēršot pirmsskolas izglītībai un aprūpei. **Kiprā** saskaņā ar tās ANP iekļauto reformu pakāpeniski samazina obligāto pirmsskolas izglītības un aprūpes vecumu no 4 gadiem un 8 mēnešiem līdz 4 gadiem; līdz 2024.–2025. mācību gadam tas tiks samazināts par 2 mēnešiem un līdz 2025.–2026. gadam – vēl par vienu mēnesi.

Ir veiktas būtiskas reformas un investīcijas, lai uzlabotu pamatprasmes, arī visaptveroša mācību programmu pārskatīšana, tomēr visā ES ir vajadzīgi turpmāki centieni, lai apturētu lejupslīdes tendences. **Kiprā** ir īstenojusi desmit gadus ilgu izglītības un apmācības reformu, kas ietver mācību programmu pārskatīšanu (iekļauta tās ANP), pāreju uz izglītojamo formatīvu vērtējumu, pārvaldības sistēmu, kas vērsta uz skolēnu neiesaistīšanās un izglītības priekšlaicīgas pamešanas novēršanu, kā arī visas dienas izglītību pamatizglītības otrajā posmā. **Spānijā** 2024. gada septembrī nāca klajā ar matemātikas un lasītā teksta izpratnes stiprināšanas plānu, kas vairāk nekā pieciem miljoniem skolēnu valsts finansētās skolās nodrošina lielāku skolotāju atbalstu, papildu resursus skolām un ārpusskolas nodarbības. Turklāt saskaņā ar ANP Spānijas orientācijas, progresa un izglītības bagātināšanas programmas (*PROA+*) mērķis ir uzlabot sekmes tiem skolēniem vismaz 2700 skolās, kuri saskaras ar lielākajām grūtībām, un finansējums tās īstenošanai tika piešķirts līdz 2024. gadam. Laikposmā no 2025. līdz 2028. gadam ESF+ katru gadu palīdzēs mobilizēt papildu finansējumu 105 miljonu EUR apmērā. **Lietuvā** 2023. un 2024. gadā divos posmos tika īstenota jauna, kompetenču pieejā balstīta mācību programma, bet tās ietekme vēl nav redzama. Sākot no 2025. gada, **Rumānijas** Izglītības ministrija izstrādā intervences mehānismu funkcionālajai rakstpratībai pirmsuniversitātes izglītībā, lai novērstu satraucoši zemo pamatprasmju līmeni Rumānijas pamatskolu un vidusskolu skolēnu vidū.

Vairākas dalībvalstis, reaģējot uz pamatprasmju samazināšanos, arī stiprina skolotāja profesiju. **Polijā** ar 2024. gada februārī pieņemto jauno tiesību aktu no 2024. gada janvāra pedagogu algas tika palielinātas par 30 %, bet jaunajiem skolotājiem – par 33 %. **Rumānijā** tika ieviesti jauni likumdošanas pasākumi, lai skolotāju algas pielīdzinātu valsts vidējai bruto algai, paredzot algu palielinājumu vidēji par 25 % 2023. gadā un turpmāku palielinājumu

2024. gada sākumā. **Slovākijā** skolotāju atalgojums 2023. gadā tika palielināts divas reizes: par 10 % janvārī un vēl par 12 % septembrī. **Igaunijā** 2023. gadā palielināja skolotāju algas par 23,9 %, lai risinātu augstās inflācijas problēmu, un valdība ir izklāstījusi plānus līdz 2027. gadam palielināt skolotāju algas līdz 120 % no vidējās algas. 2023. gada decembrī **Ungārijā** ieviesa ievērojamu algu palielinājumu skolotājiem, ko līdzfinansē ESF+ un kas arī iekļauts valsts ANP, kā daļu no programmas, kuras mērķis ir uzlabot skolotāja profesijas pievilcību. Kā pirmais solis 2024. gada janvārī tika ieviests vidējais palielinājums par 32 %. Valdība apņēmas līdz 2025. gadam palielināt skolotāju algas līdz 80 % no citu augstāko izglītību ieguvušo speciālistu algām un saglabāt šo līmeni vismaz līdz 2030. gadam. **Čehijā** ir sasniegusi svarīgus atskaites punktus skolotāju sākotnējās izglītības reformā, 2023. gadā publicējot jaunu absolventu kompetenču sistēmu, ko 2024. gadā paredzēts iekļaut skolotāju sagatavošanas programmu akreditācijā, un valsts ir pastiprinājusi skolotāju apmācības praktisko ievirzi. 2023./2024. akadēmiskajā gadā pēc gandrīz divdesmit gadus ilgas gatavošanās **Beļģijas** franču valodas kopienā tika sākta jaunu skolotāju sākotnējās apmācības programmu īstenošana. Šī reforma pagarina apmācības periodu no 3 līdz 4 gadiem ("mastérisation") un ievieš pārbaudi, lai nostiprinātu topošo skolotāju franču valodas zināšanas.

Ar ievērojamu ES fondu atbalstu tiek īstenotas iniciatīvas, kuru mērķis ir novērst izglītības priekšlaicīgu pamešanu un izglītības nevienlīdzību. Bulgārijā ESF+ līdzfinansētais projekts "Mūsu panākumi" (2023.–2027. g.) ir vērsts uz vairāk nekā 96 000 skolēnu no neaizsargātām grupām, kuri saskaras ar mācīšanās grūtībām un vājām sekmēm un kuri saņems papildu apmācību bulgāru valodā, matemātikā un citos priekšmetos. Šis projekts arī nodrošinās apmācību vairāk nekā 4500 pedagogu. **Rumānijā** ar ANM un ESF+ atbalstu sekmīgi tiek īstenota valsts programma izglītības priekšlaicīgas pamešanas samazināšanai. Saskaņā ar šo programmu, izmantojot agrīnās brīdināšanas mehānismu, vispirms tiek apzinātas vismaz 2500 skolas, kurās pastāv lielāks izglītības priekšlaicīgas pamešanas risks, un pēc tam atbalsttiesīgās skolas saņem dotācijas, lai īstenotu plānus ar pasākumiem, kas pielāgoti to konkrētajām vajadzībām. **Vācijā** 2024./2025. mācību gadā sāk īstenot jauno 10 gadu federālo programmu "Startchancen", kas paredzēta līdz 4000 skolām (aptuveni 10 % no visām Vācijas skolām) un kas paredz sniegt atbalstu izglītībā visiem bērniem un jauniešiem neatkarīgi no viņu vecāku sociālā stāvokļa. Federālā valdība šajā programmā katru gadu investēs 1 miljardu EUR (un tādu pašu summu investēs Vācijas federālās zemes). Ar ANM atbalstu **Beļģijas** franču valodas kopiena 2024. gadā pieņēma visaptverošu rīcības plānu izglītības priekšlaicīgas pamešanas un skolas neapmeklēšanas apkarošanai, arī ar individuālu konsultāciju palīdzību skolēniem, kuri bieži bez pienācīga pamatojuma kavē skolu, iesaistot viņu ģimenes un pedagoģiskās intervences grupu, kā arī izmantojot IT sistēmu skolas kavējumu uzraudzībai.

Dalībvalstis veic pirmos pasākumus, lai integrētu mākslīgo intelektu (MI) izglītībā un apmācībā, reaģējot uz tā pieaugošo nozīmi diskusijās par valsts politiku. Lai gan neviena valsts vēl nav pieņēmusi ar to saistītu valsts stratēģiju, vairākas dalībvalstis ir uzsākušas iniciatīvas, kas vērstas uz MI integrēšanu dažādos izglītības aspektos. **Zviedrijā** no 2024.–2025. gada mākslīgais intelekts kļūs par jaunu mācību priekšmetu vidējās izglītības posmā un pašvaldības pieaugušo izglītībā izglītojamajiem dabaszinātņu un tehnoloģiju jomā, kā arī par iespējamu papildu mācību priekšmetu citu novirzienu izglītojamajiem. **Beļģijas** flāmu valodas kopienā zināšanu centrs *Digisprong* kopš 2023. gada ir sniedzis vadlīnijas un papildu apmācību, lai atbalstītu digitalizāciju obligātajā izglītībā. **Horvātijas** stratēģija "Digitālā Horvātija 2023" ir vērsta uz MI un digitālo kompetenču attīstīšanu un ietver digitālo pārkārtošanos kā atbalstu izglītības un pētniecības sistēmas attīstībai. **Vācijā** *Deutsches Schulportal* piedāvā platformu, lai palīdzētu lietotājiem iepazīties ar MI. **Luksemburgā** kopš

2021. gada Luksemburgas Universitātes Datošanas tiesību un mašīnu ētikas (CLAiM) pētniecības grupai ir uzdots pētīt MI ētikas un zinātnisko dimensiju, un nākotnē tiek plānots izveidot digitālās ētikas centru. **Polijā** vairākas universitātes ir noteikušas iekšējas vadlīnijas un standartus, lai reglamentētu MI izmantošanu studentu vidū. **Grieķijā** plāno semināru 800 skolotājiem, ko papildinās vadlīnijas skolotājiem. **Austrija** izmēģinājuma projekta ietvaros aprīkos 100 skolas ar MI programmatūru un sagatavos digitālu mācību materiālus. **Nīderlandē** kopā ar skolām, uzņēmumiem un zinātniekiem tiks izstrādāti projekti, lai gūtu zināšanas par MI izglītībā, un finansējumu daļēji nodrošinās ANM. **Rumānijā** ANM piešķir līdzekļus, lai atbalstītu universitāšu studentu daļību padziļinātu digitālo prasmju apmācības programmās, investējot viedajās laboratorijās, kas nodrošina studentu digitālo un tehnoloģisko pratību, kas vajadzīga darba tirgū, vai apmācot ierēdņus padziļinātu digitālo prasmju apgūšanā.

Daudzu dalībvalstu politikas darba kārtības prioritāte ir profesionālās izglītības un apmācības (PIA) sistēmu modernizācija un pievilcības uzlabošana. **Igaunija** ir sākusi reformu, lai palielinātu PIA sistēmas pievilcību, tajā skaitā izstrādājot tādas jaunas mācību programmas, kurās par prioritāru noteikta kompetenču apguve, un PIA ciešāku integrāciju ar citiem izglītības veidiem (veidojot saiknes starp formālo izglītību un neformālo izglītību, kā arī sasaistot vispārējo, profesionālo un lietišķo augstāko izglītību). 2023. gadā, iesaistot ieinteresētās personas, tika uzsākti jauni pakalpojumi, piemēram, karjeras konsultēšanas un elastīga studiju kārtība, lai noturētu studentus un samazinātu izglītības priekšlaicīgas pamešanas rādītājus. **Grieķijā** 2024. gada janvārī ieviesa jaunus tiesību aktus, lai paplašinātu sadarbību tās PIA sistēmā un radītu sinerģiju starp dažādiem nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras (NKI) līmeņiem. Ar ANM atbalstu iestādes turpina ieviest profesionālās izglītības un apmācības (PIA) kvalitātes kontroles sistēmu, lai novērtētu tās rezultātus un uzlabotu tās atbilstību darba tirgus prasībām. **Spānijā**, veicot vairākas regulatīvās izmaiņas no 2023. gada vidus līdz 2024. gadam, ir uzlabojusi PIA pārvaldības elastību, iekļāvusi digitālās prasmes, reglamentētus mācību programmas organizatoriskos aspektus pamata, vidēja līmeņa un augsta līmeņa apmācības cikliem, kā arī profesionālās izglītības sistēmas komponentus, piemēram, Valsts profesionālo kvalifikāciju kataloga un reģistru izstrādi, atjauninājusi un saskaņojusi Arodmācību ģenerālpadomes darbības noteikumus un noteikusi augstāka līmeņa profesionālās izglītības kvalifikācijas un saistītās minimālās mācīšanas prasības. Kopš 2024. gada jūnija **Kipra** ar ANM atbalstu atjaunina savas PIA mācību programmas, lai samazinātu prasmju neatbilstību darba tirgum. **Vācijā** 2023. gada jūlijā grozīja Izglītības un apmācības likumu, ieviešot subsidētas stažēšanās iespējas karjeras orientācijas ietvaros, mobilitātes dotācijas, iekļaujošāku profesionālās izglītības sākuma kvalifikāciju personām ar invaliditāti, vienlaikus paplašinot valsts finansētas arodmācību iespējas, jo īpaši jomās ar ierobežotām iespējām.

Dažas valstis arī veic ievērojamas investīcijas savās PIA sistēmās. Saskaņā ar savu ANP **Kipra** modernizē PIA infrastruktūru, izmantojot tādas iniciatīvas kā jaunas tehniskās izglītības skolas būvniecība Limasolā, ko plānots pabeigt līdz 2026. gada jūnijam, un 20 laboratoriju modernizācija, lai novērstu prasmju neatbilstību darba tirgum. **Zviedrijā** 2024. gada budžetā reģionālajai pieaugušo profesionālajai izglītībai un apmācībai papildus paredzēti 1,36 miljardi SEK (15,2 miljardi EUR) pieaugušo reģionālajai profesionālajai izglītībai, ar aptuveni 16 500 papildu pilna gada mācību vietu pieaugušo profesionālajā izglītībā un aptuveni 3000 vietu augstākajā profesionālajā izglītībā. Turklāt Zviedrijas ANP atbalsta vēl 16 900 pilna gada mācību vietu reģionālajā pieaugušo profesionālajā izglītībā un 14 900 vietu augstākās profesionālās izglītības iestādēs. Īstenojot savu ANP, **Polijā** strādā, lai izveidotu nozaru prasmju centrus saskaņā ar profesionālās izcilības centru pamatprincipiem, nolūkā nodrošināt vairāku grupu (piemēram, pieaugušo, studentu, jauniešu, profesionālās

izglītības skolotāju un darbinieku) vajadzības. Galvenie partneri šajos centienos cita starpā būs profesionālās izglītības iestādes, augstākās izglītības iestādes, uzņēmumi un darba devēju organizācijas, vietējās pašvaldības, kā arī pētniecības un izstrādes centri. **Spānija**, izmantojot ESF+ atbalstu un īstenojot savu ANP, investē arodmācību digitālajā un zaļajā pārveidē, galveno uzmanību pievēršot skolotāju apmācībai, modernizētām klasēm, kurās simulē ar tehnoloģijām saistītas darbavietas, kā arī 50 izcilības centru tīklam pētniecības un inovācijas veicināšanai. Saskaņā ar savu ANP **Portugāles** mērķis ir īstenot reformu, kuras mērķis ir stiprināt vispārējo politikas koordināciju izglītības un apmācības jomā, atjaunināt Nacionālo kvalifikāciju katalogu, lai tajā iekļautu jaunas prasmes un profesijas, veicināt mērķorientētas pieaugušo rakstpratības programmas mazprasmīgām personām un novērst sociālekonomisko nevienlīdzību, veicot PIA tīkla pārdali. Šo reformu papildina apjomīgas investīcijas 365 specializēto tehnoloģiju centru izveidē un atjaunošanā skolās un profesionālās izglītības iestādēs, kā arī investīcijas 111 publiskos arodmācību centros, būvējot jaunus vai atjaunojot esošos centrus un iegādājoties progresīvu tehnoloģisko aprīkojumu tādās jomās kā digitalizācija, atjaunīgā enerģija un iniciatīva “Rūpniecība 4.0”.

Vairākās dalībvalstīs tiek veicinātas darba vidē balstītas mācības un mācekļība. **Bulgārija** 2024. gada martā saskaņā ar savu ANP grozīja PIA tiesisko regulējumu, lai paplašinātu sadarbību ar darba devējiem, jo īpaši izmantojot darba vidē balstītas mācības un duālo PIA. 2023. gada jūlijā **Francija** pieņēma jaunu likumu, lai veicinātu mācekļu starptautisko mobilitāti, izmantojot programmu “*Erasmus* mācekļiem”. 2023. gada maijā **Vācijas** Sākotnējās un tālākizglītības un apmācības alianse iepazīstināja ar savām prioritātēm 2023.–2026. gadam, kas cita starpā ietvēra federālās valdības, federālo zemju, rūpniecības un arodbiedrību nodrošinātās duālās apmācības stiprināšanu. 2023. gada decembrī **Igaunija** pagarināja PIA un augstākās izglītības attīstības programmu *PRÕM+* līdz 2027. gadam, lai saskaņotu PIA ar sabiedrības vajadzībām. Programmas ietvaros, pamatojoties uz darba devēju vajadzībām un gatavību, tiks izveidotas jaunas mācību vietas valsts prioritārajās nozarēs un nozarēs, kur vērojama ekonomikas izaugsme, un vismaz 30 % no tām tiks piešķirtas jauniešiem līdz 26 gadu vecumam bez profesionālās kvalifikācijas. **Grieķija** plāno līdz 2024. gada beigām atjaunot valsts nodarbinātības dienesta (*DYPA EPAS*) mācekļības arodskolas kā neatņemamu daļu valdības PIA un jauniešu nodarbinātības stratēģijā, ko līdzfinansē ESF+ un kas ir daļa no valsts ANP.

Dalībvalstis turpina atbalstīt augstākās izglītības modernizāciju, veicot pārvaldības reformas un pasākumus internacionalizācijas veicināšanai. Saskaņā ar savu ANP **Rumānija** ir piešķīrusi digitalizācijas dotācijas aptuveni 70 % tās universitāšu (61 iestādei), lai uzlabotu digitālo ekosistēmu, un vismaz 100 000 skolotāju piedalīsies apmācībā digitālās pedagoģijas prasmju uzlabošanai. Ar ESF+ atbalstu valsts 2024. gada septembrī sāka arī programmu “Pirmais students ģimenē”, lai palielinātu nelabvēlīgā situācijā esošu un nepietiekami pārstāvētu grupu piekļuvi augstākajai izglītībai un samazinātu augstskolu pametušo skaitu. Vairākās dalībvalstīs tiek īstenotas pārvaldības reformas, kuru mērķis ir veicināt izcilību, pētniecību un internacionalizāciju. **Bulgārijā** jaunā Zinātniskās pētniecības un inovācijas likuma, kas tika pieņemts 2024. gada aprīlī ANP reformas ietvaros, mērķis ir radīt dinamisku, uz rezultātiem orientētu un rezultatīvu pētniecības un inovācijas vidi. **Beniluksa valstis** un **Baltijas valstis** no 2024. gada maija ir ieviesušas diplomu atzīšanas līgumu, kas ļauj savstarpēji atzīt augstākās izglītības kvalifikācijas. Dažas dalībvalstis arī veic pasākumus, lai uzlabotu nelabvēlīgā situācijā esošu grupu piekļuvi augstākajai izglītībai. **Lietuvā** aptuveni 1300 studiju vietu jeb aptuveni 10 % no visām valsts finansētajām vietām ir rezervētas studentiem ar neaizsargātu sociālekonomisko izcelsmi. No 2024. gada septembra studenti, kas atbilst noteiktiem kritērijiem, var pieteikties atsevišķā uzņemšanas rindā, ievērojot tās pašas akadēmiskās uzņemšanas prasības. **Portugāle** arī ievieš kvotas

ekonomiski nelabvēlīgā situācijā esošiem studentiem, vienlaikus paplašinot Portugāles diasporas piekļuvi un palielinot kvotas personām, kas studiju gaitas uzsāk pēc 23 gadu vecuma. Paredzams, ka studentu izmitināšanas kapacitāte laikposmā no 2021. līdz 2026. gadam palielināsies par 78 %, un to lielā mērā atbalsta pašreizējās investīcijas saskaņā ar ANP. **Spānija** paplašina stipendijas neaizsargātiem studentiem, un 2023.–2024. gadā finansējums sasniedza 1 miljardu EUR, nodrošinot atbalstu 300 000 studentu jeb aptuveni 25 % bakalaura un maģistra studentu publiskajās universitātēs. Stipendiju palielināšanu atbalsta arī Spānijas ANP kā daļu no plašākas universitāšu sistēmas plānošanas reformas, kuras mērķis cita starpā ir veicināt piekļuvi augstākajai izglītībai. Vienlaikus vidējais stipendijas apmērs pēdējo piecu gadu laikā ir palielinājies par 29 %. Lai uzlabotu studentu ar invaliditāti piekļuvi, **Francija** 2024. gadā ir piešķīrusi finansējumu sešām universitātēm 10 miljonu EUR apmērā, lai izstrādātu un apmainītos ar paraugpraksi iekļaujošas izglītības un piekļūstamas mācīšanas jomā.

Tiek ieviestas jaunas prognozēšanas sistēmas, lai prognozētu darba tirgū vajadzīgās prasmes. **Somija** 2023. gada decembrī uzsāka “Labā darba programmu”, kuras mērķis ir nodrošināt personāla vajadzības veselības aprūpes, sociālās labklājības un glābšanas pakalpojumu jomā, uzlabojot zināšanu bāzi un spēju paredzēt turpmākas personāla un apmācības prasības. Saskaņā ar saviem ANP **Spānija** un **Zviedrija** apzina vajadzīgās prasmes, lai apmācības un pārkvalifikācijas centienus saskaņotu ar darba tirgus prasībām, ieskaitot prasmes, kas ir būtiskas digitālās un zaļās pārkārtošanās procesiem. Spānija to paveiks, īstenojot pētniecības programmas, kas balstītas uz dažādu nozaru apsekojumiem.

Dalībvalstis ir uzsākušas pasākumus, kuru mērķis ir vēl vairāk attīstīt iedzīvotāju digitālās prasmes, lai apmierinātu digitālās pārkārtošanās prasības. **Bulgārija** 2024. gada martā saskaņā ar savu ANP grozīja PIA tiesisko regulējumu, lai ņemtu vērā mainīgās profesionālās vajadzības, arī zaļajā un digitālajā nozarē. 2024. gada jūnijā valsts izveidoja IKT moduli digitālo prasmju testēšanai un pašsertificēšanai bez formālas apmācības, un šis modulis ir darīts pieejams tās ANP ietvaros. **Portugāle** 2024. gada janvārī uzsāka profesionālās programmas “Nodarbinātība + digitalizācija 2025” otro posmu. **Ungārija** 2024. gadā uzsāka projektus digitālo prasmju apmācības izstrādei un īstenošanai kā daļu no Digitālās atjaunošanas darbības programmas Plus 2021.–2027. gadam, ko līdzfinansē ESF+. **Spānija** 2023. gada jūlijā reglamentēja procedūru digitālo kompetenču atzīšanai mācīšanās, un, īstenojot savu ANP, tā līdz 2025. gada beigām plāno apmācīt vismaz 825 000 cilvēku digitālās, ekoloģiskās un ražošanas pārveides prasmju apgūvē. **Latvija** saskaņā ar savu ANP 2023. gada jūlijā izveidoja vienotu satvaru, kura pamatā ir Eiropas satvars pilsoņu digitālai kompetencei (*DigComp*), lai novērtētu un plānotu digitālo prasmju mācīšanās rezultātus, arī neformālajā izglītībā. **Luksemburga** 2023. gada oktobrī nāca klajā ar Balto grāmatu par jauno pamatzglītības programmu, kurā kā viens no četriem galvenajiem tematiskajiem pīlāriem ir iekļautas digitālās prasmes, kas saistītas ar kiberdrošību un medijpratību. Dalībvalstis ir arī ieviesušas stratēģijas digitālo prasmju atbalstam. **Rumānijā** 2023. gada decembrī pieņemtajā Nacionālajā pieaugušo apmācības stratēģijā 2023.–2027. gadam un 2024. gada maijā pieņemtajā Nacionālajā pieaugušo mūžizglītības stratēģijā 2024.–2030. gadam ir uzsvērtā zaļo un digitālo prasmju pilnveides nozīme. **Latvija** 2023. gada augustā ANP kontekstā nāca klajā ar Digitālās veselības stratēģiju, kas aptver dažādus aspektus, piemēram, pārrobežu datu apmaiņu un digitālās prasmes. Savukārt **Īrijā** 2023. gada augustā tika publicēti Digitālās iekļaušanas ceļvedis, kura mērķis ir nodrošināt, ka ikviens var izmantot digitālās iespējas ar digitālo prasmju un rakstpratības palīdzību. **Čehija** saskaņā ar ANP ir izveidojusi publisku prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas kursu datubāzi, un līdz 2025. gada beigām vismaz 65 000 cilvēku piedalīsies digitālo prasmju pilnveides vai pārkvalifikācijas pasākumos.

Tiek īstenotas regulatīvas un investīciju iniciatīvas, lai veicinātu zaļās pārkārtošanās procesam nepieciešamās prasmes un kompetences. 2023. gada septembrī **Malta** ieviesa finansiālus stimulus, lai atbalstītu vietējos darba devējus un darba ņēmējus prasmju pilnveidē, arī zaļo kompetenču jomā. **Kipra** koncentrējas uz investīcijām zaļajā infrastruktūrā PIA skolās un kopš 2023. gada jūlija pārskata būvniecības plānus zaļās PIA skolas celtniecībai Larnakā, ko finansē Taisnīgas pārkārtošanās fonds. **Portugālē** Valsts nodarbinātības dienests un Atjaunīgo energoresursu asociācija 2023. gada jūnijā parakstīja protokolu par Enerģētikas pārkārtošanas mācību centra (CTE) izveidi. Šis centrs nodrošinās gan darba ņēmējiem, gan bezdarbniekiem apmācību enerģētikas pārkārtošanas un klimatrīcības jomā, arī saistībā ar atjaunīgā un zaļā ūdeņraža enerģiju. Aptuveni 25 000 personu apgūs zaļās prasmes ANM atbalstīto programmu ietvaros. Turklāt vairākas dalībvalstis, to vidū **Spānija** un **Čehija**, investē zaļās pārkārtošanās prasmēs savu ANP kontekstā. 2024. gada septembrī **Grieķijas** Valsts nodarbinātības dienests ar ANM atbalstu sāka jaunu programmu zaļo prasmju apguvei un uzlabošanai 50 000 darba ņēmēju.

Pieaugušo dalības mācībās palielināšana joprojām ir svarīgs politikas mērķis visās dalībvalstīs – īpaša uzmanība tiek pievērsta mazprasmīgiem darba ņēmējiem, un daudzas valstis izstrādā individuālus mācību kontus un mikrokvalifikācijas apliecinājumus. Saskaņā ar savu ANP, ko atbalsta ESF+, **Spānija** ir izveidojusi atsauču sistēmu, ko izmanto, lai novērtētu un sertificētu pamatkompetences, ko pieaugušie ieguvuši darba pieredzes, neformālās apmācības un ikdienējās mācīšanās ceļā, ar mērķi palīdzēt pieaugušajiem ar zemu pamatprasmju līmeni iesaistīties apmācībā. **Malta** 2023. gada novembrī nāca klajā ar Nacionālo mūžizglītības stratēģiju 2023.–2030. gadam, kas ir vērsta uz pašām neaizsargātākajām grupām, piedāvājot daudzveidīgas un kvalitatīvas mūžizglītības iespējas. Vairākas dalībvalstis arī izstrādā shēmas individuāliem mācību kontiem, lai pieaugušajiem dotu iespēju iesaistīties personalizētās mācību programmās. **Beļģijas** ANP ir iekļauta reforma, kuras mērķis ir no 2023. gada noteikt individuālas tiesības uz četrām mācību dienām (no 2024. gada – piecām dienām) katram darbiniekam, kas strādā pilna laika darbu. Šīs mācības pārvalda 2024. gada aprīlī izveidotajā Federālajā mācību kontu (FLA) platformā. **Slovākija** plāno ieviest jaunu finansēšanas shēmu pieaugušo izglītībai, izmantojot individuālus mācību kontus, un pievērsties mūžizglītības koordinācijai starp ministrijām, atbalstot to ar Individuālo mācību kontu elektroniskās platformas (EPIVU) izveidi, izmantojot ES līdzekļus. Arī **Latvija**, **Lietuva**, **Kipra** un **Horvātija** izstrādā individuālus mācību kontus ar ANM+ un/vai ESF+ atbalstu, paplašinot piekļuvi pieaugušo izglītībai, izmantojot personalizētas un pieejamas platformas. Turklāt, lai veicinātu mūžizglītību, dalībvalstis attīsta mikrokvalifikācijas apliecinājumu sistēmas. **Igaunija** 2023. gadā grozīja Pieaugušo izglītības likumu, lai mikrokvalifikācijas sistēmu attiecinātu arī uz profesionālo izglītību un pieaugušo apmācību, ieviešot mikrokvalifikācijas definīcijas, programmu apjoma prasības, noteikumu principus un kvalitātes nodrošināšanas mehānismu. Saskaņā ar savu ANP **Spānijas** mērķis ir nākt klajā ar rīcības plānu mikrokvalifikācijas apliecinājumu satvara izstrādei, kas pēc apspriešanās ar ieinteresētajām personām jāizstrādā Universitāšu ministrijai. Tas cita starpā ietver mikrokvalifikācijas apliecinājumu popularizēšanu, lai palielinātu pieprasījumu pieaugušo un darba devēju vidū, veicinātu to kvalitāti un relevanci un atbalstītu vienlīdzīgu piekļuvi.

Pilnveidotā shēma “Garantija jauniešiem” kopā ar citām iniciatīvām turpina virzīt strukturālās reformas un pasākumus jauniešu nodarbināmības atbalstam. Saskaņā ar pilnveidoto shēmu “Garantija jauniešiem” dalībvalstis ir apņēmušas nodrošināt, ka visi iedzīvotāji, kas jaunāki par 30 gadiem, četrus mēnešu laikā pēc bezdarbnieka statusa iegūšanas vai formālās izglītības iegūšanas saņem darba, izglītības turpināšanas, mācekļa prakses vai stažēšanās piedāvājumu. **Ungārija** laikposmā no 2024. līdz 2029. gadam nodrošina algu

subsīdijas un apmācību jauniešiem *NEET* situācijā vecumā no 15 līdz 29 gadiem, izmantojot valsts programmu “Garantija jauniešiem plus”, ko līdzfinansē ESF+ saskaņā ar tās Ekonomikas attīstības un inovācijas darbības programmu “Plus”. **Portugālē** valsts plānā “Garantija jauniešiem” tiek pārskatīts jauniešu *NEET* situācijā profils, izmantojot SDO atbalstītu pētījumu, kurā galvenā uzmanība pievērsta neregistrētu bezdarbnieku un ekonomiski neaktīvu jauniešu apzināšanai. ANP kontekstā **Spānijā** ir ieviesusi savu valsts plānu “Garantija jauniešiem plus”, kura mērķis ir uzlabot jauniešu *NEET* situācijā kvalifikāciju, lai iegūtu prasmes, kas vajadzīgas, lai jaunieši *NEET* situācijā varētu reģistrēties ienākšanai darba tirgū. **Itālijā** no 2024. gada septembra ar Dekrētu par jaunatnes kohēzijas prēmiju ir ieviesti atbrīvojumi no sociālā nodrošinājuma iemaksām, ja ar darba ņēmējiem, kas jaunāki par 35 gadiem, tiek noslēgts beztermiņa darba līgums, ja vien viņi iepriekš nav bijuši nodarbināti uz nenoteiktu laiku. **Beļģijā** 2024. gada aprīlī ar ESF+ un ANM atbalstu tika paplašināts projekts “Coup de Boost”, kas atbalsta no darba tirgus attālinātus jauniešus vecumā no 18 līdz 29 gadiem, lai viņi varētu iegūt kvalifikāciju, sākt mācības vai atrast darbu.

Dažas dalībvalstis īsteno pasākumus demogrāfisko pārmaiņu pārvaldībai, atbalstot gados vecāku darba ņēmēju plašāku nodarbinātību. **Somijā** personas vecumā no 55 gadiem, kuras saskaras ar darba zaudēšanu, kopš 2023. gada ir tiesīgas saņemt “pārejas drošības pabalstu”, kas nodrošina piekļuvi apmācības iespējām un pagarinātu apmaksātu atvaļinājumu uzteikuma periodā jauna darba meklēšanai. **Igaunijas** Nodarbinātības programma 2024.–2029. gadam piedāvā darba tirgus pakalpojumus pensionāriem, kas meklē darbu, arī apmācību un atbalstu kvalifikācijai un uzņēmējdarbībai. Šīs iniciatīvas, kuru mērķis ir veicināt vēlāku pensionēšanos, būtu jāskata saistībā ar pensiju pasākumiem (sk. 2.4.2. iedaļu). Saskaņā ar savu ANP **Luksemburģa** ir uzsākusi apmācības programmu *FutureSkills*, īpašu uzmanību pievēršot darba meklētājiem vecumā no 45 gadiem, lai nodrošinātu vispārīgās, digitālās un vadības prasmes nolūkā atvieglot viņu īstermiņa reintegrāciju darba tirgū.

Tiek veikti pasākumi, lai atbalstītu sieviešu nodarbinātību un novērstu vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības, arī centieni samazināt dzimumu segregāciju nodarbinātībā un uzlabot darba samaksas pārredzamību. No 2025. gada janvāra **Malta** juridiski nostiprinās vienādas darba samaksas par līdzvērtīgu darbu principu, paredzot vienādu darba samaksu visiem darbiniekiem, arī pagaidu darba aģentūru darbiniekiem un ārpalpojumu sniedzējiem. Malta ir arī uzsākusi Vienlīdzīgas darba samaksas instrumenta izmēģinājuma projektu, lai atvieglotu vienādas darba samaksas piemērošanu un apzinātu un novērstu iespējamu nepamatotu darba samaksas nevienlīdzību organizācijās, kurās ir nodarbināti vismaz 50 darbinieki un kuras ir sertificētas ar “Vienlīdzības zīmi”. **Īrijā** tiks paplašinātas prasības ziņošanai par vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību, tās attiecinot uz darba devējiem, kuriem 2024. gadā bija vairāk nekā 150 darbinieku, un no 2025. gada – uz darba devējiem, kuriem ir 50 vai vairāk darbinieku. Īrija kā daļu no sava ANP ir investējusi līdzekļus pārkvalifikācijas un prasmju pilnveides programmā ar konkrētiem mērķrādītājiem attiecībā uz sieviešu īpatsvaru tajā. **Igaunijā** 2024. gada aprīlī saskaņā ar savu ANP ieviesa jaunu digitālo instrumentu – tā dēvēto “darba samaksas spoguļi” –, lai palīdzētu darba devējiem analizēt un samazināt vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību. **Itālijā** saskaņā ar 2024. gada Budžeta likumu privātā sektora darba devēji, kas pieņem darbā no vardarbības cietušas bezdarbnieces, kuras saņem “reddito di libertà” pabalstu, ir atbrīvoti no sociālā nodrošinājuma iemaksu daļas līdz 100 % un 8000 EUR. Turklāt valsts palielināja finansējumu fondam “Fondo per il reddito di libertà”, lai palīdzētu sievietēm, kuras cietušas no vardarbības un dzīvo nabadzībā, panākt ekonomisko neatkarību un emancipāciju. Finanšu piešķirumi tiek palielināti par 10 miljoniem EUR gadā laikposmā no 2024. līdz 2026. gadam

un par 6 miljoniem EUR gadā, sākot no 2027. gada. Līdz 2025. gada beigām **Spānija** saskaņā ar savu ANP izveido jaunu sociālo un nodarbinātības konsultāciju dienestu, lai atbalstītu no vardarbības cietušas sievietes, tajā skaitā cilvēku tirdzniecības un seksuālās izmantošanas upurus, sniedzot palīdzību saistībā ar darbā iekārtošanu, juridiskas konsultācijas un psiholoģisku un emocionālu atbalstu. **Austrijas** intensīvā darba tirgus integrācijas programma 2024.–2025. gadam saskaņā ar Stratēģisko rīcības plānu prasmīgu darba ņēmēju trūkuma novēršanai sniedz pielāgotu atbalstu bēglēm, piedāvājot vācu valodas kursus, kvalifikāciju atzīšanu un karjeras orientāciju. **Francija** 2023. gada jūlijā pieņēma tiesību aktus, kas, sākot no 2024. gada, cita starpā paredz slimības pabalstus sievietēm, kurām nācies piedzīvot spontāno abortu, kā arī 10 nedēļu aizsardzību pret atlaišanu, psiholoģisko aprūpi un uzlabotu medicīnisko palīdzību.

Dalībvalstis ir pieņēmušas pasākumus, lai uzlabotu darba un privātās dzīves līdzsvaru, it īpaši transponējot Darba un privātās dzīves līdzsvara direktīvu¹⁷⁹, cita starpā uzlabojot atvaļinājumu ģimenes apstākļu dēļ. No 2023. gada jūlija **Luksemburga** piešķir paternitātes atvaļinājumu personai, kas saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir atzīta par otro vecāku. No 2024. gada marta **Dānijas** grozītais Likums par grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu nodrošina, ka vecāku atvaļinājums (48 nedēļas) tiek sadalīts vienlīdzīgi starp abiem vecākiem (katram 24 nedēļas), savukārt ģimenes, kurās ir tikai viens vecāks, vairākas nedēļas atvaļinājuma var nodot tuvam ģimenes loceklim. Saskaņā ar 2024. gada Budžeta likumu bērna kopšanas atvaļinājums **Itālijā** tagad tiek apmaksāts šādi: 80 % no darba ņēmēja algas pirmajā mēnesī, 60 % otrajā mēnesī (īslaicīgi 2024. gadā – 80 %) un 30 % turpmākajos mēnešos. Attiecībā uz elastīgu darba režīmu **Īrija** likumprojektu par tiesībām pieprasīt attālinātu darbu ir integrējusi 2023. gada Likumā par darba un privātās dzīves līdzsvaru un dažādiem noteikumiem, kas no 2024. gada marta paredz tiesības pieprasīt attālināto darbu un elastīgu darbu aprūpētājiem, arī samazinātu darba laiku un ilgākas darba stundas, bet mazāk darba dienu. Šis likums arī paredz piecu dienu ikgadējo atvaļinājumu nopietnas medicīniskās aprūpes vajadzībām un pagarina pašreizējās tiesības uz barošanas ar krūti vai piena noslaukšanas pārtraukumiem no sešiem mēnešiem līdz diviem gadiem. Jauns likums **Francijā**, kas pieņemts 2024. gada aprīlī, ļaus darbiniekiem izmantot vismaz četru nedēļu apmaksātu atvaļinājumu neatkarīgi no slimības atvaļinājumā pavadītā laika.

Tiek īstenoti centieni stiprināt personu ar invaliditāti iekļaušanu darba tirgū. **Īrija** 2023. gada septembrī tika ieviesta algu subsīdija, kas nodrošina finansiālu atbalstu darba devējiem, kuri nodarbina personas ar invaliditāti; no 2024. gada aprīļa minimālais nedēļas stundu sliekšnis, lai varētu pretendēt uz atbalstu saskaņā ar šo shēmu, tika samazināts no 21 līdz 15 stundām. Turklāt ar ESF+ atbalstu **Īrija** 2024. gada augustā ieviesa programmu “WorkAbility”, kas cita starpā atbalstīs organizācijas, kuras var nodrošināt dalībniekiem progresīvu ceļu uz izglītību, mācībām un nodarbinātību (arī pašnodarbinātību). **Austrija** 2023. un 2024. gadā piešķīra papildu 30 miljonus EUR, lai uzlabotu personu ar invaliditāti dalību darba tirgū, arī lai mazinātu augstās inflācijas ietekmi. **Zviedrijā** valsts nodarbinātības dienesta (VND) noteikumu vēstulē 2024. gadam ir noteikts, ka jāpaātrina darba meklētāju darba spējas ietekmējošas invaliditātes noteikšana, lai varētu veikt atbilstošākus pasākumus un palielināt to dalībnieku skaitu, kuri saņem algas subsīdijas, nolūkā veicināt lielāku nodarbinātību personu ar invaliditāti vidū.

Ir ieviestas vairākas iniciatīvas, kuru mērķis ir uzlabot trešo valstu valstspiederīgo integrāciju. **Luksemburgā** 2024. gada janvārī stājās spēkā jauns likums par starpkultūru

¹⁷⁹ Sk. [Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu \(ES\) 2019/1158 \(2019. gada 20. jūnijs\) par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2010/18/ES.](#)

saskarsmi, kas paver ceļu migrantu izcelsmes personu harmoniskākai integrācijai. **Grieķija** atbalstīs trešo valstu valstspiederīgos, lai atvieglotu viņu integrāciju darba tirgū saskaņā ar ESF+. Turklāt ar ANM atbalstu 8000 bēgļu valstī piedalās stažēšanās programmās privātā sektora uzņēmumos, tādējādi ļaujot viņiem integrēties darba tirgū. **Austrija** pagaidu aizsardzības saņēmējiem nodrošina “ES zilo karti”, kas atvieglo piekļuvi dažādiem pabalstiem, aprūpei un pakalpojumiem. Turklāt zilās kartes turētāji tiek atbalstīti viņu iekļaušanā darba tirgū, sniedzot uz vajadzībām balstītus piedāvājumus, piemēram, daudzvalodu informatīvos materiālus, kvalifikācijas, kā arī konsultācijas par kvalifikāciju atzīšanu, vācu valodas kursus, kompetenču novērtēšanu un aktīvu iekārtošanu darbā. No 2023. gada novembra cilvēki ar atzītu kvalifikāciju **Vācijā** var piekļūt kvalificētai nodarbinātībai nereglamentētās profesijās, un ir atvieglotas “ES zilās kartes” prasības, pazeminot algas sliekšņus un racionalizējot piekļuvi IT speciālistiem. Sākot ar 2024. gada martu, ārvalstu darba ņēmēji ar vismaz divu gadu pieredzi un darba piedāvājumu var strādāt neregulētās profesijās bez oficiālas kvalifikācijas atzīšanas.

2.3. 7. pamatnostādne. Uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga efektivitāti

Šajā iedaļā ir aplūkots, kā tiek īstenota nodarbinātības 7. pamatnostādne, kurā ir ieteikts dalībvalstīm uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga rezultativitāti. Tajā citastarp aprakstīta elastības un drošības līdzsvarošana darba tirgus politikā, darba tirgus segmentācijas novēršana, pielāgošanās jaunām darba metodēm, kā arī aktīvas darba tirgus politikas rezultativitātes nodrošināšana un cīņa pret nedeklarētu darbu. Šie mērķi atbilst Eiropas sociālo tiesību pīlāra 4. principam (aktīvs atbalsts nodarbinātībai), 5. principam (droši un pielāgojami darba apstākļi), 7. principam (informācija par nodarbinātības nosacījumiem un aizsardzība atlaišanas gadījumā), 8. principam (sociālais dialogs un darbinieku dalība), 10. principam (veselīga, droša un labi pielāgota darba vide) un 13. principam (bezdarbnieka pabalsti). Pamatojoties uz pastāvošo valstu praksi, ir aplūkota arī sociālā dialoga veicināšana un pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšana. Dalībvalstu politikas pasākumi šajās jomās ir apkopoti 2.3.2. iedaļā.

2.3.1. Galvenie rādītāji

Lai gan daļa darba ņēmēju augstu vērtē elastīgumu, darba tirgus segmentācija, kas saglabājas ilgstoši, var negatīvi ietekmēt sociālo taisnīgumu. Dažām grupām, jo īpaši jauniešiem un augstprasmīgiem darba ņēmējiem, nepastāvīgas darbvietas, kā arī nepilna laika nodarbinātības iespējas var atvieglot ienākšanu darba tirgū un prasmju pilnveidi, kā arī nodrošināt lielāku elastību un darba un privātās dzīves līdzsvaru. Tomēr pastāvīgās atšķirības, kas saistītas ar drošību attiecībā uz darbvietu, kā arī ar darba apstākļiem, starp darba ņēmējiem (bieži vien ar sekām attiecībā uz piekļuvi sociālajai aizsardzībai) rada atšķirības, kas netiek uztvertas kā sociāli taisnīgas un mēdz palielināt nevienlīdzību¹⁸⁰. Konkrētāk, pagaidu nodarbinātība ir saistīta ar lielāku nedrošību par darbvietu, ja vien tā nav kā starpposms ceļā uz beztermiņa darba līgumiem. Turklāt no tā izrietošā nestabilitāte veicina nelabvēlīgākus darba apstākļus dažās nozarēs un profesijās, kurās pastāvīgi jūtams liels darbaspēka trūkums¹⁸¹. Darba tirgus segmentāciju var risināt, cita starpā izmantojot pielāgotu

¹⁸⁰ Eurofound, “[Labour market segmentation](#)”, *European Industrial Relations Dictionary*, 2019.

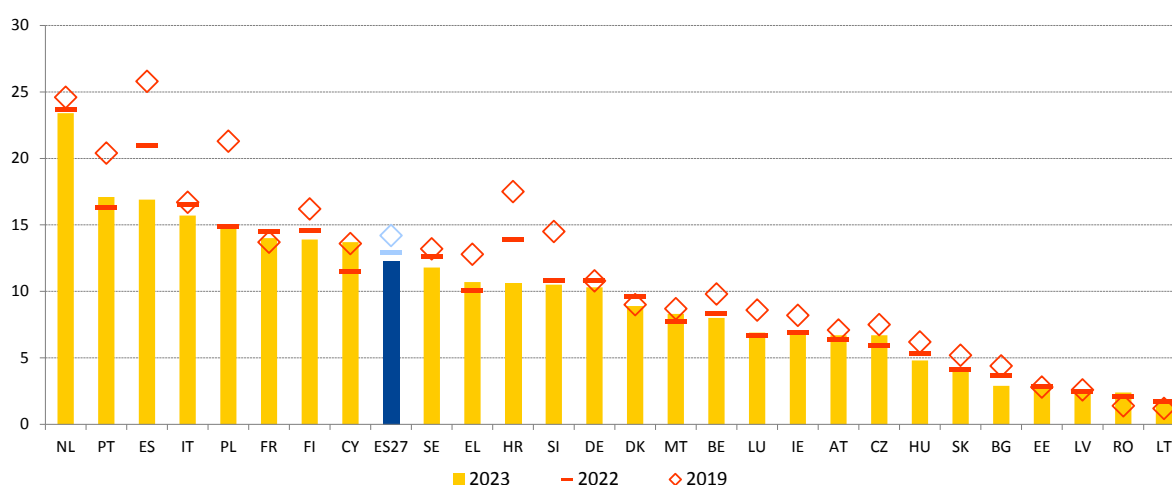
¹⁸¹ Sk. Eiropas Komisija, “[Employment and Social Developments in Europe 2024](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

aktīvu darba tirgus politiku, kas veicina augšupēju pāreju no vienas darbavietas uz citu, kā arī stimulus darba devējiem pieņemt darbā un noturēt darba ņēmējus.

Nemot vērā augsto nodarbinātības līmeni ES, pagaidu darba ņēmēju īpatsvaram joprojām bija mēreni lejupejoša tendence¹⁸². Starp visiem darbiniekiem vecumā no 20 līdz 64 gadiem šis īpatsvars samazinājās no 12,9 % 2022. gadā līdz 12,3 % 2023. gadā, un tas ir par 2 procentpunktiem mazāk nekā pirms pandēmijas. Tomēr atšķirības starp dalībvalstīm joprojām ir ievērojamas – starp lielāko un mazāko īpatsvaru ir 21,7 procentpunktu starpība. 2023. gadā Nīderlandē, Portugālē, Spānijā un Itālijā pagaidu nodarbinātības īpatsvars bija vairāk par 15 %, bet Bulgārijā, Igaunijā, Latvijā, Rumānijā un Lietuvā šis rādītājs ir mazāks par 3 % (sk. 2.3.1. attēlu).

2.3.1. attēls. Pagaidu nodarbinātības īpatsvaram ir tendence samazināties, tomēr joprojām vērojamas būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm

Pagaidu darba ņēmēju īpatsvars no visiem darba ņēmējiem (20–64 gadu vecuma grupā, %, gada dati)

Piezīme. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR 2022. un 2023. gadā (sk. metadatus). Laikrindas pārrāvumi attiecībā uz CY un DK.

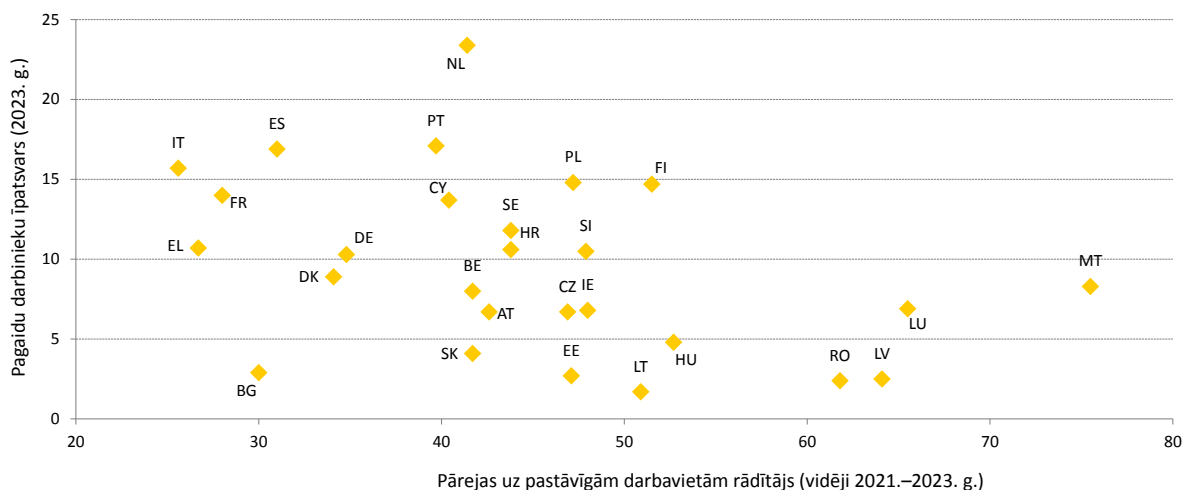
Avots: Eurostat, [lfsi_pt_a](#), ES darbaspēka apsekojums.

Dažās dalībvalstīs vēl arvien ir augsts terminētu darba līgumu īpatsvars, kā arī zems pārejas uz pastāvīgām darbavietām rādītājs. Itālijā un Spānijā 2023. gadā tika reģistrēti augsti terminētu darba līgumu rādītāji (virs 15 %) un zems pārejas uz pastāvīgām darbavietām rādītājs (attiecīgi zem 30 % un aptuveni 30 %, sk. 2.3.2. attēlu). Somijā, Polijā, Nīderlandē, Portugālē un Kiprā pagaidu nodarbinātības līmenis pārsniedza ES vidējo rādītāju, bet to pārejas uz beztermiņa darba līgumiem rādītāji bija salīdzinoši augsti (no 40 % līdz 51 %), un tas norāda uz elastīgiem, bet salīdzinoši dinamiskiem darba tirgiem. Savukārt Latvijā, Rumānijā un Lietuvā bija vērojams zems terminētu darba līgumu īpatsvars (mazāk par 3 %) un augsti pārejas uz beztermiņa darba līgumiem rādītāji (no 50 % līdz 64 %), un tas liecina par augstu nodarbinātības stabilitātes pakāpi.

¹⁸² Darbinieki, uz kuriem attiecas terminēti darba līgumi, tiek definēti kā darbinieki ar līgumu uz noteiktu laiku, kuru pamatdarbs tiks izbeigts vai nu pēc iepriekš noteikta laikposma, vai arī pēc laikposma, kas iepriekš nav zināms, bet ko tomēr nosaka objektīvi kritēriji, piemēram, norīkojuma pabeigšana vai uz laiku aizvietota darbinieka prombūtnes laiks (*Eurostat* rādītājs [lfsi_pt_a](#)).

2.3.2. attēls. Starp dalībvalstīm ir vērojams nevienādīgums attiecībā uz terminētu darba līgumu īpatsvaru un to pārejas uz pastāvīgām darbvietām rādītājiem

Pagaidu darba ņēmēju īpatsvars starp visiem nodarbinātajiem (20–64 gadu vecuma grupā) 2023. gadā un pārejas uz pastāvīgām darbvietām rādītājs (15–64 gadu vecuma grupā) (2021., 2022. un 2023. gada vidējā vērtība)

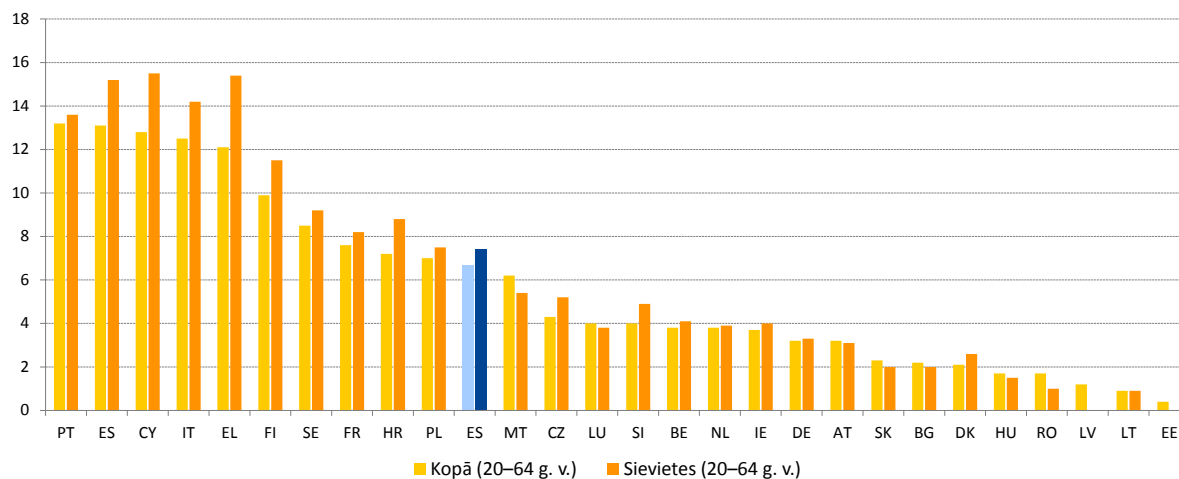

Piezīme. Pārejas rādītāji no terminētiem darba līgumiem uz beztermiņa darba līgumiem tiek ņemti vērā plašākā vecuma grupā – no 15 līdz 64 gadiem. Darbaspēka pārejas rādītājs saistībā ar DE, FR un LV attiecas uz 2023. gadu, savukārt LU rādītājs attiecas uz 2022. gadu. Saskaņā ar sociālo rezultātu pārskata nodarbinātības pamatrādītāju un ar to saistīto analīzi šajā iedaļā pagaidu nodarbinātībai tiek izmantota 20–64 gadu vecuma grupa. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR. Laikrindas pārrāvumi attiecībā uz CY, DK un FR.

Avots: Eurostat, [lfsi_pt_a], ES darbaspēka apsekojums un [ilc_lvhl32], EU-SILC.

2.3.3. attēls. Piespiedu pagaidu nodarbinātība parasti ir izplatītāka sieviešu vidū

To darba ņēmēju īpatsvars, kas strādā uz piespiedu terminēta darba līguma pamata, no visiem darba ņēmējiem (20–64 gadu vecuma grupā) 2023. gadā

Piezīme. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR. Dati ar zemu ticamību par BG, EE, HR, LV, LT, LU, MT, AT, SI un SK. Saistībā ar EE un LV pozīcijā “Darbs bija pieejams tikai uz terminēta darba līguma pamata” pieejami tikai dati par darba ņēmējiem kopumā. Saistībā ar LU un AT pozīcijā “Darbs bija pieejams tikai uz terminēta darba līguma pamata” pieejami tikai dati atsevišķi par sievietēm un vīriešiem. Saistībā ar SK pozīcijā “Netika atrasts pastāvīgs darbs” pieejami tikai dati atsevišķi par sievietēm un vīriešiem. Saistībā ar RO pozīcijā “Netika atrasts pastāvīgs darbs” pieejami tikai dati atsevišķi par sievietēm. Saistībā ar MT pozīcijā “Darbs bija pieejams tikai uz terminēta darba līguma pamata” pieejami tikai dati atsevišķi par sievietēm un vīriešiem.

Avots: [lfsa_etgar] un [lfsa_etgar]

Piespiedu pagaidu nodarbinātība arī ievērojami atšķiras dažādās ES dalībvalstīs un salīdzinoši biežāk skar sievietes. To darbinieku īpatsvars, kuri šādā situācijā atrodas

piespiedu kārtā, no visiem pagaidu darba ņēmējiem ir svarīgs rādītājs, kas liecina par darba ņēmēju grūtībām atrast pastāvīgu darbu¹⁸³. Šo darbinieku (vecumā no 20 līdz 64 gadiem) īpatsvars 2023. gadā ES bija 6,7 %, un tas ir par 0,7 procentpunktiem mazāk nekā iepriekšējā gadā. Tomēr starp dalībvalstīm joprojām pastāv ievērojamas atšķirības – rādītāji svārstās no vairāk nekā 10 % Portugālē, Spānijā, Kiprā, Itālijā un Grieķijā līdz mazāk nekā 2 % Ungārijā, Rumānijā, Latvijā, Lietuvā un Igaunijā. To darba ņēmēju īpatsvars, kas strādā uz piespiedu terminēta darba līguma pamata, kopumā ir lielāks nodarbinātu sieviešu vidū (ar dažiem izņēmumiem, piemēram, Rumānijā, Maltā, Bulgārijā un Ungārijā) (sk. 2.3.3. attēlu), lai gan kopumā šī atšķirība saglabājas salīdzinoši neliela (1,2 procentpunkti), izņemot Grieķiju, Kipru, Spāniju, Somiju un Horvātiju, kur tā pārsniedz 3 procentpunktus.

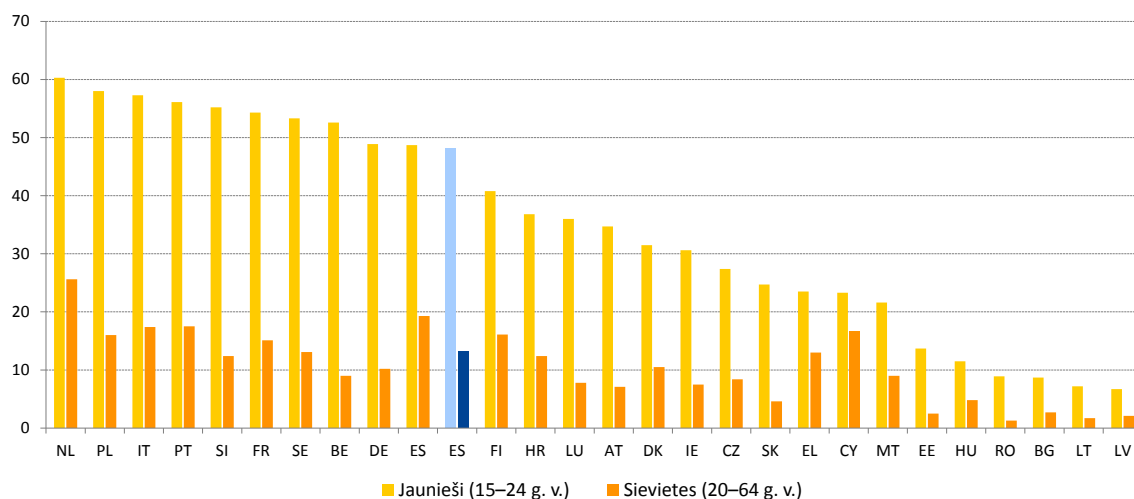
Terminētie darba līgumi joprojām ir vairāk izplatīti jauniešu un sieviešu vidū. Pagaidu nodarbinātības īpatsvars jauniešu (vecumā no 15 līdz 24 gadiem) vidū ES 2022. gadā samazinājās par 1,5 procentpunktiem un 2023. gadā sasniedza 48,1 %. Tomēr šis skaitlis ir par 37,1 procentpunktu lielāks nekā darbiniekiem vecumā no 25 līdz 54 gadiem. 2023. gadā lielākais jauniešu ar terminētiem darba līgumiem īpatsvars bija Nīderlandē, Polijā, Itālijā, Portugālē un Slovēnijā (no 55 % līdz 60 %), bet vismazākais – Rumānijā, Bulgārijā, Lietuvā un Latvijā (zem 10 %) (sk. 2.3.4. attēlu). Uz terminētu darba līgumu pamata strādājošo sieviešu (20–64 gadi) īpatsvars ES nedaudz samazinājās – no 13,9 % 2022. gadā līdz 13,2 % 2023. gadā. Lielākie īpatsvari tika reģistrēti Nīderlandē, Spānijā, Portugālē un Itālijā (virs 17 %), bet vismazākie – Rumānijā, Lietuvā, Latvijā, Igaunijā un Bulgārijā (zem 3 %). Kopumā dzimumu atšķirība pagaidu nodarbinātībā ES saglabājās stabila – aptuveni 2 procentpunkti. 2023. gadā (pamatojoties uz 2022. gada ienākumiem) pagaidu darba ņēmēji bija pakļauti ievērojami lielākam nodarbinātu personu nabadzības riskam (12,6 %) salīdzinājumā ar darba ņēmējiem ar beztermiņa darba līgumiem (5,2 %)¹⁸⁴.

¹⁸³ Piespiedu pagaidu nodarbinātība ir nodarbinātība šādās divās situācijās: netika atrasts pastāvīgs darbs [[lfsa_etgar](#)], un darbs bija pieejams tikai uz terminēta darba līguma pamata [[lfsa_etgar](#)].

¹⁸⁴ Eurostat [[ilc_iw05](#)], EU-SILC.

2.3.4. attēls. Jauniešu un sieviešu pagaidu nodarbinātības īpatsvars dalībvalstīs ievērojami atšķiras

Pagaidu darbinieku īpatsvars starp visiem gados jauniem (15–24 gadus veciem) darba ņēmējiem (% , 2023. g.) un pagaidu darbinieku īpatsvars starp visām nodarbinātajām sievietēm (% , 2023. g.)

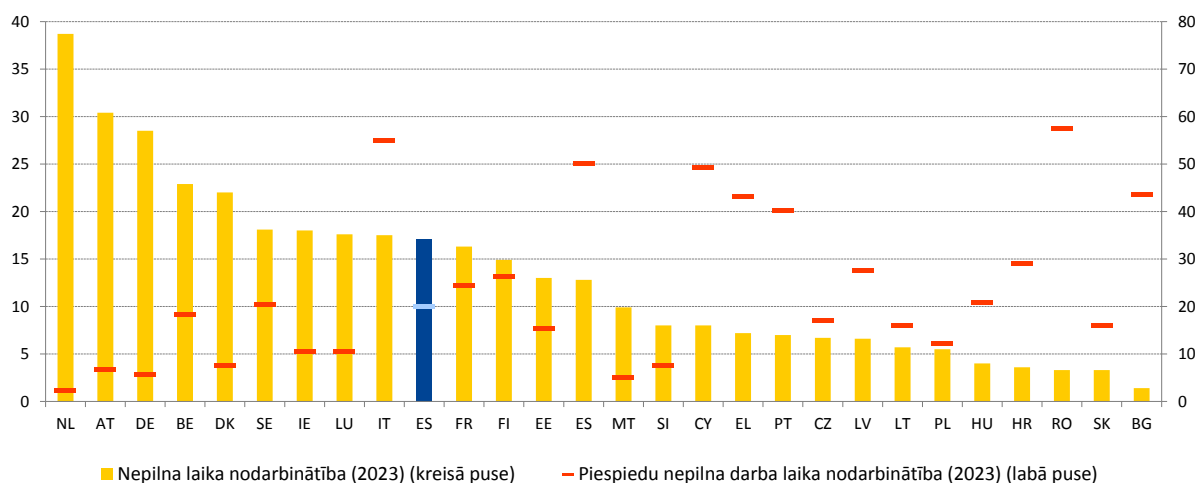
Piezīme. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR (sk. metadatus).

Avots: Eurostat [\[lfsi_pt_a\] – jaunieši](#) un [\[lfsi_pt_a\] – sievietes](#), ES darbaspēka apsekojums.

Pēc lēnas, bet stabilas lejupslīdes pēdējo astoņu gadu laikā nepilna laika nodarbinātības īpatsvars ir nedaudz palielinājies, un vairākās dalībvalstīs tam joprojām ir ievērojams piespiedu raksturs. Situācijā, kad bija vērojams rekordaugsts nodarbinātības līmenis, to nodarbināto (vecumā no 20 līdz 64 gadiem) īpatsvars, kuri strādā nepilna laika darbu, ES palielinājās no 16,9 % 2022. gadā līdz 17,1 % 2023. gadā. Piecas dalībvalstis (Nīderlande, Austrija, Vācija, Beļģija un Dānija) turpināja ziņot par rādītāju virs 20 %, bet piecās citās (Bulgārijā, Slovākijā, Rumānijā, Horvātijā un Ungārijā) šis rādītājs bija zem 5 % (sk. 2.3.5. attēlu). Piespiedu nepilna darba laika nodarbinātības īpatsvars kopējās nepilna laika nodarbinātības ES samazinājās vēl par 1,6 procentpunktiem līdz 20 % 2023. gadā tomēr joprojām saglabājās salīdzinoši augstā līmenī. Visaugstākais šāda nodarbinātības veida īpatsvars bija Rumānijā, Itālijā un Spānijā, kur tas pārsniedza 50 %, bet Nīderlandē, Maltā un Vācijā tas bija aptuveni 5 % vai mazāk.

2.3.5. attēls. Nepilna laika nodarbinātības īpatsvars ir nedaudz palielinājies, savukārt tās piespiedu komponenta atšķirības dalībvalstīs joprojām ir lielas

Nepilna laika nodarbinātības īpatsvars kopējā nodarbinātībā (20–64 gadu vecuma grupā) un piespiedu nepilna laika nodarbinātība procentuālā izteiksmē no kopējās nepilna laika nodarbinātības (20–64 gadu vecuma grupā) (% , gada dati)

Piezīme. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR (sk. metadatus). Zema uzticamība laikrindas datiem par piespiedu nepilna laika nodarbinātību attiecībā uz MT un SI.

Avots: Eurostat, [lfsi_pt_a] un [lfsa_eppgai], ES darbaspēka apsekojums.

Pašnodarbināto bez darbiniekiem īpatsvars ES saglabājis salīdzinoši stabils, taču starp dalībvalstīm bija ievērojamas atšķirības. 2023. gadā Savienībā bija aptuveni 17,8 miljoni pašnodarbināto personu bez darbiniekiem, un tie veidoja 9,1 % no kopējā nodarbināto skaita vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem¹⁸⁵. Lai gan individuālā pašnodarbinātība varētu liecināt par uzņēmējdarbības iniciatīvu, to varētu izmantot arī kā aizsegu “fiktīvai” pašnodarbinātībai, kas slēpj atkarīgas darba attiecības¹⁸⁶. Augstākais pašnodarbināto personu bez darbiniekiem īpatsvars (virs 13 %) 2023. gadā tika reģistrēts Grieķijā, Polijā, Čehijā un Itālijā, bet zemākais (zem 6 %) – Vācijā, Luksemburgā, Dānijā un Zviedrijā.

Arvien svarīgāka ES ekonomikas daļa ir digitālās darba platformas – tās nodrošina darba iespējas, bet arī rada īpašas problēmas, jo sevišķi saistībā ar darba ņēmēju nodarbinātības statusu. Laikposmā no 2016. līdz 2020. gadam ieņēmumi no ES platformu ekonomikas pieauga gandrīz piecas reizes – no aptuveni 3 miljardiem EUR līdz aptuveni 14 miljardiem EUR. 2021. gadā tika identificētas vairāk nekā 500 digitālās darba platformas, kas darbojās ES. Saskaņā ar Komisijas pētījumu¹⁸⁷ 2020. gadā tika lēsts, ka vairāk nekā 28 miljoni cilvēku ES strādā, izmantojot digitālās darba platformas, un tiek uzskatīts, ka šis skaits pastāvīgi pieaug. Kaut arī lielākā daļa šo cilvēku ir patiesi pašnodarbinātas personas, aplēses liecina, ka 5,5 miljoni ir nepareizi klasificēti kā pašnodarbinātas personas. Vairāk nekā puse cilvēku, kas strādā, izmantojot platformas, nopelna mazāk par minimālo algu¹⁸⁸.

¹⁸⁵ Eurostat, [lfsa_egaps] un [lfsi_emp_a], ES darbaspēka apsekojums. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR (sk. metadatus).

¹⁸⁶ Sk.: Eiropas Komisija, “Employment and Social developments in Europe 2023”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

¹⁸⁷ Eiropas Komisija, Komisijas dienestu darba dokuments. Ietekmes novērtējuma kopsavilkuma ziņojums. Pavaddokuments dokumentam “Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par darba apstākļu uzlabošanu platformu darbā”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021.

¹⁸⁸ Eiropas Komisija, “Study to gather evidence on the working conditions of platform workers”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2020.

Nemot vērā iepriekš minēto, Direktīvas par darba nosacījumu uzlabošanu platformu darbā¹⁸⁹ mērķis cita starpā ir risināt jautājumu par fiktīvu pašnodarbinātību digitālajās darba platformās, atvieglojot nodarbinātības statusa pareizu noteikšanu, izmantojot nodarbinātības legālo prezumpciju. Turklāt tā nodrošina gan darbiniekiem, gan pašnodarbinātām personām, kas strādā, izmantojot platformas, jaunas tiesības, kas nodrošina lielāku pārrēķināšanu, taisnīgumu un pārskatatbildību algoritmiskās pārvaldības ziņā. Tas arī rada satvaru, kas ļauj valstu iestādēm un darba ņēmēju pārstāvjiem labāk piekļūt informācijai no digitālajām darba platformām, un stiprina sociālo dialogu un koplīguma sarunas.

Kopumā paredzams, ka straujais mākslīgā intelekta (MI) un citu digitālo tehnoloģiju progress veicinās būtiskas pārmaiņas darba tirgū. Paredzams, ka tas ietekmēs gan darbavieta skaitu un kvalitāti, gan darba ņēmēju dzīves kvalitāti. SVF lēš, ka MI lietojumu ieviešana var ietekmēt līdz 60 % darbinieku attīstītajās valstīs, no kuriem pusi tas var ietekmēt negatīvi¹⁹⁰. Vairāk nekā 75 % uzņēmumu visā pasaulē plāno laikposmā no 2023. līdz 2027. gadam pieņemt MI balstītus lietojumus, un aptuveni 70 % no tiem uzskata, ka šajā laikposmā arvien pieaugs tehnoloģiskās prasmes nozīme¹⁹¹. Tomēr darba devēji saskaras ar šķēršļiem, pieņemot darbā cilvēkus ar vajadzīgajām prasmēm. Pamatojoties uz Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksu, trīs ceturtdaļas ES uzņēmumu (jo īpaši MVU) ziņo par grūtībām atrast darbiniekus ar vajadzīgajām prasmēm¹⁹². Jaunākie pētījumi¹⁹³ apstiprina, ka īstermiņā MI ieviešanas galvenā neto ietekme uz nodarbinātību varētu būt pozitīva, palielinot pieprasījumu pēc prasmēm, kas vajadzīgas tā izstrādei un ieviešanai, tomēr ieguvumi nodarbinātības ziņā būtu piesardzīgi jālīdzsvaro ar MI potenciālu aizstāt parastās darbavietas¹⁹⁴. Piedevām atšķirībā no iepriekšējiem automatizācijas viļņiem ģeneratīvais MI varētu būtiski ietekmēt augstprasmīgus darba ņēmējus. Saskaņā ar SDO datiem vairāk nekā 5 % darbaspēka valstīs ar augstiem ienākumiem potenciāli ir pakļauti ģeneratīvā MI automatizēšanas ietekmei¹⁹⁵. Turklāt automatizācija, izmantojot MI balstītas progresīvas robotikas tehnoloģijas, var būtiski ietekmēt ražošanas procesus un pakalpojumu sniegšanu, vienlaikus mainot darba profilus un palielinot vajadzību pēc digitālajām, analītiskajām un vispārīgajām prasmēm¹⁹⁶. Šajā kontekstā ES MI akta (spēkā kopš 2024. gada augusta) mērķis ir nodrošināt, ka MI ir uzticams, drošs un atbilst ES pamattiesībām. Šis akts nodrošina tikai vispārēju tiesisko regulējumu, tomēr tajā ir arī dažas

¹⁸⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2024/2831 (2024. gada 23. oktobris) par darba nosacījumu uzlabošanu platformu darbā (OV L, 2024/2831, 11.11.2024.).

¹⁹⁰ Starptautiskais Valūtas fonds (2024), *World Economic Outlook*.

¹⁹¹ Pasaules Ekonomikas forums, *Future of Jobs Report 2023*, 2023.

¹⁹² Eiropas Komisijas Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (DESI) ir pieejams [šeit](#).

¹⁹³ Sk.: Albanesi, S., Da Silva, A., Jimeno, J., Lamo, A., un Wabitsch, A. (2023), *“New technologies and jobs in Europe”*, ECB Working Paper No. 2023/2831 un Hayton, J., Rohenkohl, B., Christopher, P., Liu, HY (2024), *“What drives UK firms to adopt AI and robotics, and what are the consequences for jobs?”*, University of Sussex (ziņojums).

¹⁹⁴ Eiropas Komisija, *“Artificial Intelligence: Economic Impact, Opportunities, Challenges, Implications for Policy”* (Discussion Paper 210), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

¹⁹⁵ Starptautiskā Darba organizācija, *“Generative AI and jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality”*, 2023.

¹⁹⁶ Eurofound, *“Human-robot interaction: What changes in the workplace?”*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

atsauces uz MI izmantošanu darbavietā (piemēram, aizliegums laist tirgū vai nodot ekspluatācijā MI sistēmas, kas ļauj secināt, kādas ir cilvēka emocijas darbavietā)¹⁹⁷.

Pilāra 4. izcēlums. Jaunas darba metodes un tiesības būt bezsaistē

Tāldarbs sniedz daudz iespēju darba pasaulē. Covid-19 pandēmija ir būtiski ietekmējusi darba modeļus. Pateicoties pastiprinātai digitalizācijai, darba no mājām izplatība ES palielinājās no 11,1 % 2019. gadā līdz 19,8 % 2023. gadā¹⁹⁸. *Eurofound* veiktās aptaujas rezultāti liecina, ka tāldarbs Eiropā jau ir kļuvis par mūsu darba prakses pastāvīgu iezīmi, un vairāk nekā 60 % darba ņēmēju norādīja, ka vismaz dažas reizes mēnesī labprātāk strādātu no mājām. Tāldarbs sniedz iespējas autonomijas, elastīguma, iekļautības, kā arī iespējamu izmaksu ietaupījumu ziņā gan darba ņēmējiem, gan darba devējiem. Tie, kas var, joprojām izmanto arī savus birojus. Tā rezultātā kā nozīmīgs darba organizācijas modelis kļūst hibrīddarba režīms, kurā darbs no darba devēja telpām dažādos veidos tiek apvienots ar tāldarbu¹⁹⁹. Tomēr iespēja strādāt jebkurā laikā varētu arī paildzināt darba ņēmēju pieejamības laikposmu, tādējādi veicinot “pastāvīga pieslēguma” kultūru.

“Pastāvīga pieslēguma” kultūra, kas bieži vien rada papildu un neparedzamu darba laiku, varētu kaitēt darba ņēmēju darba un privātās dzīves līdzsvaram, veselībai un labbūtnībai. Pamatojoties uz 2022. gada uzņēmumu līmeņa apsekojumu, ko *Eurofound* veica četrās valstīs (Beļģijā, Francijā, Itālijā un Spānijā), vairāk nekā 80 % respondentu norādīja, ka ar viņiem sazinājās ar darbu saistītos nolūkos ārpus līgumā noteiktā darba laika, un deviņi no desmit respondentiem atbildēja uz šādiem kontaktiem. Galvenie norādītie šādas rīcības iemesli bija šādi: atbildības sajūta par saviem darba pienākumiem (82 %), vēlme būt “lietas kursā” (75 %), jo tas tika gaidīts (75 %), bailes no negatīvām sekām, ja netiks sniegta atbilde (61 %), un cerība uz labāku karjeras izaugsmi (50 %)²⁰⁰. Darba ņēmēji bieži uzskata, ka pārmērīga savienojamība, ko veicina darba pasaules digitalizācija, negatīvi ietekmē darba un privātās dzīves līdzsvaru, veselību un labbūtnību (sk. nākamo attēlu). Pierādījumi liecina, ka, lai gan tādi stresa faktori kā, piemēram, darba intensitāte, darba un privātās dzīves līdzsvara izjaukšana un strādāšana brīvajā laikā (kā sociāli nepiemērota darba laika aspekts), ietekmē visus darba ņēmējus, to ietekme ir spēcīgāka attiecībā uz darbiniekiem, kuri veic tāldarbu, nekā tiem, kuri strādā sava darba devēja telpās. Trauksme, emocionāls nogurums un izsīkums, ko izraisa ilgstoša dalība virtuālajās sanāksmēs, un izolētība ir dažas no garīgās veselības problēmām, par kurām visbiežāk ziņo tāldarbinieki²⁰¹. Lai mazinātu “pastāvīga pieslēguma” kultūras riskus un stresa aspektus, “tiesības būt bezsaistē” varētu palīdzēt noteikt skaidrākas robežas starp profesionālo un privāto dzīvi, tādējādi veicinot darba ņēmēju veselību, drošību un darba un privātās dzīves līdzsvaru. Dati liecina, ka uzņēmumu līmenī

¹⁹⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1689 (2024. gada 13. jūnijs), ar ko nosaka saskaņotas normas mākslīgā intelekta jomā un groza Regulas (EK) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 un (ES) 2019/2144 un Direktīvas 2014/90/ES, (ES) 2016/797 un (ES) 2020/1828 ([Mākslīgā intelekta akts](#))(OV L, 2024/1689, 12.7.2024.).

¹⁹⁸ *Eurostat* [[lfsa_ehomp](#)], to 15–74 gadus vecu darba ņēmēju īpatsvars, kuri ziņo, ka dažkārt un parasti strādā no mājām.

¹⁹⁹ *Eurofound*, [E-apsekojuma “Dzīve, darbs un Covid-19” piektā kārta: dzīve jaunā nenoteiktības laikmetā](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022.

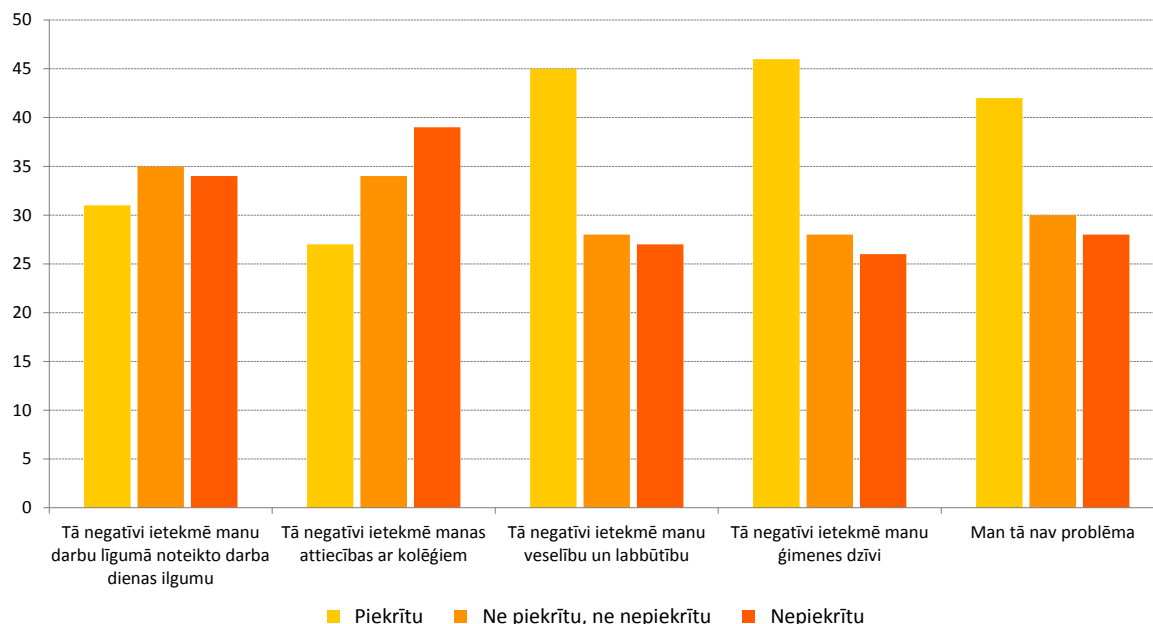
²⁰⁰ *Eurofound*, [“Right to disconnect: Implementation and impact at company level”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

²⁰¹ Eiropas Komisija, [“Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

pastāv pozitīva saikne starp tiesību būt bezsaistē īstenošanu un darbinieku darba un privātās dzīves līdzsvaru, veselību, labbūtību, kā arī vispārējo apmierinātību ar darbu²⁰².

Bieži tiek uzskatīts, ka pārmērīga savienojamība negatīvi ietekmē darba un privātās dzīves līdzsvaru, veselību un labbūtību

Viedokļi par pārmērīgas savienojamības ietekmi uz veselību un labbūtību (%)

Avots: Eurofound aprēķini, [kuru pamatā ir 2022. gada aptauja par tiesībām būt bezsaistē](#).

Nemot vērā iepriekš minēto, Eiropas Parlaments 2021. gadā pieņēma rezolūciju, kurā aicināja Komisiju iesniegt tiesību akta priekšlikumu par tiesībām būt bezsaistē un ES tiesisko regulējumu attiecībā uz tāldarbu²⁰³. Pēc rezolūcijas pieņemšanas Komisija publicēja pētījumu, kurā aplūkots sociālais, ekonomiskais un juridiskais konteksts un tendences saistībā ar tāldarbu un tiesībām būt bezsaistē²⁰⁴. Lai gan sociālie partneri nepanāca vienošanos par pamatnolīguma par tāldarbu pārskatīšanu, Komisija uzsāka oficiālu divu posmu apspriešanu par iespējamu ES iniciatīvu par tāldarbu un tiesībām būt bezsaistē. Šīs apspriešanas²⁰⁵ pirmais posms ilga no 2024. gada 30. aprīļa līdz 25. jūlijam. Turklāt 2024. gada jūlijā Komisija uzsāka pētījumu, lai apkopotu pierādījumus un analizētu iespējamo politikas risinājumu pievienoto vērtību un ietekmi uz tāldarbu un tiesībām būt bezsaistē. Piedevām tiesību būt bezsaistē ieviešana ir minēta Eiropas Komisijas priekšsēdētājas izpildvietnieces sociālo tiesību un prasmju, kvalitatīvu darbvietu un sagatavotības jautājumos *Roxana Mînzatu* pilnvarojuma vēstulē²⁰⁶.

²⁰² Eurofound, [“Right to disconnect: Implementation and impact at company level”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

²⁰³ P9_TA (2021)0021 [Eiropas Parlamenta 2021. gada 21. janvāra rezolūcija ar ieteikumiem Komisijai par tiesībām būt bezsaistē](#) (2019/2181(INL)).

²⁰⁴ Eiropas Komisija, [“Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

²⁰⁵ Eiropas Komisija, [“Consultation document: First-phase consultation of social partners under Article 154 TFEU on possible EU action in the area of telework and workers’ right to disconnect”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

²⁰⁶ Eiropas Komisijas priekšsēdētājas izpildvietnieces sociālo tiesību un prasmju, kvalitatīvu darbvietu un sagatavotības jautājumos *Roxana Mînzatu* [pilnvarojuma vēstule](#).

Vairākas dalībvalstis jau ir īstenojušas pasākumus, kas vērsti uz tādārbu un tiesībām būt bezsaistē. Kopš Covid-19 pandēmijas uzliesmojuma dažas dalībvalstis ir pieņēmušas vai grozījušas tiesību aktus par likumā noteikto tādārbu definīciju. Pašlaik 13 dalībvalstīs ir spēkā attiecīgie tiesību akti par tiesībām būt bezsaistē, taču to darbības joma, definīcija, īstenošana un izpilde atšķiras. **Francija, Spānija, Beļģija un Itālija** bija pirmās četras valstis ar valsts tiesību aktiem par tiesībām būt bezsaistē, savukārt pārējās deviņas valstis, proti, **Bulgārija, Kipra, Grieķija, Horvātija, Īrija, Luksemburga, Portugāle, Slovēnija un Slovēnija**, ieviesa jaunus tiesību aktus, grozīja spēkā esošos valsts tiesību aktus vai izdeva valsts norādījumus, lai ieviestu šīs tiesības.

Darba inspekcijām ir būtiska nozīme sliktu darba apstākļu atklāšanā un novēršanā un cīņā pret nedeklarētu darbu. Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) palielinātā izmantošana un platformu ekonomikas attīstība ir radījušas jaunas problēmas darba inspekcijām to uzdevumu veikšanā. MI rīki var ievērojami uzlabot krāpšanas atklāšanu un riska novērtēšanu, tomēr joprojām ir svarīgi nodrošināt pārredzamību un to, ka šādi rīki tiek izstrādāti ar visām nepieciešamajām garantijām uzņēmumiem un iedzīvotājiem. Šajā ziņā izšķiroša nozīme ir atbilstībai ES datu aizsardzības un pārredzamības noteikumiem. Tajā pašā laikā darba inspekcijām ir jāpiešķir atbilstoši resursi to uzdevumu veikšanai²⁰⁷. SDO rādītāji par darba inspekcijām liecina, ka šajā ziņā spējas un resursi dažādās ES valstīs ir ļoti atšķirīgi. SDO rādītājs par inspektoru skaitu uz 10 000 nodarbināto personu svārstījās no 0,18 Maltā līdz 1,8 Rumānijā 2021. gadā. Laikposmā no 2009. līdz 2021. gadam inspektoru skaits ievērojami palielinājās Čehijā (+58,1 %) un Portugālē (+36,8 %), savukārt Lietuvā (–38 %), Rumānijā (–28,8 %), Īrijā (–25,4 %) un Horvātijā (–22,6 %) tas samazinājās. Kopumā darba inspekciju skaits samazinās²⁰⁸. Eiropas platforma sadarbības stiprināšanai nolūkā novērst nedeklarētu darbu, ko koordinē Eiropas Darba iestāde (EDI), turpina atbalstīt dalībvalstu centienus izstrādāt visaptverošas pieejas šīs problēmas risināšanai.

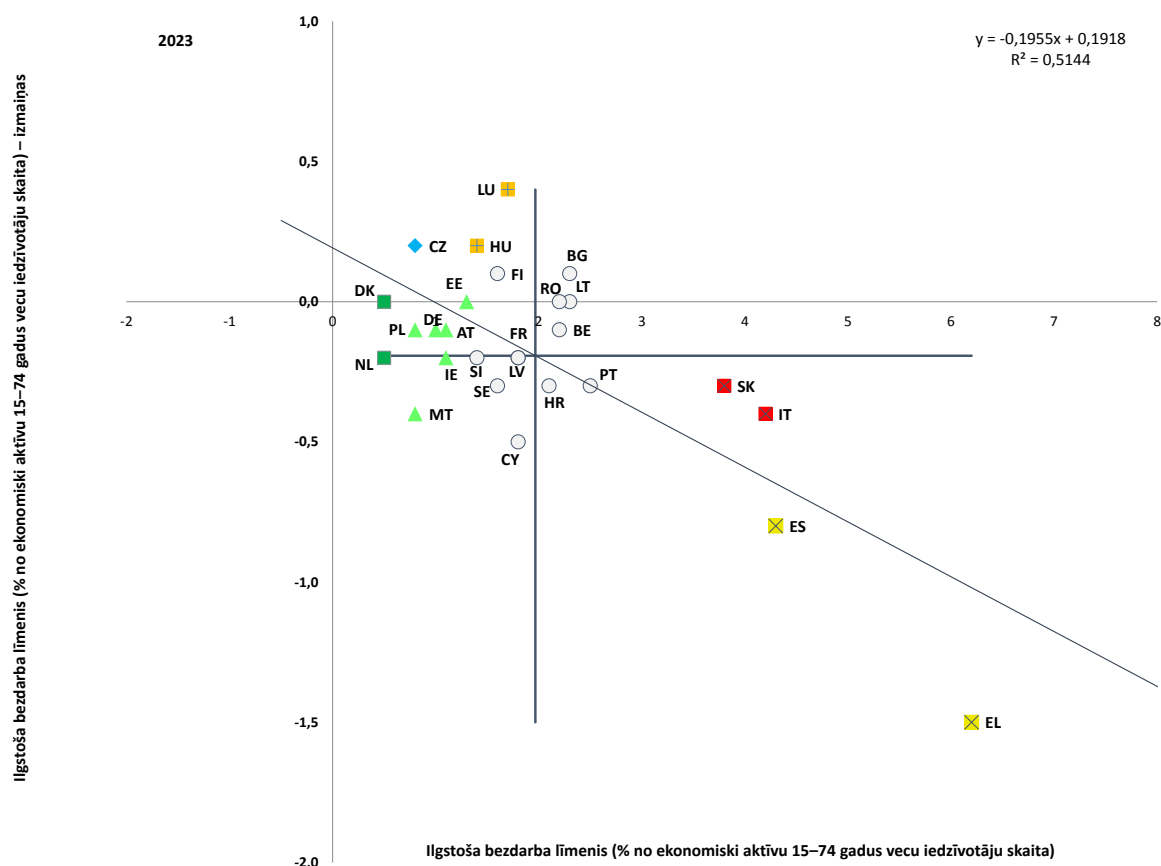
Ilgstošs bezdarbs ES turpināja samazināties, jo īpaši dalībvalstīs ar visaugstāko šāda veida bezdarba līmeni. Ilgstoša bezdarba līmenis ES 2023. gadā bija 2,1 %, un tas ir par 0,3 procentpunktiem zemāks nekā 2022. gadā. Atšķirība starp augstākajiem un zemākajiem rādītājiem dalībvalstīs turpināja samazināties – no 7,2 procentpunktiem 2022. gadā līdz 5,7 procentpunktiem 2023. gadā (2.3.6. attēls). Ievērojams samazinājums tika reģistrēts Grieķijā (–1,5 procentpunkti līdz 6,2 %) un Spānijā (–0,8 procentpunkti līdz 4,3 %). Ar trešo lielāko rādītāju ES (4,2 %) Itālija kopā ar Slovēniju ir “kritiskā situācijā”. Tā kā rādītāji ir palielinājušies Ungārijā un Luksemburgā, šīs valstis tagad ir “jānovēro”, savukārt Čehijai ir “labs sniegums, bet jāuzrauga”. Savukārt Dānijai un Nīderlandei ir “labākais sniegums”, un 2023. gadā to rādītāji kopumā bija ļoti zemi. Lielākajā daļā dalībvalstu, izņemot Grieķiju, Spāniju un Itāliju (attiecīgi 4,5, 1,5 un 1 procentpunkts), ilgstoša bezdarba līmeņa dzimumu atšķirības 2023. gadā bija nelielas (zem 0,5 procentpunktiem). Lielas reģionālās atšķirības var novērot vairākās dalībvalstīs, tajā skaitā Rumānijā, Bulgārijā, Ungārijā, Slovēnijā un Francijā (sk. 7. attēlu 5. pielikumā), arī tālākajos reģionos.

²⁰⁷ Plašāku informāciju sk. Eiropas Darba iestādes (EDI) tīmekļa vietnē: www.ela.europa.eu; Eiropas Darba iestāde, “[The rise of teleworking: improvements in legislation and challenges for tackling undeclared work](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023; Eiropas Darba iestāde, “[Methods and instruments to gather evidence of undeclared work](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

²⁰⁸ Eurofound, “[Minimum wages: Non-compliance and enforcement across EU Member States – Comparative report](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

2.3.6. attēls. Lielākajā daļā dalībvalstu ilgstoša bezdarba līmenis turpināja samazināties

Ilgstoša bezdarba līmenis (2023) un izmaiņas attiecībā pret 2022. gadu (%), sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

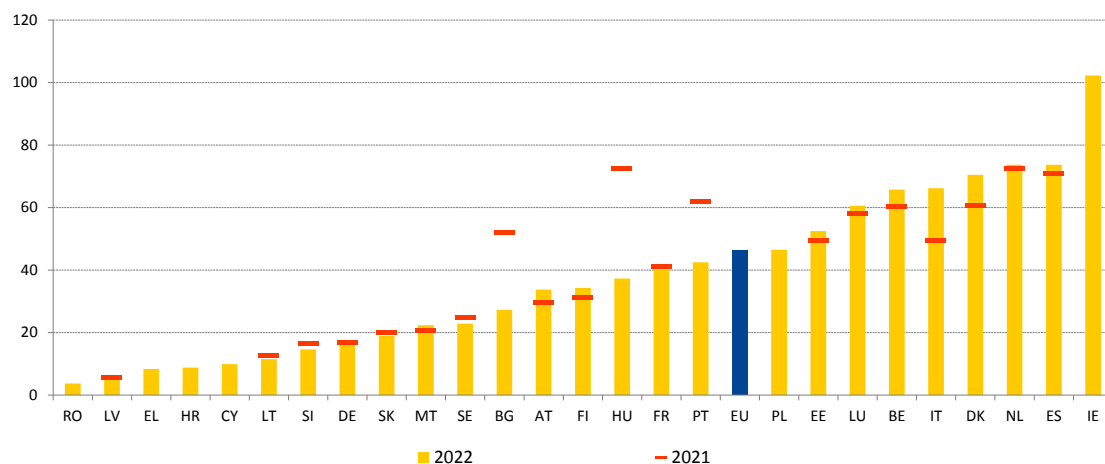
Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR. Laikrindas pārrāvumi attiecībā uz CY un DK.

Avots: Eurostat [tesem130], ES darbaspēka apsekojums.

Situācijā, kad darba tirgū pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedz piedāvājumu, dalības līmenis aktīvā darba tirgus politikā dalībvalstīs joprojām ievērojami atšķiras. 2022. gadā to bezdarbnieku īpatsvars, kuri vēlējās strādāt un kuri piedalījās aktīvas darba tirgus politikas pasākumos, lielākajā daļā dalībvalstu saglabājās salīdzinoši stabils salīdzinājumā ar 2021. gadu, savukārt dažos gadījumos tika reģistrēts straujš samazinājums (2.3.7. attēls). Zemākais dalības līmenis (zem 10 %) 2022. gadā tika novērots Rumānijā, Latvijā, Grieķijā, Horvātijā un Kiprā. Turpretī Dānijā, Nīderlandē, Spānijā un Īrijā reģistrētie skaitļi pārsniedz 70 %. Salīdzinājumā ar 2021. gadu dalības līmenis samazinājās gandrīz uz pusi Ungārijā (no 72,5 % līdz 37,3 %) un Bulgārijā (no 51,9 % līdz 27,3 %), un būtisku kritumu piedzīvoja arī Portugāles rādītājs, proti, no 62,0 % līdz 42,5 %. Itālijā tika reģistrēts ievērojams pieaugums par 16,7 procentpunktiem. Raugoties no ilgāka termiņa perspektīvas, to bezdarbnieku īpatsvars, kuri piedalās aktīvā darba tirgus politikā, ES kopš 2013. gada ir pastāvīgi palielinājies – kopumā par vairāk nekā 50 %.

2.3.7. attēls. Dalības līmenis aktīvā darba tirgus politikā lielākajā daļā dalībvalstu nemainījās vai samazinājās

Regulāro darba tirgus politikas (DTP) intervences pasākumu (2.–7. kategorija) dalībnieki uz 100 bezdarbniekiem, kuri vēlas strādāt (kopējā vecuma grupa)

Piezīme. Laikrinda nav pieejama par CZ. Jaunākie pieejamie dati par Eiropas Savienību un RO (2020) un CY, EL, HR un IE (2021). Attiecībā uz DK, NL un SE laikrindas ir lēstas. Dati ar zemu ticamību par EL un LT. Dati nav pieejami par PL (2021). Rādītāji virs 100 % nozīmē, ka cilvēki reģistrēti aktīvas darba tirgus politikas datu kopā vairākas reizes, jo piedalās dažādu kategoriju pasākumos, vai ka dalībnieki nav reģistrēti kā darba meklētāji.

Avots: Eurostat [[Imp_ind_actsup](#)].

Dalībvalstu vidū joprojām pastāv nevienlīdzīgums attiecībā uz ilgstošo bezdarbnieku atbalstam paredzēto pasākumu īstenošanu. 2022. gada datu kolekcija saistībā ar Padomes ieteikuma par ilgstošu bezdarbu²⁰⁹ uzraudzību liecina, ka nedaudz vairāk nekā puse dalībvalstu (15) ir sasniegušas vismaz 90 % aptvērumu, nodrošinot darba integrācijas nolīgumus (*JIA*) visiem ilgtermiņa bezdarbniekiem, kas reģistrēti vismaz 18 mēnešus. Sešās dalībvalstīs vismaz trešdaļai ilgstošo bezdarbnieku nebija *JIA*. Turpretī 13 citās dalībvalstīs vairāk nekā 95 % no visiem ilgstošajiem bezdarbniekiem saņēma *JIA* vai līdzvērtīgu nolīgumu, un salīdzinājumā ar 2021. gadu ir palielināties to kopējais īpatsvars. *JIA* lietotāju izredzes atrast darbu 2022. gadā nedaudz pasliktinājās. Pieejamie dati par 23 dalībvalstīm liecina, ka bezdarba periodu kopumā beidza nepilni 3,7 miljoni *JIA* lietotāju, no kuriem par 1,7 miljoniem (jeb 47,6 %) bija zināms, ka tie ir sākuši strādāt (salīdzinājumā ar 49,1 % 2021. gadā). Vēl svarīgāk ir tas, ka skaitļi konsekventi liecina, ka to dalībvalstu grupā, kas nodrošina individuālus rīcības plānus ar padziļinātu novērtējumu, ir ievērojami labāki rezultāti attiecībā uz ilgstošo bezdarbnieku integrāciju darba tirgū²¹⁰.

Rezultatīva un efektīva aktīva darba tirgus politika ir svarīga, lai veicinātu labus rezultātus darba tirgū. Dalībvalstu izdevumi aktīvai darba tirgus politikai liecina par ievērojamām atšķirībām. Grieķijā, Itālijā, Slovākijā un Portugālē 2022. gadā tika reģistrēts ilgstoša bezdarba līmenis, kas pārsniedza ES vidējo rādītāju (2,4 %), savukārt izdevumi aktīvai darba tirgus intervencei bija mazāki par ES vidējo rādītāju (0,6 % no IKP) (2.3.8. attēls). Turpretī Īrijai, Dānijai, Somijai, Zviedrijai un Austrijai, kurās ilgstoša bezdarba līmenis ir zem 2 %, aktīvai darba tirgus politikai tika atvēlēta vislielākā IKP daļa (no aptuveni 0,5 % līdz 1,2 %). Spānija aktīvas darba tirgus politikas pasākumiem turpināja tērēt vairāk

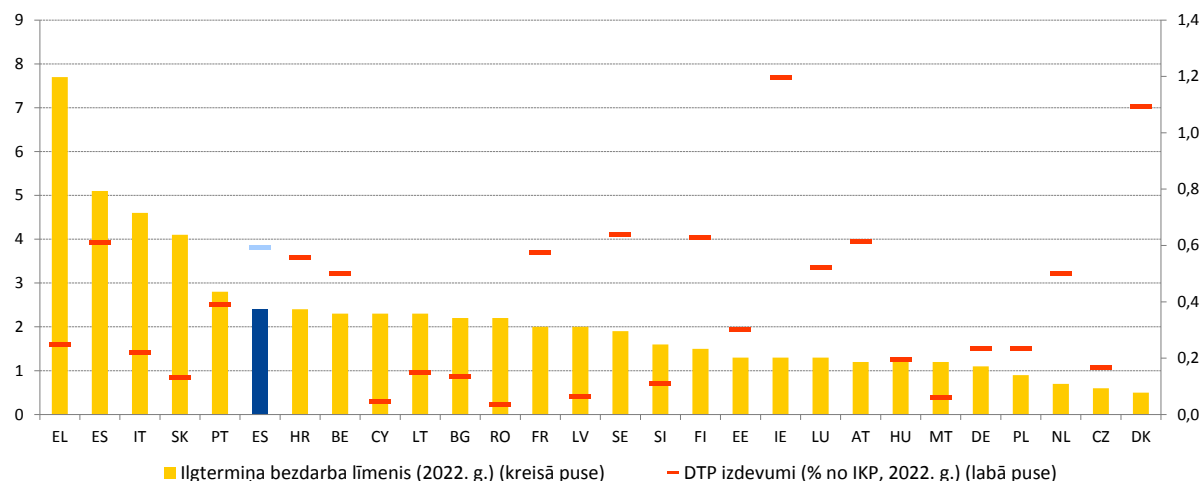
²⁰⁹ [Padomes Ieteikums \(2016. gada 15. februāris\) par ilgstošo bezdarbnieku integrāciju darba tirgū.](#)

²¹⁰ Eiropas Komisija, [“Data collection for monitoring of the LTU Recommendation: 2022 results”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

(attiecībā pret IKP), taču vienlaikus tajā bija vērojams augsts ilgstoša bezdarba līmenis (tomēr tas bija samazinājies no 6,2 % līdz 5,1 %). Visbeidzot, Horvātijā, Beļģijā un Francijā rādītāji bija salīdzinoši tuvi ES vidējam rādītājam gan attiecībā uz aktīvas darba tirgus politikas izdevumiem, gan ilgstošu bezdarbu.

2.3.8. attēls. Izdevumi aktīvas darba tirgus politikas pasākumiem dalībvalstīs būtiski atšķiras

Izdevumi aktīvas darba tirgus politikas pasākumiem (2.–7. kategorija, % no IKP, 2022) un ilgstoša bezdarba līmenis (personas vecumā no 15 līdz 74 gadiem) (% , 2022. g.)

Piezīme. Jaunākie pieejamie dati par darba tirgus politikas (DTP) izdevumiem Eiropas Savienībai, IT, CY un RO (2020), kā arī HR un IE (2021). Dati par DTP izdevumiem attiecībā uz DE, NL un SE ir aplēsti. Pagaidu dati par DTP attiecībā uz FR. Ilgstoša bezdarba definīcija Spānijai un Francijai atšķiras.

Avots: Eurostat [[lmp_expsum](#)], darba tirgus politikas (DTP) datubāze un [[tesem130](#)], ES darbaspēka apsekojums.

2023. gadā valsts nodarbinātības dienesti (VND) darbojās darbaspēka trūkuma apstākļos, ko pavadīja zems bezdarba līmenis un līdz ar to reģistrēto bezdarbnieku skaita samazināšanās lielākajā daļā dalībvalstu. Lai reaģētu uz darbaspēka trūkumu, VND tīkls²¹¹ ir pielāgojis VND institucionālās izcilības atsauces sistēmu, lielāku uzsvāru liekot uz aktivizēšanu un vairāku dalībnieku partnerībām²¹². VND 26 dalībvalstīs ir noteikuši stratēģijas un mērķrādītājus, lai atvieglotu piekļuvi darba tirgum visneaizsargātākajām grupām. Turklāt 2023. gadā VND strādāja, lai veicinātu taisnīgu zaļo un digitālo pārkārtošanos, īpašu uzmanību pievēršot prasmēm un atbalstot darba ņēmējus, kuri pāriet no vienas darbavietas uz citu. Konkrētāk, VND no 18 dalībvalstīm sadarbojās ar darba devējiem, lai noteiktu, kādas prasmes vajadzīgas zaļajām darbvietām, atbalstītu rūpniecības pārstrukturēšanu un palīdzētu īstenot nodarbinātības subsīdijas zaļajām darbvietām. VND no 17 dalībvalstīm nodrošināja darba ņēmēju prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju. Lai palīdzētu MVU atrast darbiniekus ar vajadzīgajām prasmēm, VND ir veikuši pasākumus, lai savās profilēšanas un darba piemeklēšanas darbībās pārietu no pieejām, kas balstītas uz profesiju, uz pieejām, kas balstītas uz prasmēm. Pēdējo gadu laikā ir attīstījusies arī sadarbība starp valsts un privātajiem nodarbinātības dienestiem, un vairāki VND ir paplašinājuši un

²¹¹ Sk.: [Eiropas valstu nodarbinātības dienestu tīkls](#).

²¹² Eiropas Komisija, [“PES Network Benchmarking manual”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

pastiprinājuši sadarbību ar privātiem nodarbinātības portāliem un privātām nodarbinātības aģentūrām vai plāno to darīt²¹³.

To īslaicīgo bezdarbnieku īpatsvars, kuri ir tiesīgi saņemt bezdarbnieka pabalstus, 2023. gadā ES kopumā nedaudz pieauga, tomēr dažādās dalībvalstīs tas bija atšķirīgs. Tas palielinājās no 35,8 % 2022. gadā līdz 36,6 % 2023. gadā (2.3.9. attēls)²¹⁴. Slovēnijā (–5,9 procentpunkti), Īrijā (–5 procentpunkti) un Beļģijā (–4 procentpunkti) bija vērojams vislielākais samazinājums, savukārt liels šā aptvēruma pieaugums tika novērots Igaunijā (+5,9 procentpunkti) un Bulgārijā (+5,3 procentpunkti). Augstākie aptvēruma rādītāji 2023. gadā tika reģistrēti Vācijā, Somijā un Austrijā (vairāk nekā 50 %), kam sekoja Igaunija, Francija un Lietuva (virs 40 %). Savukārt zemākais aptvēruma rādītājs tika novērots Rumānijā un Polijā (zem 15 %). Salīdzinājumā ar 2022. gadu to bezdarbnieku īpatsvars, kuri šajā statusā bija reģistrēti mazāk nekā vienu gadu un kuri saņēma pabalstus vai palīdzību, 2023. gadā ES saglabājās salīdzinoši stabils – aptuveni 35 %. To īslaicīgo bezdarbnieku īpatsvars, kuri ir tiesīgi saņemt bezdarbnieka pabalstu, pozitīvi korelē ar biežāku pāreju no īslaicīga bezdarba uz nodarbinātību un mazākiem ilgstoša bezdarba gadījumiem. Kopumā noteikumi par kvalifikācijas periodu gandrīz visās dalībvalstīs saglabājās stabili, taču starp tām bija lielas atšķirības – no 13 apdrošināšanas iemaksu nedēļām Itālijā, līdz 51 nedēļai Ungārijā, Portugālē vai Spānijā un pat līdz 104 nedēļām Slovākijā²¹⁵. Lielākajā daļā dalībvalstu palika nemainīgs arī maksimālais bezdarbnieka pabalsta ilgums personām, kurām ir viena gada darba stāžs. Kopumā 16 ES valstīs bezdarbnieki ar viena gada darba stāžu ir tiesīgi saņemt pabalstu ne ilgāk kā 6 mēnešus. Ienākumu aizstāšana ir cieši saistīta arī ar bezdarba perioda ilgumu. Neto ienākumu aizvietojamības rādītāji zemu atalgojuma saņēmējiem, kuriem ir īss darba stāžs, dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras. Otrajā mēnesī neto ienākumu aizvietojamības rādītāji svārstījās no 6,9 % no iepriekšējiem (neto) ienākumiem Ungārijā līdz 90 % Beļģijā (2.3.10. attēls). Luksemburgā, Dānijā, Francijā un Somijā ienākumu aizvietošanas rādītājs (visās valstīs virs 60 % un dažos gadījumos ievērojami augstāk) bezdarba perioda 12. mēnesī ir tāds pats kā šā perioda 2. mēnesī.

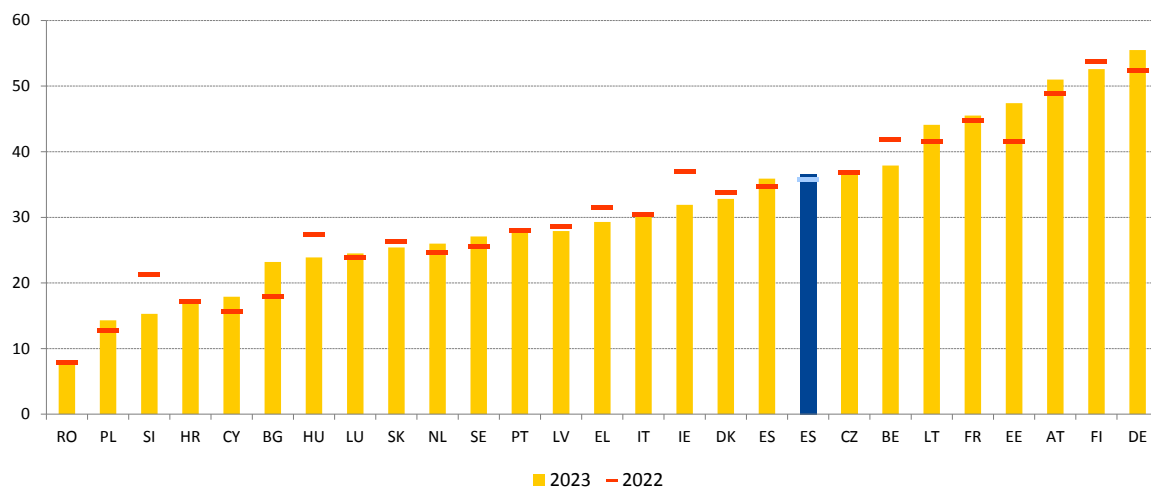
²¹³ Eiropas Komisija, [“Trends in PES: Assessment report on PES capacity”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023. Dati koriģēti, lai atspoguļotu tikai ES.

²¹⁴ Īslaicīgi bezdarbnieki ir personas, kuras ir bez darba mazāk nekā 12 mēnešus.

²¹⁵ Analīze attiecas uz bezdarbnieka pabalstiem, ko parasti piešķir personām, kuras reģistrējušās pēc tam, kas kļuvušas par bezdarbniekiem ne savas vainas dēļ, neiekļaujot pagaidu shēmas.

2.3.9. attēls. Bezdarba pabalstu aptvērums īslaicīgiem darba meklētājiem ir nedaudz mainījies, un starp dalībvalstīm joprojām pastāv atšķirības

Bezdarbnieka pabalstu seguma īpatsvars īslaicīgiem bezdarbniekiem (bez darba mazāk nekā 12 mēnešus, personas vecumā no 15 līdz 64 gadiem, %)

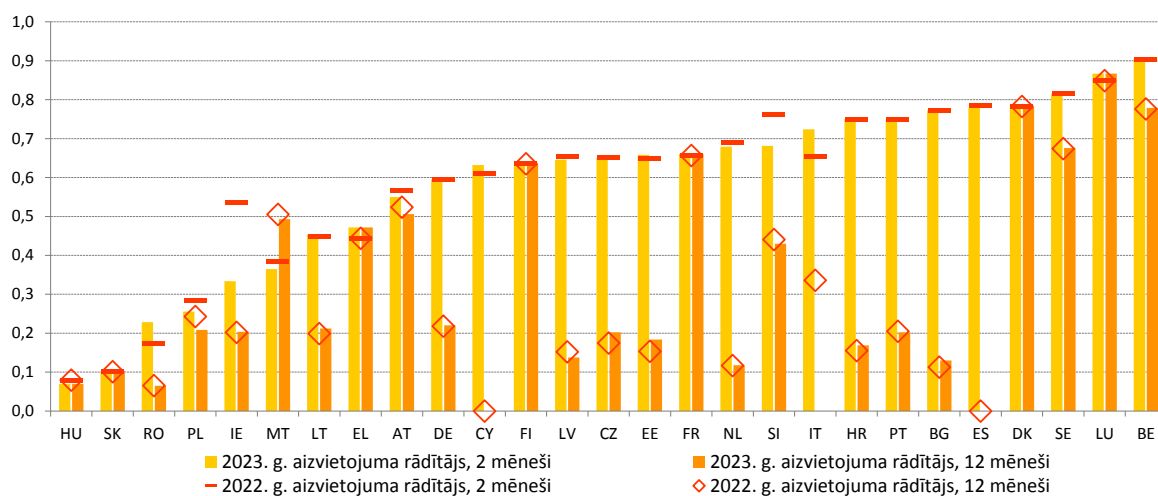

Piezīme. Dati par MT nav pieejami. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR (sk. metadatus). Laikrindas pārrāvumi attiecībā uz DK un CY. Zema ticamība attiecībā uz LU un SI.

Avots: Eurostat [[lfsa_ugadra](#)], ES darbaspēka apsekojums.

2.3.10. attēls. Dalībvalstīs gan īslaicīga, gan ilgstoša bezdarba gadījumā pastāv ievērojamas ienākumu aizvietošanas rādītāju atšķirības

Bezdarbnieka pabalstu neto ienākumu aizvietojamības rādītājs līdz 67 % no vidējās algas, 2. un 12. bezdarba mēnesī (2023. un 2022. g.)

Piezīme. Rādītāju aprēķina neprecētai personai bez bērniem, kurai ir īsa karjera (1 gads) un kura ir 20 gadus veca. Tiek iekļauti dažādi ienākumu komponenti, bezdarbnieka pabalsti un citi pabalsti (piem., sociālā palīdzība un mājokļu pabalsti). Visi dati attiecas uz 2023. gadu, izņemot BE, CY, DK, FI un PT, par kurām dati ir par 2022. gadu.

Avots: Eiropas Komisijas aprēķini, pamatojoties uz [ESAO nodokļu un pabalstu modeli](#).

Darba tirgus rezultāti attiecībā uz ES dalībvalstu pilsoņiem, kas pārcēlušies uz citu ES dalībvalsti²¹⁶, turpina uzlaboties. Darbspējas vecuma ES dalībvalstu pilsoņu, kas pārcēlušies uz citu ES dalībvalsti, skaitam un nodarbinātības līmenim joprojām ir tendence

²¹⁶ ES un EBTA pilsoņi, kas pārcēlušies, ir ES vai EBTA pilsoņi, kuri dzīvo kādā ES vai EBTA valstī, kas nav viņu pilsonības valsts (sk. [gada ziņojumus par darbaspēka mobilitāti ES iekšienē](#)).

palielināties – 2023. gadā šādu personu skaits sasniedza 10,1 miljonu, un to nodarbinātības līmenis bija 78 % (salīdzinājumā ar 76 % attiecīgās valsts valstspiederīgo vidū). Tajā pašā gadā kopējais pārrobežu darba ņēmēju skaits ES bija 1,8 miljoni (par 3 % vairāk nekā 2022. gadā), un 1,5 miljoni ES pilsoņu mainīja darba valsti. Lielākā daļa mobilo darba ņēmēju atgriežas savā izcelsmes valstī, un 2023. gadā šādu darba ņēmēju skaits ES palielinājās par 6 %, turklāt starp dalībvalstīm bija ievērojamas atšķirības²¹⁷. Komisija 2024. gadā publicēja pārskatu par sadarbības praksi un problēmām, kas saistītas ar norīkotajiem darba ņēmējiem ES. Šajā pārskatā galvenā uzmanība tika pievērsta viņu tiesībām, jo īpaši attiecībā uz izmitināšanu un piekļuvi informācijai par nodarbinātības nosacījumiem²¹⁸.

Lai uzlabotu darba apstākļus un mazinātu darbaspēka trūkumu, būtisks ir labi funkcionējošs sociālais dialogs un koplīguma sarunas, tomēr sociālo partneru iesaiste dažādās politikas jomās atšķiras. No 2020. gada aprīļa līdz 2024. gada jūlijam vislielākā sociālo partneru iesaistīšanās pakāpe bija vērojama ar Covid-19 saistītajās politikas jomās – gandrīz 37 % no tām tika saskaņotas vai apspriestas ar sociālajiem partneriem. Tam sekoja pasākumi, kuru mērķis bija mazināt lielākas dzīves dārdzības ietekmi (31 %), pasākumi, kas saistīti ar zaļo pārkārtošanos (27 %), pārstrukturēšanas atbalsta instrumenti (26 %) un pasākumi, kas saistīti ar karu Ukrainā (25 %). Viszemākais iesaistes līmenis tika reģistrēts attiecībā uz politikas pasākumiem digitālās pārveides kontekstā (22 %) vai saistībā ar ekstrēmām laikapstākļu notikumiem (13 %). Tas atspoguļo faktu, ka sociālie partneri parasti ir visvairāk iesaistīti politikas jomās, kas attiecas uz darba vietu (kas skar uzņēmumus un darba ņēmējus) (2.3.11. attēls). Nodarbinātības komitejas (*EMCO*) 2023. gada novembra ikgadējā daudzpusējās uzraudzības pārskatā par sociālo dialogu tika uzsvērts, ka progress rezultatīvāka sociālā dialoga īstenošanā un sociālo partneru iesaistīšanā politikas veidošanā ir bijis visai neliels. Arī valstu sociālo partneru novērtējums par to, cik kvalitatīva ir viņu iesaiste Atveseļošanas un noturības mehānisma īstenošanā 2023. gadā, bija neviendabīgs. Atveseļošanas un noturības plāna (ANP) īstenošanai katra dalībvalsts ir izvēlējusies pārvaldības struktūru, kas pielāgota tās attiecīgajām valsts sociālā dialoga sistēmām. Tāpēc institucionālās sistēmas sociālo partneru iesaistīšanai ir atšķirīgas, jo dažas dalībvalstis ir izveidojušas īpašu kārtību un procedūras, bet citas izmanto jau esošos sociālā dialoga kanālus. Dažās valstīs sociālie partneri ir iesaistīti, izmantojot jaunas struktūras vai īpašas darba grupas, kas izveidotas saistībā ar Eiropas pusgadu, vai lai uzraudzītu ANP īstenošanu²¹⁹.

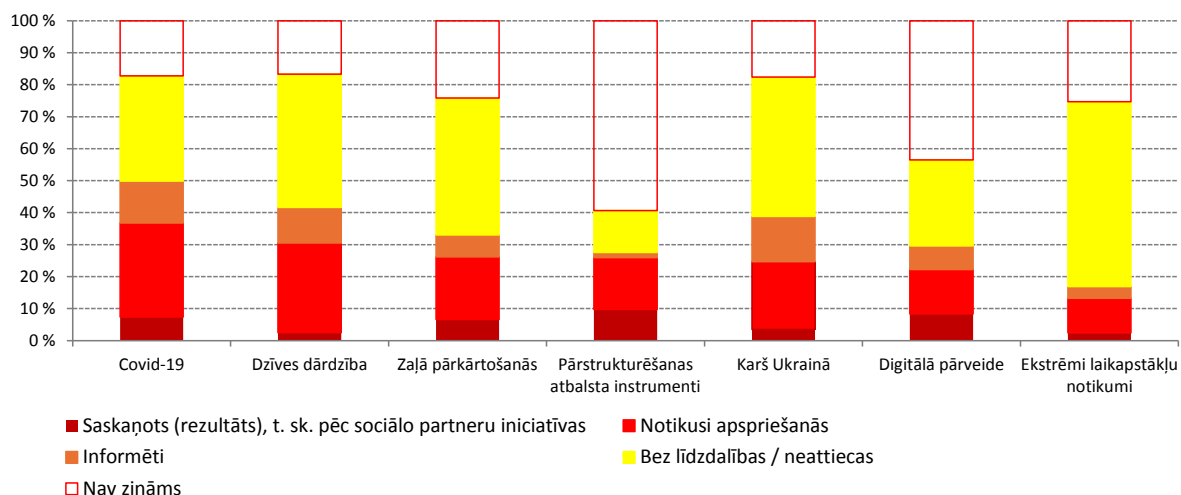
²¹⁷ Sk. Eiropas Komisijas 2024. gada ziņojumu par darbaspēka mobilitāti ES iekšienē (drīzumā).

²¹⁸ Skatīt Komisijas dienestu darba dokumentu, kas pieejams [šeit](#).

²¹⁹ *Eurofound*, “[Social governance of the Recovery and Resilience Facility: Involvement of the national social partners](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

2.3.11. attēls. Sociālo partneru iesaistes pakāpe atšķiras atkarībā no politikas konteksta

Sociālo partneru iesaiste valsts politikas izstrādē atkarībā no politikas konteksta

Piezīme. Attēlā ir apvienotā veidā attēloti 2290 politikas virzieni, kas iezīmēti ar attiecīgo kontekstu (daži dati uzskaitīti divreiz, jo viens politikas virziens var attiekties uz vairāk nekā vienu kontekstu); dati apkopoti laikposmā no 2020. gada aprīļa līdz 2024. gada jūlijam. Politikas virzieni ietver tikai tiesību aktus vai citus normatīvos aktus un trīspusējus nolīgumus. Sociālo partneru iesaiste ir norādīta kā vidējais darba devēju un arodbiedrību iesaistes īpatsvars katrā kategorijā atkarībā no konteksta. Atšķirības starp darba devēju un arodbiedrību iesaistes pakāpi ir nelielas.

Avots: Eurofound [ES PolicyWatch datubāze](#).

Valdišes sociālo partneru samītā 2024. gada 31. janvārī Komisija, prezidentvalsts Beļģija un starpnozaru sociālie partneri parakstīja trīspusēju deklarāciju par plaukstošu sociālo dialogu. Šī deklarācija apliecina atjaunotu apņemšanos ES līmenī stiprināt sociālo dialogu un apvienot spēkus, lai risinātu galvenās problēmas, ar kurām saskaras mūsu ekonomikas un darba tirgi²²⁰. Deklarācijā tika paziņots, ka Komisija ieceļ jaunu Eiropas sociālā dialoga sūtni un sāk procesu virzībā uz sociālā dialoga paktu, ko paredzēts noslēgt 2025. gada sākumā. Sūtnis atbalstīs un koordinēs 2023. gada paziņojuma par sociālā dialoga stiprināšanu ES īstenošanu, kā arī Komisijas reakciju uz Eiropas sociālo partneru kopīgajiem ziņojumiem par sociālo dialogu ES līmenī. Attiecībā uz Eiropas sociālā dialoga paktu tiks rīkotas vairākas trīspusējas un divpusējas sanāksmes ar Eiropas sociālajiem partneriem, lai apzinātu jaunus priekšlikumus Eiropas sociālā dialoga stiprināšanai. Šajās sanāksmēs cita starpā tiks apspriests ES institucionālais un finansiālais atbalsts Eiropas sociālajam dialogam visos līmeņos, sociālo partneru spēju veidošana (arī ar ESF+ starpniecību), saskaņota divpusēja pieeja sarunām par sociālo partneru nolīgumiem, to veicināšana un īstenošana.

Lai īstenotu rezultatīvu un iekļaujošu politiku, būtiska nozīme ir regulāram dialogam un apspriešanai ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Kā atzīts 2024. gada Lailpas deklarācijā par Eiropas sociālo tiesību pīlāra nākotni, pilsoniskajai sabiedrībai ir būtiska nozīme cīņā pret sociālo atstumtību un nevienlīdzību un attiecībā uz politiku, kas ir vērsta uz nepietiekami pārstāvētām un mazāk aizsargātām grupām. ES līmenī pilsoniskās sabiedrības organizācijas aktīvi iesaistās Eiropas pusgadā, regulāri apmainoties viedokļiem un organizējot tematiskas diskusijas par īpaši svarīgām jomām. Nesenā *Eurofound* pētījumā tika pētīta pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaiste taisnīgas pārkārtošanās teritoriālo plānu

²²⁰ [Trīspusējā deklarācija par plaukstošu Eiropas sociālo dialogu.](#)

(TPTP) agrīnā īstenošanā dažās dalībvalstīs. Pirmie empīriskie pētījumu rezultāti liecina – lai veidotos jēgpilns dialogs ar pilsonisko sabiedrību par politikas pasākumiem un atbalstu neaizsargātiem darba ņēmējiem, kopienām un nozarēm, joprojām ir nepieciešams samazināt šķēršļus līdzdalībai, radīt iespējas kopīgi novērtēt vajadzības, atbalstīt spēju veidošanu un veicināt zināšanu apmaiņu²²¹.

2.3.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi

Dažās dalībvalstīs turpinās centieni novērst darba tirgus segmentācijas cēloņus. Pēc 2023. gada jūlijā sāktās sabiedriskās apspriešanas **Nīderlande** gatavo likumprojektu, kas vērsts uz to, lai palielinātu to darba ņēmēju drošību, uz kuriem attiecas elastīgi darba līgumi, atceļot nulles stundu darba līgumus, aizstājot dežūras līgumus ar jauna veida līgumiem, kas nodrošina lielāku ienākumu drošību darba ņēmējiem, un uzlabojot pagaidu darba aģentūru darbinieku nodarbinātības drošību. Turklāt **Nīderlande** 2023. gada oktobrī sāka sabiedrisko apspriešanu par likumprojektu, kurā precizēts darba attiecību jēdziens un ieviesta juridiska prezumpcija attiecībā uz nodarbinātību pašnodarbinātām personām bez darbiniekiem (darbs par tarifu, kas ir mazāks par 36 EUR). **Čehijā** 2024. gada janvārī stājās spēkā grozījums Nodarbinātības likumā, kura mērķis ir precizēt un racionalizēt nodarbinātības aģentūru pakalpojumu sniegšanas nosacījumus. Tiesību akti ir padarīti stingrāki nelegālās un slēptās nodarbinātības jomā, un tagad tie ietver naudas sodus. **Somijā** savā 2023. gada valdības programmā paziņoja par terminētu darba līgumu reformu. Lai gan darba līgumus var noslēgt uz noteiktu laiku (uz vienu gadu) bez īpaša iemesla, tiesību akti nodrošinās, ka neradīsies situācijas, kad nepamatoti tiek slēgti secīgi terminēti darba līgumi. **Spānijā** gatavo grozījumu mācību līgumu regulējuma izstrādē, pilnveidojot procedūru studentu sasaistei ar uzņēmumiem. Šajā grozījumā galvenā uzmanība ir pievērsta apmācības aspektiem, kas ietverti mācību līgumā, saskaņā ar kuru prakse mijas ar mācībām, un grozījuma mērķis ir panākt, lai algots darbs būtu saderīgs ar mācību procesiem saskaņā ar Valsts nodarbinātības sistēmas mācību specialitāšu katalogu. Saskaņā ar savu ANP **Slovēnijā** gatavo tiesību aktu, ar ko izveido pastāvīgu saīsināta darba laika shēmu, ko cita starpā var izmantot arī nopietnas ekonomikas lejupslīdes gadījumā, pamatojoties uz Covid-19 krīzes laikā gūto pieredzi. Šis tiesību akts ietvers izglītības un apmācības pienākumus nepilna laika darbā, lai stiprinātu attiecīgo darba ņēmēju kompetences un palielinātu viņu nodarbināmību, ņemot vērā uzņēmējdarbības procesu pieaugošo digitalizāciju un automatizāciju.

Vairākas dalībvalstis ir pieņēmušas pasākumus, kuru mērķis ir stiprināt to nodarbinātības aizsardzības sistēmas. **Slovēnijā** 2024. gada aprīlī ieviesa regulatīvus pasākumus, kas stiprina darba ņēmēju tiesības uz informāciju un konsultācijām, kā arī līdzlēmšanu uzņēmuma vadības vai uzraudzības struktūrās uzņēmumu pārrobežu apvienošanas, sadalīšanas vai reorganizācijas gadījumā. **Igaunijā** 2024. gada maijā stājās spēkā tiesību akts par darbaspējas zaudēšanas novēršanu, kas ļauj personai, kurai ir ilgstošs slimības atvaļinājums, pēc diviem mēnešiem slimības atvaļinājuma laikā strādāt veselības stāvoklim pielāgotos apstākļos. Šai reformai būtu jāatbalsta hroniskas slimības skarto darbinieku atveseļošanās process viņu ilgtermiņa slimības atvaļinājuma laikā, vienlaikus samazinot atkarību un darba zaudēšanas un/vai pastāvīgas darbnespējas risku. **Spānijā** 2024. gada jūlijā stājās spēkā izmaiņas, kas saistītas ar tiesību aktiem kolektīvās atlaišanas jomā. Uzņēmumiem, kuri plāno slēgt vienu vai vairākas darbības vietas, kā rezultātā tiek galīgi izbeigta to darbība un atlaisti 50 vai vairāk darba ņēmēji, ir pienākums par to paziņot

²²¹ Eurofound, [“Creating a new social contract for the just transition: Is partnership working?”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

sešus mēnešus iepriekš. **Grieķija** 2024. gada septembrī uzsāka digitālās darba kartes izmēģinājuma ieviešanu ēdināšanas un tūrisma nozarē, lai cīnītos pret nedeklarētām virsstundām un pārmērīgi ilgu darba laiku. Šo izmēģinājuma projektu jau piemēro darbiniekiem bankās, lielos lielveikalos, apdrošināšanas sabiedrībās, apsardzes uzņēmumos un valsts uzņēmumos.

Dažas dalībvalstis ir veikušas turpmākus pasākumus, lai uzlabotu savas arodveselības un darba aizsardzības sistēmas. 2023. gada jūnijā **Itālijā** stājās spēkā likums par steidzamiem pasākumiem darba ņēmēju aizsardzībai klimata krīzēs. Viens no tā noteikumiem attiecas uz Darba ministrijas lomu sociālā dialoga veicināšanā, lai panāktu nozaru nolīgumus, kas nodrošina darba drošību un arodveselību klimata krīzēs, tajā skaitā karstuma viļņu apstākļos. Turklāt 2023. gada oktobrī Itālija ratificēja SDO pamatkonvencijas C155 (Darba drošības un arodveselības konvencija) un C187 (Stimulējošs pamats Darba drošības un arodveselības konvencijai). **Zviedrijas** valdība 2023. gada decembrī uzdeva Darba vides aģentūrai iesniegt priekšlikumus iniciatīvām, ar kurām varētu panākt, ka vairāk darbinieku izrādītu interesi par drošības pārstāvja lomu. Aģentūra 2024. gada aprīlī iesniedza ziņojumu Darba ministrijai. **Dānija** 2023. gada decembrī grozīja Darba ņēmēju kompensāciju likumu, lai stiprinātu darba kompensāciju sistēmu (piemēram, piešķirot jaunu apmācības pabalstu, pārskatot lietu izskatīšanas laiku, palielinot kompensācijas līmeni, ieviešot darba traumu apdrošināšanas shēmu aprūpētāju vardarbības gadījumos). Turklāt ar likumu tika ieviesta apgādības zaudējuma kompensācija bērniem un jauniešiem. **Spānija** 2024. gada septembrī pieņēma noteikumus par drošību un veselības aizsardzību saistībā ar māsasaimniecības darbu. Regulā ir precizēts māsasaimniecībās nodarbināto personu tiesību un darba devēju pienākumu saraksts, nodrošinot to rezultatīvai ievērošanai nepieciešamo juridisko noteiktību. **Bulgārija** 2024. gada aprīlī ratificēja SDO pamatkonvencijas C155 un C187, un **Nīderlande** 2024. gada oktobrī ratificēja Konvenciju C187 par arodveselību un darba drošību.

Vairāku dalībvalstu darba kārtībā ir iekļauti jauni nodarbinātības režīmi, piemēram, elastīgs darbs, tāldarbs un attālināts darbs. 2023. gada septembrī stājās spēkā **Čehijas** Darba kodeksa grozījumi, un viena no galvenajām izmaiņām bija attālinātā darba regulējums. Lielāks atbalsts ir arī mazu bērnu vecākiem un aprūpētājiem, lai ģimenes dzīvi varētu apvienot ar darbu. Vēl viens jauninājums ir iespēja nodrošināt tāldarbiniekiem kompensāciju par visbiežāk sastopamajām izmaksām, kas saistītas ar viņu mājas biroju, piemērojot vienotu likmi. **Īrijā** likumprojekts par tiesībām pieprasīt attālinātu darbu tika integrēts Likumā par darba un privātās dzīves līdzsvaru un dažādiem noteikumiem, un izmaiņas stājās spēkā 2024. gada martā. Minētais likums ietver darba ņēmēju tiesības pieprasīt attālinātu darbu un aprūpētāju tiesības pieprasīt elastīgu darbu, tostarp tiesības jaunajām māmiņām, kas baro bērnu ar krūti, strādāt īsākas darba nedēļas vai saīsinātas darba stundas. Īstenojot savu ANP, **Kipra** 2024. gada martā ieviesa shēmu, kuras mērķis ir stimulēt bezdarbnieku nodarbinātību, nodrošinot elastīgus darba veidus, izmantojot tāldarbu. **Bulgārija** 2024. gada martā īstenoja reformu, kura iekļauta tās ANP un ar kuru tika grozīti Darba kodeksā paredzētie noteikumi par tāldarbu, lai atvieglotu piekļuvi attālinātam darbam, nodrošinot juridisko noteiktību gan darba ņēmējiem, gan darba devējiem, precizējot noteikumus par veselību un drošību, kā arī par darba laika uzraudzību un ziņošanu par to.

Dažas dalībvalstis ir veikušas likumdošanas pasākumus, lai uzlabotu darba apstākļus platformu darbā un risinātu problēmas, ko rada algoritmiskās pārvaldības izmantošana darba vidē. Ar grozījumiem **Horvātijas** Darba likumā, kas stājās spēkā 2024. gada 1. janvārī un ir daļa no ANP, ir precizēts, ka digitālās darba platformas un agregatori (starpnieki, kas šādas platformas savieno ar darba ņēmējiem) ir kopīgi atbildīgi par algu maksājumiem platformu darba ņēmējiem. Tiem ir jāinformē platformu darba ņēmēji par darba organizāciju un lēmumu pieņemšanas procesiem un jānodrošina datu pārredzamība.

Kipra saskaņā ar savu ANP reformē savu sociālo apdrošināšanu, lai aptvertu pašnodarbinātos un nestandarta nodarbinātības veidos strādājošos, piemēram, platformu darba ņēmējus. **Vācijā** valdība pašlaik gatavo īpašu darba ņēmēju datu aizsardzības likumu, ar kuru cita starpā tiks risinātas tipiskas situācijas, kas rodas saistībā ar algoritmisko pārvaldību darbavietā, piemēram, videonovērošana un MI sistēmu izmantošana. **Portugāle** nesen saskaņā ar 2023. gada programmu pienācīgas kvalitātes nodarbinātībai ieviesa Likumu par algoritmisko pārvaldību darbā. Šis likums cita starpā paredz, ka darba koplīgumos var reglamentēt algoritmu un mākslīgā intelekta izmantošanu.

Dažas dalībvalstis ir veikušas pasākumus, lai samazinātu nedeklarēta darba izplatību. **Griekijā** gatavojas saskaņā ar savu ANP īstenot IT sistēmu darba tirgus uzraudzībai (*ARIADNE*), kas nodrošinās darba laika digitālu reģistrēšanu un darbosies kā vienota vārteja nodarbinātības un sociālās apdrošināšanas administratīvajiem datiem. No 2023. gada decembra **Itālijas** Ieņēmumu aģentūra un Valsts sociālās apdrošināšanas iestāde ir iecerējušas panākt savu attiecīgo datubāzu pilnīgu sadarbību, lai novērstu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas māsaimniecības darba nozarē. No 2024. gada aprīļa **Itālija** saskaņā ar savu ANP pastiprināja darba inspekcijas darbības un ieviesa atturošus un stimulējošus pasākumus nedeklarēta darba izplatības samazināšanai. **Lietuvā** 2024. gadā stājās spēkā izmaiņas noteikumos par obligāto parādu piedziņu, lai stimulētu vairāk bezdarbnieku atgriezties darba tirgū un tādējādi samazinātu ēnu ekonomiku. Pēc reģistrēšanās Valsts nodarbinātības dienestā bezdarbnieki ar parādsaistībām var izmantot sešu mēnešu periodu (pieejams ne vairāk kā divas reizes piecu gadu laikā), kura laikā pret viņiem netiek veikti nekādi obligātās parādu piedziņas pasākumi.

Dalībvalstis turpina risināt ilgstoša bezdarba problēmu, izmantojot dažādus mērķorientētus pasākumus. **Austrijā** programma “Atspēriena punkts” (kas tika uzsākta 2021. gadā ar mērķi apkarot ilgstošu bezdarbu, izmantojot subsidētu nodarbinātību sociālajos uzņēmumos vai īpaši labvēlīgus nosacījumus integrācijas palīdzības saņemšanai) no 2023. gada kļuva par daļu no valsts nodarbinātības dienesta parastā budžeta. Tajā pašā gadā **Portugāle** izveidoja ārkārtas pasākumu, kas ļauj bezdarbnieka pabalstus daļēji uzkrāt kopā ar darba ienākumiem, lai mudinātu ilgstošos bezdarbniekus atgriezties darba tirgū. **Slovākijā** 2024. gada aprīlī uzsāka valsts projektu “Finansiāli stimuli nodarbinātībai”, lai atbalstītu bezdarbniekus nelabvēlīgā situācijā vecuma, sarežģītas ģimenes situācijas, zemas izglītības, darba iemaņu zaudēšanas, invaliditātes un citu iemeslu dēļ. Laikposmā no 2024. gada aprīļa līdz septembrim **Ungārijā** izsludināja uzaicinājumu uz darba pārbaudes izmēģinājuma programmu, kuras mērķis ir apmierināt uzņēmumu darbaspēka vajadzības, palielinot iekšzemes darbaspēka piedāvājumu un veicinot ilgstošu bezdarbnieku nodarbinātību. Iesaistītie MVU saņem atbalstu ne tikai algām (līdz 9 mēnešiem), bet arī saistībā ar individualizētiem ilgstošu bezdarbnieku pilnveides pasākumiem un mentorēšanu, pamatojoties uz viņu kompetenču novērtējumu. Ilgstošie bezdarbnieki līdz pat 9 mēnešiem saņem papildu pabalstu (papildus algai) kā stimulu palikt darba tirgū. **Horvātijā** 2023. gadā sāka mērķorientētu aktīvas darba tirgus politikas programmu (“Job plus”) ilgstošiem bezdarbniekiem un neaizsargātām grupām. Atkarībā no tā, cik tālu no darba tirgus ir ilgstošie bezdarbnieki, tā šai grupai piedāvā 2–3 pasākumu kopumu (aktivizācijas programma, integrācija darbā un/vai kvalifikācijas celšana/apmācība), lai atbalstītu viņu integrāciju darba tirgū.

Vairākas dalībvalstis ir veikušas pasākumus, lai pastiprinātu savu aktīvo darba tirgus politiku un dažādām grupām sniegto palīdzību. **Somijā** gatavo nodarbinātības un ekonomiskās attīstības pakalpojumu reformu. Atbildība par šo pakalpojumu organizēšanu tiks nodota pašvaldībām vai pašvaldību kopīgi pārvaldītajām teritorijām, kas tiks izveidotas

2025. gada 1. janvārī. Lai pašvaldības varētu izstrādāt savus nodarbinātības veicināšanas pasākumus, tiks izveidots finansēšanas modelis. **Slovēnijas** Darba, ģimenes, sociālo lietu un vienlīdzīgu iespēju ministrija pārskata un atjaunina Aktīvas darba tirgus politikas īstenošanas pamatnostādņu 2021.–2025. gadam izpildes dokumentus, īpašu uzmanību pievēršot Aktīvas nodarbinātības politikas plānam un Aktīvas nodarbinātības politikas pasākumu katalogam. **Beļģijā** federālā valdība ir pieņēmusi pasākumu kopumu, lai atbalstītu darba ņēmēju pakāpenisku atgriešanos pēc ilgtermiņa slimības atvaļinājuma. 2023. gada novembrī tika sāкта komunikācijas kampaņa, lai informētu šos darbiniekus par visiem pieejamajiem atgriešanās ceļiem. Ar Karaļa 2024. gada marta dekrētu tika ieviestas trīs obligātas norādījumu sanāksmes, lai uzlabotu aktivizēšanu. No 2025. gada aprīļa būs pieejami kuponi 1800 EUR apmērā pielāgotai karjeras konsultēšanai darba ņēmējiem, kuri vismaz gadu ir atradušies slimības atvaļinājumā. Lai reintegrētu darba tirgū bezdarbniekus, kas vecāki par 50 gadiem, **Austrija** izmanto dažādus pakalpojumus un finansēšanas instrumentus, arī apvienoto algu subsīdiju (2023. gadā subsīdiju izdevumiem tika piešķirti aptuveni 286,3 miljoni EUR). **Maltā** shēma “Piekluve nodarbinātībai”, kas darbojas no 2023. līdz 2029. gadam un ko līdzfinansē ESF+, sniedz finansiālu palīdzību darba devējiem un sniedz darba iespējas personām, kurām ir problēmas piekļūt algotam darbam. **Portugālē** 2024. gadā izveidotās programmas “Qualifica On” mērķis ir atbalstīt darba ņēmēju (pār)kvalifikāciju no uzņēmumiem, kuri pārstrukturēšanas dēļ aptur ražošanu. **Bulgārijā** savā ikgadējā valsts nodarbinātības rīcības plānā 2024. gadam ir izvirzījusi mērķi pilnveidot prasmes / pārkvalificēt 9000 personu un sniegt atbalstu nodarbinātības jomā gandrīz 10 000 personu. Turklāt laikposmā no 2023. līdz 2026. gadam **Bulgārija** ar ESF+ atbalstu iegulda 153 miljonus EUR holistiskā pieejā ekonomiski neaktīvu cilvēku integrācijai darba tirgū, izmantojot spēcīgāku aktivizēšanu, apmācību un izpratnes veidošanu. **Slovākijā** jaunā valsts projekta “Prasmes darba tirgum”, ko līdz 2026. gadam līdzfinansē ESF+, mērķis ir atbalstīt darba meklētājus viņu centienos atrast darbu, izmantojot pārkvalifikāciju. Tā mērķgrupa ir nelabvēlīgā situācijā esoši darba meklētāji atbilstīgi Nodarbinātības dienesta likumā sniegtajai definīcijai (piemēram, jaunieši, kas jaunāki par 26 gadiem, iedzīvotāji, kas vecāki par 50 gadiem, ilgstoši bezdarbnieki un mazprasmīgas personas).

Vairākas dalībvalstis veic pasākumus, kuru mērķis ir stiprināt savu valsts nodarbinātības dienestu (VND) spējas un sniegumu, ņemot vērā pašreizējo darbaspēka trūkumu un prasmju vajadzības. Laikposmā no 2021. līdz 2023. gadam ANM atbalstīja virkni tālākizglītības darbību VND darbiniekiem **Spānijā**. **Spānija** 2023. gadā saskaņā ar savu ANP pabeidza investīcijas, kuru mērķis bija pārstrukturēt VND, uzlabojot iekšējās pārvaldības sistēmas, modernizējot darbavietas un digitalizējot Pilsoņu atbalsta dienestu. **Horvātijā** 2023. gadā sāka Horvātijas nodarbinātības dienestu digitalizāciju. Ar šīm investīcijām tika izveidota digitālās identitātes pārvaldības sistēma un cilvēkresursu pārvaldības sistēma. No 2024. gada **Kiprā** ir ieviesusi VND mobilās vienības, kas līdz 2029. gada beigām apmeklēs visus rajonus lauku un pilsētu teritorijās. Mobilās vienības līdz 2026. gada pirmajai pusei līdzfinansē ANM, bet no 2026. gada otrās puses līdz 2029. gada beigām – ESF+. 2024. gada janvārī saskaņā ar 2023. gada decembra Likumu par pilnīgu nodarbinātību **Francijas** VND sistēma “Pôle Emploi” tika pakāpeniski aizstāta ar “France Travail”. Paredzams, ka šī jaunā sistēma uzlabos VND dalībnieku koordināciju, bezdarbnieku atbalsta un uzraudzības reorganizāciju un stiprinās pasākumus darba ņēmēju ar invaliditāti integrācijai.

Dažas dalībvalstis pastiprināja sadarbību starp valsts nodarbinātības un sociālajiem dienestiem, lai palielinātu to aktīvās darba tirgus politikas ietekmi. **Rumānijā** 2024. gada aprīlī saskaņā ar savu ANP atklāja digitālu platformu mājāsaimniecībās nodarbināto personu kuponu pārvaldībai. Cita starpā paredzams, ka šī platforma būs

sadarbspējīga ar citām attiecīgām datubāzēm, piemēram, VND, Darba un sociālās aizsardzības ministrijas un Finanšu ministrijas datubāzēm. **Itālijā** 2024. gada maijā stājās spēkā jauni noteikumi, kuru mērķis ir uzlabot digitālo platformu, kas vāc informāciju no sociālajiem dienestiem un valsts nodarbinātības dienestiem. Vispārējais mērķis ir labāk saskaņot pieprasījumu pēc darbaspēka un tā piedāvājumu.

Vairākās dalībvalstīs tika veikti pasākumi, lai piesaistītu ārvalstu talantus un atvieglotu situāciju, kad darba tirgū pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedz piedāvājumu. **Spānija** 2024. gada novembrī ieviesa visaptverošu reformu, kuras mērķis ir modernizēt migrācijas politiku, lai risinātu demogrāfiskās un darba tirgus problēmas. Reforma ir vērsta uz administratīvo procedūru vienkāršošanu un integrācijas stiprināšanu, kā galvenos pīlārus veicinot piekļuvi nodarbinātībai, mācības un ģimenes atkalapvienošanās, vienlaikus arī novēršot nelikumīga statusa situācijas. **Francija** 2024. gada janvārī pieņēma likumu, lai labāk kontrolētu imigrāciju, tajā skaitā pasākumu, kas atvieglo piekļuvi darba atļaujām trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri strādā profesijās, kurās trūkst darbaspēka, vai apgabalos, kuros ir grūtības atrast darba ņēmējus. **Zviedrijā** 2024. gada martā uzlaboja sadarbību starp valsts nodarbinātības dienestiem un 10 citām valdības struktūrām (piemēram, Sociālās apdrošināšanas aģentūru, Nodokļu aģentūru un Migrācijas aģentūru), lai labāk koordinētu pasākumus augsti kvalificēta starptautiskā darbaspēka piesaistīšanai un noturēšanai. Turklāt no 2023. gada decembra trešo valstu valstspiederīgajiem, kas **Zviedrijā** piedalās nodarbinātības un prasmju pilnveides garantijā, ir vieglāk piekļūt valodu apguvei un pieaugušo tālākizglītībai. **Čehijā** 2024. gada jūlijā ieviesa atbrīvojumu no darba atļaujām augsti kvalificētiem darba ņēmējiem no desmit trešām valstīm. **Malta** 2023. gada novembrī atjaunināja noteikumus par nodarbinātības aģentūrām un tādējādi veica svarīgus pasākumus, lai regulētu darbā pieņemšanas, pagaidu darba un ārpakalpojumu aģentūru darbības nolūkā aizsargāt trešo valstu valstspiederīgos no ekspluatācijas.

Vairākas dalībvalstis ir īstenojušas reformas, lai savas bezdarbnieka pabalstu sistēmas pielāgotu esošajiem sociālekonomiskajiem apstākļiem. **Vācijā** 2023. gada jūlijā īstenoja pagaidu noteikumus saskaņā ar Likumu par pilsoņu pabalstu, nodrošinot finansiālu atbalstu atsevišķām personām (no 502 EUR līdz 563 EUR) un veicinot mācību nodrošināšanu. Šīs izmaiņas būs spēkā līdz 2024. gada 31. decembrim. **Zviedrijā** 2024. gada jūnijā reformēja bezdarba apdrošināšanu, lai uzlabotu segumu nenodarbinātām personām, vienlaikus labāk saskaņojot sociālos pabalstus ar kompensācijas periodu (t. i., kompensāciju ik pēc 100 dienām samazinot par 5 procentpunktiem). Paredzams, ka pieaugs arī minimālais aktivitātes atbalsta līmenis. Paredzams, ka grozītais tiesību akts stāsies spēkā 2025. gada 1. oktobrī. **Somijā** ar 2024. gada aprīlī pieņemto mājokļa pabalsta reformu tika atcelts atskaitījums vispārējiem ienākumiem 300 EUR apmērā. Tomēr šīs izmaiņas daļēji kompensē citi šī pabalsta palielinājumi. **Malta** 2024. gada janvārī reformēja savu bezdarbnieka pabalstu sistēmu, lai labāk saskaņotu pabalstu likmes ar saņēmēja pēdējo algu, ņemot vērā valstī noteikto minimālo algu. Pirmajās sešās nedēļās pabalsti veidos 60 % no iepriekšējās algas, pēc tam tiek tiks samazināti līdz 55 % nākamajās 10 nedēļās un tad līdz 50 % pēdējās 10 nedēļās. Turklāt **Malta** saskaņā ar savu ANP veic ar bezdarbnieka pabalstiem saistīto politikas pasākumu uzraudzības procesu. Pirmais ziņojums provizoriski tiks sagatavots līdz 2024. gada beigām, un pēc pieciem gadiem tiks sagatavots jauns ziņojums. **Spānijā** saskaņā ar savu ANP reformēja no iemaksām neatkarīgu bezdarbnieka pabalstu sistēmu. Likums attiecinā šos pabalstus arī uz personām, kas jaunākas par 45 gadiem, kurām nav ģimenes pienākumu, un lauksaimniecības nozarē strādājošajiem, koriģē progresivitātes skalu un padara pabalstus savietojamus ar nodarbinātību. **Portugālē** 2023. gada novembrī paplašināja bezdarbnieka pabalstus, lai iekļautu no vardarbības ģimenē cietušos, saskaņojot tos ar pienācīga darba nodrošināšanas programmu un nesenajiem Darba kodeksa grozījumiem.

Dažas dalībvalstis veica pasākumus, lai uzlabotu darba ņēmēju organizāciju pārstāvību un atbalstītu sociālo partneru spēju veidošanu. Luksemburga 2023. gada jūlijā pielāgoja noteikumus par profesionālo kameru sastāvu un vēlēšanu sarakstiem, lai tajos iekļautu mācekļus, darba meklētājus īpašās darba tiesiskajās attiecībās, kā arī darbiniekus un mācekļus bērna kopšanas atvaļinājumā. **Spānija** 2024. gada maijā saskaņā ar savu ANP pieņēma reformu, ar kuru tā samazināja darba stāžu, kas nepieciešams, lai balsotu un kandidētu darba ņēmēju pārstāvības struktūru vēlēšanās uzņēmumos, un šī reforma attiecas uz darba ņēmējiem kultūras un radošajās nozarēs. **Ungārija** 2024. gada aprīlī sāka ESF+ līdzfinansētu pasākumu, ar ko atbalsta sociālo partneru spēju veidošanu, piedāvājot finansēšanas iespējas jaunu darbinieku algām, apmācībai, pasākumu organizēšanai, mācību apmeklējumiem vai dalībai starptautiskos pasākumos.

2.4. 8. pamatnostādne. Veicināt vienādas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību

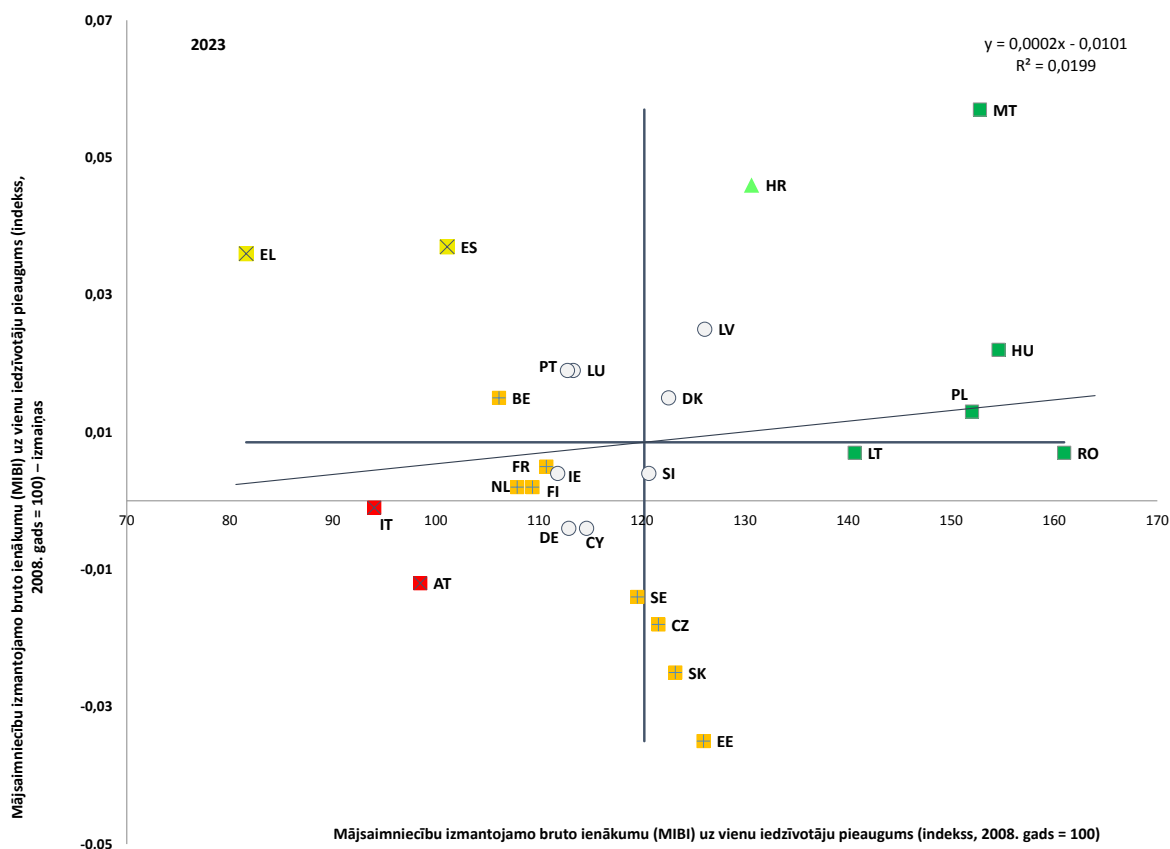
Šajā iedaļā ir aplūkota nodarbinātības 8. pamatnostādnes īstenošana; minētā pamatnostādne iesaka dalībvalstīm veicināt vienādas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību saskaņā ar pīlāra 2. principu (par dzimumu līdztiesību), 3. principu (par vienlīdzīgām iespējām), 11. principu (par bērnu aprūpi un atbalstu bērniem), 12. principu (par sociālo aizsardzību), 14. principu (par minimālajiem ienākumiem), 15. principu (par ienākumiem un pensiju vecumdienās), 16. principu (par veselības aprūpi), 17. principu (par invalīdu iekļaušanu), 18. principu (par ilgtermiņa aprūpi), 19. principu (par mājokļiem un palīdzību bezpajumtniekiem) un 20. principu (par piekļuvi pamatpakalpojumiem). Šā ziņojuma 2.4.1. iedaļā ir analizēti pamatrādītāji, savukārt 2.4.2. iedaļā ir aprakstīti dalībvalstu veiktie politikas pasākumi.

2.4.1. Galvenie rādītāji

Reālo mājāsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) uz vienu iedzīvotāju pieaugums 2023. gadā ES līmenī nedaudz palielinājās. 2023. gadā tas bija 111,1 (2008. gadā – 100), un tas ir par 0,6 punktiem vairāk nekā 2022. gadā. Vislielākais pieaugums bija vērojams Maltā, bet mazāks, tomēr ievērojams pieaugums – Horvātijā, Spānijā un Grieķijā (sk. 2.4.1. attēlu). Rumānijai, Ungārijai, Maltai, Polijai un Lietuvai 2023. gadā bija “labākais sniegums”, jo to līmenis bija augsts (vairāk nekā 140 % salīdzinājumā ar 2008. gadu). Turpretī Igaunijā bija vērojams vislielākais samazinājums, kam sekoja Slovēnija un Čehija, joprojām saglabājot salīdzinoši augstu līmeni. Ņemot vērā Itālijas un Austrijas sniegumu 2023. gadā, tika konstatēts, ka tās ir “kritiskā situācijā”, jo tajās ir zems līmenis, kurš turklāt pasliktinājies. Situācija 2023. gadā bija “jānovēro” Igaunijā, Slovēnijā, Čehijā un Zviedrijā (kur līmenis bija tuvu ES vidējam rādītājam, bet bija pasliktinājies salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu). Tāds pats vērtējums bija piešķirts Somijai, Nīderlandei, Francijai un Beļģijai (kur, neraugoties uz to vispārēju stabilitāti vai nelieliem uzlabojumiem salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, līmenis bija zemāks par ES vidējo rādītāju).

2.4.1. attēls. Mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) uz vienu iedzīvotāju pieaugums 2023. gadā ES nedaudz palielinājās un dažādās dalībvalstīs bija atšķirīgs

Reālie mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi (MIBI) uz vienu iedzīvotāju 2023. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (2008. gads = 100, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs).

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Dati par Bulgāriju nav pieejami.

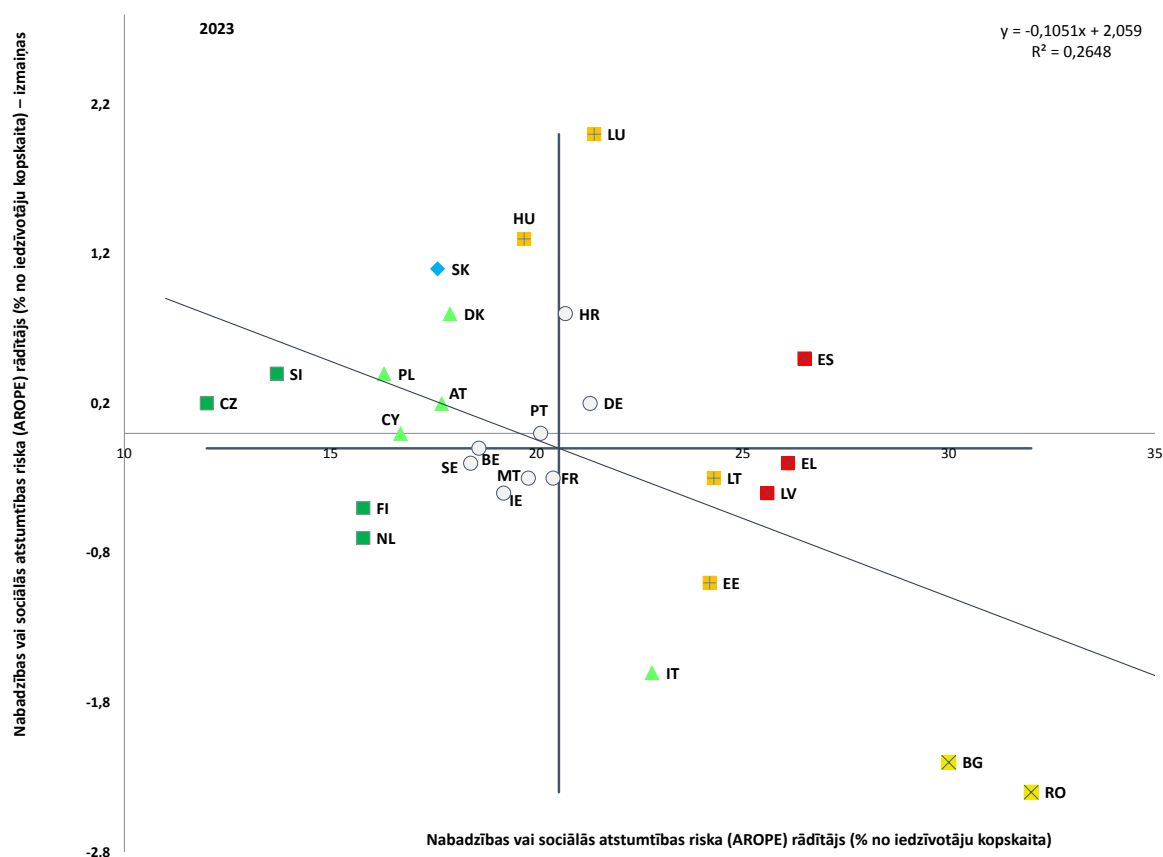
Avots: Eurostat [[tEPSR_wc310](#)], Eiropas nozaru konti.

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto (AROE) cilvēku īpatsvars ES 2023. gadā nedaudz samazinājās, arī pateicoties izlēmīgiem politikas pasākumiem, kas tika veikti, lai mazinātu augstās dzīves dārdzības negatīvo sociālo ietekmi. Tomēr situācija 2023. gadā bija “kritiska” Spānijā, Grieķijā un Latvijā, kurās salīdzinoši augstais līmenis (attiecīgi 26,5 %, 26,1 % un 25,6 %) būtiski neuzlabojās vai pat nedaudz palielinājās (par 0,5 procentpunktiem Spānijā) – sk. 2.4.2. attēlu. Ungārija, Luksemburga, Igaunija un Lietuva bija “jānovēro” vai nu salīdzinoši augstā līmeņa dēļ (attiecīgi 24,3 % un 24,2 % Lietuvā un Igaunijā), vai ievērojamā pieauguma dēļ (par 2 un 1,3 procentpunktiem attiecīgi Luksemburgā un Ungārijā). Tajā pašā laikā Rumānijā un Bulgārijā situācija bija novērtēta kā “vājš sniegums, bet uzlabojas” – tajās tika reģistrēts šā rādītāja augstākais līmenis ES (attiecīgi 32,0 % un 30,0 %), bet vienlaikus arī lielākais samazinājums (attiecīgi par 2,4 procentpunktiem un 2,2 procentpunktiem). Turpretī Čehijai, Slovēnijai, Nīderlandei un Somijai bija “labākais sniegums” (trīs pēdējo minēto valstu AROE rādītāji bija attiecīgi 12,0 %, 13,7 % un 15,8 %). ES dalībvalstu starpā bija vērojamas dažas konverģences pazīmes. Tomēr atšķirības bija lielas arī starp ES reģioniem, tajā skaitā vienas dalībvalsts teritorijā, sevišķi Itālijā, Francijā, Polijā, Vācijā, Portugālē, Spānijā un Beļģijā (sk. 8. attēlu 5. pielikumā), arī to tālākajos reģionos. Šajā sakarā joprojām ir īpaši svarīgi novērtēt reformu

un investīciju distributīvo ietekmi, lai nodrošinātu to ieguldījumu ES pamatmērķrādītājā, proti, līdz 2030. gadam vismaz 15 miljoniem cilvēku izklūt no nabadzības²²².

2.4.2. attēls. Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs 2023. gadā ES nedaudz samazinājās, ar zināmu konvergenci starp dalībvalstīm

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu īpatsvars, līmenis 2023. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%), sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

Laikrindas pārrāvums attiecībā uz HR.

Avots: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

Monetārā nabadzība un to cilvēku īpatsvars, kuri dzīvo (gandrīz) nenodarbinātās mājāsaimniecībās, nedaudz samazinājās, savukārt smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības līmenis saglabājās nemainīgs. Neraugoties uz augstāku dzīves dārdzību, šī plašā stabilitāte atspoguļo ES un dalībvalstu līmenī veikto politikas pasākumu ietekmi uz seku mazināšanu. 2023. gadā (attiecībā uz 2022. gada ienākumiem) zemākais nabadzības riska (AROP) rādītājs bija Čehijā, tai sekoja Dānija, Īrija, Somija un Beļģija (attiecīgi 9,8 %, 11,8 %, 12,0 %, 12,2 % un 12,3 %) – visās šajās valstīs šis rādītājs bija samazinājies (sk. 2.4.3. attēla augšējo paneli). Turpretī visaugstākais īpatsvars bija Latvijā, Igaunijā, Rumānijā, Lietuvā, Bulgārijā un Spānijā (attiecīgi 22,5 %, 22,5 %, 21,1 %, 20,6 %, 20,6 % un 20,2 %), pat neraugoties uz to, ka tika reģistrēts tā samazinājums (izņemot Latviju, kur šis īpatsvars saglabājās nemainīgs). Eurostat ātrās aplēses, kas attiecas uz 2023. gada ienākumiem, liecina,

²²² Sk. Komisijas paziņojumu “Labāka dalībvalstu rīcībpolitiku distributīvās ietekmes novērtēšana” ([COM\(2022\) 494 final](#)).

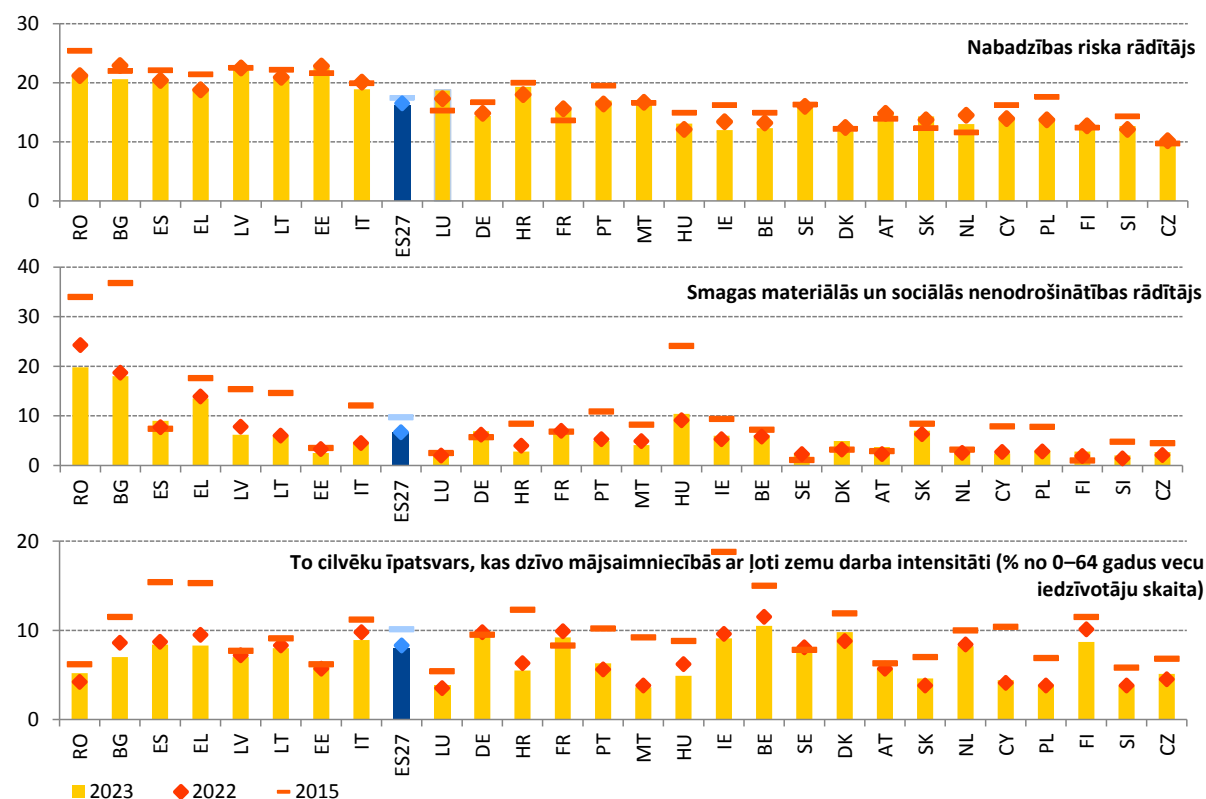
ka *AROP* rādītāji ES vidēji un lielākajā daļā dalībvalstu bija stabili, bet pieauga Luksemburgā, Grieķijā, Austrijā un Francijā un samazinājās Portugālē, Spānijā, Vācijā, Somijā, Igaunijā un Nīderlandē²²³. To personu īpatsvars, kuras dzīvo smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības apstākļos, ES kopumā saglabājās stabils, tomēr starp dalībvalstīm bija vērojamas būtiskas atšķirības – no 2 % Slovēnijā līdz 19,8 % Rumānijā (sk. 2.4.3. attēla vidējo paneli). Tomēr vairākās dalībvalstīs tas palielinājās – Austrijā, Dānijā, Ungārijā un Spānijā šā īpatsvara pieaugums pārsniedza 1 procentpunktu, savukārt Rumānijā, Latvijā, Horvātijā un Francijā tas samazinājās. Atspoguļojot 2022. gadā novēroto pozitīvo darba tirgus norišu turpināšanos noturīgas ekonomikas izaugsmes apstākļos, 2023. gadā samazinājās to cilvēku īpatsvars, kuri dzīvo (gandrīz) nenodarbinātās mājsaimniecībās (pamatojoties uz 2022. gada ekonomisko aktivitāti). Tā tas bija lielākajā daļā dalībvalstu, kuru vidū zemākais līmenis bija Maltā, Slovēnijā, Luksemburgā un Polijā, bet augstākais – Beļģijā, Vācijā, Dānijā, Francijā un Īrijā (sk. 2.4.3. attēla vidējo paneli). Pēdējos gados vērojamais lielais cenu pieaugums, sevišķi saistībā ar pārtikas un enerģijas cenām, kā arī tā nesamērīgā ietekme uz zemākiem ienākumiem veicināja *AROP* rādītāju pieaugumu, salīdzinot ar 2019. gadā piesaistītajiem rādītājiem²²⁴. Laikposmā no 2022. līdz 2023. gadam šis skaitlis ES palielinājās par 1,3 procentpunktiem, sasniedzot 15,1 %. Neraugoties uz šo pirmo pieaugumu pēc vairāku gadu ilga krituma, šis rādītājs joprojām ir zemāks par 2019. gada vērtību (16,5 %). Lielākajā daļā dalībvalstu (izņemot Bulgāriju, Austriju, Spāniju un Poliju) palielinājās arī piesaistītie *AROP* rādītāji. Augstākie rādītāji tika reģistrēti Igaunijā (palielinājums par 6,2 procentpunktiem, sasniedzot 20,5 %), kam sekoja Nīderlande un Malta (attiecīgi palielinājums par 3,3 un 3,1 procentpunktu, katrā no minētajām valstīm sasniedzot 13 %).

²²³ Sk. dokumentu [“Income inequalities and poverty indicators 2023 flash estimates – Experimental results”](#) attiecīgajā [Eurostat tīmekļa vietnē](#).

²²⁴ Personas, kas pakļautas nabadzības riskam (rādītājs piesaistīts 2019. gada datiem), ir personas, kuru ekvivalentais rīcībā esošais ienākums ir zemāks par 2019. gadā aprēķināto nabadzības riska sliekšni, kas koriģēts ar saskaņoto patēriņa cenu indeksu (SPCI) starp 2019. un 2023. gadu. Dati pieejami vietnē [\[ilc_li22\]](#).

2.4.3. attēls. Nabadzības riska rādītājs un to cilvēku īpatsvars, kuri dzīvo (gandrīz) nenodarbinātās mājsaimniecībās, samazinājās, savukārt smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības līmenis saglabājās nemainīgs

Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītāja komponentu pamatrādītājs (% , 2015., 2022., 2023. g.)

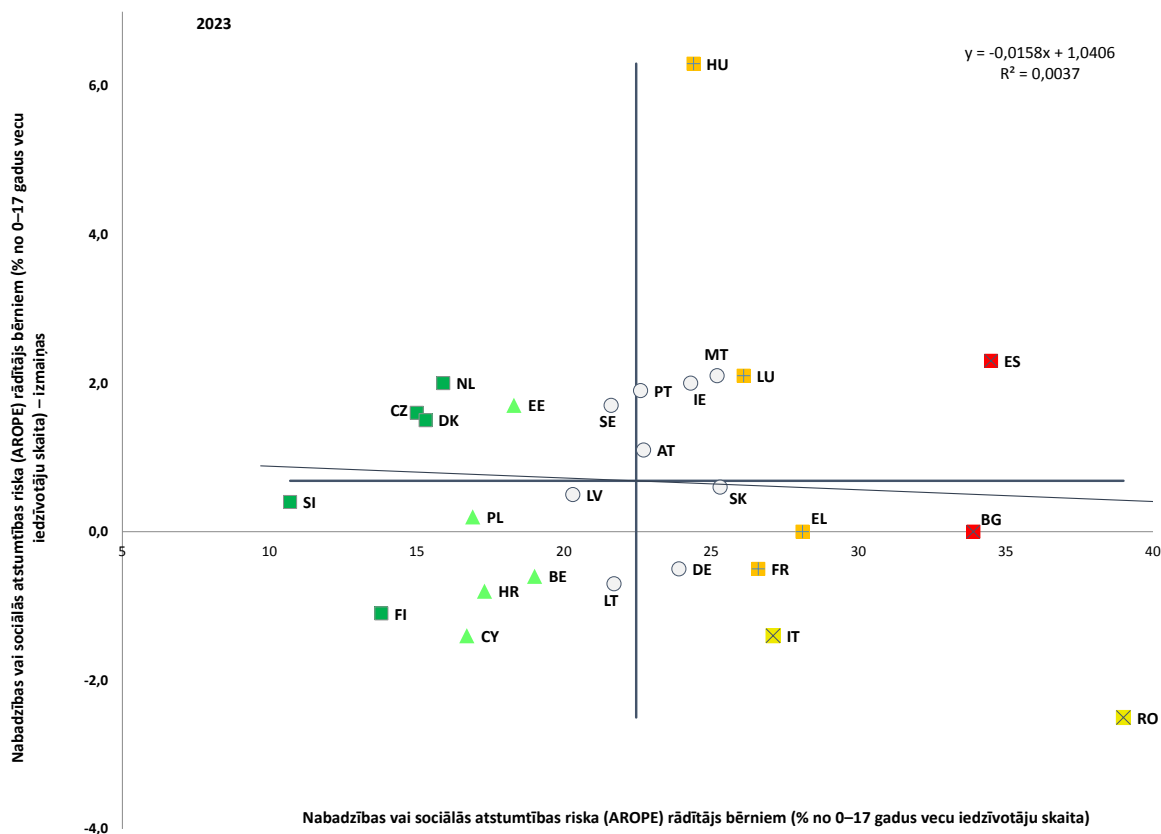

Piezīme. Rādītāji ir sarindoti atbilstoši AROPE rādītājiem 2023. gadā. Laikrindas pārrāvums Horvātijai attiecībā uz nabadzības riska rādītāju un Francijai attiecībā uz smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītāju. Avots: Eurostat [tessi010], [tepsr_lm420], [tepsr_lm430], EU-SILC.

Bērnu nabadzības līmenis ES kopumā saglabājās stabils, tomēr nabadzības skarto bērnu skaits 2023. gadā nedaudz samazinājās. Šogad pirmo reizi kopš Covid-19 pandēmijas ES nedaudz samazinājās AROPE riskam pakļauto bērnu skaits (19,9 miljoni salīdzinājumā ar aptuveni 20 miljoniem 2022. gadā). Tomēr šis skaita samazinājums neizpaužas kā zemāks īpatsvars, jo samazinājās kopējais bērnu skaits. Tāpēc īpatsvara rādītājs bija kopumā nemainīgs – 24,8 % salīdzinājumā ar 24,7 % 2022. gadā, un tas joprojām bija par 3,5 procentpunktiem augstāks nekā iedzīvotājiem kopumā. Slovēnija, Somija, Čehija, Dānija un Nīderlande bija starp valstīm ar “labāko sniegumu”, un tajās AROPE rādītāji bērniem bija zemāki par 16 %. Savukārt Spānija un Bulgārija atradās “kritiskā situācijā” – Spānijā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu šis rādītājs bija palielinājies (par vairāk nekā 2 procentpunktiem, līdz 34,5 %), bet Bulgārijā rādītājs pārsniedza 33 % un salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu nebija būtiski uzlabojies. Ungārija, kur tika reģistrēts vislielākais pieaugums (+6,3 procentpunkti), un 2023. gadā tā bija “jānovēro”; tāds pats vērtējums bija arī Luksemburgai, Grieķijai un Francijai, kurās visās bija salīdzinoši lieli rādītāji. Lielākais samazinājums tika reģistrēts Rumānijā un Itālijā (par vairāk nekā 1 procentpunktu) – abām šīm valstīm piešķirts vērtējums “vājš sniegums, bet uzlabojas”, un Rumānijā tika reģistrēta viena no augstākajām vērtībām (39 %). Kopumā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu skaits un īpatsvars ir pieaudzis 15 dalībvalstīs.

2.4.4. attēls. Lielākajā daļā dalībvalstu nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs attiecībā uz bērniem kopumā saglabājās nemainīgs, un tā līmenis bija augstāks nekā iedzīvotājiem kopumā.

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu īpatsvars, līmenis 2023. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (% , sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Horvātiju.

Avots: Eurostat [[tEPSr_lm412](#)], EU-SILC.

Bērnu nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītāji ES līmenī saglabājās stabili, taču dažās dalībvalstīs tika reģistrētas būtiskas izmaiņas. Nabadzības riska rādītājs (AROP) attiecībā uz bērniem kopumā saglabājās stabils – 19,4 % 2023. gadā (no 19,3 % 2022. gadā, attiecīgi attiecībā uz 2022. un 2021. gada ienākumiem). Lielākais pieaugums tika reģistrēts Ungārijā (+7,1 procentpunkts), savukārt lielākais samazinājums bija Vācijā (–1 procentpunkts). Tāpat kā 2022. gadā augstākie AROP rādītāji bija Rumānijā, Spānijā un Bulgārijā un zemākie Somijā, Dānijā un Slovēnijā. Eurostat ātrās aplēses par 2023. gada ienākumiem liecina, ka bērnu nabadzības līmenis ES kopumā un lielākajā daļā dalībvalstu praktiski nav mainījies, savukārt Vācijā, Igaunijā, Spānijā, Somijā, Portugālē, Slovēnijā un Slovēnijā vērojams samazinājums, bet Čehijā, Grieķijā, Latvijā, Polijā un Zviedrijā – pieaugums²²⁵. Arī smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības īpatsvars bērnu vidū saglabājies visumā nemainīgs – 2023. gadā ES tas bija 8,4 %, savukārt Rumānijā panākts ievērojams samazinājums (–8,2 procentpunkti). Visbeidzot, to bērnu īpatsvars, kuri dzīvo (gandrīz) nenodarbinātās mājsaimniecībās, 2023. gadā saglabājās stabils gan ES kopumā

²²⁵ Sk. dokumentu “[Income inequalities and poverty indicators 2023 flash estimates – Experimental results](#)” un [tabulu ar visiem rādītājiem](#) attiecīgajā [Eurostat tīmekļa vietnē](#).

(7,5 %), gan lielākajā daļā dalībvalstu. Bērnu paglābšana no nabadzības un sociālās atstumtības ir būtiska, lai palīdzētu viņiem pilnībā īstenot savu potenciālu un pārtrauktu nabadzības nodošanu no paaudzes paaudzē. Lai risinātu šo problēmu, ir svarīgi visās dalībvalstīs īstenot Eiropas Garantiju bērniem²²⁶.

Pilāra 5. izcēlums. Bērnu aprūpe ES valstīs

Ir pierādīts, ka kvalitatīva pirmsskolas izglītība un aprūpe pozitīvi ietekmē bērnu nākotni un līdz ar to arī ekonomikas un sabiedrības attīstību. Agrīna dalība kvalitatīvā pirmsskolas izglītībā un aprūpē veicina sociālo un kognitīvo attīstību, jo īpaši bērniem no nelabvēlīgas vides. Tas veicina labākus izglītības un nodarbinātības rezultātus vēlāk dzīvē un mazina nabadzības nodošanu no paaudzes paaudzē. Turklāt, ļaujot vecākiem saskaņot ģimenes dzīvi ar darba centieniem, kvalitatīva pirmsskolas izglītība un aprūpe arī veicina lielāku dzimumu līdztiesību, lielāku dalību darba tirgū un ekonomikas izaugsmi, kā arī nabadzības mazināšanu²²⁷. Padomes Ieteikums par pirmsskolas izglītību un aprūpi: Barselonas mērķrādītāji 2030. gadam palielina dalības pirmsskolas izglītības un aprūpē mērķrādītāju 2030. gadam līdz vismaz 45 % bērniem, kas jaunāki par 3 gadiem (izņemot dalībvalstīs, kuras šī rādītāja ziņā atpaliek)²²⁸. Tajā dalībvalstīs arī aicinātas novērst dalības pirmsskolas izglītības un aprūpē atšķirību starp nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautajiem bērniem (*AROPE*) un iedzīvotājiem kopumā. Saskaņā ar Padomes Ieteikumu par Eiropas Garantiju bērniem (*ECG*)²²⁹ kvalitatīvas pirmsskolas izglītības un aprūpes pieejamībai bērniem, kuri saskaras ar nabadzības risku, vajadzētu būt efektīvai un brīvai.

Vidēji ES nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu dalība pirmsskolas izglītībā un aprūpē pēdējo desmit gadu laikā ir palielinājusies daudz mazāk nekā citu bērnu dalība. Pēc četrus gadus ilgā pakāpeniska dalības līmeņa pieauguma bērniem, kuri 2015.–2018. gadā nebija saskārušies ar nabadzības risku, un pēkšņa pieauguma 2019. gadā tiem bērniem, kuri saskārās ar nabadzību, atšķirība starp abu šo grupu dalības rādītājiem kopumā 2019. gadā bija 2015. gada līmenī, proti, aptuveni 12 procentpunkti. Šī atšķirība bija vislielākā 2021. gadā, jo strauji pieauga to bērnu dalība, kuri nesaskārās ar nabadzību, un lielā mērā stagnēja to bērnu dalība, kuri ar to saskārās. 2023. gadā atšķirība starp abām šīm grupām (15,8 procentpunkti) bija ievērojami lielāka nekā 2015. gadā (piedalījās tikai 25,2 % bērnu, kuriem draud nabadzība, salīdzinājumā ar 41,0 % bērnu, kas šādam riskam nebija pakļauti).

²²⁶ Padomes Ieteikums (ES) 2021/1004 (2021. gada 14. jūnijs), ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem (OV L 223, 22.6.2021., 14.–23. lpp.).

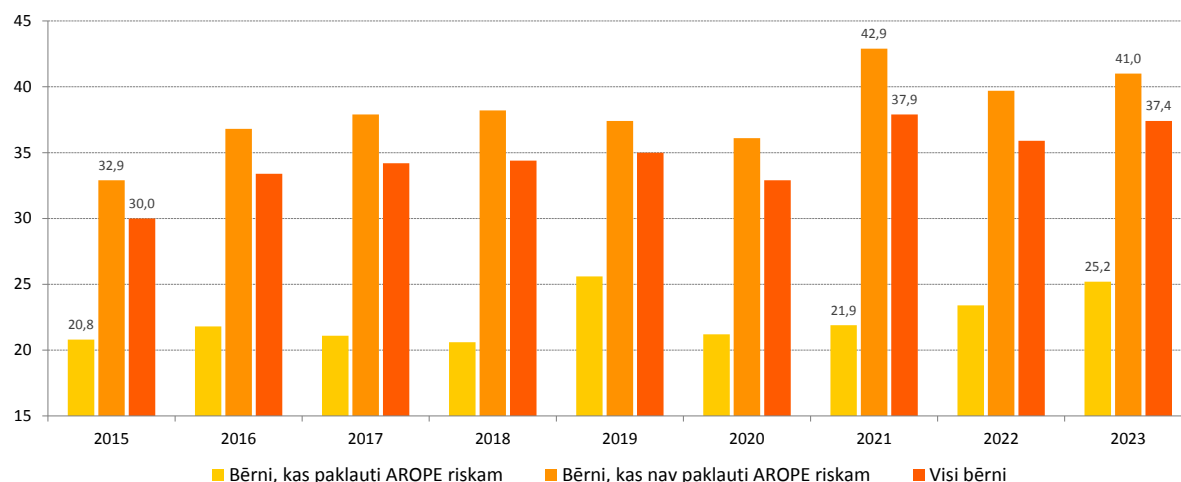
²²⁷ Cita starpā sk.: Darvas, Z. M., Welslau, L. un Zettelmeyer, J., [“Incorporating the impact of social investments and reforms in the European Union’s new fiscal framework”](#), *Bruegel Working Paper*, 2024, kā arī Rossin-Slater, M., un Wüst, M., [“What is the added value of preschool for poor children?”](#), [“Long-term and intergenerational impacts and interactions with an infant health intervention”](#), *American Economic Journal: Applied Economics*, 12(3), 2020.

²²⁸ Sk. [2022/C 484/01](#). Izņēmumi no mērķrādītāja “vismaz 45 %” ir noteikti 3. punkta a) apakšpunktā.

²²⁹ Padomes Ieteikums (ES) 2021/1004 (2021. gada 14. jūnijs), ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem.

Progress attiecībā uz dalību pirmsskolas izglītībā un aprūpē ir bijis daudz lēnāks nelabvēlīgā situācijā esošu bērnu vidū

Bērni pirmsskolas izglītībā un aprūpē pēc nabadzības riska (vienu stundu vai ilgāk nedēļā, % no bērniem vecumā līdz 3 gadiem)

Piezīme. 2020. gada skaitļi ir aplēses.

Avots: Eurostat [[ilc_caindform25b](#)].

Zema pirmsskolas izglītības un aprūpes pieejamība cenas ziņā un vispārēja pieejamība rada šķēršļus piekļuvei, it īpaši bērniem, kuri saskaras ar nabadzības risku, un šo problēmu dalībvalstis risina savos ECG rīcības plānos ar ES finansējuma atbalstu. Piemēram, dažās dalībvalstīs (piemēram, **Dānijā** un **Slovēnijā**) pirmsskolas izglītība un aprūpe jau ir bez maksas bērniem no vismazāk pārtikušām ģimenēm, savukārt **Portugālē** īsteno reformu, lai visiem bērniem nodrošinātu bezmaksas piekļuvei pirmsskolas izglītībai un aprūpei, un **Polijā** saskaņā ar savu ANP ir ieviesusi pabalstus vecākiem, kuru bērni vecumā līdz 3 gadiem saņem formālo aprūpi, lai segtu vai samazinātu izmaksas, kas saistītas ar bērnu aprūpes pakalpojumiem. Daudzās valstīs pirmsskolas izglītības un aprūpes nozare cieš arī no telpu un personāla trūkuma. **Bulgārijā** apņemas paplašināt pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu tīklu, savukārt **Vācijā** saskaņā ar savu ANP ir apņēmusies izveidot 90 tūkstošus papildu bērnu aprūpes vietu, būvējot jaunas iestādes. Šīs investīcijas pirmsskolas izglītībā un aprūpē atbalsta ESF+. 2022. gadā bērnu aprūpes kapacitātes palielināšana bija daļa no 22 ESF+ darbības programmām sešās dalībvalstīs, kopumā 60,7 miljonu EUR apmērā. Turklāt lielākā daļa ES dalībvalstu savos ANP iekļāva pasākumus, kas paplašina pirmsskolas izglītības un aprūpes kapacitāti, iekļautību un/vai kvalitāti. Attiecīgās investīcijas pārsniedz 8 miljardus EUR.

Nabadzības dziļums iedzīvotājiem kopumā, kā arī bērniem ES kopumā saglabājās stabils, bet dažās dalībvalstīs tas ievērojami palielinājās. Nabadzības dziļumu mēra kā atšķirību starp nabadzības riskam pakļauto personu ienākumu līmeni un nabadzības sliekšni²³⁰. 2023. gadā ES tas nedaudz samazinājās līdz 23,0 % (attiecībā uz 2022. gada ienākumiem) – sk. 2.4.5. attēlu. Vislielākā atšķirība bija Rumānijā (37,4 %), kam sekoja Slovēnija un Ungārija (attiecīgi 29,9 % un 29,5 %) – visās šajās valstīs tika reģistrēts ievērojams pieaugums (attiecīgi par 5,4, 11,5 un 10,1 procentpunktu). Visstraujākais

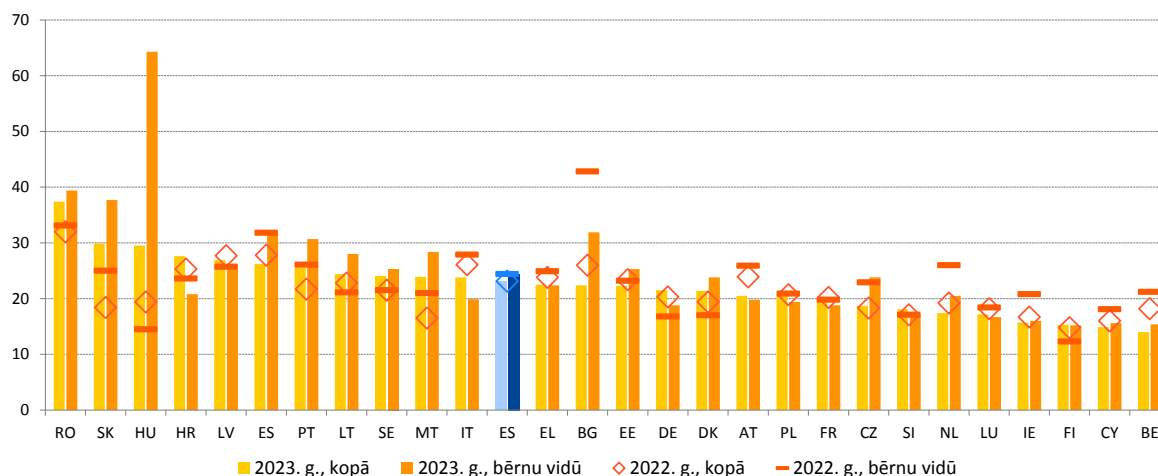
²³⁰ Šo rādītāju, kas zināms arī kā [relatīvā mediānas nabadzības riska plaisa](#), aprēķina kā atšķirību starp personu, kuras atrodas zem nabadzības riska sliekšņa, medianālo ekvivalento izmantojamo ienākumu un nabadzības riska sliekšni, izsakot to procentos no nabadzības riska sliekšņa. Šis sliekšnis ir 60 % no konkrētas valsts (nevis visas ES) iedzīvotāju medianālā ekvivalentā izmantojamā ienākuma.

samazinājums tika reģistrēts Beļģijā (–4,2 procentpunkti), sasniedzot zemāko līmeni ES (14,0 %). Nabadzība ir dziļāka personām, kas dzīvo (gandrīz) nenodarbinātās mājāsaimniecībās, un ES 2023. gadā bija aptuveni 63,0 % (attiecībā uz ienākumiem 2022. gadā)²³¹. Attiecībā uz bērniem nabadzības dziļums ES vidēji saglabājās nemainīgs, un tā līmenis ir augstāks nekā iedzīvotājiem kopumā (24,4 %). Šajā ziņā visaugstākie rādītāji bija Ungārijā (64,3 %) pēc ļoti būtiska pieauguma (par 49,8 procentpunktiem, kas vairāk nekā trīskāršojies salīdzinājumā ar 2022. gada rādītāju, kas bija viens no zemākajiem), kam sekoja Rumānija (39,4 %) un Slovākija (37,7 %), kur pieaugums bija attiecīgi 6,3 un 12,7 procentpunkti. Visstraujākais samazinājums tika reģistrēts Bulgārijā (–10,9 procentpunkti), tomēr saglabājoties augstā līmenī (31,9 %), un Itālijā (–8 procentpunkti), sasniedzot līmeni, kas ir zemāks par ES vidējo rādītāju (19,9 %). Viszemākie rādītāji bija Somijā un Beļģijā (attiecīgi 15,4 % un 15,2 %).

²³¹ Eurostat [[ilc_li06](#)].

2.4.5. attēls. Nabadzības dziļuma līmenis ES kopumā bija stabils, bet bieži vien bērniem tas bija augstāks

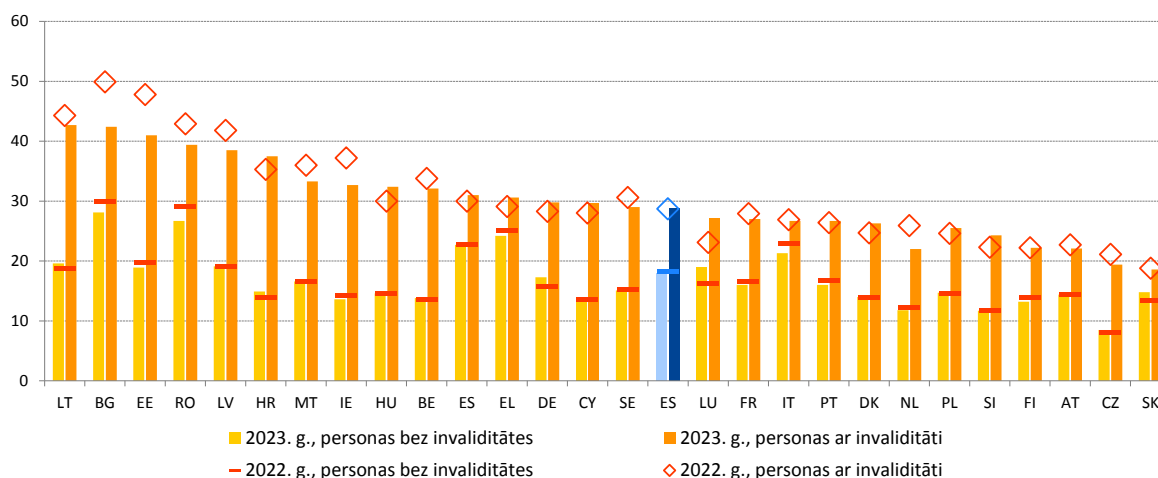
Relatīvā nabadzības riska atšķirība atkarībā no nabadzības sliekšņa; iedzīvotāji kopumā un bērni (0–17, %)

Piezīme. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Franciju un Luksemburgu 2022. gadā un Horvātiju 2023. gadā.
Avots: Eurostat [ilc_li11], EU-SILC.

2.4.6. attēls. Nabadzības vai sociālās atstumtības risks personām ar invaliditāti joprojām ir augstāks visās dalībvalstīs

To personu ar invaliditāti un personu bez invaliditātes īpatsvars, kurām draud nabadzība vai sociālā atstumtība (16 un vairāk gadu, %)

Piezīme. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Horvātiju un aplēstie dati par Vāciju 2023. gadā.
Avots: Eurostat [hlth_dpe010], EU-SILC.

Personām ar invaliditāti joprojām ir augsti nabadzības vai sociālās atstumtības riski.

To AROPE rādītājs ES 2023. gadā bija 28,8 %, kas ir par 10 procentpunktiem augstāks nekā pārējiem iedzīvotājiem. Tas ievērojami atšķirās arī starp dalībvalstīm (sk. 2.4.6. attēlu). Neraugoties uz nelielu samazinājumu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, visaugstākie rādītāji tika novēroti Lietuvā, Bulgārijā un Igaunijā (attiecīgi 42,7 %, 42,4 % un 41 %), savukārt viszemākie rādītāji bija Slovākijā (18,6 %). Rumānijā un Bulgārijā bija visaugstākais materiālās un sociālās nenodrošinātības līmenis personu ar invaliditāti vidū (attiecīgi 28,4 % un 28,1 %). Kopumā visaugstākais nabadzības vai sociālās atstumtības risks bija darbaspējas vecuma personām ar invaliditāti, kam sekoja jaunieši ar invaliditāti (attiecīgi 33,6 % un 33,5 %). Turklāt sievietes ar invaliditāti bija pakļautas lielākam riskam nekā vīrieši ar invaliditāti (29,8 % salīdzinājumā ar 27,6 %).

Nabadzības vai sociālās atstumtības risks personām, kas dzimušas ārpus ES, nedaudz samazinājās, bet saglabājās daudz augstāks nekā ES dzimušajiem. *AROPE* rādītājs personām, kas dzimušas ārpus ES, bija vairāk nekā divas reizes augstāks nekā ES dzimušajiem – attiecīgi 39,2 % un 18,4 %. Vislielākā atšķirība starp abām šīm grupām bija Austrijā (42,7 % pret 11,4 %), Beļģijā (42,1 % pret 14,6 %) un Spānijā (46,7 % pret 21,1 %). Grieķijā šī atšķirība 2023. gadā diezgan ievērojami samazinājās (par 5,1 procentpunktu līdz 23 procentpunktiem), tomēr šajā valstī *AROPE* rādītājs ārpus ES dzimušajiem 2023. gadā bija viens no augstākajiem starp visām dalībvalstīm (47,1 %). Atšķirība ievērojami samazinājās Spānijā (–4,7 procentpunkti) un Bulgārijā (–11,9 procentpunkti), savukārt visvairāk tā palielinājās Maltā (+8,7 procentpunkti)²³².

Ievērojams skaits romu ES joprojām saskaras ar nabadzības vai sociālās atstumtības riskiem. Saskaņā ar jaunākajiem apsekojuma datiem vidēji 80 % romu apsekojuma valstīs bija pakļauti nabadzības riskam (*AROP*)²³³, un laikposmā no 2016. līdz 2021. gadam progress netika reģistrēts. Vidēji 83 % romu bērnu (jaunāki par 18 gadiem) dzīvoja mājāsaimniecībās, kas pakļautas nabadzības riskam. Turklāt lielāka daļa romu (48 %) saskārās ar smagu materiālo nenodrošinātību salīdzinājumā ar pārējiem iedzīvotājiem, jo īpaši gados jaunāku un vecāka gadagājuma cilvēku kohortās. ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskajā satvarā 2020.–2030. gadam dalībvalstis tiek aicinātas vismaz uz pusi samazināt romu un pārējo iedzīvotāju nabadzības plaisu (arī attiecībā uz bērniem) un nodrošināt, lai līdz 2030. gadam lielākā daļa romu izkļūtu no nabadzības²³⁴. Ar Padomes Ieteikumu par romu līdztiesību, iekļaušanu un līdzdalību dalībvalstis apņēmas cīnīties pret ārkārtīgi augsto romu nabadzības riska rādītāju un materiālo un sociālo nenodrošinātību, lai nodrošinātu rezultatīvu atbalstu romu līdztiesībai, iekļaušanai un līdzdalībai²³⁵. Atjaunināto romu stratēģisko satvaru novērtējumā dalībvalstis aicinātas pievērsties identificētajām jomām, kurās nepieciešami uzlabojumi, kā arī atjaunot un grozīt savus satvarus, citastarp padarīt tos vērienīgākus²³⁶. Padomes secinājumos par pasākumiem, ar ko romiem nodrošina līdztiesīgu piekļuvi atbilstošiem mājokļiem bez segregācijas²³⁷ un risina nošķirto apmetņu jautājumu, dalībvalstis tiek aicinātas identificēt un izmantot visu šim nolūkam pieejamo finansējumu.

Enerģētiskā nabadzība Eiropas Savienībā 2023. gadā palielinājās otro gadu pēc kārtas, atspoguļojot augsto enerģijas izmaksu ietekmi, turklāt starp dalībvalstīm bija ievērojamas atšķirības. Enerģētiskā nabadzība, ko mēra ar to cilvēku īpatsvaru, kuri nespēj uzturēt savu mājokli pietiekami siltu, ES palielinājās par 1,3 procentpunktiem un 2023. gadā sasniedza 10,6 %²³⁸. Šis ir otrais secīgais pieauguma gads pēc pastāvīga krituma 2015.–2021. gada periodā (no 9,6 % līdz 6,9 %) – sk. 2.4.7. attēlu. Tas atspoguļo ietekmi, ko izraisījis enerģijas cenu kāpums, kas sākās 2021. gada otrajā pusē un saasinājās 2022. gadā. Tas, ka enerģētiskās nabadzības pieaugums 2023. gadā bija mazāks nekā 2022. gadā, bet

²³² Kā liecina *Eurostat* rādītājs [[ilc_peps06n](#)], salīdzinājums veikts starp personām, kuras dzimušas ārpus ES, un personām, kuras dzimušas ziņotajā valstī; personas, kuras ir 18 gadus vecas un vecākas. Dati par pirmo no minētajām grupām nav pieejami par Rumāniju.

²³³ [ES Pamattiesību aģentūras \(FRA\) 2021. gada romu apsekojums](#). Apsekojums tika veikts šādās valstīs: BG, CZ, EL, ES, HR, HU, PT, RO un SK.

²³⁴ Sk. [jauno ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģisko satvaru \(pilns pasākumu kopums\)](#).

²³⁵ Sk. ([OV C 93, 19.3.2021., 1.–14. lpp.](#)).

²³⁶ Novērtējumu sk.: [COM/2023/7 final visā dokumentu kopumā](#).

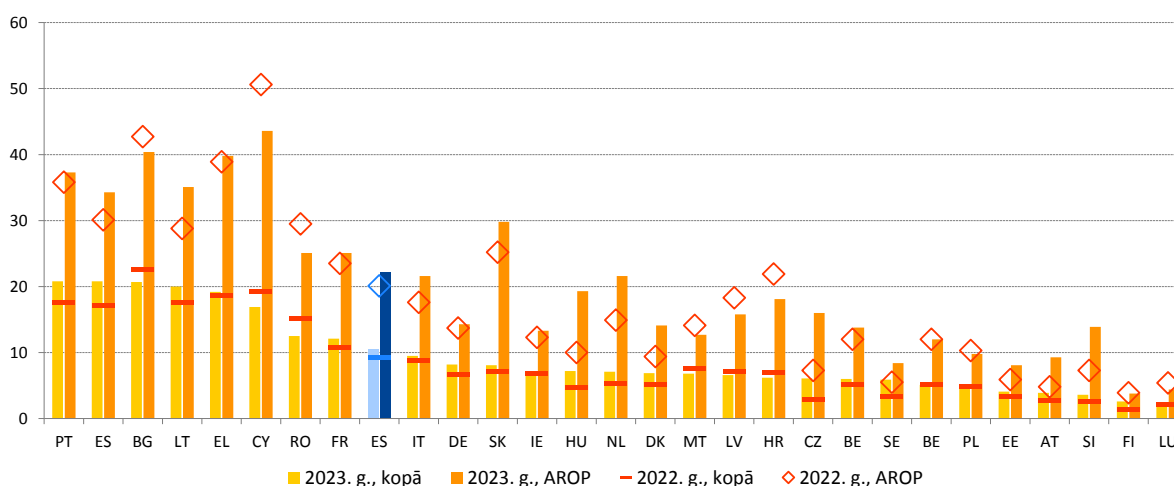
²³⁷ [Padomes secinājumi par pasākumiem, ar ko romiem nodrošina līdztiesīgu piekļuvi atbilstošiem mājokļiem bez segregācijas un risina nošķirto apmetņu jautājumu](#).

²³⁸ Viens no galvenajiem rādītājiem, ko izmanto, lai uzraudzītu enerģētisko nabadzību ES, ir to cilvēku īpatsvars, kuri nespēj uzturēt savu mājokli pietiekami siltu. Plašāku informāciju par enerģētiskās nabadzības rādītājiem ES līmenī sk. [SPC-ISG faktu lapā](#)

cenu šoks 2022. gada ziemā bija ievērojami lielāks nekā 2021. gada ziemā, liecina, ka ES un tās dalībvalstu pieņemtie ārkārtas atbalsta pasākumi rezultatīvi mazināja šo ietekmi²³⁹. Enerģētiskā nabadzība dalībvalstīs 2023. gadā ievērojami atšķīrās – no 2,1 % Luksemburgā līdz 20,8 % Spānijā un Portugālē. Vislielākais pieaugums bija Dānijā, Nīderlandē, Spānijā, Lietuvā, Ungārijā, Portugālē un Zviedrijā, bet Bulgārijā, Horvātijā, Kiprā, Maltā, Latvijā un Rumānijā bija vērojams samazinājums. Pieaugums 2023. gadā bija lielāks nabadzības riskam pakļauto personu grupā nekā iedzīvotājiem kopumā (+2,1 procentpunkts). Nabadzības riskam pakļauto personu grupā enerģētiskā nabadzība vairāk nekā divas reizes pārsniedza vidējo rādītāju (22,2 % 2023. gadā), un tās līmenis svārstījās no 3,8 % Somijā līdz 43,6 % Kiprā. Vislielākais pieaugums nabadzības riskam pakļauto cilvēku vidū bija Dānijā, Spānijā, Itālijā, Lietuvā, Ungārijā, Austrijā, Polijā, Slovēnijā un Slovākijā, savukārt Bulgārijā, Horvātijā, Kiprā un Latvijā enerģētiskā nabadzība šajā grupā samazinājās.

2.4.7. attēls. ES pieaug enerģētiskā nabadzība, un starp dalībvalstīm ir vērojamas būtiskas atšķirības

To personu īpatsvars, kas nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu; iedzīvotāji kopā un nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju grupa, 2022. un 2023. gads (%)

Piezīme. Laikrindas pārrāvums 2023. gadā attiecībā uz LT.

Avots: Eurostat [[ilc_mdcs01](#)], EU-SILC.

Ienākumu nevienlīdzība 2023. gadā ES saglabājās kopumā stabila, un dalībvalstu starpā bija vērojama zināma konverģence. Ienākumu kvintiļu attiecības indekss (S80/S20) 2023. gadā lielā mērā saglabājās stabils, proti, 4,72 (salīdzinājumā ar 4,73 2022. gadā, attiecībā uz ienākumiem attiecīgi 2022. un 2021. gadā)²⁴⁰. “Kritiska situācija” tika reģistrēta Lietuvā, Latvijā un Rumānijā, kur, neraugoties uz salīdzinoši nelielu samazinājumu 2023. gadā, ienākumu nevienlīdzības līmenis bija viens no augstākajiem Savienībā (sk. 2.4.8. attēlu). Augsts nevienlīdzības līmenis tika reģistrēts arī Spānijā, Igaunijā un Grieķijā, kā arī Portugālē un Maltā (pēdējās divās pēc salīdzinoši liela pieauguma). Līdzīgi liels palielinājums līdz līmenim ap ES vidējo rādītāju bija vērojams arī Ungārijā, Zviedrijā un Horvātijā. Situācija visās šajās astoņās dalībvalstīs 2023. gadā bija “jānovēro”. Savukārt

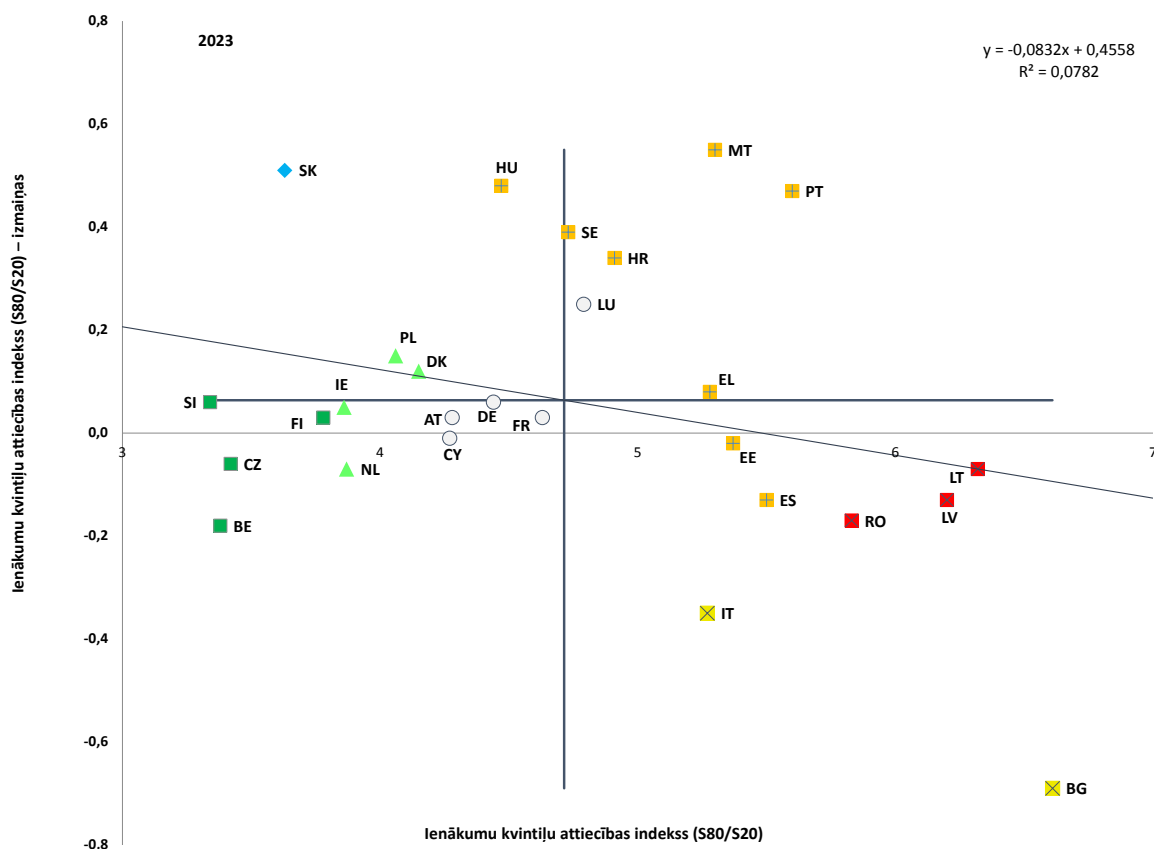
²³⁹ Jaunākie pieejamie dati par enerģētisko nabadzību ir no EU-SILC 2023. gada datiem. Apsekojumus par šiem jautājumiem parasti veic gada pirmajā pusē, proti, no attiecīgā gada janvāra līdz jūnijam, tāpēc 2023. gada dati atspoguļo enerģijas cenu kāpuma ietekmi 2022. gada ziemā.

²⁴⁰ Šo rādītāju definē kā attiecību starp kopējo (ekvivalento izmantojamo) ienākumu, ko saņem 20 % iedzīvotāju ar vislielākajiem ienākumiem, un kopējo (ekvivalento izmantojamo) ienākumu, ko saņem 20 % iedzīvotāju ar vismazākajiem ienākumiem.

vislielākais ienākumu nevienlīdzības samazinājums tika reģistrēts Bulgārijā (-0,69), kurā tomēr 2023. gadā joprojām bija viens no augstākajiem līmeņiem (6,61) – situācija, kas novērtēta kā “vājš sniegums, bet uzlabojas”. Tādu pašu vērtējumu saņēmusi arī Itālija, kurā bija mazāks samazinājums (-0,35), bet no zemāka līmeņa, un abi šie rādītāji veicināja augšupēju konvergenci. Beļģija, Čehija, Slovēnija un Somija 2023. gadā bija valstis ar “labāko sniegumu”. Dažās dalībvalstīs (piem., Vācijā, Ungārijā, Itālijā, Portugālē un Zviedrijā) dažādos reģionos bija arī vērojamas būtiskas ienākumu nevienlīdzības līmeņa atšķirības (sk. 4. attēlu 5. pielikumā), arī tālākajos reģionos. Saskaņā ar *Eurostat* ātrajām aplēsēm par 2023. ienākumu gadu ienākumu nevienlīdzības tendence, ko mēra ar ienākumu kvintīļu attiecības indeksu, bija samērā stabila visās valstīs, izņemot Latviju, kurā aplēses liecināja par ievērojamu pieaugumu²⁴¹. Lai ņemtu vērā politikas pasākumu ietekmi uz ienākumu nevienlīdzību un nodrošinātu informāciju politikas veidošanas procesā *ex ante*, īpaši svarīgi ir reformu un investīciju distributīvās ietekmes novērtējumi.

2.4.8. attēls. Ienākumu nevienlīdzība 2023. gadā ES saglabājās kopumā stabila, un dalībvalstu starpā bija vērojama zināma konverģence

Ienākumu kvintīļu attiecības indekss (S80/S20), 2023. gada līmeņi un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

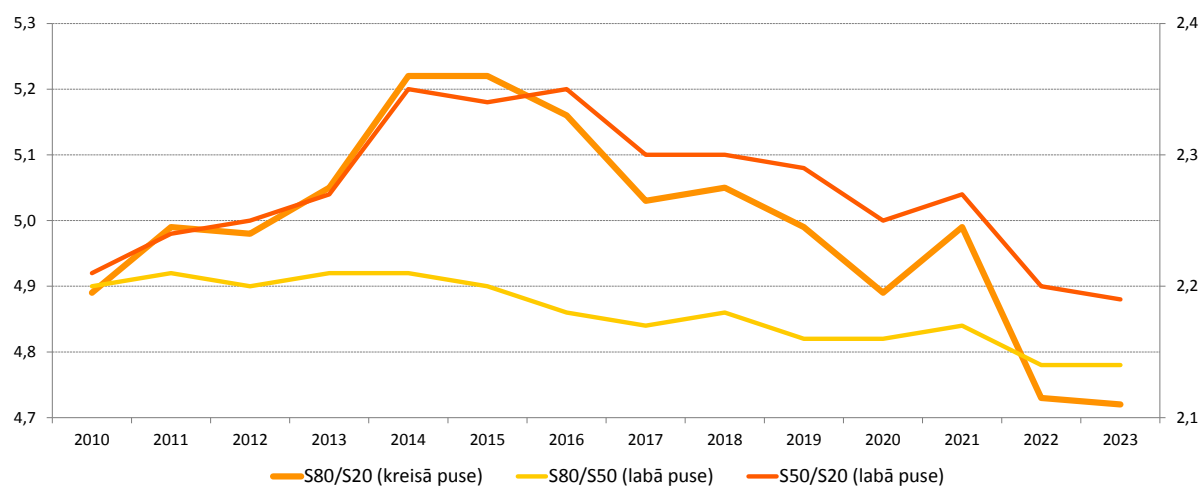
Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Horvātiju.
Avots: Eurostat [[tessi180](#)], EU-SILC.

²⁴¹ Sk. [2023. gada ātro aplēšu eksperimentālos rezultātus](#), 13. lpp.

Ilgākā termiņā ienākumu nevienlīdzība pēc 2014.-2015. gadā sasniegtā maksimuma samazinājās, ar svārstībām un dažām atšķirībām dalībvalstu starpā. Ienākumu nevienlīdzība (ko mēra ar S80/S20 indeksu) strauji palielinājās atkārtotās recesijas laikā ES27 valstīs un pēc tam samazinājās līdz līmenim, kāds bija novērots pirms finanšu krīzes, un pēdējos gados tā samazinājās vēl mazliet (sk. 2.4.9. attēlu). Ienākumu nevienlīdzība ienākumu sadalījuma apakšējā daļā (t. i., ko mēra ar S50/S20 indeksu) līdz 2023. gadam kopumā atgriezās 2010. gada līmenī, savukārt sadalījuma augšējā daļā (t. i., S80/S50) tā nedaudz samazinājās zem 2010. gada līmeņa. Tas liecina par to, ka ES pēdējos gados ir bijusi rezultatīva un ātra politiskā reakcija, it īpaši saistībā ar Covid-19 krīzi un lielo dzīves dārdzību. Tajā pašā laikā tā norāda, ka ienākumu sadalījuma zemākajā daļā vidēji trūkst būtisku ilgtermiņa uzlabojumu. Lai gan daudzās dalībvalstīs ienākumu īpatsvars apakšējās kvintilēs laikposmā no 2007. līdz 2022. gadam uzlabojās, bija pierādījumi par polarizāciju citās dalībvalstīs (proti, Itālijā, Lietuvā, Luksemburgā, Ungārijā, Maltā, Dānijā un Zviedrijā)²⁴². Kopumā otrajā, trešajā un ceturtajā ienākumu kvintilē (kas ir potenciāla aizstājējvērtība vidusšķirai) ienākumu daļa šajā periodā nedaudz palielinājās vairākās dalībvalstīs (ar dažiem būtiskiem izņēmumiem, proti, Bulgāriju, Kipru un Somiju).

2.4.9. attēls. Ienākumu nevienlīdzība ES27 pēdējos piecpadsmit gados bija mainīga, bet pēdējā laikā samazinājās

Kvintīļu attiecības indeksi S80/S20, S80/S50 un S50/S20 (2010. –2022. g.)

Piezīme. Laikrindas pārrāvumus skatīt datu tabulās.

Avots: Eurostat [[tessi180](#)], [[ilc_di11d](#)], [[ilc_di11e](#)], EU-SILC.

Sociālās aizsardzības pabalstu izdevumi 2023. gadā palielinājās nominālā izteiksmē, bet samazinājās reālajā izteiksmē, un dažādās dalībvalstīs un nozarēs bija vērojamas lielas atšķirības²⁴³. Īpatsvars attiecībā pret IKP ES 2023. gadā bija 26,8 % (salīdzinājumā ar 26,9 % 2022. gadā), kas ir par 3,2 procentpunktiem mazāk nekā Covid-19 krīzes augstākais rādītājs 2020. gadā (30 %, pateicoties ārkārtas politikas reakcijai uz to). Neraugoties uz zināmu konvergenci šajā jomā kopš 2018. gada (jo īpaši 2020.–2021. gadā), starp dalībvalstīm joprojām bija lielas atšķirības, proti, sešās dalībvalstīs šis īpatsvars pārsniedza 28 % savukārt sešās citās tas bija zem 17 %²⁴⁴. Nominālā izteiksmē sociālās aizsardzības

²⁴² Pamatojoties uz datiem, kuriem neutralizēta laikrindas pārrāvumu ietekme. Pilna analīze ir pieejama rakstā “[Economic inequalities in the EU – key trends and policies](#)”.

²⁴³ Eurostat, dati par sociālo aizsardzību ([spr_exp_func](#), iegūti 7.11.2024.). 2023. gada dati ir aplēses, kas aptver visas dalībvalstis, izņemot Grieķiju.

²⁴⁴ Tās ir attiecīgi FR, FI, AT, DE, BE un IT, kā arī IE, MT, EE, RO, LT un HU.

pabalstu izdevumi ES 2023. gadā palielinājās par 6,1 %, taču reālā izteiksmē tie nedaudz samazinājās (-0,2 %) ²⁴⁵, atspoguļojot joprojām augsto inflāciju. Izmaiņas reālajā izteiksmē svārstās no pieauguma par vairāk nekā 5 % septiņās dalībvalstīs līdz samazinājumam par vairāk nekā 2 % četrās citās dalībvalstīs ²⁴⁶. ES līmenī nelielo samazinājumu reālajā izteiksmē 2023. gadā noteica sociālās atstumtības pabalstu samazinājums gandrīz par 8 % un bezdarbnieka pabalstu samazinājums gandrīz par 5 %, kā arī izdevumu samazinājums par aptuveni 1 % slimības un veselības aprūpes pabalstiem. Turpretī izdevumi, kas saistīti ar vecuma un apgādnieka zaudējuma pensijām, reālā izteiksmē palielinājās par 0,7 %.

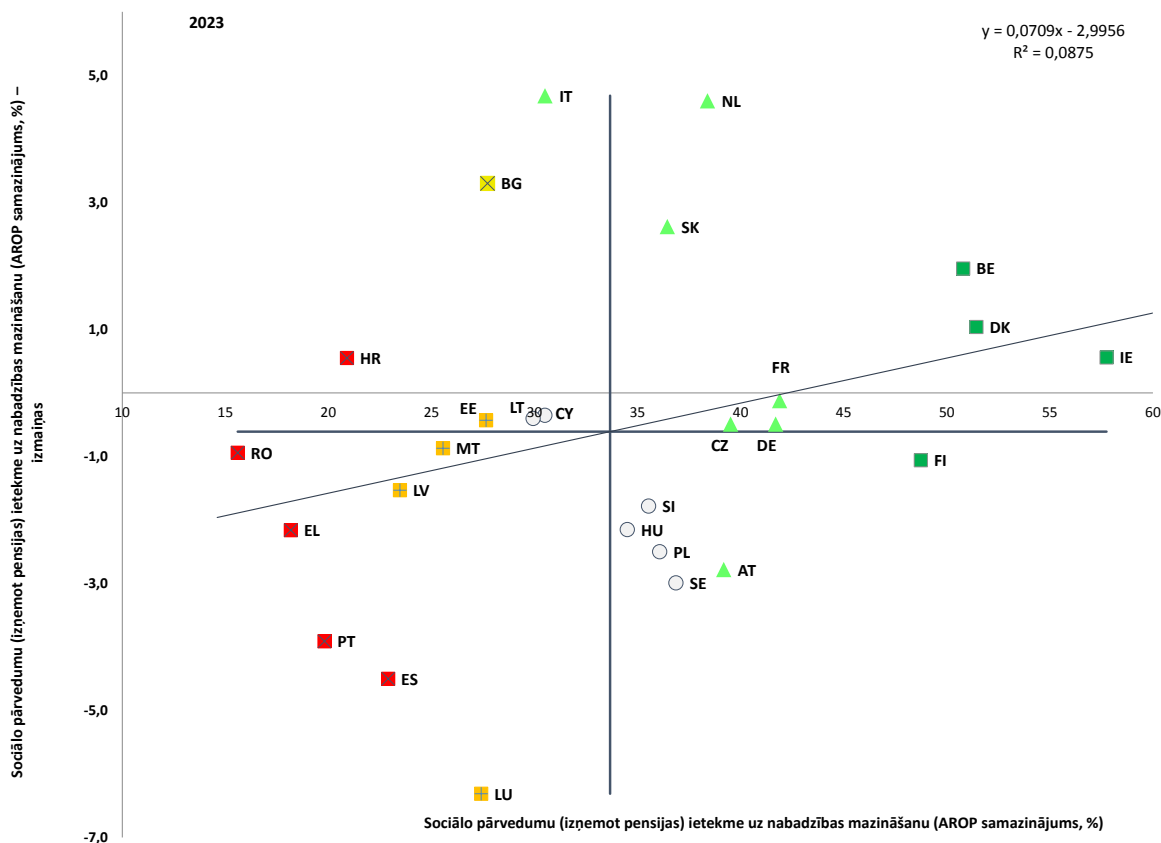
Izdevumi vecuma un apgādnieka zaudējuma pensijām joprojām veido gandrīz pusi no visiem sociālās aizsardzības pabalstu izdevumiem ES. Šīm pensijām 2023. gadā tika novirzīti 46,7 % no attiecīgajiem izdevumiem (salīdzinājumā ar 46,2 % 2022. gadā). Veselības aprūpes un slimības pabalsti joprojām veidoja otro lielāko izdevumu daļu (29,9 % salīdzinājumā ar 30,2 % 2022. gadā), savukārt ģimenes pabalstiem tika izdoti 8,6 % (tāpat kā 2022. gadā), un invaliditātes pabalstu daļa veidoja līdz 7,1 % (salīdzinājumā ar 7 % 2022. gadā). Samazinoties bezdarba līmenim, bezdarbnieka pabalstu īpatsvars turpināja samazināties līdz 3,9 % 2023. gadā (tas ir rekordzems rādītājs kopš 2008. gada, kas ir pirmais laikrindas gads) salīdzinājumā ar 4,1 % 2022. gadā, iepriekš samazinājies no 2020. gadā sasniegtā rekordaugstā līmeņa (7,4 %). Vienlaikus sociālās atstumtības pabalstu izdevumu daļa samazinājās no 2,6 % 2022. gadā līdz 2,4 % 2023. gadā. Savukārt mājokļu pabalstu izdevumu daļa (1,4 %) salīdzinājumā ar 2022. gadu (1,3 %) nedaudz palielinājās. Lielākajā daļā dalībvalstu (16 no 26) vecuma un apgādnieka zaudējuma pensiju īpatsvars palielinājās salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, savukārt tādās kategorijās kā veselības aprūpes un slimības, bezdarba vai sociālās atstumtības pabalsti lielākajā daļā dalībvalstu izdevumu daļa samazinājās.

²⁴⁵ Izmaiņas reālajā izteiksmē tiek aplēstas, deflējot izdevumus nominālā izteiksmē EUR [[spr_exp_func](#)] ar saskaņoto patēriņa cenu indeksu (SPCI) – sīkāku informāciju skatīt [šeit](#).

²⁴⁶ Tās ir attiecīgi SK, PL, CY, BE, BG, LU un NL, kā arī EE, LV, IT un LT.

2.4.10. attēls. Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu 2023. gadā nedaudz samazinājās, un ir vērojamas dažas diverģences pazīmes

Sociālo pārvedumu (izņemot pensiju) ietekme uz nabadzības mazināšanu, 2023. gada līmeņi un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%), sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Horvātiju.

Avots: Eurostat [[tespm050](#)], EU-SILC.

Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu 2023. gadā nedaudz samazinājās, un ir dažas pazīmes, kas liecina par dalībvalstu diverģenci. Šis samazinājums attiecas gan uz ES vidējo rādītāju (–0,3 procentpunkti, kas joprojām ir lielāks samazinājums nekā pirms Covid-19 pandēmijas), gan uz lielāko daļu dalībvalstu rādītājiem (sk. 2.4.10. attēlu). Tomēr atšķirības starp valstīm joprojām bija lielas. 2023. gadā (attiecībā uz 2022. gada ienākumiem) “kritisks stāvoklis” tika reģistrēts Rumānijā, Grieķijā, Portugālē, Horvātijā un Spānijā, kurām visām bija ļoti maza sociālo pārvedumu ietekme (no 15,6 % līdz 22,9 %), un visās, izņemot Horvātiju, tika konstatēts samazinājums. Četras dalībvalstis bija “jānovēro”. To vidū vislielākais ietekmes samazinājums tika reģistrēts Luksemburgā, savukārt Igaunijā, Maltā un Latvijā samazinājuma rādītāji bija mazāki, un tās visas bija zem ES vidējā līmeņa. Savukārt Īrijai, Dānijai, Beļģijai un Somijai bija “labākais sniegums” (no 48,7 % līdz 57,7 %). Sociālo pārvedumu ietekme uz monetārās nabadzības risku 2023. gadā vidēji nedaudz samazinājās ES arī attiecībā uz bērniem (–0,3 procentpunkti²⁴⁷), atspoguļojot

²⁴⁷ Tā pamatā ir [salīdzinošās vērtēšanas satvars par bērnu aprūpi un atbalstu bērniem](#), ko izstrādājusi Sociālās aizsardzības komitejas apakšgrupa rādītāju jautājumos. Šo rādītāju var aprēķināt no AROP rādītāja bērniem

samazinājumu 20 dalībvalstīs (līdz –18,6 procentpunktiem Ungārijā, –8,8 procentpunktiem Luksemburgā un –7,3 procentpunktiem Zviedrijā), un to neatsvēra pieaugums nelielā daļā dalībvalstu (līdz +8,2 procentpunktiem Itālijā, +3,2 procentpunktiem Slovākijā un +2,5 procentpunktiem Horvātijā). Sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu iedzīvotājiem kopumā ievērojami atšķīrās arī starp ES reģioniem, jo īpaši Beļģijā, Vācijā, Itālijā, Ungārijā, Polijā, Portugālē un Spānijā (sk. 5. pielikuma 9. attēlu), arī tālākajos reģionos.

Neraugoties uz to, ka pēdējos gados vērojami uzlabojumi, praktiski visās dalībvalstīs minimālā ienākuma atbalsts parasti nav pietiekams, lai palīdzētu cilvēkiem izkļūt no nabadzības. Minimālā ienākuma shēmas darbojas kā galējais sociālās drošības tīkls²⁴⁸. Atbalsta adekvātumu var novērtēt, salīdzinot to mājsaimniecību izmantojamo ienākumu, kuras paļaujas tikai uz minimālo ienākumu (un kurām nav ienākumu no darba) ar nabadzības riska (*AROP*) sliekšni (sk. 2.4.11. attēlu)²⁴⁹. Mājsaimniecībām ar vienu pieaugušo visdāsnākais atbalsta līmenis ir Nīderlandē, kur tas gandrīz sasniedz nabadzības riska sliekšni (60 % no medianālā ekvivalentā rīcībā esošā ienākuma), savukārt Īrijā, Beļģijā un Luksemburgā tas ir 50 % vai vairāk no medianālā ienākuma un lielākajā daļā pārējo valstu – no 30 % līdz 50 % no medianālā ienākuma. Vismazākais atbalsts mājsaimniecībām ar vienu pieaugušo ir Rumānijā, Ungārijā un Bulgārijā, kur tas ir aptuveni 10 % vai mazāk no medianālā ienākuma. Salīdzinājumā ar 2022. gadu atbalsta adekvātums ir uzlabojies Igaunijā (+4 procentpunkti), Nīderlandē un Luksemburgā (+3 procentpunkti), Īrijā, Beļģijā, Spānijā, Lietuvā un Čehijā (+2 procentpunkti), savukārt tas ir samazinājies Itālijā, Austrijā, Kiprā, Polijā (–3 procentpunkti), kā arī Grieķijā un Ungārijā (–2 procentpunkti). Attiecībā uz mājsaimniecībām, kurās ir divi pieaugušie un divi bērni, lielākajā daļā dalībvalstu atbalsta adekvātums ir līdzīgs vai lielāks, galvenokārt ģimenes pabalstu pieaugošās nozīmes dēļ. Tomēr tikai Lietuvā atbalsta līmenis šāda veida mājsaimniecībām ir pietiekams, lai izkļūtu no nabadzības. Salīdzinājumā ar 2022. gadu šāda veida mājsaimniecībās Igaunijā, Spānijā, Čehijā un Slovākijā tika novēroti ievērojami adekvātuma uzlabojumi (palielinājums par vairāk nekā 5 procentpunktiem), savukārt Polijā tika reģistrēts būtisks samazinājums (–6 procentpunkti). Visbeidzot, visās dalībvalstīs neto ienākumi, ko gūst persona, kura strādā pilna laika darbu par minimālo algu (vai attiecīgi par zemu algu tajās valstīs, kurās nav likumā noteiktas minimālās algas), ir sistemātiski lielāki nekā ienākumu atbalsts, ko saņem no sociālās palīdzības, kad persona nestrādā.

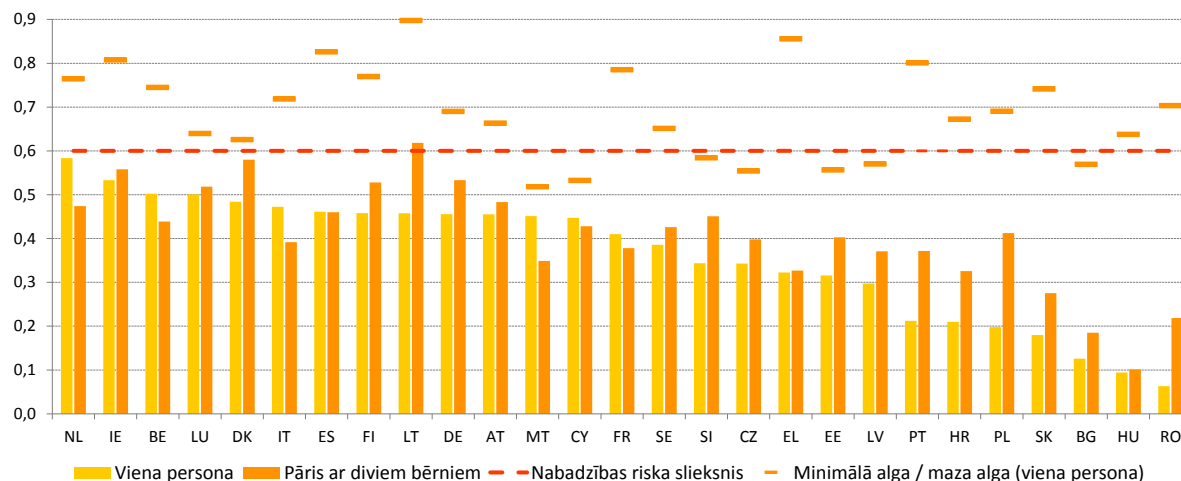
pēc un pirms pārvedumu (izņemot pensijas) piemērošanas. Šajā analīzē nav aplūkoti sociālie pārvedumi natūrā, to vidū bezmaksas pirmsskolas izglītība un aprūpe, izglītība un veselības aprūpe.

²⁴⁸ [Padomes Ieteikums par adekvātu minimālo ienākumu, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu \(2023/C 41/01\)](#).

²⁴⁹ Papildus minimālā ienākuma pabalstiem mājsaimniecībām var būt tiesības saņemt mājokļa un ģimenes pabalstus.

2.4.11. attēls. Sociālās palīdzības adekvātums nenodarbinātām māsaimniecībām joprojām ir salīdzinoši zems

Māsaimniecību neto ekvivalentais izmantojamais ienākums (vienas personas māsaimniecības un māsaimniecības, kurās ir divi pieaugušie un divi bērni līdz 14 gadu vecumam), kas saņem sociālo palīdzību, procentos no medianālā ekvivalentā rīcībā esošā ienākuma, 2023. gads (%)

Piezīme. Pieaugušie māsaimniecības locekļi, kas nav nodarbināti un nesaņem bezdarbnieka pabalstus. Neto ienākumi, ieskaitot sociālo palīdzību, ģimenes un mājokļa pabalstus, pēc nodokļu un sociālā nodrošinājumu iemaksu atskaitīšanas. Vienas tādas personas neto ienākumi, kura strādā pilna laika darbu un saņem likumā noteikto minimālo algu (vai 45 % no vidējās algas valstīs, kurās nav likumā noteiktas minimālās algas: Dānijā, Itālijā, Austrijā, Somijā un Zviedrijā).

Avots: Pašu aprēķini, kuru pamatā ir [ESAO nodokļu un pabalstu modeļa rezultāti](#), modeļa versija 2.6.3., un Eurostat [[ilc_di03](#)], EU-SILC.

Bezdarbs joprojām ir viens no galvenajiem nabadzības riska faktoriem, savukārt sociālie pabalsti vidēji nesasniedz visas māsaimniecības, kurām tie vajadzīgi. ES 60,7 % māsaimniecību, kurās darbības vecuma personas bija vai nu bez darba, vai arī strādāja ļoti maz (t. i., strādāja 20 % vai mazāk no sava kopējā potenciālā darba laika), 2023. gadā bija pakļautas nabadzības riskam²⁵⁰ (sk. 2.4.12. attēlu). Šis īpatsvars nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, bet starp dalībvalstīm ir vērojamas būtiskas atšķirības. (Gandrīz) nenodarbinātu māsaimniecību (t. i., māsaimniecību ar ļoti zemu darba intensitāti) nabadzības riska rādītājs svārstījās no 80 % Rumānijā (–9 procentpunkti salīdzinājumā ar 2022. gadu) līdz mazāk nekā 40 % Īrijā (–6 procentpunkti). Ļoti spēcīgs pieaugums tika novērots Austrijā (+14 procentpunkti), Kiprā (+10 procentpunkti) un Portugālē (+9 procentpunkti), lai gan salīdzinājumā ar daudz zemāku sākotnējo līmeni, kā arī Slovēnijā un Zviedrijā (+7 procentpunkti). Ievērojams samazinājums tika reģistrēts Ungārijā (–14 procentpunkti), Beļģijā (–9 procentpunkti) un Dānijā (–8 procentpunkti). Tajā pašā laikā to cilvēku īpatsvars, kuriem draud nabadzība, kuri dzīvo (gandrīz) nenodarbinātās māsaimniecībās un kuri saņem arī sociālos pabalstus, 2023. gadā ES bija 83,5 % – tas bija pieaugums salīdzinājumā ar 81,1 % iepriekšējā gadā (sk. 2.4.13. attēlu)²⁵¹. Starp dalībvalstīm pastāv būtiskas atšķirības, un šis rādītājs svārstās no (gandrīz) 100 % Dānijā, Austrijā un Francijā līdz mazāk nekā 60 % Horvātijā. Lielākajā daļā dalībvalstu laikposmā no 2022. līdz 2023. gadam (attieciņi saistībā ar 2021. un 2022. ienākumu gadu) šīs grupas aptvērums

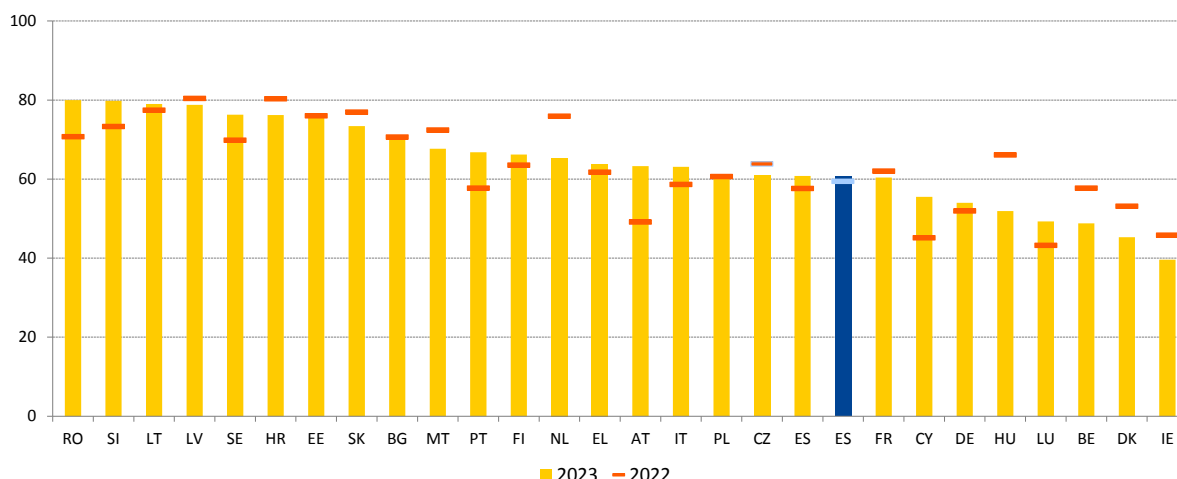
²⁵⁰ Turklāt vidēji ES bezdarbnieku nabadzības riska rādītājs 2023. gadā bija 47,5 %, astoņās valstīs tas pārsniedza 50 % un Lietuvā, Nīderlandē un Rumānijā tas bija aptuveni 60 % vai vairāk. Nabadzības riski bezdarbnieku vidū 12 dalībvalstīs bija augstāki nekā pirms Covid-19 pandēmijas (attieciņā uz 2019. gada ienākumiem).

²⁵¹ Tas ietver jebkāda veida sociālos pabalstus, nevis tikai minimālā ienākuma shēmas.

palielinājās vai kopumā saglabājās stabils (ar izmaiņām, kas bija mazākas par 2 procentpunktiem). Ievērojams pieaugums tika novērots Austrijā (+15,8 procentpunkti), Ungārijā (+12,8 procentpunkti), Itālijā (+12,2 procentpunkti) un Latvijā (+8,3 procentpunkti), savukārt ievērojams samazinājums tika reģistrēts Maltā (-23,7 procentpunkti). Aptuveni divās trešdaļās dalībvalstu minimālā ienākuma pabalstus (vismaz daļēji) var apvienot ar ienākumiem no darba, un tas rada pozitīvus stimulus dalībai darba tirgū.

2.4.12. attēls. Nabadzības līmenis (gandrīz) nenodarbinātās māsaimniecībās joprojām ir augsts

(Gandrīz) nenodarbinātās māsaimniecībās dzīvojošo personu nabadzības riska rādītājs (%)

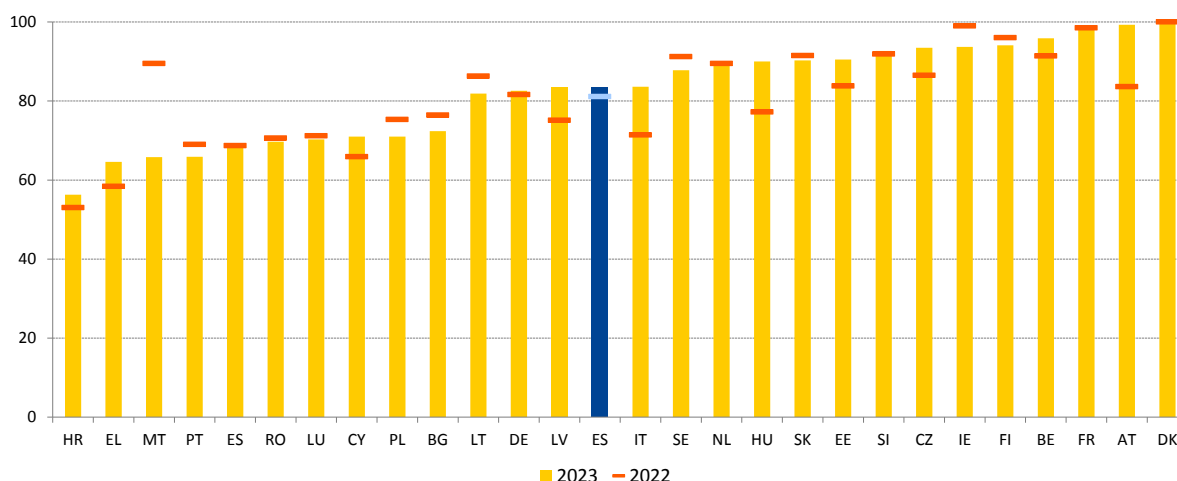

Piezīme. Laikrindas pārrāvums 2023. gadā attiecībā uz Horvātiju. (Gandrīz) nenodarbinātās māsaimniecības [ar ļoti zemu darba intensitāti] ir māsaimniecības, kurās darbības vecuma locekļi iepriekšējā gadā strādāja 20 % vai mazāk no sava kopējā potenciālā darba laika.

Avots: Eurostat [[ilc_li06](#)], EU-SILC.

2.4.13. attēls. Nabadzības riskam pakļauto cilvēku, kuri saņem sociālos pabalstus, īpatsvars dalībvalstīs ievērojami atšķiras

Pabalstu saņēmēju īpatsvars nabadzības riskam pakļauto personu vidū vecumā no 18 līdz 64 gadiem, kas dzīvo (gandrīz) nenodarbinātās māsaimniecībās (%)

Piezīme. Laikrindas pārrāvums 2023. gadā attiecībā uz Franciju.

Avots: Eurostat [[ilc_li70](#)], EU-SILC.

Monetārā nabadzība cilvēkiem, kas iesaistījušies nestandarta veidu nodarbinātībā, joprojām ir augstāka nekā citiem darba ņēmējiem, lai gan sociālās aizsardzības pabalstiem ir salīdzinoši lielāka nozīme viņu nabadzības riska samazināšanā. Sociālo

pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu 2023. gadā (attiecībā uz 2022. gada ienākumiem) ES bija ievērojami lielāka personām, kuras iesaistījušās nestandarta veidu nodarbinātībā, piemēram, darbiniekiem, kas strādā uz terminēta darba līguma pamata (22,2 %), un nepilna laika darbiniekiem (24,2 %), kā arī pašnodarbinātajiem (26,2 %), nekā darba ņēmējiem vidēji (12,0 %)²⁵², tomēr monetārā nabadzība šajās grupās vairumā dalībvalstu bija lielāka. ES līmenī nabadzības riska rādītājs bija 12,8 % to darba ņēmēju vidū, kas strādā saskaņā ar terminētu darba līgumu (salīdzinājumā ar 5,3 % to darba ņēmēju vidū, kas strādā uz beztermiņa darba līguma pamata), 14,3 % nepilna laika darba ņēmēju vidū (salīdzinājumā ar 7,1 % pilna laika darba ņēmēju vidū) un 20,7 % pašnodarbināto vidū (salīdzinājumā ar vidēji 6,4 % visiem darba ņēmējiem²⁵³). Monetārā nabadzība darba ņēmējiem ar terminētiem darba līgumiem pārsniedza 15 % astoņās dalībvalstīs²⁵⁴ un pat vairāk nekā 20 % trijās no tām (Bulgārijā, Kiprā un Zviedrijā). Turklāt desmit dalībvalstīs tā palielinājās salīdzinājumā ar periodu pirms Covid-19 (par atsauci izmantojot uz 2019. gadu). Pašnodarbināto vidū nabadzības līmenis astoņās dalībvalstīs bija augstāks par ES vidējo rādītāju²⁵⁵, Polijā un Igaunijā – gandrīz 30 %, bet Rumānijā – pat 68 %. Turklāt 16 dalībvalstīs tas bija lielāks nekā 2019. gadā.

Sociālo pabalstu segums starp dalībvalstīm un starp dažādām darba ņēmēju kategorijām, kā arī atkarībā no nodarbinātības statusa ir ļoti atšķirīgs. Vidēji ES 2023. gadā (ņemot vērā 2022. gada ienākumus) to darbības vecuma cilvēku (16–64 gadus veci) īpatsvars, kuriem draud nabadzība (pirms sociālajiem pārvedumiem) un kuri saņem sociālos pabalstus²⁵⁶, bija lielāks darba ņēmējiem, kas strādā saskaņā ar terminētu darba līgumu (39,2 %), nekā darba ņēmējiem ar beztermiņa darba līgumu (27,3 %), un lielāks nepilna laika darba ņēmēju vidū (33,3 %) nekā pilna laika darba ņēmēju vidū (25,7 %). Tomēr sešās dalībvalstīs (Zviedrijā, Slovēnijā, Igaunijā, Bulgārijā, Dānijā un Kiprā) darba ņēmēji, kas strādā saskaņā ar terminētu darba līgumu, pabalstus saņēma retāk nekā tie, kas strādā saskaņā ar beztermiņa darba līgumu, un sešās dalībvalstīs (Igaunijā, Itālijā, Portugālē, Latvijā, Bulgārijā un Slovēnijā) nepilna laika darba ņēmēji saņēma pabalstus retāk nekā pilna laika darba ņēmēji. Līdzīgi kā 2022. gadā, arī 2023. gadā piecās valstīs (Horvātijā, Grieķijā, Luksemburgā, Polijā un Rumānijā) mazāk nekā 10 % nodarbināto personu, kurām draud nabadzība pirms sociālajiem pārvedumiem, saņēma sociālos pabalstus. Vismazāk sociālos pabalstus saņēma pašnodarbinātie, kuriem draud nabadzība (pirms sociālajiem pārvedumiem), un 2023. gadā ES27 to seguma īpatsvars bija 12,7 %, kas ir tuvāk līmenim, kāds bija pirms Covid-19 pandēmijas perioda (10,8 % 2019. gadā), salīdzinot ar 29,0 % 2021. gadā – šis kritums atspoguļo faktu, ka pakāpeniski tiek pārtraukti ārkārtas atbalsta pasākumi, kas tika piemēroti, reaģējot uz Covid-19 krīzi. 2023. gadā šis īpatsvars saglabājās zem 5 % septiņās dalībvalstīs (Portugālē, Slovākijā, Luksemburgā, Polijā, Horvātijā, Grieķijā

²⁵² Eurostat īpašais izvilkums no *EU-SILC*, pamatojoties uz adekvātuma pamatrādītāja galvenajiem dalījumiem uzraudzības sistēmā saistībā ar piekļuvi sociālajai aizsardzībai. Sk.: dokumentu [“Access to social protection for workers and the self-employed. \(Partial\) Update of the monitoring framework – 2023”](#).

²⁵³ Tomēr pašnodarbināto ienākumu novērtēšana ir sarežģīta, un materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītājs norāda uz nedaudz zemāku līmeni pašnodarbināto vidū salīdzinājumā ar darbiniekiem (attiecīgi 8,0 % un 8,9 % ES 2023. gadā).

²⁵⁴ Tās ir BG, CY, SE, LU, HU, PT, IT un AT.

²⁵⁵ Tās ir FR, SI, LV, PT, ES, PL, EE un RO.

²⁵⁶ Eurostat īpašais izvilkums saistībā ar saņēmēju īpatsvara rādītāju attiecībā uz “faktisku piekļuvi” sociālās aizsardzības piekļuves uzraudzības sistēmā: dokuments [“Access to social protection for workers and the self-employed. \(Partial\) Update of the monitoring framework – 2023”](#). Mērķiedzīvotāji ir nabadzības riskam pakļautie iedzīvotāji pirms sociālajiem pārvedumiem. Sociālie pabalsti, uz kuriem attiecas šis rādītājs, ir pabalsti, ko saņem individuālā līmenī, izņemot vecuma un pārdzīvojušā laulātā pensijas.

un Rumānijā). Vidēji ES 2023. gadā tikai nedaudz vairāk nekā puse (52,4 %) nabadzības riskam pakļauto bezdarbnieku saņēma sociālos pabalstus. Sešās dalībvalstīs (Grieķijā, Rumānijā, Polijā, Horvātijā, Slovākijā un Nīderlandē) šis īpatsvars bija daudz zemāks – aptuveni 15 % vai zemāks.

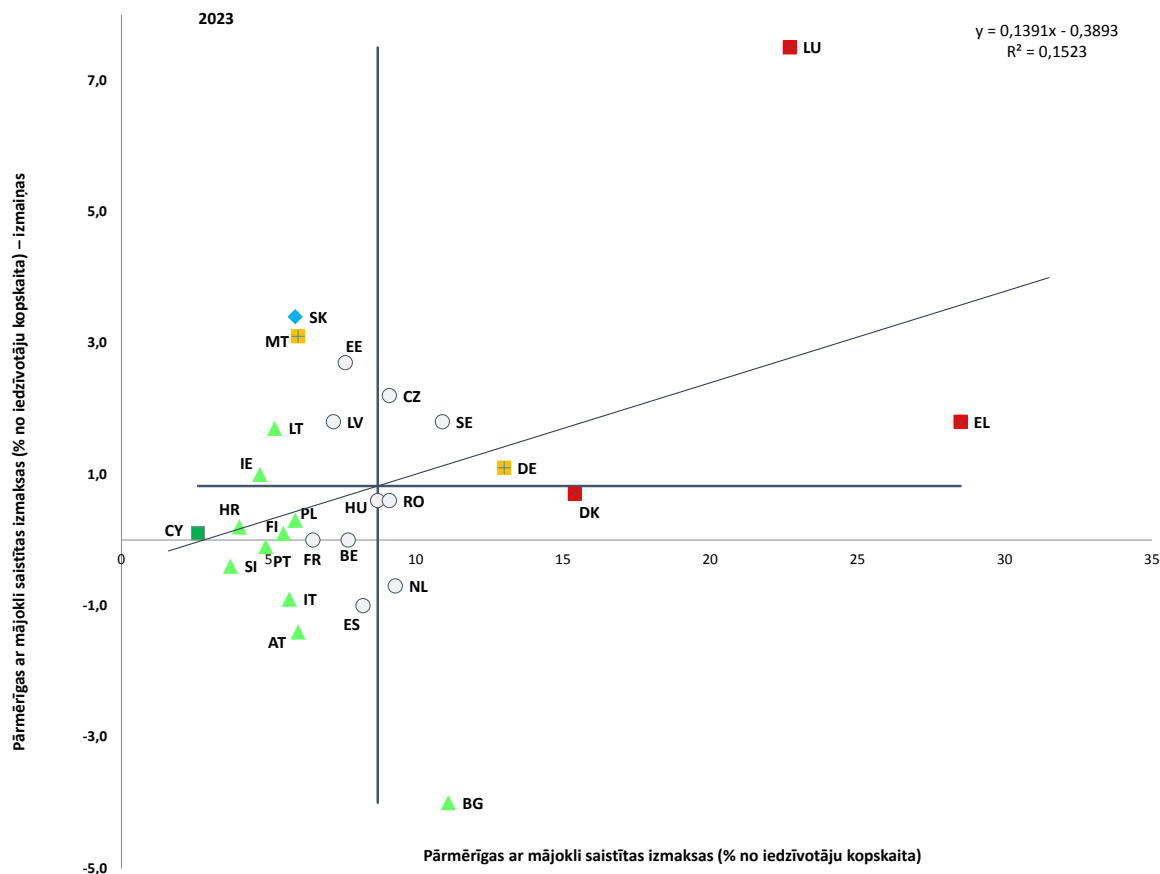
Kopumā, neraugoties uz dažiem uzlabojumiem pēdējos gados, piekļuve pienācīgai sociālajai aizsardzībai dažādās dalībvalstīs joprojām ir atšķirīga²⁵⁷. Formālā seguma ziņā²⁵⁸ 2023. gada pavasarī 15 dalībvalstīs vismaz vienā sociālās aizsardzības jomā vēl arvien bija jūtams atbalsta trūkums attiecībā uz vismaz vienu nestandarta darba ņēmēju grupu – visbiežāk saistībā ar bezdarba, slimības un/vai maternitātes pabalstiem. Turklāt 13 dalībvalstīs vismaz vienai nestandarta darba ņēmēju grupai piekļuves nodrošināšana vismaz vienai sociālās aizsardzības jomai bija brīvprātīga, visbiežāk saistībā ar vecuma pensijām un bezdarbnieka pabalstiem, kā arī invaliditātes, slimības un maternitātes pabalstiem. Savukārt pašnodarbinātie 18 dalībvalstīs saskārās ar formāliem seguma trūkumiem vienā vai vairākās sociālās aizsardzības jomās, visbiežāk attiecībā uz bezdarbnieka pabalstiem un pabalstiem saistībā ar nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām. Turklāt 18 dalībvalstīs pašnodarbināto sociālās aizsardzības seguma nodrošināšana bija brīvprātīga, visbiežāk attiecībā uz slimības, vecuma un maternitātes pabalstiem. Valstu līmenī pieejamās aplēses liecina, ka pašnodarbinātie izmanto tikai nelielu daļu brīvprātīgo shēmu.

²⁵⁷ Sk. Komisijas ziņojumu par to, kā tiek īstenots Padomes ieteikums par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai [COM/2023/43 final](#) un 2020. gadā apstiprināto [uzraudzības sistēmu](#) un 2024. gada maijā publicēto [atjauninājumu \(2023\)](#).

²⁵⁸ “Formālais segums” grupai ir situācija konkrētā sociālās aizsardzības jomā (piem., vecums, slimība, bezdarbs, maternitāte), kad spēkā esošie tiesību akti vai koplīgums nosaka, ka attiecīgās grupas personas ir tiesīgas piedalīties sociālās aizsardzības shēmā, kas aptver konkrētu jomu.

2.4.14. attēls. Pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs ES līmenī kopumā saglabājās stabils, taču ir dažas pazīmes, kas liecina par dalībvalstu diverģenci

To personu īpatsvars, kuras dzīvo mājāsaimniecībās ar pārmērīgām ar mājokli saistītām izmaksām, līmenis 2023. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (% , sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindas pārrāvumi attiecībā uz Vāciju un Maltu.

Avots: Eurostat [[tespm140](#)], EU-SILC.

ES aizvien lielāka problēma kļūst mājokļu pieejamība cenas ziņā. 2023. gadā to ES iedzīvotāju īpatsvars, kuri saskaras ar pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu slogu, kopumā saglabājās stabils (8,8 % salīdzinājumā ar 8,7 % 2021.–2022. gadā) un uzrāda diverģences pazīmes (sk. 2.4.14. attēlu). 2023. gadā Grieķija un Luksemburga, kā arī Dānija bija “kritiskā situācijā”. Visaugstākais rādītājs starp dalībvalstīm tika reģistrēts Grieķijā (28,5 %) ar pieaugumu par 1,8 procentpunktiem, savukārt Luksemburgā bija otrais augstākais rādītājs, proti, 22,7 %, un tas ir pieaugums par 7,5 procentpunktiem. Šīm valstīm sekoja Dānija ar 15,4 %, un tas ir par 0,7 procentpunktiem vairāk nekā 2022. gadā. Gan Vācija, gan Malta bija “jānovēro”, jo pirmajā minētajā valstī rādītāja vērtība bija salīdzinoši augsta (13,0 %), bet otrajā bija vērojams izteikts pieaugums (par 3,1 procentpunktu līdz 6,0 %). Kipra (2,6 %) bija vienīgā valsts ar vērtējumu “labākais sniegums” 2023. gadā. Nabadzības riskam pakļauto cilvēku vidū pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas bija ievērojami lielākai daļai nekā pārējo ES iedzīvotāju vidū – 33,5 % salīdzinājumā ar 4,1 %. Visaugstākie pārmērīgu izmaksu rādītāji nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju grupā 2023. gadā bija Grieķijā (86,3 %, pieaugums par 1,8 procentpunktiem), Dānijā (72,3 %, pieaugums par 1,6 procentpunktiem) un Luksemburgā (62,2 %, pieaugums par 26,5 procentpunktiem), savukārt zemākais rādītājs (zem 20 %) bija Kiprā (8,9 %). Atšķirības dažādās valstīs var būt saistītas ar atšķirīgiem

mājokļu cenu līmeņiem, valsts politiku sociālo mājokļu jomā un/vai valsts subsīdijām un pabalstiem, ko valdības nodrošina saistībā ar mājokļiem (sk. 2.4.2. iedaļu). Kopumā dalībvalstīs pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas vairāk ietekmēja īrniekus privātajā īres tirgū (20,3 %) nekā īrniekus ar samazinātu īres maksu vai bez īres maksas (11,3 %) un īpašniekus ar neatmaksātiem hipotekārajiem kredītiem vai citiem aizņēmumiem (5,3 %).

Pīlāra 6. izcēlums. Mājokļu un sociālo mājokļu pieejamība ES – problēmas un norises

Saskaņā ar Eiropas sociālo tiesību pīlāra 19. principu **piekļuve kvalitatīviem sociālajiem mājokļiem vai kvalitatīvai palīdzībai mājokļu jomā ir viena no galvenajām ES prioritātēm**. Piekļuve mājokļiem ir būtiska, lai aizsargātu cilvēkus pret nabadzības vai sociālās atstumtības riskiem, un tā veicina pienācīgu dzīves kvalitāti. Tā nosaka piekļuvi izglītībai un nodarbinātības iespējām un ietekmē ar darbu saistīto mobilitāti dalībvalstīs un ES vienotajā tirgū. Ņemot vērā iepriekš minēto, sociālie mājokļi var kalpot kā pēdējais risinājums tiem, kam tas ir nepieciešams, ja tirgū ir grūti atrast cenas ziņā pieejamu mājokli. Šajā sakarā ministru Ljēžas deklarācijā tika aicināts izstrādāt Eiropas jauno kursu attiecībā uz cenas ziņā pieejamiem un sociāliem mājokļiem²⁵⁹. Kā daļa no jaunās Komisijas politiskajām pamatnostādņēm ir paziņots par pirmā Eiropas mājokļu par pieņemamu cenu plāna izstrādi²⁶⁰.

Mājokļa izmaksas ietekmē ES mājāsaimniecību budžetu, sevišķu iespaidu atstājot uz tām, kuras jau saskaras ar nabadzības risku. Saskaņā ar jaunākajiem pieejamajiem *Eurostat* datiem par 2023. gadu 46,2 % Eiropas mājāsaimniecību kopējās mājokļa izmaksas uzskata par finansiālu slogu, savukārt 31,8 % – par smagu finansiālu slogu²⁶¹. ES 2023. gadā 8,8 % iedzīvotāju dzīvoja mājāsaimniecībā, kurā mājokļa kopējās izmaksas (atskaitot mājokļa pabalstus) veidoja vairāk nekā 40 % no kopējā mājāsaimniecības izmantojamā ienākuma. Šis tā dēvētais “pārmērīgā sloga rādītājs” sasniedza 33,5 % cilvēkiem, kuri jau saskaras ar nabadzības risku. Kopumā mājokļa kopējo izmaksu īpatsvars no mājāsaimniecības izmantojamā ienākuma vidēji bija 19,7 %, bet nabadzības riskam pakļautajiem cilvēkiem (*AROP*) šis rādītājs sasniedza 38,2 % (sk. attēlu). Arī mājokļa izmaksas kā daļa no izmantojamā ienākuma dažādās dalībvalstīs bija ļoti atšķirīgas: Grieķijā un Dānijā tās veidoja vairāk nekā pusi no mājāsaimniecību budžeta, bet Itālijā, Portugālē, Maltā un Kiprā – nedaudz mazāk nekā trešdaļu. Turklāt 2022. gada pavasarī 28 % ES iedzīvotāju un 33 % sociālo mājokļu īrnieku prognozēja, ka viņiem varētu rasties grūtības samaksāt komunālo pakalpojumu rēķinus, kas galu galā var izraisīt izlikšanu no mājokļa. Mājokļu pieejamību cenas ziņā pasliktināja īres un nekustamā īpašuma cenu pieaugums, kas pārsniedza ienākumu pieaugumu, īpaši lielākajās ES pilsētās. Tajā pašā laikā uz sociālajiem mājokļiem var nākties gaidīt ļoti ilgi (vairāk nekā 7 gadi 25 % Nīderlandes pašvaldību un gadu desmitiem Dānijā)²⁶², un gaidītāju skaits var būt liels (piemēram, 136 156 mājāsaimniecības Polijā, 61 880 mājāsaimniecības Īrijā un 257 271 mājāsaimniecība Beļģijā). Rindās gaida gados jauni cilvēki un bieži vien migranti no trešām valstīm (37 %). Pieteikumus biežāk iesniedz vienas personas mājāsaimniecības (piemēram, 50–65 % Somijā un Maltā).

Kopš 20. gadsimta deviņdesmitajiem gadiem ir samazinājies ES sociālo mājokļu īpatsvars kopējā dzīvojamajā fondā. Tikai 12 % no kopējā dzīvojamā fonda Eiropas Savienībā pašlaik ir paredzēti sociāliem mērķiem, un sociālo īres mājokļu apjoms dažādās

²⁵⁹ Sk. Ljēžas deklarāciju: “[Liège Declaration: Towards affordable, decent, and sustainable housing for all](#)”.

²⁶⁰ Sk.: “[Eiropas izvēle: Politikas pamatnostādnes nākamajai Eiropas Komisijai](#)”.

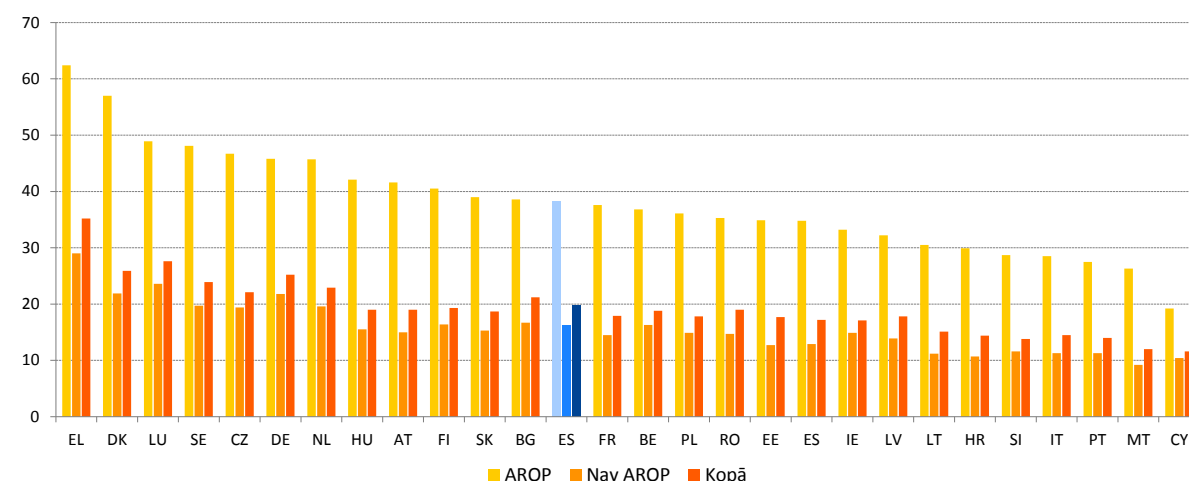
²⁶¹ Sk. *Eurostat* [[ilc_mdcd04](#)].

²⁶² Sk.: *Eurofund*, “[Unaffordable and inadequate housing in Europe](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023. Rindu datus ir grūti salīdzināt valstu starpā un laika gaitā, tāpēc tie ir jāinterpretē piesardzīgi.

dalībvalstīs ievērojami atšķiras²⁶³. Vislielākais sociālo mājokļu īpatsvars ir Austrijā, Dānijā un Nīderlandē, un šādi mājokļi ir pieejami mājtsaimniecībām ar zemiem un vidējiem ienākumiem²⁶⁴. Augsta līmeņa darba grupas par investēšanu sociālajā infrastruktūrā Eiropā 2018. gada ziņojumā tika lēsts, ka kopējais investīciju deficīts sociālajā infrastruktūrā laikposmā no 2018. līdz 2030. gadam ir vismaz 1,5 triljoni EUR, savukārt 57 miljardi EUR – konkrēti saistībā ar cenas ziņā pieejamiem un sociāliem mājokļiem²⁶⁵. Lai sasniegtu zaļā kursa mērķus 2030. gadam, tiek uzskatīts, ka energoefektivitātes renovācijai ir vajadzīgi 275 miljardi EUR, no kuriem lielākā daļa ir paredzēta dzīvojamo ēku – arī sociālo un cenas ziņā pieejamu mājokļu – renovācijai²⁶⁶. Energoefektivitātes un ilgtspējas pasākumu integrēšana sociālo mājokļu politikā var palīdzēt nodrošināt, ka labumu no zaļās pārkārtošanās iespējām gūst arī neaizsargātas grupas. Būtiskākie šķēršļi investīcijām sociālajos mājokļos ir šādi: i) vispārējie šķēršļi būvniecības nozarē, piemēram, prasmīga darbaspēka pieejamība, ii) atļauju piešķiršanas procedūras un zemes izmantošana, kā arī iii) budžeta ierobežojumi un piekļuve finansējumam.

Aptuveni 40 % no nabadzības riskam pakļauto mājtsaimniecību izmantojamā ienākuma tiek atvēlēti mājokļa izdevumiem, un starp dalībvalstīm pastāv lielas atšķirības

Mājokļa izmaksu īpatsvars no mājtsaimniecību izmantojamā ienākuma (% , 2023. g.)

Avots: Eurostat [[ilc_mdcd01](#)], EU-SILC.

Dalībvalstis jau ir ieviesušas dažādas regulatīvas un neregulatīvas reformas un investīciju programmas, lai palielinātu savu sociālo mājokļu fondu un atbalstītu mājokļu pieejamību cenas ziņā. Čehijā valdība saskaņā ar savu ANP ierosināja jaunu tiesību aktu par cenas ziņā pieejamiem mājokļiem, kā arī subsidētas aizdevumu programmas. **Īrija** ieviesa hipotekāro procentu nodokļa atvieglojumu un nodokli par tukšiem mājokļiem. **Grieķijas** ANP ir iekļauta sociālo mājokļu renovācijas programma, kuras mērķis ir atbalstīt visneaizsargātākās grupas, kuras apdraud bezpajumtniecība vai kuras saskaras ar bezpajumtniecību. **Spānijā** tika izveidots aizdevumu mehānisms, lai atbalstītu 20 000 jaunu sociālo mājokļu un cenas ziņā pieejamu mājokļu būvniecību, ko veic valsts un privāti uzņēmumi. **Francijā** parlaments izskata jaunu tiesisko regulējumu, lai stiprinātu mēru lomu

²⁶³ *Housing Europe*, “[The State of Housing in the EU](#)”, 2020.

²⁶⁴ ESAO, raksts “[Social housing: A key part of past and future housing policy](#)”, 2020.

²⁶⁵ Fransen, L., del Bufalo, G. un Reviglio, E., “Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe – Report of the High-Level Task Force on Investing in Social Infrastructure in Europe”, 2018.

²⁶⁶ Sk. “[Eiropas Renovācijas vilnis – par zaļākām ēkām, jaunām darbvietām un labāku dzīvi](#)”, COM/2020/662 final.

sociālo mājokļu piešķiršanā un racionalizētu īstermiņa īres mājokļu regulējuma instrumentus. Tika pieņemts jauns tiesību akts, lai vienkāršotu mājokļu renovāciju un būvniecību. **Latvija** izstrādāja stratēģiju, lai veicinātu mājokļu pieejamību mājtsaimniecībām ar dažādiem ienākumu līmeņiem. **Luksemburga** pieņēma likumu par cenas ziņā pieejamiem mājokļiem, arī mājtsaimniecībām ar zemiem ienākumiem. Ir pieejams fiskālu un nefiskālu pasākumu kopums, ar ko atbalsta iespējas iegādāties un īrēt cenas ziņā pieejamus mājokļus. Turklāt ar Luksemburgas ANP tika ieviesta “Mājokļu pakta 2.0” reforma, ar ko ievieš jaunu atsaucis satvaru valdības atbalstam pašvaldībām jaunu mājokļu projektu izveidei, būvējot jaunas ēkas vai atjaunojot esošo ēku fondu. **Portugāle** izstrādāja pasākumu kopumu, lai veicinātu cenas ziņā pieejamu un sociālo mājokļu piedāvājumu ar samazinātu PVN un vienkāršotām procedūrām būvniecības veicināšanai, un īstenoja mājokļu nodokļa atvieglojumus jauniešiem. Svarīgu atbalstu šo reformu un investīciju īstenošanai var sniegt ES fondi. Praktiskā rīkkopa ES līdzekļu izmantošanai investīcijām sociālajos mājokļos un saistītajos pakalpojumos sniedz informāciju par finansēšanas iespējām un to darbību piemēriem, kuras var īstenot ar dotācijām un atmaksājamu finansējumu²⁶⁷.

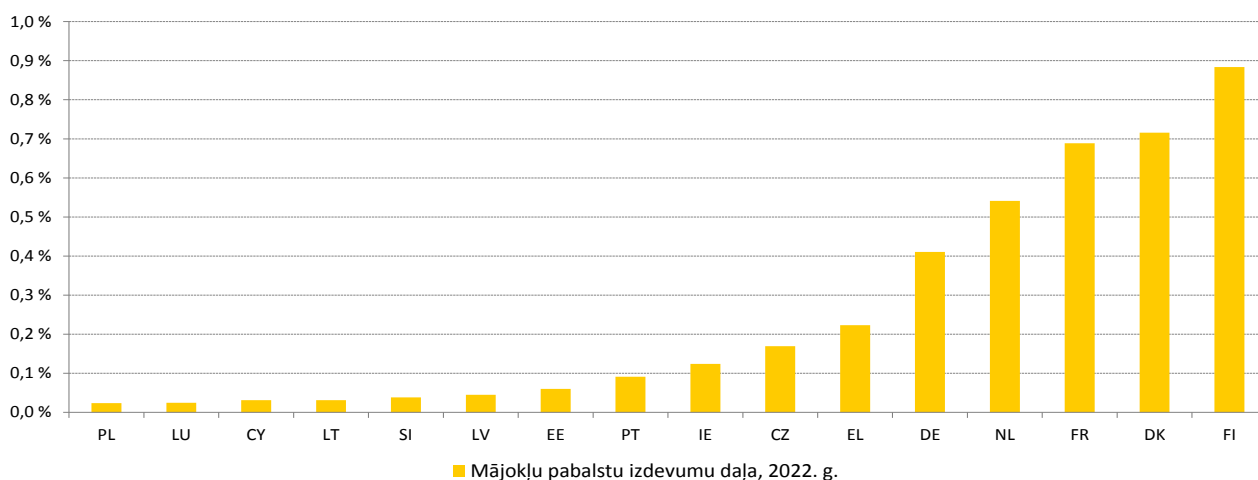
Ievērojamu ES mājtsaimniecību daļu skar nepietiekamas mājokļu labierīcības un pārapdzīvotība 2023. gadā 14,5 % ES iedzīvotāju saskārās ar tādiem vai citādiem sliktiem sadzīves apstākļiem²⁶⁸, ziņojot par vismaz vienu nenodrošinātības elementu, proti, tekošu jumtu, vannas/dušas trūkumu, iekštelpu tualetes trūkumu vai pārāk tumšu mājokli. Vēl vairāk (16,8 %) dzīvoja pārapdzīvotās mājtsaimniecībās, kurās nebija minimālā istabu skaita atbilstoši mājtsaimniecības lielumam. Slikti sadzīves apstākļi parasti ir saistīti ar mājtsaimniecības veidu, ienākumiem un īpašumtiesību statusu. 2023. gadā ES 20,6 % no vienas personas mājtsaimniecībām ar vienu apgādājamu bērnu un 19 % mājtsaimniecību, kurām draud nabadzība, saskārās ar sliktiem sadzīves apstākļiem, savukārt 29,6 % mājtsaimniecību dzīvoja pārapdzīvotos mājokļos.

²⁶⁷ Sk. publikāciju “[Social Housing and Beyond](#)”.

²⁶⁸ Šajā rindkopā ir izmantoti Eurostat rādītāji [ilc_mddd04a], [ilc_lvho05a] un [ilc_mddd04a].

2.4.15. attēls. Dalībvalstīs ir vērojamas lielas atšķirības mājokļa pabalstu shēmu izmantošanā, lai atbalstītu mājsaimniecības mājokļa izmaksu segšanai

Publiskie izdevumi mājokļa pabalstiem atsevišķās ES dalībvalstīs 2022. gadā vai pēdējā pieejamajā gadā (% no IKP)

Piezīme. Dati attiecas uz atbildēm uz ESAO 2023. gada aptaujas anketā par cenas ziņā pieejamiem un sociāliem mājokļiem, izņemot attiecībā uz Kipru, Dāniju, Igauniju, Franciju, Latviju, Lietuvu, Poliju un Slovēniju.
Avots: ESAO cenas ziņā pieejamu mājokļu datubāze [PH3.1]

Mājokļa pabalstus bieži izmanto kā mājokļa atbalsta instrumentu, un to struktūra un lielums dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras. Mājokļa pabalsti ir no līdzekļiem un/vai ienākumiem atkarīgi pārvedumi, ko parasti nodrošina mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem, kuras atbilst attiecīgajiem atbilstības kritērijiem, lai palīdzētu tām uz laiku vai ilgtermiņā segt īres un citas mājokļa izmaksas. Saskaņā ar datiem, kas publicēti ESAO cenas ziņā pieejamu mājokļu datubāzē, kopējie valdības izdevumi mājokļa pabalstiem (izteikti procentos no IKP), kas paredzēti gan īrniekiem, gan mājokļu īpašniekiem, ir viszemākie Polijā un Luksemburgā (0,2 %), savukārt visaugstākie no ES dalībvalstīm: Somijā (0,9 %), Dānijā (0,7 %) un Francijā (0,7 %) (sk. 2.4.15. attēlu).

Mājokļu problēmas un bezpajumtniecību ir saasinājušas augstākas mājokļu un dzīvošanas izmaksas. 2023. gadā dati par ES pirmo reizi tika vākti *EU-SILC ad hoc* modulī par grūtībām mājokļu jomā²⁶⁹. No aptaujātajiem iedzīvotājiem 4,9 % ziņoja, ka savā dzīvē ir saskārušies ar mājokļa problēmām – tiem nācies dzīvot pie radniekiem vai draugiem (76,2 %), ārkārtas izmitināšanas vietās (13 %), vietās, kas nav paredzēta pastāvīgai dzīvošanai (6,6 %), vai sabiedriskās vietās (4,2 %). Pieejamie pierādījumi liecina, ka mājokļa grūtību galvenie cēloņi ir ģimenes un personiska rakstura (30 %) un saistīti ar finanšu resursiem (25,9 %). ES valstis, kas ziņoja par visaugstāko pagātnē piedzīvoto mājokļa problēmu īpatsvaru to cilvēku vidū, kuriem pašlaik draud nabadzība vai sociālā atstumtība, bija Dānija (18,4 %), Somija (17,5 %) un Francija (17,1 %). Turpretī viszemākie rādītāji tika novēroti Polijā (1,9 %), Itālijā (2,0 %) un Ungārijā (2,1 %). Šī tendence mainās arī līdz ar vecumu²⁷⁰. To cilvēku vidū, kuri saskārās ar nabadzību vai sociālo atstumtību, par īres grūtībām pēdējo 12 mēnešu laikā ziņoja 27,7 % iedzīvotāju vecumā no 30 līdz 54 gadiem, 24,0 % vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem un 22,1 % cilvēku vecumā no 16 līdz 29 gadiem. Vecuma grupā no 65 gadiem par īres grūtībām ziņoja tikai 12,9 % cilvēku, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība. Bezpajumtniecības skaitliska izteikšana ES līmenī ir

²⁶⁹ Šī rindkopa cita starpā balstās uz Eurostat rādītājiem [[ilc_lvhd02](#)] un [[ilc_lvhd01](#)].

²⁷⁰ Eurostat [[ilc_lvhd08](#)].

sarežģīta, jo statistikas definīcijas un mērīšanas pieejas ievērojami atšķiras, un tas kavē stabilu un salīdzināmu datu sagatavošanu dažādās dalībvalstīs. *FEANTSA* un *FAP* 9. ikgadējā pārskatā par bezpajumtniecību un atstumtību mājokļa jomā Eiropas Savienībā nesen veiktās aplēses liecina, ka aptuveni 1,3 miljoni cilvēku Eiropas Savienībā nakšņo ne savā mājoklī, t. i., nakts patversmēs vai pagaidu izmitināšanas vietās, un to vidū ir 400 000 bērnu²⁷¹. Saskaņā ar nesen publicētajiem ESAO datiem²⁷² ES kopumā ir aptuveni viens miljons bezpajumtnieku. Kopš 2022. gada pēc Covid-19 pandēmijas bezpajumtniecība ir palielinājusies vairākās ES dalībvalstīs, par kurām ir pieejami dati, jo īpaši Īrijā un Nīderlandē²⁷³.

2023. gadā ES līmenī nedaudz samazinājās to gadus vecāku cilvēku (vecuma grupa virs 65 gadiem) īpatsvars, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība. Šo samazinājumu (līdz 19,8 %) noteica *AROPE* rādītāja uzlabošanās sievietēm, lai gan tas saglabājās ievērojami augstāks nekā vīriešiem tajā pašā vecuma grupā (attiecīgi 22,2 % un 16,7 %). Situācija dalībvalstīs bija ļoti atšķirīga – *AROPE* rādītāji vecāka gadagājuma cilvēkiem svārstījās no 11 % Luksemburgā līdz 47 % Igaunijā. Tomēr absolūtā izteiksmē to gadus vecāku cilvēku skaits, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība, turpināja palielināties un tuvojās 18,6 miljoniem – tas saistīts ar sabiedrības novecošanu. Tajā pašā laikā 2023. gadā ienākumu nevienlīdzība (ko mēra ar ienākumu kvintiļu attiecības indeksu S80/S20) 65+ vecuma grupā nedaudz palielinājās, sasniedzot 4,12, turpretī darbaspējas vecuma iedzīvotāju grupā bija vērojama šī indeksa samazināšanās tendence. Tomēr tas joprojām bija zemāks nekā iedzīvotājiem kopumā (4,72), un tas atspoguļo arī pensiju un nodokļu sistēmu pārdales ietekmi.

Vecāka gadagājuma cilvēku monetārā nabadzība ES samazinājās, savukārt smagas materiālās vai sociālās nenodrošinātības rādītājs šajā iedzīvotāju grupā saglabājās nemainīgs. Nabadzības riska rādītājs 65+ vecuma grupā 2023. gadā ES samazinājās līdz 16,8 % (attiecībā uz 2022. gada ienākumiem), atkārtoti apstiprinot tendenci, ka vecāka gadagājuma cilvēku relatīvajiem ienākumiem ir tendence saglabāt stabilitāti arī nelabvēlīgos ekonomiskos apstākļos. Tomēr *AROP* rādītājs vecāka gadagājuma cilvēkiem ES saglabājās nedaudz augstāks nekā gadus jaunākiem iedzīvotājiem (16,8 % 65+ vecuma grupā salīdzinājumā ar 16,1 % 0–65 gadu vecuma grupā). Dalībvalstīs situācija bija atšķirīga. Vairākās valstīs cilvēki vecumā no 65 gadiem bija mazāk pakļauti monetārajai nabadzībai nekā jaunāki cilvēki, tomēr citās valstīs nabadzības risks vecumdienās bija pat trīs reizes lielāks. Smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītājs vecāka gadagājuma cilvēku vidū 2023. gadā ES bija 5,5 % – šis līmenis nav mainījies kopš 2020. gada, lai gan pirms tam desmit gadus bija vērojami uzlabojumi. Dalībvalstīs šis rādītājs svārstījās no mazāk nekā 1 % līdz vairāk nekā 20 %.

Kopējais pensijas ienākumu aizvietošanas rādītājs ES līmenī saglabājās stabils. Šis koeficients, ko iegūst, salīdzinot 65–74 gadus vecu personu pensijas ienākumus ar 50–59 gadus vecu personu darba ienākumiem, 2023. gadā bija 0,58. Tas svārstījās no 0,35 Horvātijā līdz 0,78 Grieķijā²⁷⁴. Šis rādītājs sievietēm bija nedaudz mazāks nekā vīriešiem – attiecīgi 0,57 un 0,60. Tas nozīmē, ka sievietēm, kuru darba ienākumi jau sākotnēji ir vidēji zemāki nekā vīriešiem, pensionēšanās brīdī ienākumi samazinās vēl vairāk nekā vīriešiem (sk. arī

²⁷¹ “9th Overview of Housing Exclusion in Europe”, *FAP/FEANTSA*, 2024.

²⁷² Kā daļa no ESAO cenas ziņā pieejamu mājokļu datubāzes.

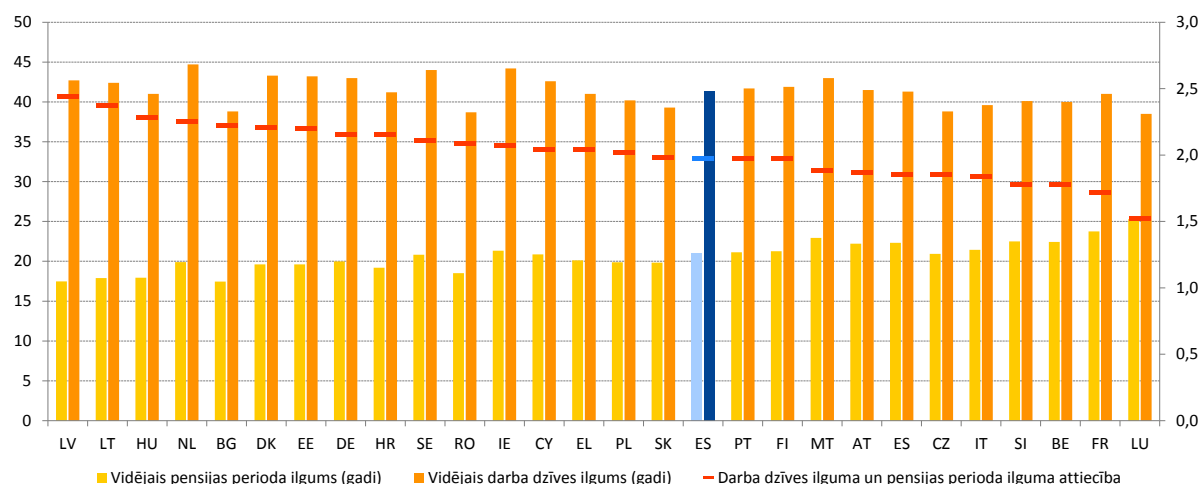
²⁷³ Rādītājs [HC3.1. Iedzīvotāji, kas saskaras ar bezpajumtniecību](#), ESAO cenas ziņā pieejamu mājokļu datubāze.

²⁷⁴ 2022. gadā visaugstākais kopējais pensijas ienākumu aizvietošanas rādītājs bija Luksemburgā (0,97); 2023. gada vērtība vēl nav pieejama.

2.2.1. iedaļu). Vidēji ES iedzīvotāji var sagaidīt, ka pensijā pavadīs 21 gadu no savas dzīves. Lai gan vidējais darba mūža ilgums ir 41,3 gadi un vidējais pensijas perioda ilgums ES ir 21 gads, šo divu rādītāju attiecība dažādās dalībvalstīs atšķiras (sk. 2.4.16. attēlu)²⁷⁵. Pensiju maksājumu vidējais ilgums, kas var atšķirties no pensijas perioda ilguma, arī ir aptuveni 21 gads, un tas dažādās valstīs svārstās no 15 līdz 25 gadiem²⁷⁶.

2.4.16. attēls. Pensijas perioda ilgums salīdzinājumā ar darba dzīves ilgumu dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras

Vidējais pensijas perioda un darba dzīves ilgums, 2022. gads (gadi)

Piezīmes. Darba dzīves ilgumu skaita no pirmās nodarbinātības brīža, un tas beidzas, kad beidzas pēdējā nodarbinātība.

Avots: dati no 2024. gada ziņojuma par pensiju pietiekamību.

Pilāra 7. izcēlums. Integrēta politikas reakcija uz ilgdzīvošanu – pensiju un ilgtermiņa aprūpes adekvātuma un fiskālās ilgtspējas nodrošināšana

Tā kā dzīves ilgums Eiropas Savienībā palielinās, dzīves līmeņa atbalstam vecumdienās ir izšķiroša nozīme Eiropas iedzīvotāju labbūtībā. Paredzams, ka līdz 2070. gadam ES iedzīvotāju skaits samazināsies (par 4 %), un vienlaikus būs vērojams liels gados vecāku iedzīvotāju kohortu īpatsvara pieaugums – vismaz par 30 % attiecībā uz tiem, kas vecāki par 80 gadiem²⁷⁷. Novecojošā sabiedrībā pensiju pietiekamības un fiskālās ilgtspējas, kā arī ilgtermiņa aprūpes (IA) nodrošināšanai ir vajadzīgs plašs politikas pasākumu kopums, kas ietver investīcijas aktīvās un veselīgās vecumdienās, darba mūža pagarināšanu un atbalstu pielāgotiem un elastīgiem darba režīmiem, kā arī lietderīgām un efektīvām pensiju un IA sistēmām. Pieaugot dzīves ilgumam, arvien lielākas problēmas rada arī sociālekonomiskā nevienlīdzība, kā arī nestandarta darba formu pieaugums, un tas var atšķirīgi ietekmēt dažas demogrāfiskās grupas. Ņemot vērā iepriekš minēto, Padomes ieteikumā par piekļuvi cenas

²⁷⁵ Vidējais pensijas perioda ilgums no pēdējās nodarbinātības beigām, 2022. gads. [2024. gada ziņojuma par pensiju pietiekamību](#) aprēķini, kuru pamatā ir Eurostat ([demo_mlexpec](#)) un ziņojuma par novecošanu pieņēmumi.

²⁷⁶ Paredzamais mūža ilgums vidējā vecumā, kurā cilvēki saņem pirmo vecuma pensiju, 2022. gads. [2024. gada ziņojuma par pensiju pietiekamību](#) aprēķini, kuru pamatā ir Eurostat ([demo_mlexpec](#)) un valstu dati par pirmās pensijas saņemšanu. Pensijas maksājumu ilgums un pensijas perioda ilgums var atšķirties, jo daži cilvēki sāk saņemt pensiju pirms pilnīgas aiziešanas no darba tirgus vai otrādi.

²⁷⁷ Sk.: Eiropas Komisija, [“2024 ageing report – Economic & budgetary projections for the EU Member States \(2022-2070\)”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei²⁷⁸ dalībvalstis tiek aicinātas nodrošināt pienācīgus ilgtermiņa aprūpes pakalpojumus, kā arī kvalitatīvu nodarbinātību un taisnīgus darba apstākļus aprūpes nozarē, pievēršoties darba ņēmēju prasmju vajadzībām un vienlaikus atbalstot arī neformālos aprūpētājus. Padomes 2024. gada jūnija secinājumos par pensiju pietiekamību²⁷⁹ ir atkārtoti apstiprināts, ka ir jāturpina reformas, arī uzlabojot dalību darba tirgū, piekļuvi sociālās aizsardzības shēmām un iemaksas tajās visiem, kā arī stiprinot piekļuvi kvalitatīvai un cenas ziņā pieejamai veselības aprūpei un ilgtermiņa aprūpei. Eiropas Aprūpes stratēģija²⁸⁰ ietver plašu ES līmeņa darbību klāstu dalībvalstu centienu atbalstam.

Tiek prognozēts, ka ES novecojošajā sabiedrībā pensijas ienākumu aizvietoējuma rādītāji nākamo četrdesmit gadu laikā samazināsies, savukārt ilgtermiņa aprūpes vajadzības jau tagad ir augstas un palielinās. Nabadzības vai sociālās atstumtības risks vecāka gadagājuma cilvēku vidū pēdējos gados kopumā mainījies maz²⁸¹, tomēr paredzams, ka lielākajā daļā ES valstu pensijas ienākumu aizvietoējuma rādītāji²⁸² 40 gadus ilgas standarta karjeras gadījumā samazināsies gan sievietēm, gan vīriešiem (dažos gadījumos par vairāk nekā 20 procentpunktiem). Salīdzinot ar 2022. gadu, sagaidāms, ka 2062. gada vērtības būs augstākas tikai septiņās valstīs (sk. attēlu). Liels samazinājums tiek prognozēts Nīderlandē un Ungārijā (lai gan no augsta līmeņa), Polijā, Zviedrijā, Latvijā un mazākā mērā Rumānijā un Bulgārijā. Mērens pieaugums tiek prognozēts Dānijā, Lietuvā, Maltā un Grieķijā un lielāks pieaugums Igaunijā (bet no zema līmeņa). Tas nozīmē, ka pensiju pietiekamība kļūs aizvien vairāk atkarīga no darba stāža ilguma²⁸³. Tajā pašā laikā mazākas pensijas apgrūtinātu arī iespējas segt ar IA saistītos personīgos izdevumus. Kā parādīts attēlā, personīgie izdevumi ilgtermiņa aprūpes (mājasaprūpes) gadījumā var būt ļoti lieli cilvēkiem ar nopietnām aprūpes vajadzībām, un starp ES valstīm pastāv lielas atšķirības. Tiek lēsts, ka 11 dalībvalstīs (Horvātijā, Čehijā, Francijā, Grieķijā, Itālijā, Latvijā, Lietuvā, Portugālē, Slovākijā, Slovēnijā un Spānijā) šādi personīgi izdevumi veido vairāk nekā pusi no medianālā izmantojamā ienākuma papildus publiskajam atbalstam. Dati arī liecina, ka desmit ES valstīs cilvēkiem ar zemiem ienākumiem un mērenām aprūpes vajadzībām vairāk nekā puse no saviem ienākumiem būs jātērē mājasaprūpei. Personām ar nopietnām aprūpes vajadzībām personīgie izdevumi šo vajadzību nodrošināšanai veidos aptuveni 80 % no viņu izmantojamā ienākuma²⁸⁴.

Tiek prognozēts, ka pensijas ienākumu aizvietoējuma rādītāji samazināsies, savukārt ilgtermiņa aprūpes izmaksas veido ievērojamu daļu no vecāka gadagājuma cilvēku ienākumiem, un paredzams, ka tās palielināsies

Pensiju neto teorētiskie aizvietoējuma rādītāji, 40 gadus ilga karjera, kas beidzas pensionēšanās vecumā, vidusmēra atalgojuma saņēmējs, 2022. un 2062. gads (vīrieši, procentpunkti, ES27), un ilgtermiņa aprūpes

²⁷⁸ Sk. Padomes Ieteikumu (2022. gada 8. decembris) par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei, 2022/C 476/01.

²⁷⁹ Sk. Padomes 2024. gada 20. jūnija secinājumus par pensiju pietiekamību, 10550/24.

²⁸⁰ Sk.: [Eiropas Aprūpes stratēģija](#), paziņojums par Eiropas Aprūpes stratēģiju, SWD(2022) 440 final.

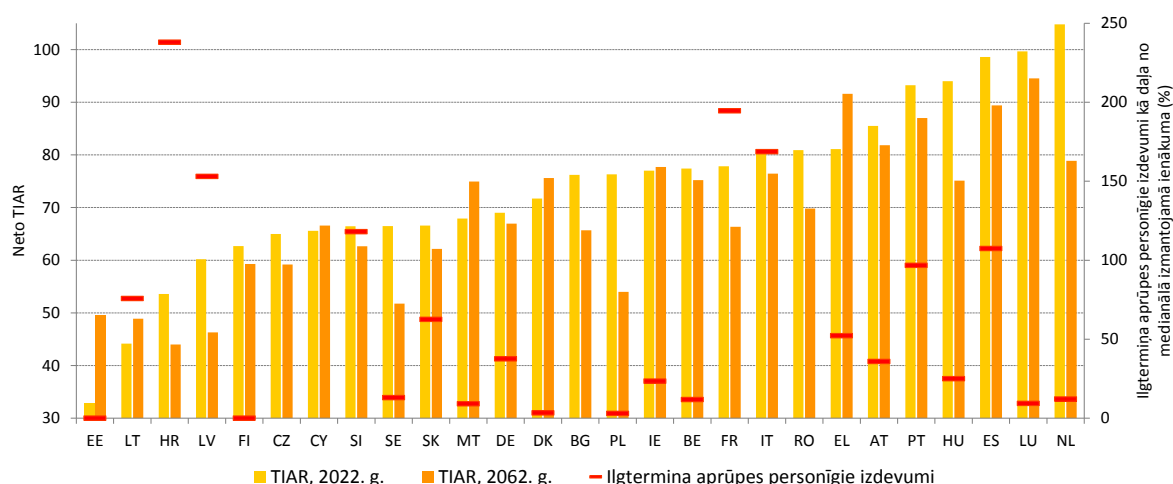
²⁸¹ Sk. 1. nodaļu 2024. gada ziņojumā par pensiju pietiekamību: Eiropas Komisija, [“The 2024 pension adequacy report – Current and future income adequacy in old age in the EU. Volume I”](#), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

²⁸² Teorētiskie aizvietoējuma rādītāji (simulēti rādītāji) mēra, kā hipotētiski pensionāra pensijas ienākumi pirmajā gadā pēc pensionēšanās būtu salīdzināmi ar ienākumiem tieši pirms pensionēšanās.

²⁸³ Sk. 2024. gada ziņojumu par pensiju pietiekamību, 3.1. iedaļu “Theoretical replacement rates and pensions in the future”.

²⁸⁴ Sk. 2024. gada ziņojumu par pensiju pietiekamību, 1.5. iedaļu “Quality of life in the ‘fourth age’: the role of pensions and care services”.

(mājasaprūpes) personīgie izdevumi nopietnām vajadzībām kā daļa no medianālā izmantojamā ienākuma papildus publiskajam atbalstam (abi dzimumi, ES27 dalībvalstis un ESAO)

Piezīme. Respondentu īpatsvars ir aprēķināts kā vidējais rādītājs. Aplēses veiktas, izmantojot tipiskus gadījumus, kas atbilst apsekojuma datiem. Nopietnas vajadzības atbilst aptuveni 41,25 aprūpes stundām nedēļā. Personīgo izdevumu vērtības CZ ir ļoti augstas (477 %), salīdzinot ar citām aplēsēm, tāpēc, lai atvieglotu citu aplēšu salīdzināšanu, tās nav parādītas. Uz vietējām un reģionālajām teritorijām attiecas šādi dati: BE (Flandrija), EE (Tallina), IT (Dienvidtirole) un AT (Vīne). Dati par BG, CY un RO (kas nav ESAO dalībvalstis) nav pieejami.

Avots: Komisijas aprēķini, kuru pamatā ir ESAO un dalībvalstu dati. 2024. gada ziņojums par pensiju pietiekamību un ESAO analīze, kuras pamatā ir ESAO ilgtermiņa aprūpes sociālās aizsardzības anketa, *SHARE* (8. kārta, 2019. gads, izņemot Portugāli, kas attiecas uz 6. kārtu, 2015. gads) un *TILDA* (3. kārta, 2015. gads).

Dalībvalstis turpina veikt pasākumus, lai nodrošinātu pensiju pietiekamību un fiskālo ilgtspēju, vienlaikus arī reformējot ilgtermiņa aprūpi un investējot tajā. Čehija un Slovēnija ierobežoja priekšlaicīgas pensionēšanās iespējas un koriģēja pensijas likmes tā, lai palielinātu stimulus vecāka gadagājuma cilvēkiem strādāt ilgāk. Īrija ieviesa stimulus pensionēties vēlāk. Horvātija palielināja stimulus reģistrēties arodpensijām. Lai atbalstītu pensionārus ar zemiem ienākumiem, Spānija palielināja no iemaksām neatkarīgo pensiju par 6,9 % un Portugāle palielināja solidaritātes piemaksu vecāka gadagājuma cilvēkiem par 23,0 %²⁸⁵. Igaunijas ilgtermiņa aprūpes reformas mērķis ir samazināt personīgos maksājumus, uzlabot aprūpes personāla apstākļus un uzlabot mājasaprūpes pakalpojumus, sniedzot papildu finansiālu atbalstu pašvaldībām atkarībā no to gados vecāku iedzīvotāju grupas lieluma. Slovēnija ar ilgtermiņa aprūpes reformu ieviesa visaptverošu pakalpojumu klāstu, tajā skaitā e-aprūpi un neatkarības uzturēšanas pakalpojumus, lai nodrošinātu līdzsvarotu aprūpes iespēju kopumu vecāka gadagājuma cilvēkiem. Grieķija izstrādā ilgtermiņa aprūpes stratēģiju, arī reformas, lai nodrošinātu, ka pakalpojumi ir pieejami cenas ziņā, ilgtspējīgi un piekļūstami. Francijas stratēģija labām vecumdienām (“Bien Vieillir”) ietver pasākumus, kuru mērķis ir novilcināt vecumatkarību, pielāgot sociālos mājokļus gados vecākiem īrniekiem, atbalstīt mājasaprūpes darbiniekus un pieņemt darbā papildu speciālistus ilgtermiņa aprūpes iestādēs vecāka gadagājuma cilvēku aprūpei. Rumānija ir īstenojusi pensiju reformas, lai palielinātu to fiskālo stabilitāti un pietiekamību. Ar jaunu pensiju likumu tika ieviesta jauna aprēķina formula, novēršot tādus izkropļojumus kā korekcijas indeksi un

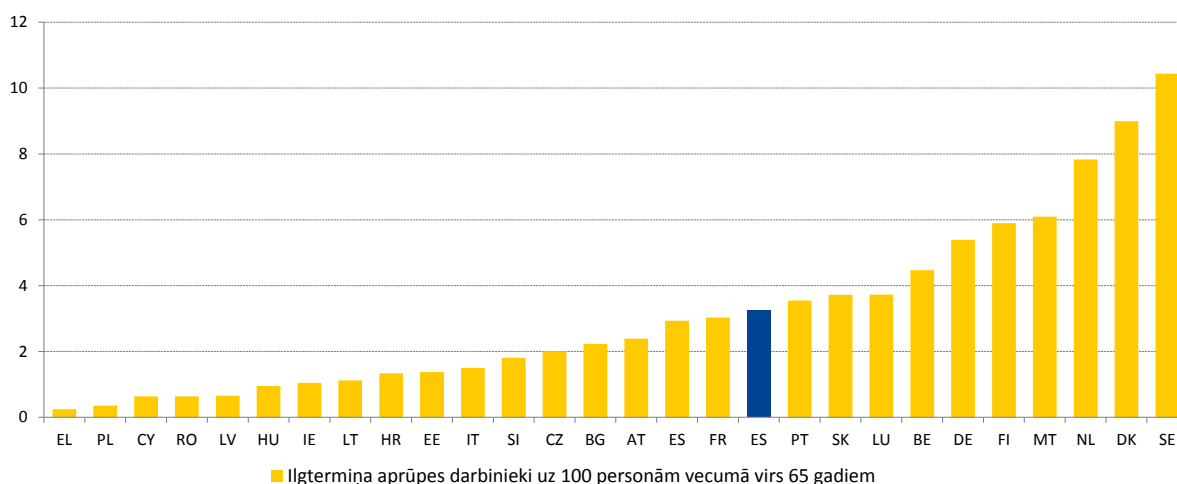
²⁸⁵ ES atbalsta valstu centienus nodrošināt adekvātas pensijas un ienākumus vecumdienās, izmantojot savstarpēju mācīšanos un analītiskus norādījumus Komisijas un Sociālās aizsardzības komitejas trīsgadu ziņojumos par pensiju pietiekamību.

nevienlīdzīgi iemaksu periodi, vienlaikus veicinot ilgāku darba mūžu, stimulējot brīvprātīgu pensionēšanās vecuma palielināšanu un ierobežojot priekšlaicīgu pensionēšanos.

Paredzams, ka līdz ar sabiedrības novecošanu palielināsies pašreizējās strukturālās problēmas, kas saistītas ar ilgtermiņa aprūpes vispārēju pieejamību, pieejamību cenas ziņā un kvalitāti. Tiek prognozēts, ka to cilvēku skaits ES, kuriem potenciāli būs nepieciešama ilgtermiņa aprūpe, palielināsies no 31,2 miljoniem 2022. gadā līdz 33,2 miljoniem 2030. gadā un vēlāk līdz 37,8 miljoniem 2050. gadā²⁸⁶. Saskaņā ar 2019. gada datiem ES 26,6 % cilvēku, kuriem ir 65 vai vairāk gadu un kuri dzīvo privātās mājāsaimniecībās, bija nepieciešama ilgtermiņa aprūpe, un ir vērojamas izteiktas atšķirības starp sievietēm un vīriešiem (32,1 % sieviešu un 19,2 % vīriešu)²⁸⁷. Personām, kurām vajadzīga ilgtermiņa aprūpe, bieži vien ir ierobežota piekļuve formāliem pakalpojumiem, un tas rada neapmierinātas aprūpes vajadzības vai pārmērīgu slogu neformālajiem aprūpētājiem. 2019. gadā 46,6 % cilvēku vecumā no 65 gadiem, kas saskārās ar lielām grūtībām personīgajā aprūpē vai mājāsaimniecības aktivitātēs ES, informēja, ka viņiem šajā ziņā ir bijusi neapmierināta vajadzība pēc palīdzības. Tas bija spilgtāk izteikts iedzīvotājiem, kas atradās zemākajā ienākumu kvintilē (51,2 %), salīdzinot ar tiem, kas atradās augstākajā kvintilē (39,9 %).

2.4.17. attēls. Ilgtermiņa aprūpes darbinieku pieejamība dažādās dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga

Ilgtermiņa aprūpes darbinieki uz 100 personām vecumā virs 65 gadiem, 2023. gads

Piezīme. Ilgstošas aprūpes darbinieki ir atlasīti, kombinējot nozaru (NACE) kodus 87.1, 87.3, 88.1. un profesiju (ISCO) kodus 2221, 2264, 2266, 2634, 2635, 3221, 3255, 5321, 5322.

Avots: Eurostat, īpašs izvilkums no ES darbaspēka apsekojuma.

Problēmas saistībā ar ilgtermiņa aprūpes pieejamību saasina darbaspēka un prasmju trūkums. 2023. gadā ES ilgtermiņa aprūpes nozarē bija nodarbināts 3,1 miljons darba ņēmēju, kas ir aptuveni 1,5 % no visiem darba ņēmējiem. Praksē ilgtermiņa aprūpes nozares lielums var būt lielāks, jo iepriekš minētie skaitļi pilnībā neatspoguļo mājāsaimniecībās nodarbinātās personas, kas sniedz ilgtermiņa aprūpi, un šajā nozarē ir arī ievērojams nedeklarēta darba īpatsvars. Lai gan iedzīvotāju skaits vecumā virs 65 gadiem līdz

²⁸⁶ Saskaņā ar pamatscenārija prognozēm. Sk.: Eiropas Komisija, “[2024 ageing report – Economic & budgetary projections for the EU Member States \(2022-2070\)](#)”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024.

²⁸⁷ Eurostat [[hlth_ehis_tadle](#)], Eiropas veselības aptauju apsekojums. Šis uz aptauju balstītais kritērijs attiecas tikai uz cilvēkiem privātās mājāsaimniecībās, bet ne cilvēkiem, kuri saņem aprūpi iestādē.

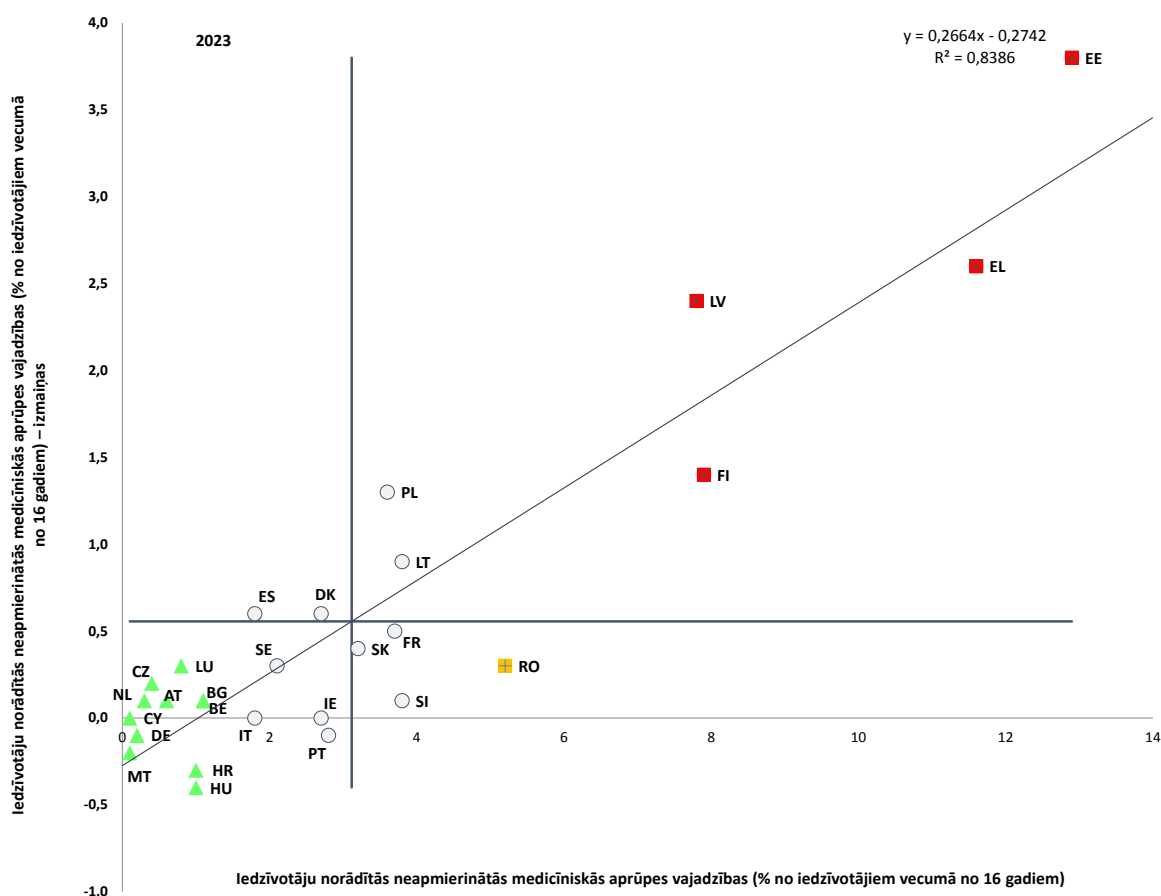
2035. gadam pieaugs par 23 %, prognozētā nodarbinātības izaugsme aprūpes nozarē ir tikai 7 %. Tāpēc var gaidīt veselības aprūpes speciālistu, veselības aprūpes speciālistu palīgu un personu aprūpes darbinieku ievērojamu trūkumu²⁸⁸. Pamatojoties uz jaunākajiem darbaspēka apsekojuma datiem, 2023. gadā ES vidēji bija 3,2 ilgtermiņa aprūpes darbinieki uz katriem 100 cilvēkiem vecumā virs 65 gadiem. Tomēr starp dalībvalstīm pastāvēja lielas atšķirības: no 0,2 Grieķijā līdz 10,4 Zviedrijā (sk. 2.4.17. attēlu). Nozarei ir zema pievilcība, ko nosaka sarežģītie darba apstākļi un salīdzinoši zemās algas, kā arī lielāks terminētu darba līgumu īpatsvars (16,6 % salīdzinājumā ar 13,5 % visiem darba ņēmējiem)²⁸⁹. Turklāt vairākās valstīs salīdzinoši zemo pievilcību veicina arī piespiedu nepilna laika darba lielā izplatība. Tā tas ir, piemēram, Horvātijā (55,8 % ilgtermiņa aprūpes darbinieku vidū salīdzinājumā ar 22,6 % visiem darba ņēmējiem) un Bulgārijā (52,4 % ilgtermiņa aprūpes darbinieku vidū salīdzinājumā ar 38,0 % visiem darba ņēmējiem). Ambulatorās mājaprūpes sniedzēji un māsasaimniecībā dzīvojoši aprūpētāji, kas bieži vien ir mobili ES vai trešo valstu darba ņēmēji, var saskarties ar īpaši sarežģītiem darba apstākļiem un apgrūtinātu piekļuvi sociālajai aizsardzībai. Tas jo īpaši attiecas uz personām, kas veic nedeklarētu aprūpes darbu.

²⁸⁸ Cedefop, "[Handling change with care: skills for the EU care sector](#)", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

²⁸⁹ Eurostat, 2023. gada ES darbaspēka apsekojums.

2.4.18. attēls. Palielinājās neapmierināto medicīniskās aprūpes vajadzību izplatība – mēreni lielākajā daļā dalībvalstu un ievērojami dažās dalībvalstīs

Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības, 2023. gada līmeņi un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (% no iedzīvotājiem vecumā no 16 gadiem) – izmaiņas

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais Eiropas Savienības vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā.

Laikrindas pārrāvums attiecībā uz HR. Saistībā ar DE izmantota aplēsta vērtība.

Avots: Eurostat [[tespm110](#)], EU-SILC.

To cilvēku īpatsvars, kuri ziņo par neapmierinātām medicīniskās aprūpes vajadzībām, vidēji nedaudz palielinājās, un to lielā mērā noteica ievērojams pieaugums dažās dalībvalstīs. 2023. gadā to personu īpatsvars, kuras ziņoja par neapmierinātām medicīniskās aprūpes vajadzībām, ES bija 2,4 %, un tas ir par 0,2 procentpunktiem vairāk nekā 2022. gadā. Lai gan lielākajā daļā dalībvalstu tika reģistrēts zināms pieaugums, tomēr kopējās izmaiņas visvairāk noteica dažas valstis, kurās tika reģistrēts lielākais īpatsvars un bija vērojams straujš pieaugums (proti, Igaunijā, Grieķijā, Latvijā un Somijā) (sk. 2.4.18. attēlu). Ar pieaugumu no 1,4 līdz 3,8 procentpunktiem un no 7,8 % līdz 12,9 %, šīs četras valstis bija “kritiskā situācijā” – Grieķijā tam par iemeslu bija augstas izmaksas, savukārt pārējās trijās valstīs iemesls bija garās rindas. Lai gan Rumānijā ir vērojams pieaugums, kas ir zemāks par ES vidējo rādītāju, arī šajā valstī reģistrēts salīdzinoši liels īpatsvars (5,2 %) (galvenokārt finansiālu iemeslu dēļ), un šī situācija 2023. gadā tika novērtēta kā tāda, kas “jānovēro”. Viszemākie rādītāji tika reģistrēti Kiprā, Maltā, Vācijā, Nīderlandē un Čehijā – visi zem 0,5 %. Dažās valstīs neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības visnabadzīgākajā piektdaļā iedzīvotāju parasti bija divreiz lielākas nekā iedzīvotājiem kopumā (piemēram, 23,0 % un 11,6 % Grieķijā, 13,9 % un 7,8 % Latvijā un 9,3 % un 5,2 % Rumānijā). Dalībvalstīs bija vērojamas arī reģionālas atšķirības – vislielākās bija Itālijā, Rumānijā un Vācijā (sk. 10. attēlu 5. pielikumā).

2.4.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi

Vairākas dalībvalstis veica pasākumus, lai uzlabotu minimālā ienākuma atbalsta adekvātumu. Lielākajā daļā valstu minimālā ienākuma pabalsti tiek pārskatīti katru gadu, lai atspoguļotu dzīves dārdzības izmaiņas, tomēr dažās dalībvalstīs tos palielina diskrecionāri. Piemēram, **Griekija** kopš shēmas ieviešanas 2018. gada novembrī garantētā minimālā ienākuma pabalsta līmeni pirmo reizi palielināja tikai 2024. gadā (par 8 %). Pēc vērīgas reformas 2023. gadā **Latvija** vēl vairāk palielinās garantētā minimālā ienākuma pabalsta līmeni, lai izpildītu Satversmes tiesas spriedumu, kurā iepriekšējās summas tika atzītas par nepietiekamām, lai nodrošinātu cilvēka cienīgu dzīvi.

Dažas dalībvalstis pieņēma plašākas savu minimālā ienākuma shēmu reformas. Saskaņā ar savu atveseļošanas un noturības plānu (ANP) **Rumānija** 2024. gadā savu minimālā ienākuma pabalstu aizstāja ar shēmu (*Venitul minim de incluziune*), kas paredz uzlabotu adekvātumu, pabalstu regulāru indeksāciju un pastiprinātu atbalstu saņēmējiem, lai tie varētu ienākt vai atgriezties darba tirgū. **Itālija** no 2024. gada arī aizstāja savu iepriekš spēkā esošo minimālā ienākuma shēmu (*Reddito di Cittadinanza*, ieviesta 2019. gadā) ar ierobežojošāku shēmu (*Assegno di Inclusione*), kas izslēdz personas darbspējas vecumā, kuras uzskatāmas par nodarbināmām. Tagad šādām personām ir pieejama jauna atsevišķa shēma (*Supporto per la Formazione e il Lavoro*), kas nodrošina pagaidu ienākumu atbalstu (12 mēneši, neatjaunojams) apvienojumā ar atbalstu mācībām un nodarbinātībai. **Francija** ir pastiprinājusi stimulus reintegrācijai darba tirgū, likumā par pilnīgu nodarbinātību paredzot, ka minimālā ienākuma saņēmējiem (*Revenu de solidarité active*) līdz 2025. gada 1. janvārim būs automātiski jāreģistrējas valsts nodarbinātības dienestā (*France Travail*).

Dalībvalstis turpināja centienus uzlabot piekļuvi sociālajiem pakalpojumiem un to kvalitāti. 2024. gada augustā, īstenojot savu ANP, **Bulgārija** pieņēma sociālo pakalpojumu valsts karti, lai apzinātu nepilnības pakalpojumu sniegšanā un noteiktu investīciju vajadzības. **Latvijā** vēl nav pieņemti grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, lai izveidotu vietējā līmenī sniedzamo minimālo sociālo pakalpojumu grozu. **Rumānija** 2024. gada aprīlī pieņēma jaunu likumu, ar ko reformē sociālo pakalpojumu sistēmu, lai stiprinātu aprūpes kvalitātes standartus un inspektoru lomu. **Slovākija** ieviesa pagaidu pasākumu, kas būs spēkā līdz 2025. gada 1. decembrim, lai palielinātu finanšu iemaksas par sociālo pakalpojumu sniegšanu nolūkā uzlabot to pieejamību un samaksas nosacījumus nozarē.

Dalībvalstis pieņēma pasākumus, lai atbalstītu piekļuvi enerģijai, un daudzos gadījumos pagarināja spēkā esošos pagaidu pasākumus. Piemēram, **Luksemburga** 2023. gada jūlijā ieviesa pasākumu kopumu, kas cita starpā bija paredzēts, lai stabilizētu privāto mājtsaimniecību elektroenerģijas rēķinus ar valdības subsīdiu laikposmam no 2023. gada janvāra līdz decembrim, kas vēlāk tika pagarināts arī 2024. gadā. Tika pieņemti citi tiesību akti, kuru mērķis ir palīdzēt samazināt mājtsaimniecību atkarību no fosilajām degvielām un veicināt to pāreju uz atjaunīgajiem energoresursiem. **Spānija** 2024. gadā pagarināja pasākumus, kas reglamentē enerģijas tirgus un gāzes tarifus, kā arī enerģijas un ūdens piegādes garantiju neaizsargātiem vai sociāli atstumtiem patērētājiem. **Malta** līdz 2026. gadam pagarināja savu 2022. gadā pieņemto enerģētikas atbalsta pasākumu un subsīdiu paketi. **Rumānija** līdz 2024. gada pavasarim pagarināja neaizsargātiem iedzīvotājiem piešķirto enerģijas kuponu derīguma termiņu, lai kompensētu enerģijas cenas. Dažas dalībvalstis ieviesa arī strukturālus pasākumus enerģētiskās nabadzības novēršanai. Piemēram, **Bulgārija** 2023. gada novembrī pieņēma enerģētiskās nabadzības un enerģētiskās neaizsargātības juridisko definīciju un ieviesa aizliegumu pārtraukt elektroapgādi enerģētiski neaizsargātām personām. **Portugāle** 2024. gada janvārī pieņēma Nacionālo ilgtermiņa

stratēģiju enerģētiskās nabadzības apkarošanai 2023.–2050. gadam, kā arī pasākumus, lai novērstu digitālo plaisu un teritoriālo nevienlīdzību piekļuvē digitālajiem sakariem, piemēram, izstrādājot plānus par optisko šķiedru tīklu pilnīgu pārklājumu. **Itālija** saskaņā ar sava ANP *REPowerEU* nodaļu izstrādā finanšu instrumentu, kura mērķis ir uzlabot valsts mājokļu energoefektivitāti.

2023./2024. gadā dažu dalībvalstu veikto pasākumu mērķis bija stiprināt konkrētu grupu (piemēram, pašnodarbināto) piekļuvi sociālajai aizsardzībai, jo īpaši bezdarbnieka pabalstiem. **Itālija** no 2024. gada pastāvīgi ievieš shēmu *ISCRO* (*Indennità straordinaria di continuità reddituale e operativa*), kuras mērķis ir aizsargāt ārstata speciālistus pret ievērojamu darba ienākumu samazināšanos (2021.–2023. gada periodā tā darbojās kā pagaidu shēma). **Polija** par 12 mēnešiem (no 2023. gada augusta) pagarināja atbrīvojumu no sociālā nodrošinājuma iemaksām pašnodarbinātām personām, kas uzsāk saimniecisko darbību. Lai gan tas samazina viņu finansiālo slogu, tas arī ierobežo viņu turpmākās tiesības uz sociālās apdrošināšanas pabalstiem vecumdienās un invaliditātes gadījumā. **Grieķijā** tika paplašināts papildu maternitātes aizsardzības pabalsts, iekļaujot pašnodarbinātas sievietes, ārstata darbinieces un lauksaimnieces, kas par mātēm kļuvušas kopš 2023. gada septembra. Turklāt tika palielināts no ienākumiem atkarīgais bezdarbnieka pabalsts pašnodarbinātām personām un ārstata darbiniekiem. **Lietuva** 2023. gadā iesniedza priekšlikumu grozīt likumu par bezdarba apdrošināšanu, lai samazinātu minimālo nepieciešamo iemaksu ilgumu (no 12 līdz 9 mēnešiem pēdējo 30 mēnešu laikā), kā arī attiecinātu apdrošināšanu uz visām pašnodarbināto grupām. **Kipras** ANP ir iekļauts Parlamentam iesniegts pārskatīts sociālās apdrošināšanas likums, kura mērķis ir sociālo nodrošinājumu attiecināt arī uz pašnodarbinātām personām, jo īpaši attiecībā uz nelaimes gadījumiem darbā, arodslimībām un bērna kopšanas atvaļinājumu. **Igaunijā** tika ierosināts likums, lai no 2026. gada pašreizējo divlīmeņu bezdarbnieka pabalstu un bezdarba apdrošināšanas sistēmu aizstātu ar vienotu bezdarba apdrošināšanas shēmu un darītu to pieejamu darba ņēmējiem ar ierobežotu nodarbinātības vēsturi. Igaunija arī plāno līdz 2025. gada maijam ierosināt iespējas paplašināt bezdarba apdrošināšanas segumu, attiecinot to arī uz pašnodarbinātām personām.

Politikas pasākumi tika vērsti arī uz cilvēkiem, kas iesaistīti nestandarta nodarbinātības veidos, ar mērķi uzlabot viņu piekļuvi sociālajai aizsardzībai. **Rumānijā** 2024. gada janvārī stājās spēkā likums, ar ko formalizē mājāsaimniecībās nodarbināto personu nodarbinātību un kas nodrošina piekļuvi pensijām un veselības apdrošināšanai, un šādas personas saņem maksājumu kuponu veidā, maksā sociālā nodrošinājuma iemaksas un saņem veselības apdrošināšanas segumu (t. i., brīvu piekļuvi veselības aprūpes pakalpojumu pamata paketei). **Spānijā** 2024. gada maijā vienkāršoja un uzlaboja bezdarbnieka palīdzības sistēmu, lai to darītu pieejamu tiem, kuri ir izsmēluši iemaksu pabalstus vai nav veikuši iemaksas pietiekami ilgi, lai varētu uz tiem pretendēt, un tā tika attiecināta arī uz lauksaimniecībā nodarbinātajiem. Valsts arī pastiprināja stimulus darba līgumu slēgšanai un mākslinieku sociālās aizsardzības uzlabošanai un no 2024. gada janvāra sāka reglamentēt praktikanšu sociālā nodrošinājuma segumu gan apmaksātiem, gan neapmaksātiem praktikantiem. Visbeidzot, **Spānijā** 2023. gada martā veica pasākumus, lai garantētu sociālā nodrošinājuma iemaksu līmeni vietējiem darba ņēmējiem. **Slovēnijā** savā ANP paredzētas reformas ietvaros ar 2023. gada grozījumiem 1992. gada Veselības aprūpes un veselības apdrošināšanas likumā, sākot no 2024. gada, atcēla brīvprātīgo veselības apdrošināšanu visām apdrošināto personu kategorijām un palielināja obligātās veselības apdrošināšanas iemaksas (arī pašnodarbinātām personām). **Čehijā** grozīja tiesību aktus, kas piemērojami “darba veikšanas vienošanās” dokumentiem, pieprasot to reģistrāciju no 2024. gada jūlija un attiecinot sociālās apdrošināšanas segumu uz šāda veida līgumiem no 2025. gada ar tādiem pašiem

nosacījumiem kā parastiem darbiniekiem. **Kiprā** 2023. gadā tika pieņemts likums, kura mērķis ir uzlabot darba ņēmēju – arī nestandarta nodarbinātības veidos strādājošo un darba ņēmēju, kas veic darbu pēc pieprasījuma, – tiesības.

Vairākās dalībvalstīs tika palielināti bērnu un ģimenes pabalsti, it īpaši viena vecāka ģimenēm. **Bulgārijā** pabalsts vientuļajām mātēm, kuras audzina bērnus, kas jaunāki par 3 gadiem, tika palielināts par 83 % mēnesī. Vienlaikus tika palielināti ienākuma sliekšņi vispārējiem bērnu pabalstiem, un mājsaimniecības, kas tos saņēma laikposmā no 2023. gada decembra līdz 2024. gada februārim, saņēma arī vienreizēju maksājumu, lai palīdzētu segt transporta izmaksas. **Portugālē** bērnu pabalsts tika palielināts lielākajai daļai saņēmēju, bet visvairāk – viena vecāka ģimenēm. No 2024. gada Portugāles ģimenes pabalsts ir 100 EUR mēnesī ar papildu “bērniņas garantijas” pabalstu, kas paredzēts bērniem, kuri dzīvo galējā nabadzībā, un ir 122 EUR mēnesī. **Rumānijā** 2024. gada 1. janvārī palielināja bērnu pabalsta summu par iepriekšējā gada inflācijas līmeni. Tajā pašā laikā bērnu audzināšanas pabalsts dvīņu, trīnīšu un vairāk vienās dzemdībās piedzimušu bērnu vecākiem palielinājās par 50 %. Tika palielināti arī divi no valsts vienreizējiem bērna piedzimšanas pabalstiem. **Bulgārijā** ģimenes pabalsti tika palielināti pat par 50 %. Arī **Grieķijā** palielināja pabalstu atkarībā no bērnu skaita ar atpakaļejošu spēku no 2023. gada.

Dažās dalībvalstīs tika palielināts atbalsts pirmsskolas izglītībai un aprūpei (ECEC), kā arī veikti dažādi citi pasākumi, lai risinātu bērnu nabadzības riska problēmu. **Īrijā** subsīdija bērnu aprūpes izmaksu daļējai segšanai tika palielināta par 51 %, savukārt **Itālijā** tā noteiktos apstākļos tika palielināta līdz 3600 EUR gadā bērniem, kas dzimuši 2024. gada 1. janvārī vai vēlāk. ANP kontekstā Itālija arī palielina pieejamās vietas pirmsskolas izglītības un aprūpes struktūrās, un paredzams, ka līdz 2026. gada vidum tā radīs vairāk nekā 150 000 papildu vietu 0–6 gadus veciem bērniem. Arī **Bulgārijā** pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēma gūs labumu no papildu investīcijām (ESF+ un valsts budžeta), kuru mērķis ir palielināt tās iekļautību. **Horvātijā** saskaņā ar savu ANP pieņēma jaunu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestāžu finansēšanas modeli, kura mērķis ir palielināt to vispārējo pieejamību un pieejamību cenas ziņā. **Spānijā** saskaņā ar savu ANP plāno izveidot vismaz 1000 atbalsta vienību neaizsargātiem skolēniem skolu rajonos, kā arī programmu, lai piedāvātu pārtiku un citus pamatproduktus ģimenēm ar nepilngadīgajiem. **Malta** paplašināja shēmu, kas skolēniem nodrošina bezmaksas IT ierīces. **Rumānijā** nodrošina ikdienas maltīti aptuveni 650 000 nelabvēlīgā situācijā esošu bērnu no 2200 skolām.

Dažas valstis koncentrējās uz vispārējās invaliditātes politikas uzlabošanu, savukārt citas palielināja invaliditātes pabalstus. Piemēram, **Grieķijā** atjaunināja Personu ar invaliditāti tiesību nacionālo stratēģiju, galveno uzmanību pievēršot 2024.–2030. gadam. Tā arī pabeidza izmēģinājuma programmu par personīgās palīdzības un invaliditātes novērtēšanas procesu, ko plānots ieviest 2025. gadā. **Bulgārijā** palielināja ikmēneša pabalstu bērniem ar invaliditāti, palielinot tā adekvātumu. **Malta** palielināja pabalstu vecākiem, kuri aprūpē bērnus ar smagu invaliditāti. **Itālijā** saskaņā ar ANP 2024. gadā tika pilnībā īstenota reforma personu ar invaliditāti autonomijas atbalstam, uzlabojot novērtēšanu un piekļuvi individualizētiem atbalsta pakalpojumiem. Atbilstoši šai reformai ANP paredzētas investīcijas atbalsta individualizētus projektus, nodrošinot personām ar invaliditāti mājokļus un IKT risinājumus.

Dalībvalstis ir ieviesušas regulatīvus un neregulatīvus pasākumus, kas piedāvā vai paplašina īres atbalstu, nolūkā stiprināt piekļuvi cenās ziņā pieejamiem mājokļiem mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem un neaizsargātām grupām, piemēram, jauniešiem. **Luksemburgā**, 2023. gada maijā ieviesa īres subsīdijas palielinājumu mājsaimniecībām ar bērniem un īres piemaksu gados jauniem darba ņēmējiem un 2023. gada augustā ieviesa

juridiskus grozījumus palīdzības sistēmā mājokļu jomā, lai par prioritāti noteiktu atbalstu mazāk nodrošinātām mājsaimecībām. **Malta** 2024. gadā reformēja savu privāto īres mājokļu pabalsta shēmu, lai panāktu maksimālo summu 6000 EUR gadā, vienlaikus ieviešot integrētu palīdzības plānu īrniekiem, kuriem ir ievērojami īres parādi. **Portugāle** 2024. gada maijā apstiprināja mājokļu paketi *Construir Portugal*, kas ietver ar mājokļiem saistītus stimulus jauniešiem, piemēram, paplašinātu piekļuvi īres subsīdijām.

Nemot vērā augsto dzīves dārdzību, dalībvalstis turpināja rīkoties, lai atbalstītu pensionāru dzīves līmeni, jo īpaši to personu dzīves līmeni, kuras saņem minimālo pensiju vai mazu pensiju. Bulgārijā tika pieņemts lēmums 2024. gada jūlijā palielināt visas pensijas, arī vecuma pensiju, par 11 %, lai ņemtu vērā augsto inflāciju. Līdzīgi **Slovākijā** tika nolemts izņēmuma kārtā pārvērtēt pensijas ienākumus. **Portugālē** solidaritātes piemaksas vecāka gadagājuma cilvēkiem atsaucēs vērtība tika palielināta par 23 %, un **Malta** senioru pabalsts tiem, kas sasnieguši 80 gadu vecumu, tika palielināts no 50 EUR līdz 450 EUR gadā. **Rumānijā** ar 2023. gada decembra Pensiju likumu tika ieviests sociālo pabalstu indeksācijas mehānisms mazām vecuma pensijām. Visbeidzot, **Spānijā** uz iemaksām balstītās pensijas tika palielinātas par 3,8 % ar maksimālo robežvērtību 3175 EUR, savukārt no iemaksām neatkarīgās pensijas un minimālais ienākums tika palielināti par 6,9 %.

Lai stiprinātu savu pensiju sistēmu adekvātumu un fiskālo ilgtspēju, dalībvalstis turpināja veikt pasākumus, lai palielinātu vecāka gadagājuma cilvēku līdzdalību darba tirgū, kā arī ieviesa dažas parametru reformas. Īrija ieviesa pasākumus, kas dod iespēju personām izvēlēties turpināt strādāt līdz valsts pensijas vecumam un pēc tā sasniegšanas. **Slovākija** padarīja stingrākus priekšlaicīgas pensionēšanās nosacījumus, mainot nepieciešamā darba stāža aprēķinu un pensijas summas procentuālo samazinājumu. Priekšlaicīgas pensionēšanās papildu ierobežojumus noteica arī **Čehija**. **Somijā** 2024. gada janvārī tika ieviesta nodokļu reforma, kas nodrošināja lielākus stimulus strādāt pensionāriem, kuri vecāki par 65 gadiem un saņem pensiju. Sākot no 2024. gada, **Itālija** paaugstināja vecuma ierobežojumu dalībai vecuma pensijas priekšlaicīgas saņemšanas shēmā (*APE Sociale*) no 63 gadiem līdz 63 gadiem un 5 mēnešiem, kā arī no 60 gadiem līdz 61 gadam saskaņā ar shēmu “Opzione Donna”. **Vācijā** ar “pensiju paketi II” tika ieviests jauns valsts obligātās pensiju shēmas finansēšanas komponents – tā sauktais “paaudžu kapitāls”. Tā pamatā ir kapitāls, ko veido aizdevumi no federālā budžeta un federālās valdības pašu līdzekļu pārskaitījumi. Attiecīgā peļņa tiek izmantota, lai stabilizētu pensiju apdrošināšanas iemaksu likmes, kas, paredzams, saglabāsies nemainīgas 18,6 % apmērā līdz 2027. gadam un pēc tam palielināsies līdz 22,3 % līdz 2035. gadam. Dažas valstis veica pasākumus, lai atvieglotu elastīgas pensionēšanās iespējas. Piemēram, **Spānija** uz laiku paplašināja daļējas pensionēšanās iespēju ar daļējas aizvietošanas līgumu (*contrato de relevo*) apstrādes rūpniecībā – tas ļauj iedzīvotājiem saņemt daļu no pensijas 61 gada vecumā un samazināt darba laiku pat par 80 %. **Čehijas** ANP ir plānotas arī visaptverošas reformas pensiju pietiekamības un fiskālās ilgtspējas saglabāšanai.

Dažas valstis veica pasākumus, lai veicinātu papildu pensiju izmantošanu. Horvātija ieviesa jaunus noteikumus, kas sabiedrībām, kuras pārvalda obligātos un brīvprātīgos pensiju fondus, kā arī pensiju apdrošināšanas sabiedrībām nodrošina nepieciešamo elastību, lai saglabātu apdrošinātās personas aktīvu reālo vērtību. Tagad ir iespējams vienreizējs maksājums līdz 20 % apmērā no kopējiem kapitalizētajiem fondiem arodpensijas kapitāla uzkrāšanas institūcijās. **Īrijā** ir iesniegts likumprojekts par automatisku reģistrēšanos pensiju uzkrājumu sistēmā, kurā paredzēta iespēja pēc sešiem mēnešiem no tās atteikties.

Dalībvalstis ir ieviesušas dažādus pasākumus, lai uzlabotu piekļuvi veselības aprūpes pakalpojumiem un aprūpes kvalitāti. Īrija ir paplašinājusi tiesības uz ģimenes ārstu

apmeklējuma karšu shēmu, kas ir atkarīga no ienākumiem, 2023. gadā piešķirot bezmaksas ģimenes ārstu aprūpi vēl pusmiljonam cilvēku (tomēr Īrija joprojām ir vienīgā dalībvalsts, kurai nav vispārējas primārās veselības aprūpes nodrošinājuma). Īstenojot savu ANP, **Itālija** investē jaunās veselības aprūpes iestādēs (piemēram, kopienas slimnīcās un kopienas veselības centros) un telemedicinā, lai veselības aprūpes pakalpojumus tuvinātu pacientiem. No 2023. gada tās ANP atbalsta arī aptiekas mazās pašvaldībās nolūkā stiprināt piekļuvi veselības aprūpei lauku un attālos apvidos. Turklāt Itālija 2024. gada jūlijā pieņēma Likumu Nr. 107, ar ko ieviesa uzraudzības un kontroles sistēmu, lai saīsinātu rindas uz pakalpojumiem ar Valsts veselības dienesta segumu. Katrs reģions iecels reģionālo veselības palīdzības vadītāju (*RUAS*), lai risinātu konstatētās problēmas. **Bulgārijas** Nacionālā asambleja 2024. gada aprīlī kā ANP reformu pieņēma Nacionālo veselības stratēģiju 2030. gadam, un paredzams, ka tā uzlabos piekļuvi veselības aprūpes pakalpojumiem visā valstī.

Ir veikti arī pasākumi, lai stiprinātu uz pacientiem vērstu primāro aprūpi, integrētu aprūpi un digitālo veselības aprūpi. Piemēram, **Lietuva** uzsāka jaunu izmēģinājuma transporta pakalpojumu pacientiem, kuri veselības, sociālu vai ekonomisku iemeslu dēļ nevar izmantot individuālo vai sabiedrisko transportu, lai stiprinātu orientāciju uz pacientu un uzlabotu piekļuvi veselības aprūpes pakalpojumiem. Lai virzītu uz priekšu veselības aprūpes sistēmas digitalizāciju, **Vācija** ir pieņēmusi “Digitālo aktu”, kas stājas spēkā 2024. gada martā. Ar pasākumiem, kas paredzēti valsts ANP, **Portugāle** 2023. gadā pieņēma arī tiesību aktus, ar kuriem pārskata primārās veselības aprūpes pakalpojumu organizāciju un darbību, lai stiprinātu to lomu valsts veselības aprūpes sistēmā. 2023. gada augustā **Latvija** apstiprināja Digitālās veselības stratēģiju, kuras mērķis ir uzlabot datu pieejamību, sadarbību un digitālos pakalpojumus. **Austrijā** veselības aprūpes reforma 2024.–2028. gadam ietver pasākumus primārās veselības aprūpes stiprināšanai un digitālo veselības pakalpojumu paplašināšanai.

Dalībvalstis arī veica pasākumus, lai novērstu veselības aprūpes darbinieku trūkumu un uzlabotu personāla noturēšanu. **Zviedrijā** 2023. gada jūlijā stājas spēkā tās ANP iekļauts tiesību akts, ar ko reglamentē masu palīgu profesionālo nosaukumu. No 2023. gada septembra **Francijā** primārās veselības aprūpes nozares studentiem ir jāpabeidz gadu ilga papildu rezidentūra ambulatorajā aprūpē, vēlams, nepietiekami apkalpotās teritorijās. **Igaunijā** 2023. gada decembrī saskaņā ar savu ANP grozīja tiesību aktus, lai stimulētu medicīnas māsas strādāt attālos reģionos, savukārt **Lietuva** saskaņā ar savu ANP ieviesa grozījumus tiesību aktos, kuru mērķis ir uzlabot veselības aprūpes speciālistu karjeras attīstību. **Dānijā** 2024. gada janvārī pieņēma jaunu likumu par vairāku konkrētu, ārstu iepriekš veiktu uzdevumu nodošanu medicīnas māsām. **Beļģijā** 2024. gada martā apstiprināja divus tiesību aktus, kuros ir noteikta paaugstinātas kvalifikācijas medicīnas māsu loma un precizētas viņu klīniskās darbības un nosacījumi. **Grieķijā** 2024. gada maijā tika pieņemti jauni tiesību akti, kas ļauj ārstiem privātpraksēs sadarboties ar valsts slimnīcām, veikt medicīniskās procedūras un piedalīties ambulatoro klīniku darbā un operācijās ārpus parastā darba laika. **Itālijā** 2021.–2026. gadā ANP atbalsta 2700 papildu stipendiju piešķiršanu vispārējās medicīnas jomā, lai veicinātu medicīnas darbinieku pieejamību.

Tika veikti pasākumi sabiedrības veselības uzlabošanai, uzsverot slimību profilaksi un veselības veicināšanu, jo īpaši attiecībā uz garīgo veselību. **Luksemburgā** 2023. gada jūlijā tika publicēts jaunais Nacionālais garīgās veselības plāns 2024.–2028. gadam. **Portugālē** saskaņā ar tās ANP tika pieņemts jauns garīgās veselības likums, kas reglamentē personu ar psihisku saslimšanu tiesības un reglamentē arī piespiedu hospitalizāciju vai ārstēšanu. **Igaunijā** izstrādā pašnāvību novēršanas plānu, kas, domājams, tiks pabeigts līdz 2024. gada beigām. **Rumānijā** 2023. gada augustā izveidoja Nacionālo vēža reģistru, ko

pārvalda Nacionālais sabiedrības veselības institūts. **Rumānija** 2023. gada oktobrī pieņēma arī Nacionālo vakcinācijas stratēģiju 2023.–2030. gadam. **Spānijas** Starpteritoriālā padome 2024. gada aprīlī apstiprināja Smēķēšanas novēršanas un kontroles plānu 2024.–2027. gadam.

Vairāku dalībvalstu mērķis bija stiprināt ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu pieejamību cenas ziņā, vispārējo pieejamību un kvalitāti, kā arī risināt problēmas, ar kurām saskaras formālie un neformālie aprūpētāji. **Slovēnija** 2023. gada decembrī pieņēma jaunu Ilgtermiņa aprūpes aktu, kurā noteikti ilgtermiņa aprūpes stabila publiskā finansējuma avoti un metodes, tajā skaitā jauna obligāta sociālās apdrošināšanas iemaksa ilgtermiņa aprūpei no 2025. gada 1. janvāra. Akts arī paredz nosacījumus kvalitatīvu un drošu ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu sniegšanai. Savukārt **Igaunijā** 2023. gada 1. jūlijā stājās spēkā aprūpes reforma, nosakot, kā tiek finansēti ilgtermiņa aprūpes pakalpojumi, samazinot personīgos maksājumus un nodrošinot, ka aprūpes saņēmējiem ar zemiem ienākumiem tiek palīdzēts segt savas aprūpes izmaksas. Valsts arī pieņēma detalizētākas minimālās kvalitātes prasības attiecībā uz vispārējo aprūpi un aprūpi mājās, un tā saskaņā ar savu ANP 2024. gada februārī grozīja rīcības plānu par integrētu aprūpes modeli, paredzot iesaistīto dalībnieku lomas un pienākumus un nosakot sistēmas turpmāko finansēšanu. Kopš 2023. gada **Somija** izmanto iedzīvotāju novērtēšanas instrumentu (INI), lai novērtētu vecāka gadagājuma cilvēku aprūpes vajadzības un funkcionālās spējas. Piedevām Somijas tiesību aktos ir noteikts, ka sociālajiem darbiniekiem nekavējoties jānovērtē steidzami sniedzamas palīdzības vajadzības un palīdzība jāsniedz septiņu darba dienu laikā no dienas, kad klients vai viņa pārstāvji ar viņiem sazinājušies. **Itālija** saskaņā ar savu ANP pilnībā īstenoja reformu, kuras mērķis ir uzlabot dzīves apstākļus vecāka gadagājuma cilvēkiem, kas nav pašpietiekami, vienkāršojot piekļuvi veselības aprūpes un sociālajiem pakalpojumiem, sniedzot daudzpusēju novērtējumu un nosakot individualizētus projektus, kas veicina deinstitutionalizāciju. **Bulgārija** 2024. gada martā pieņēma stratēģiju cilvēkresursu attīstīšanai sociālajā jomā (līdz 2030. gadam) nolūkā uzlabot darba apstākļus sociālajā nozarē, prasmes un kompetences, piesaistīt vairāk darba ņēmēju, labāk saskaņot izglītības iespējas un nodrošināt lielāku motivāciju un atbalstu. **Zviedrija** 2023. gada jūlijā ieviesa aizsargātu profesionālo nosaukumu medicīnas māsu palīgiem, lai nodrošinātu aprūpes kvalitāti un drošību. Līdz šim izdoti 73 196 šādi sertifikāti. No 2024. gada aprīļa **Francija** ieviesa vairākus pasākumus mājaprūpes speciālistiem, tajā skaitā profesionālo karti, ikgadēju mobilitātes atbalstu un vienreizēju pabalstu par ceļā pavadīto laiku. **Portugāle** 2023. gadā grozīja savu Darba kodeksu, lai labāk aizsargātu mājsaimniecībās nodarbinātās personas, un 2023. un 2024. gadā grozīja tiesību aktus par neformālajiem aprūpētājiem, arī saistībā ar finansiālo palīdzību un saikni ar formālajiem aprūpētājiem, kā arī paredzot nosacījumus aprūpētāja atpūtai. Kopš 2024. gada **Malta** paplašina shēmu “Aprūpētājs mājās”, kas sniedz finansiālu atbalstu tādiem gados vecākiem iedzīvotājiem ar zemu atkarības līmeni, kuri nodarbina aprūpētāju ar atzītu kvalifikāciju, lai palīdzētu viņiem apmierināt savas ikdienas vajadzības. **Francija** kopš 2023. gada īsteno stratēģiju labām vecumdienām (“Bien Vieillir”), kas ietver 50 pasākumus, kuru mērķis ir novilcināt vecumatkarību, pielāgot sociālos mājokļus gados vecākiem īrniekiem, pieņemt darbā 50 000 speciālistu vecāka gadagājuma cilvēku aprūpes iestādēm un novērst vecāka gadagājuma cilvēku sociālo izolāciju, vienlaikus veicinot paaudžu solidaritāti. **Grieķija** izstrādā ilgtermiņa aprūpes stratēģiju, lai nodrošinātu aprūpes struktūru ilgtspēju, saskaņotāku tiesisko regulējumu un standartizētus darbības procesus.

3. NODAĻA. VALSTU PIRMĀ POSMA ANALĪZE

Šajā nodaļā ir iekļautas valstu iedaļas, kas ir daļa no valstu pirmā posma analīzes, pamatojoties uz sociālās konverģences sistēmas (SKS) principiem, kā aprakstīts *EMCO* un *SPC* darba grupas svarīgākajos vēstījumos par sociālās konverģences sistēmas ieviešanu Eiropas pusgadā un to pamatā esošajā *EMCO* un *SPC* darba grupas ziņojumā²⁹⁰, kas arī apstiprina galvenos horizontālos konstatējumus, kuri izklāstīti 1. nodaļas 1.4. iedaļā. Visu iedaļu pamatā ir sociālo rezultātu pārskata dati un VNZ kategorijas, kā aprakstīts 1.4. iedaļas izcēlumā un 6. pielikumā, tomēr to struktūra ir atkarīga no konkrētās valsts situācijas: iedaļās aplūkoto trīs politikas jomu (nodarbinātība, izglītība un prasmes, sociālā aizsardzība un iekļaušana) secība ir atkarīga no norisēm attiecīgajā valstī, kā tas izriet no 9. pielikumā iekļautajām sociālo rezultātu pārskata tabulām. Tāpat katras valsts grafiks ilustrē attiecīgās valsts svarīgāko jautājumu vai kādas būtiskas norises.

Pirmā posma valstu analīzes pamatā ir viss sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju kopums. Katru no rādītājiem²⁹¹ rūpīgi pārbauda, pamatojoties uz VNZ metodiku, kas nosaka dalībvalstu relatīvo stāvokli. Šo relatīvo stāvokli izsaka kā standartnovirzes no vidējā rādītāja vērtības absolūtā līmeņa un tā izmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (sīkāku tehnisko informāciju sk. 6. pielikumā). Rezultāti ir apkopoti vienā no septiņām iespējamām kategorijām katram attiecīgās valsts rādītājam (“labākais sniegums”, “virs vidējā”, “labs sniegums, bet jāuzrauga”, “vidējs sniegums”, “vājš sniegums, bet uzlabojas”, “jānovēro” un “kritiska situācija”). Tas atbilst krāsu skalai no zaļas līdz sarkanai. Īss pārskats par rādītājiem un to novērtējumu katrai dalībvalstij ir sniegts 9. pielikuma tabulās.

Katrs sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs tiek novērtēts, izmantojot iepriekš izskaidroto metodiku, lai identificētu, vai ir nepieciešama papildu analīze otrajā posmā. Vērtējums “kritiska situācija” attiecas uz dalībvalstīm, kurās konkrētais rādītājs ir daudz sliktāks par ES vidējo rādītāju un kurās situācija salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pasliktinās vai pietiekami neuzlabojas. Situācija tiek atzīmēta kā tāda, kas “jānovēro”, divos gadījumos: a) ja dalībvalsts saistībā ar konkrētu rādītāju uzrāda par ES vidējo rādītāju sliktāku rezultātu un situācija valstī pasliktinās vai neuzlabojas pietiekami strauji, un b) ja rādītāja līmenis atbilst ES vidējam rādītājam, bet situācija pasliktinās daudz straujāk nekā vidēji ES vai neuzlabojas (gandrīz tikpat strauji).

Tiek uzskatīts, ka ir pamatoti veikt papildu analīzi otrajā posmā attiecībā uz dalībvalstīm, kurās ar sarkanu (“kritiska situācija”) vai oranžu (“jānovēro”) krāsu ir atzīmēti seši vai vairāk sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji. Papildu iemesls uzskatīt, ka situācija prasa turpmāku analīzi otrajā posmā, ir situācija, kad divas reizes pēc kārtas ir konstatēta rādītāja ar sarkanu vai oranžu atzīmi VNZ kategorijas pasliktināšanās. Kā piemēru var minēt izmaiņas no “vidējs sniegums” uz “vājš sniegums, bet uzlabojas” 2024. gada VNZ, kam seko turpmāka pasliktināšanās līdz “kritiskai situācijai” 2025. gada VNZ. Šāda situācija tiks uzskatīta par papildu riska atzīmi minimālās robežvērtības (kopā sešas riska atzīmes) sasniegšanai. Piemēram, ja noteiktā n. gadā kādai valstij pieci sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji ir atzīmēti ar sarkanu vai oranžu krāsu un viens no tiem

²⁹⁰ Šīs iniciatīvas apspriešanai tika izveidota īpaša *EMCO* un *SPC* apvienotā darba grupa, kas strādāja no 2022. gada oktobra līdz 2023. gada maijam. Tās darba rezultāti tika izmantoti *EMCO* un *SPC*, kas sagatavoja ministru diskusiju *EPSCO* sanāksmē 2023. gada jūnijā. Darbs un tā rezultāti ir dokumentēti [EMCO un SPC darba grupas svarīgākajos vēstījumos par sociālās konverģences sistēmas ieviešanu Eiropas pusgadā un ar tiem saistītajā EMCO un SPC darba grupas ziņojumā](#).

²⁹¹ Tehnisko informāciju par rezultātu apkopojuma pamatrādītājiem, tostarp invaliditātes nodarbinātības atšķirību, pamatojoties uz *GALI* koncepciju, skatīt 2. pielikumā.

n. gadā un (n-1). gadā ir pasliktinājies divus gadus pēc kārtas, tiek uzskatīts, ka valstij attiecīgajā n. gadā kopumā ir sešas riska atzīmes (pieci sarkanas vai oranžas krāsas rādītāji konkrētajā gadā +1 rādītājs, kas pasliktinājies divus gadus pēc kārtas). Tāpēc būtu nepieciešama papildu analīze. Izvērtējot kopējo riska atzīmju skaitu attiecībā pret robežvērtību, ņem vērā visus laikrindas pārrāvumus un datu kvalitātes un interpretācijas aspektus.

Beļģija

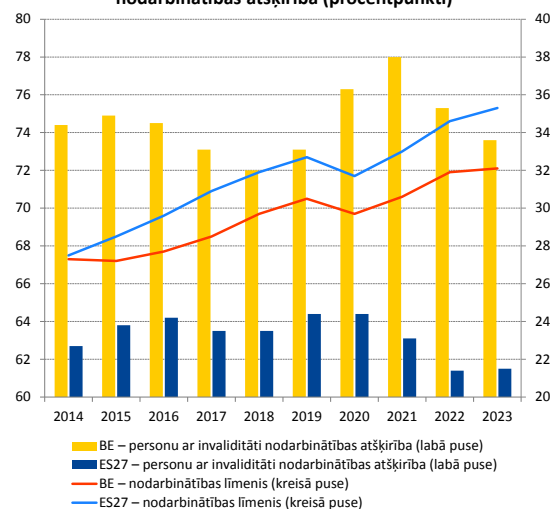
2023. gadā, pateicoties ekonomikas izaugsmei, darba tirgū turpinājās augšupejoša tendence, taču vienlaikus bija vērojams būtisks darbaspēka trūkums. Neraugoties uz pēdējā desmitgadē novērotajiem uzlabojumiem, nodarbinātības līmenis (72,1 % 2023. gadā) joprojām atpaliek no ES vidējiem rādītājiem gan vispārējā līmeņa, gan izmaiņu ziņā, un uzrāda “kritisku situāciju”, kurā vērojamas lielas reģionālās atšķirības, un dažas grupas, piemēram, mazprasmīgi iedzīvotāji, ārpus ES dzimušie un gados vecāki cilvēki, atpaliek vēl vairāk. Tas lielā mērā ir saistīts ar to, ka ekonomiskās aktivitātes līmenis Beļģijā ir zemāks par ES vidējo rādītāju. Bezdarba un ilgstoša bezdarba līmenis ir novērtēts kā “vidējs sniegums”, proti, attiecīgi 5,5 % un 2,2 %, un tas attiecas arī uz dzimumu nodarbinātības atšķirībām (7,6 procentpunkti). Laikposmā no 2018. gada līdz

2021. gadam personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība pastāvīgi pieauga (no 32 procentpunktiem līdz 38 procentpunktiem), un, neraugoties uz samazinājumu līdz 33,6 procentpunktiem 2023. gadā, tā šajā valstī joprojām ir viena no lielākajām ES (salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju (21,5 procentpunkti)), turklāt jau trīs gadus pēc kārtas tā novērtēta kā “kritiska situācija”. Visbeidzot, neraugoties uz reālās algas pieaugumu 2023. gadā, mājāsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu uz vienu iedzīvotāju pieaugums vēl arvien atpaliek no ES vidējā rādītāja, un tas joprojām ir “jānovēro”.

Beļģijas sniegums izglītības un prasmju jomā ir nedaudz virs vidējā. To pieaugušo īpatsvars, kuri piedalās mācībās, ir novērtēts kā “vidējs sniegums”, proti, 34,9 % (salīdzinājumā ar 39,5 % vidēji ES), tāpat arī to jauniešu īpatsvars, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), proti, 9,6 %. Beļģijā, kur 56,3 % no visiem bērniem, kas jaunāki par 3 gadiem, ir iesaistīti formālajā bērnu aprūpē, un 6,2 % skolēnu priekšlaicīgi pametuši skolu, šajos aspektos sniegums ir “virs vidējā” (lai gan pastāv būtiskas reģionālās atšķirības). Tāds pats vērtējums ir arī saistībā ar to pieaugušo iedzīvotāju īpatsvaru, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes (59,4 %), un tas var palīdzēt atbalstīt zaļo un digitālo pārkārtošanos. Tajā pašā laikā pēdējos gados ir samazinājušās sekmes lasītprasme, matemātikā un dabaszinātnēs, un pastāv ievērojama nevienlīdzība atkarībā no sociālekonomiskās un migrantu izcelsmes.

Sociālā politika kopumā rezultātīvi novērš un mazina nabadzības un sociālās atstumtības riskus, kā arī ienākumu nevienlīdzību. Attiecībā uz sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekmi uz nabadzības mazināšanu, kas ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju (2023. gadā 50,8 % salīdzinājumā ar 34,7 %), un ienākumu nevienlīdzību, ko mēra ar ienākumu kvintīļu attiecības indeksu (3,4 pret 4,7 ES līmenī), Beļģijai ir “labākais sniegums”. Lai gan 2023. gadā kopējais *AROPE* rādītājs (18,6 % salīdzinājumā ar 21,3 % vidēji ES) joprojām ir novērtēts kā “vidējs sniegums”, to cilvēku īpatsvars, kuri pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam, kopš 2017. gada ir samazinājies gan iedzīvotājiem kopumā, gan bērnu vidū, tāpēc attiecībā uz bērniem tas novērtēts kā labāks – “virs vidējā” (19,0 % salīdzinājumā ar 24,8 % vidēji ES). Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības, kas 2023. gadā bija tikai 1,1 %, ir saņēmušas novērtējumu “virs vidējā”,

Nodarbinātības līmenis (%) un personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (procentpunkti)

Piezīme. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz BE 2017. gadā.

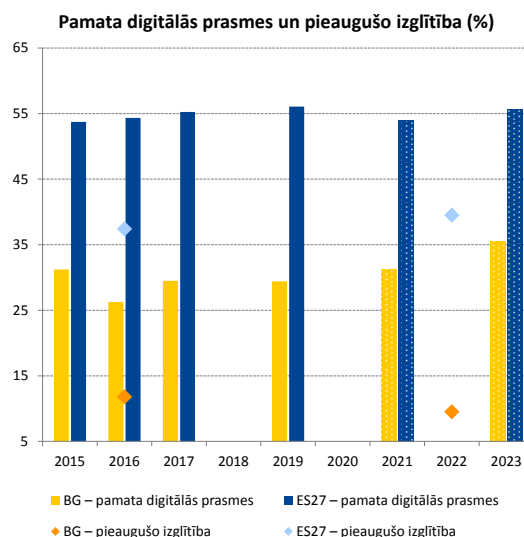
Avots: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], ES darbaspēka apsekojums un [[tepsr_sp200](#)], EU-SILC.

savukārt saistībā ar pārmērīgām ar mājokli saistītām izmaksām, kas skar 7,7 % iedzīvotāju, saņemts novērtējums “vidējs sniegums” (8,8 % ES līmenī).

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši trīs rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Beļģija nesaskaras ar iespējamām riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Bulgārija

Bulgārija saskaras ar problēmām, kas saistītas ar prasmju veidošanu, un tas negatīvi ietekmē dažu grupu nodarbināmību un kavē ražīguma pieaugumu un konkurētspēju. To pieaugušo īpatsvars, kuri piedalījušies mācībās, laikposmā no 2016. līdz 2022. gadam samazinājās, un 2022. gadā tas bija 9,5 % (salīdzinājumā ar 39,5 % vidēji ES), kas ir viens no zemākajiem rādītājiem ES, tādējādi radot “kritisku situāciju”. Lai risinātu šo jautājumu, būs vajadzīgi ievērojami turpmāki centieni. Neraugoties uz nesenajiem uzlabojumiem, to pieaugušo iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, joprojām ir viens no zemākajiem ES – 35,5 % salīdzinājumā ar 55,6 % ES līmenī 2023. gadā, un arī šajā aspektā valstī ir “kritiska situācija”. Lai atbalstītu zaļo un digitālo pārkārtošanos, ir svarīgi stiprināt pieaugušo prasmju apguvi, arī digitālajā jomā. Bērnu līdz 3 gadu vecumam dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē joprojām ir neliels (17,4 % salīdzinājumā ar 37,5 % ES kopumā 2023. gadā). Tas ir “jānovēro”, jo tas var ietekmēt bērnu ilgtermiņa izredzes mācībās. Pamatprasmju un digitālo prasmju līmenis jauniešu vidū ir zems, un pastāv liela nevienlīdzība izglītības rezultātu ziņā.

Piezīme. No 2021. gada ir mainīta digitālo prasmju rādītāja definīcija, taču tā ietver jēdzienu, kas ir ļoti līdzīgs iepriekšējo gadu definīcijai.

Avots: Eurostat [[īpašs izvilkums no AES](#)], [[tepsr_sp410](#)], [[isoc_sk_dskl_i](#)], ESS IKT

Bulgārijā ir panākti uzlabojumi attiecībā uz sociālo iekļaušanu un aizsardzību, bet joprojām pastāv būtiskas problēmas. Lai gan AROPE rādītājs 2023. gadā samazinājās par 2,2 procentpunktiem, un līdztekus bija vērojamas pozitīvas norises darba tirgū, kā arī algu un pensiju pieaugums, tas joprojām ir viens no augstākajiem ES (30,0 % pret 21,3 %, un tas ir “vājš sniegums, bet uzlabojas”). Turklāt salīdzinājumā ar 2022. gadu tika reģistrēts ievērojams nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu kopskaita samazinājums – par 34 000 (jeb 8,3 %). Tomēr 2023. gadā šis rādītājs, proti, 33,9 %, joprojām ir viens no augstākajiem ES (24,8 %), un tā ir “kritiska situācija”. Neraugoties uz uzlabojumiem, tādas neaizsargātas grupas kā romi (81 %), personas ar invaliditāti (42,4 %) un lauku apvidos dzīvojošie (39,3 %) bija vairāk pakļautas nabadzības vai sociālās atstumtības riskam nekā citas. Kopumā gan sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu, gan ienākumu nevienlīdzība 2023. gadā uzlabojās (attiecīgi no 24,4 % uz 27,7 % un no 7,3 % uz 6,6 % – abos gadījumos tas ir “vājš sniegums, bet uzlabojas”).

Bulgārijas darba tirgus turpināja uzrādīt labus rādītājus, lai gan iedzīvotāju skaits samazinājās, tomēr reģionos bija vērojamas būtiskas atšķirības. Lai gan valsts ir sasniegusi vēsturiski augstu nodarbinātības līmeni (76,2 % 2023. gadā), kas ir “vidējs sniegums” salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju (75,3 %), atšķirības starp reģioniem svārstās no 85,5 % reģionā ar labākajiem rādītājiem līdz 67,2 % reģionā ar sliktākajiem rādītājiem. Pastāv arī būtiskas atšķirības starp iedzīvotāju grupām. Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība 2023. gadā vēl aizvien ievērojami pārsniedza ES vidējo rādītāju (39,5 pret 21,5 procentpunktiem), un salīdzinājumā ar 2022. gadu tā pieauga par 10,0 procentpunktiem – stāvoklis ir pasliktinājies divus gadus pēc kārtas, un tagad tā ir “kritiska situācija”. Lai gan pēdējos gados samazinās to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu

(*NEET*), 2023. gadā tas bija 13,8 %, tātad joprojām virs ES vidējā rādītāja (11,2 %), un tagad šā rādītāja vērtējums ir “jānovēro”.

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši sešus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro” (arī vienu, kas laika gaitā pasliktinājies), **Bulgārija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Čehija

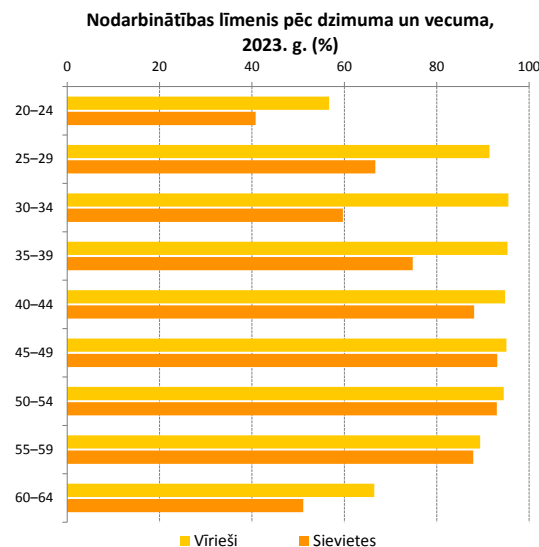
Kopumā pozitīvie rezultāti darba tirgū ir vērojami vienlaikus ar darbaspēka trūkumu un salīdzinoši sarežģītākiem apstākļiem atsevišķām iedzīvotāju grupām.

Neraugoties uz nedaudz negatīvu ekonomikas izaugsmi, Čehija 2023. gadā bija viena no valstīm ar “labāko sniegumu” ES attiecībā uz augsto nodarbinātības līmeni un zemo bezdarba līmeni (attiecīgi 81,7 % un 2,6 %). Zemais ilgstoša bezdarba līmenis (0,8 % 2023. gadā) arī bija “labs sniegums, bet jāuzrauga”, jo salīdzinājumā ar 2022. gadu tas palielinājies par 0,2 procentpunktiem. Tomēr dzimumu nodarbinātības atšķirība 2023. gadā bija 13,9 procentpunkti, kas ir viena no lielākajām ES un liecina par “kritisku situāciju”. Turklāt bērnu vecumā līdz trīs gadiem dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē (4,5 % 2023. gadā) salīdzinājumā ar 2022. gadu ir samazinājies par 2,3 procentpunktiem un joprojām ir daudz zemāks par ES vidējo rādītāju (37,5 %), kas arī ir “kritiska situācija”.

Tas apvienojumā ar problēmām bērnu aprūpes pakalpojumu kvalitātes ziņā var ietekmēt bērnu izredzes iegūt izglītību ilgtermiņā un sieviešu līdzdalību darba tirgū. To jauniešu īpatsvars, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), 2023. gadā samazinājās par 1,3 procentpunktiem līdz 10,1 %, un tāpat kā personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (22,2 procentpunkti 2023. gadā) ir “vidējs sniegums”. Darbaspēka trūkumu varētu palīdzēt mazināt, stiprinot sieviešu, jauniešu un nelabvēlīgā situācijā esošu grupu, piemēram, Ukrainas pilsoņu, kuriem piešķirta pagaidu aizsardzība, un romu līdzdalību darba tirgū.

Čehijas sniegums prasmju jomā uzlabojas, bet saistībā ar pieaugušo dalību mācībās tā saskaras ar problēmām. Otrajā minētajā aspektā valstī bija viens no zemākajiem rādītājiem starp dalībvalstīm (21,2 % 2022. gadā salīdzinājumā ar 39,5 % vidēji ES), un tas liecina par “kritisku situāciju”. Tajā pašā laikā 2021.–2023. gada periodā to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, palielinājās no 59,7 % līdz 69,1 %, un tagad šis rādītājs ir “virs vidējā”. Pieaugušo izglītības un prasmju pilnveides turpmāka veicināšana var palīdzēt veicināt inovācijas spējas un sekmēt zaļo un digitālo pārkārtošanos.

Čehijā ir labi funkcionējoša sociālās aizsardzības sistēma, bet tā saskaras ar problēmām sociālo mājokļu jomā. To cilvēku īpatsvars, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība (*AROPE*), 2023. gadā kopumā bija 12,0 % un 15,0 % bērnu vidū, tādējādi Čehija ir to dalībvalstu vidū, kurām ir “labākais sniegums” (salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju attiecīgi 21,3 % un 24,8 %). Abi rādītāji kopš 2022. gada nedaudz palielinājās, ņemot vērā, ka valstī inflācija bija virs ES vidējā inflācija līmeņa. Reālo mājtsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) uz vienu iedzīvotāju pieaugums samazinājās no 123,9 2022. gadā līdz 121,6 2023. gadā un ir “jānovēro”. Mājokļu pieejamība cenas ziņā Čehijas pilsētās ir cieši jāuzrauga, jo 2023. gadā tajās reģistrēts ievērojami augstāks (13,2 %) pārmērīgs ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs nekā lauku apvidos (6,0 %) (vidēji valstī – 9,1 %, “vidējs sniegums”). Visbeidzot, Čehijas vērtējums joprojām ir “virs vidējā” attiecībā uz iedzīvotāju norādītajām neapmierinātajām medicīniskās aprūpes vajadzībām.

Avots: Eurostat [[lfsa_ergan](#)], ES darbaspēka apsekojums.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši četrus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Čehija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

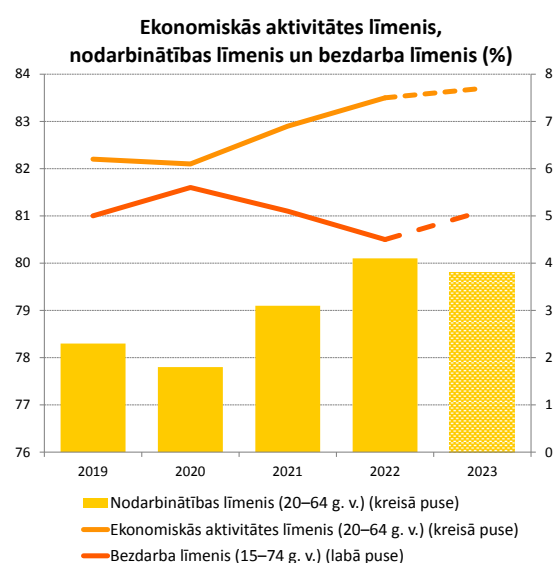
Dānija

Pēdējos gados situācija darba tirgū, kad pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedz piedāvājumu, ir nedaudz uzlabojusies, savukārt bezdarbs ir palielinājies. Pēc gadiem ilgas rekordaugstas nodarbinātības izaugsmes 2023. gadā nodarbinātības līmenis nedaudz samazinājās līdz 79,8 % (–0,3 procentpunkti salīdzinājumā ar 2022. gadu), izraisot pāreju no “virs vidējā” uz “labs sniegums, bet jāuzrauga”²⁹². Tā kā ekonomikas izaugsmi raksturoja mazāk jaunu darbvieta nekā periodā pēc pandēmijas, bezdarba līmenis jau 2023. gadā palielinājās par 0,6 procentpunktiem līdz 5,1 %, tādējādi radot situāciju, kas “jānovēro”. Lai gan spiediens uz

darba tirgu mazinās²⁹³, valsts joprojām saskaras ar darbaspēka trūkumu dažās nozarēs, jo īpaši tajās, kas saistītas ar zaļo un digitālo pārkārtošanos. Reģionālās atšķirības pastāv arī attiecībā uz grūtībām pieņemt darbā jaunus darbiniekus²⁹⁴. Situācija saistībā ar to jauniešu īpatsvaru, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), joprojām ir “virs vidējā”, lai gan 2023. gadā *NEET* īpatsvars pieauga par 0,7 procentpunktiem līdz 8,6 %. Tāpat Dānijas sniegums ir “virs vidējā” attiecībā uz dzimumu nodarbinātības atšķirību, kas pašlaik ir 5,6 procentpunkti salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju, kas ir 10,2 procentpunkti.

Kopš 2020. gada ir palielinājies izglītību priekšlaikus pametušo īpatsvars. Šis rādītājs palielinājies no 10,0 % 2022. gadā līdz 10,4 % 2023. gadā (0,9 procentpunkti virs ES vidējā rādītāja) un ir “jānovēro”. Tam jāpievērš uzmanība, ņemot vērā arī to, ka valstī kopumā jūtams prasmīgu darba ņēmēju trūkums. To pieaugušo īpatsvars, kuri piedalījušies mācībās, 2022. gadā bija 47,1 %, un tas ir “virs vidējā” (ES 39,5 %), pat pēc neliela samazinājuma salīdzinājumā ar 2016. gadu. “Virs vidējā” ir arī to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes (2023. gadā – 69,6 %). Dānija ir viena no valstīm, kurā ir viens no augstākajiem bērnu līdz 3 gadu vecumam dalības līmeņiem formālajā bērnu aprūpē (69,9 % 2023. gadā, kas novērtēts kā “labs sniegums, bet jāuzrauga”, jo novērots 4,8 procentpunktu samazinājums salīdzinājumā ar 2022. gadu).

Sociālās aizsardzības sistēma darbojas ļoti labi, bet mājokļa izmaksas joprojām rada slogu neaizsargātajām iedzīvotāju grupām. Situācija attiecībā uz nabadzības vai sociālās atstumtības risku kopumā ir “virs vidējā”, un Dānijai ir “labākais sniegums” attiecībā uz bērnu nabadzību un sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekmi uz nabadzības mazināšanu. Tomēr to mājāsaimniecību īpatsvars, kuru mājokļa izmaksas rada pārmērīgu slogu, joprojām ir liels – 15,4 %. Trešo gadu pēc kārtas situācija tiek uzskatīta par “kritisku”, un tas atspoguļo cenas ziņā pieejamu mājokļu ierobežoto piedāvājumu lielākās pilsētās.

Avots: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], ES darbaspēka apsekojums.

²⁹² Laikrindā ir pārrāvums attiecībā uz attēlā parādītajiem 2023. gada nodarbinātības, bezdarba, ilgstoša bezdarba, ekonomiskās aktivitātes līmeņa un *NEET* rādītājiem, kā arī dzimumu nodarbinātības atšķirību.

²⁹³ Eiropas Komisija, Eiropas ekonomikas prognoze, 2024. gada rudens.

²⁹⁴ [Dānijas Darba tirgus un darbā pieņemšanas aģentūra \(2024. gada marts\), darbā pieņemšanas apsekojuma ziņojums.](#)

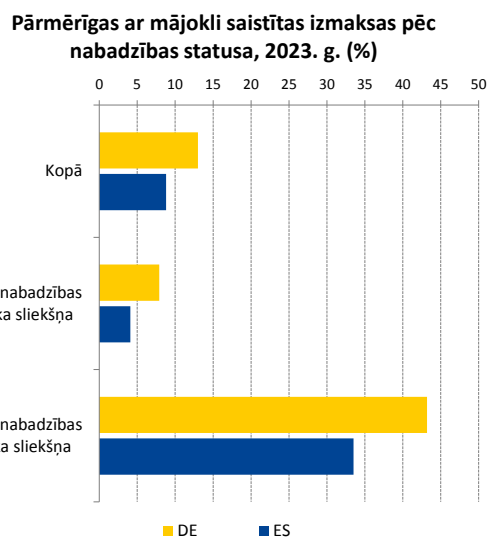
Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši trīs rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Dānija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Vācija

Izglītības un prasmju jomā situācija attiecībā uz izglītību priekšlaicīgi pametušajiem ir sarežģīta, tomēr Vācijai ir labi rezultāti pieaugušo izglītībā. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars ir augsts un 2023. gadā palielinājās līdz 12,8 % (salīdzinājumā ar 9,5 % vidēji ES), kas liecina par “kritisku situāciju”. Tajā pašā laikā to 15 gadus veco jauniešu īpatsvars, kuriem trūkst pamatprasmju matemātikā un dabaszinātnēs (attiecīgi 29,5 % un 22,9 % 2022. gadā), kopš 2012. gada ir gandrīz divkārtšojies (*PISA*, 2022. gads), vēl vairāk palielinot sociālekonomisko ietekmi uz izglītības rezultātiem. Tam jāpievērš uzmanība, ņemot vērā arī prasmes, kas vajadzīgas darba tirgū un zaļās un digitālās pārkārtošanās procesā. Savukārt to pieaugušo iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, 2023. gadā palielinājās par 3,3 procentpunktiem, sasniedzot 52,2 % (salīdzinājumā ar 55,6 % vidēji ES), un tagad ir “vidējs sniegums”, un pieaugušo kopējā dalība mācībās, kas 2022. gadā bija 53,7 %, padara Vāciju par vienu no tām ES dalībvalstīm, kurās reģistrēts “labākais sniegums”.

Vācijas darba tirgus rādītāji kopumā ir labi, taču pastāvīgi trūkst darbaspēka un prasmju, un sievietes nav pietiekami integrētas darba tirgū. Neraugoties uz ekonomikas attīstības tempa kritumu, nodarbinātības līmenis ir augsts un 2023. gadā palielinājās līdz 81,1 % (“virs vidējā”), savukārt bezdarba līmenis un tā ilgstoša bezdarba komponents darbaspēka trūkuma apstākļos saglabājās ļoti zemā līmenī (attiecīgi 3,1 % (“labākais sniegums”) un 1,0 % (sniegums “virs vidējā”)). Tomēr, lai gan dzimumu nodarbinātības atšķirība 2023. gadā ir “vidēja snieguma” līmenī (7,7 procentpunkti), dzimumu nodarbinātības atšķirība nepilna laika nodarbinātībā joprojām bija viena no lielākajām ES, proti, 36,9 procentpunkti (salīdzinājumā ar 20,2 procentpunktiem ES). Tiek lēsts, ka pašreizējā ģimenes nodokļu sadalīšanas sistēma no darba tirgus izslēdz līdz pat 185 000 pilnslodzes ekvivalentu. Bērnu līdz 3 gadu vecumam dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē (23,3 % 2023. gadā salīdzinājumā ar 37,5 % vidēji ES), ir “jānovēro”.

Sociālajā jomā mājokļu pieejamība cenas ziņā joprojām rada būtiskas problēmas ierobežota piedāvājuma dēļ. Pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs Vācijā ir palielinājies ievērojami straujāk nekā ES (1,1 procentpunkts salīdzinājumā ar 0,1 procentpunktu), 2023. gadā sasniedzot par vidējo rādītāju augstāku līmeni (13,0 %), tāpēc joprojām ir “jānovēro”²⁹⁵. Lai gan pašreizējo un plānoto politikas iniciatīvu mērķis ir atbalstīt cenas ziņā pieejamākus mājokļus, šī situācija ir īpaši sarežģīta cilvēkiem, kuriem draud nabadzība, – viņu vidū šis rādītājs ir palielinājies līdz 43,2 % (salīdzinājumā ar 33,6 % vidēji ES). Ņemot vērā augsto inflāciju 2022. un 2023. gadā, mājtsaimniecību pirkjspēja samazinājās, un nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars kopumā un bērnu vidū 2023. gadā attiecīgi bija 21,3 % un

Avots: Eurostat [[tessi163](#)], EU-SILC.

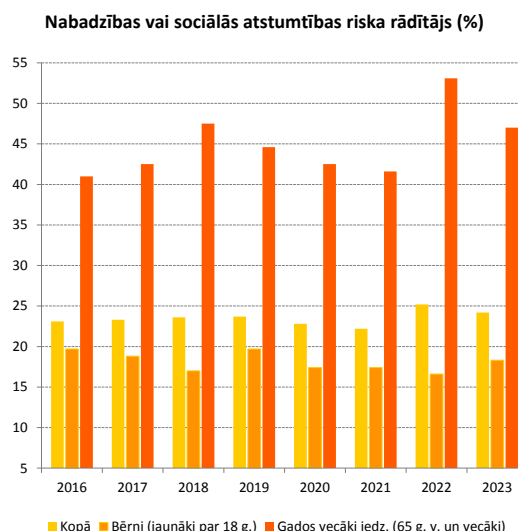
²⁹⁵ Attiecībā uz šo rādītāju 2023. gada datus ir laicrindas pārrāvums.

23,9 % – tas kopš 2020. gada ir palielinājies (attiecīgi par 0,9 procentpunktiem un 1,6 procentpunktiem) un ir novērtēts kā “vidējs sniegums”.

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši trīs rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Vācija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Igaunija

Igaunija saskaras ar problēmām sociālās aizsardzības un integrācijas jomā. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļautu personu īpatsvars samazinājās par 1,0 procentpunktu, sasniedzot 24,2 %. Tomēr tas joprojām pārsniedz ES vidējo rādītāju (21,3 %) un 2023. gadā bija “jānovēro”. Vērtējums attiecībā uz nabadzības vai sociālās atstumtības risku bērnu vidū ir “virs vidējā”, tomēr risks ir palielinājies 1,7 procentpunktiem. Vecāka gadagājuma cilvēkiem un personām ar invaliditāti šie riski joprojām ir vieni no augstākajiem ES (attiecīgi 47 % un 41 % salīdzinājumā ar 19,8 % un 28,8 % ES). Šajā kontekstā jāatzīmē, ka sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu samazinājās no 28,1 % 2022. gadā līdz 27,7 % 2023. gadā un saglabājas zem ES vidējā rādītāja (34,7 %), un tāpēc tā ir “jānovēro”. Nevienlīdzība, ko mēra ar ienākumu kvintīļu attiecības indeksu, palielinājās no 5,0 2021. gadā līdz 5,4 2023. gadā (arī “jānovēro”) salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 4,7 2023. gadā. Igaunijā ir viens no augstākajiem iedzīvotāju norādīto neapmierināto medicīniskās aprūpes vajadzību līmeņiem ES (12,9 % salīdzinājumā ar 2,4 % vidēji ES 2023. gadā), un šī situācija ir “kritiska”. Piekļuve veselības aprūpei joprojām ir problemātiska, ņemot vērā augošo veselības aprūpes personāla trūkumu, augstos personīgos maksājumus un sabiedrības straujo novecošanu.

Avots: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

Nodarbinātības līmenis 2023. gadā turpināja augt, un īpaši uzlabojumi bija vērojami personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirības ziņā. Nodarbinātības līmenis sasniedza 82,1 % – Igaunija šajā rādītājā ir viena no ES dalībvalstīm ar vērtējumu “labākais sniegums”, savukārt vērtējums attiecībā uz ilgstoša bezdarba līmeni (1,3 %) joprojām bija “virs vidējā”. Tomēr, ņemot vērā reālā IKP sarukumu 2023. gadā, bezdarba līmenis palielinājās no 5,6 % 2022. gadā līdz 6,4 % 2023. gadā un tāpēc ir “jānovēro”. Valstī pastāv ievērojamas reģionālās atšķirības bezdarba jomā, un Igaunijas ziemeļaustrumu daļā ir daudz augstāki rādītāji (10,1 % 2023. gadā)²⁹⁶, jo tajā dominē rūpniecības nozare. Igaunijā ir viena no zemākajām dzimumu nodarbinātības atšķirībām ES, un pēdējos trijos gados Igaunija ir starp valstīm ar “labāko sniegumu”. Tajā pašā laikā salīdzinājumā ar 2022. gadu ievērojami samazinājās personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (par 6,0 procentpunktiem) (20,2 % salīdzinājumā ar 21,5 % vidēji ES), tāpēc tagad vērtējums ir “virs vidējā”. Mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi otro gadu pēc kārtas samazinājās (no 130,5 2022. gadā līdz 125,9 2023. gadā), un tagad šis rādītājs ir “jānovēro”.

Izglītības un prasmju jomā Igaunijā ir vērojamas pozitīvas norises. Tā panāca būtisku progresu attiecībā uz dalību pieaugušo izglītībā, kas palielinājās no 33,9 % 2016. gadā līdz 41,8 % 2022. gadā (“virs vidējā” salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 39,5 % 2022. gadā). Turklāt to iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, 2023. gadā

²⁹⁶ Igaunijas Statistikas birojs: [Bezdarba līmenis](#) | [Statistikaamet](#).

uzlabojās un tagad arī ir “virs vidējā”, un šāds vērtējums ir arī attiecībā uz izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvaru, kas ir viens no lielākajiem uzlabojumiem salīdzinājumā ar iepriekšējo vērtējumu “jānovēro”.

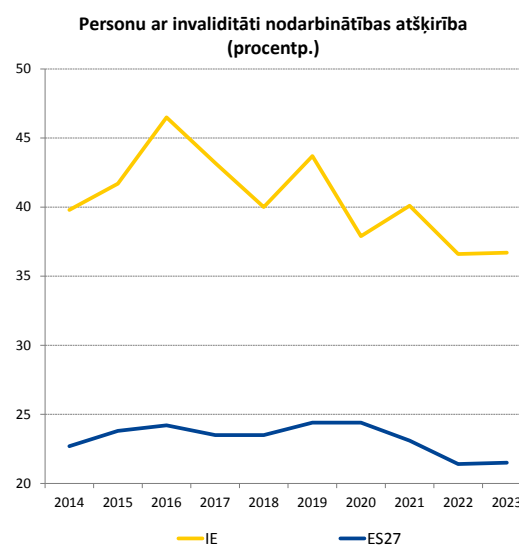
Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši sešus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro” (arī vienu, kas laika gaitā pasliktinājies), **Igaunija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Īrija

Nodarbinātības līmenis 2023. gadā palielinājās vēl vairāk, lai gan nelabvēlīgā situācijā esošas grupas joprojām saskaras ar būtiskiem šķēršļiem piekļuvei nodarbinātībai. Neraugoties uz ekonomikas izaugsmes tempa straujo palēnināšanos, 2023. gadā nodarbinātības līmenis sasniedza jaunu rekordaugstu atzīmi, proti, 79,1 % (rādītāja vērtējums: “vidējs sniegums”) – to noteica gan migrācija, gan ekonomiskās aktivitātes līmeņa palielināšanās. Vēsturiski zemākais bezdarba līmenis (4,3 %, vērtējums “virs vidējā”), atspoguļo darba tirgu, kurā pieprasījums pēc darbaspēka joprojām pārsniedz piedāvājumu. Dzimumu nodarbinātības atšķirība ievērojami samazinājās no 11,4 procentpunktiem 2022. gadā līdz 9,9 procentpunktiem 2023. gadā, un tagad vērtējums ir “virs vidējā” – to veicināja elastīgākas darba iespējas un bērnu aprūpes atbalsta pieaugums. Tajā pašā laikā, neraugoties uz nelielu uzlabojumu pēdējos gados, personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība vēl aizvien ir daudz lielāka nekā vidēji ES, proti, 36,7 procentpunkti salīdzinājumā ar 21,5 procentpunktiem, kas joprojām liecina par “kritisku situāciju”. Tādējādi nepietiekami pārstāvētu un nelabvēlīgā situācijā esošu grupu, piemēram, personu ar invaliditāti, vientuļo vecāku, mazprasmīgu personu, romu un īru trevelleru minoritāšu nodarbinātības stiprināšana var palīdzēt risināt pašreizējo un turpmāko darbaspēka un prasmju trūkumu. Šo plaisu ir paredzēts mazināt ar jauniem informēšanas un aktivizēšanas pasākumiem, ko atbalsta arī ESF+. Visbeidzot, Īrijā mājāsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi uz vienu iedzīvotāju 2023. gadā palielinājās, un tas novērtēts kā “vidējs sniegums”.

Īrija uzrāda labu sniegumu izglītības un prasmju jomā. Īrija joprojām ir viena no valstīm ar “labāko sniegumu” attiecībā uz izglītības priekšlaicīgas pamešanas rādītāju, proti, 4,0 % 2023. gadā, pat neraugoties uz pieaugumu (no 3,7 % 2022. gadā). Arī Īrijas pieaugušajiem ir lielāka iespēja piedalīties mācībās nekā vidēji ES, proti, 48,3 % salīdzinājumā ar 39,5 % ES 2022. gadā (“virs vidējā”). Turklāt to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, ir viens no augstākajiem ES – 72,9 % 2023. gadā salīdzinājumā ar 55,6 % ES, tādējādi Īrija arī šajā ziņā ir viena no valstīm ar “labāko sniegumu”.

Īrijas sociālās aizsardzības sistēma rezultatīvi mazina nabadzību, lai gan dažas grupas joprojām saskaras ar lielākiem riskiem, un joprojām tiek ziņots par problēmām saistībā ar pirmsskolas izglītību un aprūpi. Nabadzības vai sociālās atstumtības riski sabiedrībai kopumā un attiecībā uz bērniem atbilst vērtējumam “vidējs sniegums”. Ievērojami lielāks risks ir vientuļajiem vecākiem, īru trevelleriem un personām ar invaliditāti. Attiecībā uz sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekmi uz nabadzības mazināšanu Īrija joprojām ir viena no valstīm ar “labāko sniegumu” (57,8 % salīdzinājumā ar 34,7 % vidēji ES). Lai gan bērnu vecumā līdz 3 gadiem dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē palielinājās no 18,3 % 2022. gadā līdz 22,1 % 2023. gadā, tas joprojām ir “jānovēro”, jo vēl aizvien ir krietni zem ES vidējā rādītāja (37,5 %). Neraugoties uz uzlabojumiem, joprojām pastāv daži finansiāli un nefinansiāli šķēršļi (sistēmas pieejamība un sarežģītība). Mājokļu pieejamība pasliktinājās, jo bija garas rindas uz sociālajiem mājokļiem un rekordliels bezpajumtniecības līmenis – tas

Piezīme. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz IE 2019. gadā.

Avots: Eurostat [[tepsr_sp200](#)], EU-SILC.

daļēji skaidrojams ar vāji aizsargātajām ģimeņu tiesībām. Vistraujāk bezpajumtniecības līmenis pieauga bērnu un viena vecāka ģimeņu vidū.

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši divus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Īrija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

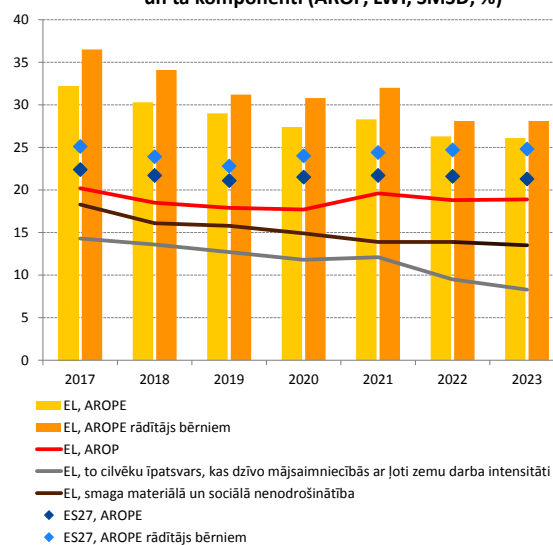
Grieķija

Nemot vērā augsto inflāciju un samazināto sociālo izdevumu attiecību pret IKP, Grieķija saskaras ar būtiskām problēmām sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas jomā, un lielākā daļa rādītāju liecina par “kritisku situāciju”. Konkrētāk, nabadzības mazināšana, izmantojot sociālos pārvedumus (izņemot pensijas), samazinājās par 2,1 procentpunktu līdz tikai 18,2 %, kas ir par 16,5 procentpunktiem mazāk nekā vidēji ES. Lai gan nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (AROE) pakļauto cilvēku īpatsvars saglabājās salīdzinoši stabils (26,1 %) un lai gan pēdējos sešos gados bija vērojama lēna uzlabošanās, tas joprojām ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju (21,3 %). Turklāt to mājsaimniecību īpatsvars, kurām ir pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas, 2023. gadā palielinājās līdz 28,5 %, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem ES (vidēji 8,8 %). Tajā pašā laikā vēl vairāk palielinājās iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības, sasniedzot vienu no augstākajiem līmeņiem (11,6 % 2023. gadā salīdzinājumā ar 9,0 % 2022. gadā, kamēr ES vidējais rādītājs ir 2,4 %). AROPE rādītājs 28,1 % apmērā attiecībā uz bērniem saglabājās kopumā nemainīgs, bet joprojām pārsniedz ES vidējo rādītāju (24,8 %) – tā ir situācija, kas “jānovēro”. Nevienlīdzība, ko mēra ar ienākumu kvintiļu attiecības indeksu, ir nedaudz palielinājusies līdz 5,3 (salīdzinājumā ar 4,7 vidēji ES) un, ņemot vērā tās augsto līmeni, arī šī situācija ir “jānovēro”.

Grieķijas darba tirgū pastāv ievērojamas problēmas, sevišķi sievietēm un jauniešiem. 2023. gadā, pateicoties joprojām spēcīgai ekonomikas izaugsmei, nodarbinātības līmenis pieauga par 1,1 procentpunktu. Tomēr nodarbināti bija tikai 67,4 % darbspējas vecuma iedzīvotāju, kas vēl aizvien ir ievērojami zemāk par ES vidējo rādītāju (75,3 %). Nodarbinātības līmenis valstī ir novērtēts kā “kritiska situācija”, jo īpaši sieviešu un jauniešu vidū. Neraugoties uz nelielo pieaugumu par 1,7 procentpunktiem līdz 57,6 % 2023. gadā, sieviešu nodarbinātības līmenis ir viens no zemākajiem ES un rada vienu no lielākajām dzimumu nodarbinātības atšķirībām (19,8 procentpunkti). Jauniešu, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, īpatsvars 2023. gadā palielinājās par 0,6 procentpunktiem līdz 15,9 %, un tas ir ievērojami vairāk nekā ES vidēji (11,2 %). Turklāt mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi uz vienu iedzīvotāju, proti, 81,6 % 2023. gadā, joprojām ir vieni no zemākajiem, pat neraugoties uz pieaugumu salīdzinājumā ar 2022. gadu (salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju, kas ir 111,1 %) – tā vairs nav novērtēta kā “kritiska situācija”, un tagad vērtējums ir “vājš sniegums, bet uzlabojas”. Savukārt personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība Grieķijā ir ieguvusi vērtējumu “vidējs sniegums”.

Nemot vērā digitālo un zaļo pārkārtošanos un paturot prātā pieaugušo darbaspēka trūkumu svarīgās nozarēs, prasmju pilnveide ir Grieķijas prioritāte. To pieaugušo īpatsvars, kuri piedalījušies mācībās pēdējo 12 mēnešu laikā, samazinājās no 16,0 % 2016. gadā līdz 15,1 % 2022. gadā, kas ir viens no zemākajiem līmeņiem ES un atspoguļo “kritisku situāciju”. Tajā pašā laikā 2023. gadā 52,4 % pieaugušo (salīdzinājumā ar 55,6 % vidēji ES) bija vismaz pamata digitālās prasmes, un tas ir “vidējs sniegums”. Pamatprasmju līmenis ir viens no zemākajiem ES, un arī šajā aspektā valstī vērojams viens no straujākajiem

Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs un tā komponenti (AROE, LWI, SMSD; %)

Avots: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], [[tepsr_lm430](#)], [[ilc_li02](#)], [[tespm030](#)], EU-SILC.

kritumiem. Savukārt izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars laikposmā no 2022. līdz 2023. gadam samazinājās par 0,4 procentpunktiem un saglabājās krietni zem ES vidējā rādītāja (3,7 % salīdzinājumā ar 9,5 % vidēji ES), ierindojošot Grieķiju starp valstīm ar “labāko sniegumu”.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši deviņus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, **Grieķija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamajiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

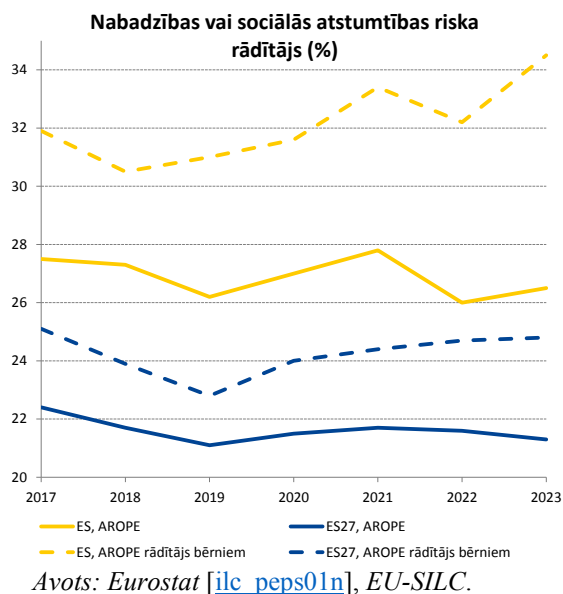
Spānija

Spānija saskaras ar problēmām saistībā ar sociālo aizsardzību un iekļaušanu. 2023. gadā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars kopumā un bērnu vidū palielinājās attiecīgi līdz 26,5 % un 34,5 %, ievērojami pārsniedzot ES vidējos rādītājus (21,3 % un 24,8 %), – tā ir “kritiska situācija”. To daļēji var skaidrot ar adekvātuma un aptvēruma problēmām sociālās aizsardzības sistēmā, reģionālajām atšķirībām piekļuvē publiskajiem pakalpojumiem un pastāvīgi augsto nodarbinātu personu nabadzību. Neraugoties uz dažiem uzlabojumiem, ienākumu nevienlīdzība, ko mēra ar ienākumu kvintīļu attiecības indeksu, 2023. gadā joprojām bija augsta (5,5 salīdzinājumā ar 4,7

vidēji ES) un ir “jānovēro”. Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu 2023. gadā samazinājās līdz 22,9 % (salīdzinājumā ar 34,7 % vidēji ES), pasliktinoties divus gadus pēc kārtas un nonākot “kritiskā situācijā”. Sociālo pārvedumu ietekmes rezultativitāte ir īpaši zema saistībā ar bērnu nabadzības riska mazināšanu (17,0 % salīdzinājumā ar 41,4 % vidēji ES). Savukārt bērnu līdz 3 gadu vecumam dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē Spānijā ir “virs vidējā”.

Situācija Spānijas darba tirgū ir jūtami uzlabojusies, taču tajā joprojām vērojamas problēmas. Nodarbinātības līmenis 2023. gadā ievērojami palielinājās līdz 70,5 % (salīdzinājumā ar 75,3 % vidēji ES), tāpēc valsts vērtējums šajā aspektā mainīts no “kritiska situācija” uz “vājš sniegums, bet uzlabojas”²⁹⁷. To veicināja stabila ekonomikas izaugsme, izteikts ārpus ES dzimušu cilvēku nodarbinātības pieaugums un nodarbinātības līmeņa palielināšanās tirdzniecības, tehniskajās un zinātniskajās profesijās, kā arī jaunas darbvietas publiskajā sektorā. Vērtējums “vājš sniegums, bet uzlabojas” sniegts arī attiecībā uz bezdarba līmeni (12,2 %) un tā ilgstoša bezdarba komponentu (4,3 %), jo neraugoties uz lielo kritumu, to līmenis vēl aizvien ir ļoti augsts, jo īpaši gados vecāku cilvēku vidū un Kanāriju salās. To jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), turpināja samazināties (līdz 12,3 % 2023. gadā), bet tas joprojām ir liels un ir “jānovēro”. Saistībā ar personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirību, kas ir viena no zemākajām ES un turpina samazināties, Spānija ir viena no valstīm ar “labāko sniegumu”. Visbeidzot, reālie mājāsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi uz vienu iedzīvotāju 2023. gadā tika novērtēti kā “vājš sniegums, bet uzlabojas”, jo tika reģistrēts spēcīgs pieaugums.

Spānija saskaras ar grūtībām saistībā ar izglītības un mācību priekšlaicīgu pamešanu, savukārt tās sniegums digitālo prasmju jomā ir labs. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars 2023. gadā nedaudz samazinājās – līdz 13,7 % (salīdzinājumā ar 9,5 % vidēji ES), taču joprojām ir liels, un tā ir “kritiska situācija”. Saistītās reģionālās atšķirības, lai gan 2023. gadā samazinājušās, vēl aizvien ir ievērojamas – īpaši augsts līmenis reģistrēts valsts kontinentālās daļas dienvidos un austrumos, un tendences pasliktinājušās kontinentālās daļas dienvidos un Kanāriju salās. Kopumā pieaugušo dalība mācībās 2022. gadā novērtēta

²⁹⁷ Spānijas darba tirgus rādītāju definīcijas 2022. un 2023. gadā atšķiras no ierastajām (sk. [Eurostat metadatus](#)).

kā “vidējs sniegums” un tās īpatsvars ir 34,1 % (salīdzinājumā ar 39,5 % vidēji ES), kas ir par 3,7 procentpunktiem vairāk nekā 2016. gadā. Turpretī digitālo prasmju jomā Spānijas sniegums ir “virs vidējā”, un tas labi atbalsta zaļo un digitālo pārkārtošanos.

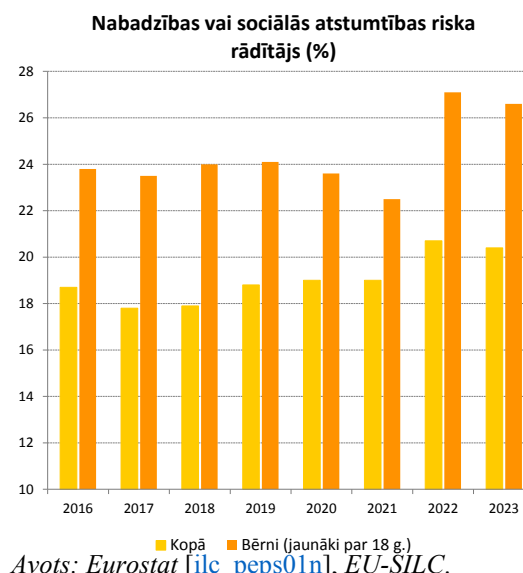
Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši sešus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro” (arī vienu, kas laika gaitā pasliktinājies), **Spānija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Francija

Darba tirgus valstī 2023. gadā saglabājās dinamisks, pat neraugoties uz ekonomikas izaugsmes tempa palēnināšanos gada otrajā pusē un aizvien lielāku darbaspēka trūkumu. 2023. gadā nodarbinātības līmenis palielinājās līdz 74,4 %, savukārt bezdarba līmenis saglabājās 7,3 %, kas ir zemākais līmenis kopš 2008. gada, tomēr tālākie reģioni uzrādīja ievērojami sliktākus rezultātus. Abi rādītāji ir “jānovēro”, jo relatīvais sniegums ir nedaudz pasliktinājies²⁹⁸. Jauniešu bezdarba līmenis nedaudz samazinājās (par 0,1 procentpunktu, nokrītoties līdz 17,2 %), bet to jauniešu īpatsvars, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), palielinājās līdz 12,3 % un arī tas tagad ir “jānovēro”. Dažu neaizsargāto grupu integrācija darba tirgū vēl arvien ir problemātiska, jo īpaši attiecībā uz personām, kas dzimušas ārpus ES, un cilvēkiem ar zemu izglītības līmeni. Sniegums attiecībā uz dzimumu nodarbinātības atšķirību ir “virs vidējā” (5,5 procentpunkti 2023. gadā salīdzinājumā ar 10,2 procentpunktiem vidēji ES) un atšķirība turpina samazināties. Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība kopš 2020. gada samazinās un 2023. gadā sasniedza 19,9 procentpunktus (salīdzinājumā ar 21,5 procentpunktiem vidēji ES), un tagad arī šī rādītāja vērtējums ir “virs vidējā”.

Neraugoties uz salīdzinoši lielajām investīcijām sociālajā aizsardzībā, pēdējos gados pieaugošās nevienlīdzības apstākļos nabadzības risks kļuvis lielāks. Attiecībā uz sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekmi uz nabadzības mazināšanu Francijas sniegums kopumā novērtēts kā “virs vidējā” (41,9 % 2023. gadā salīdzinājumā ar 34,7 % vidēji ES). Pēc ievērojama pieauguma 2022. gadā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto iedzīvotāju īpatsvars 2023. gadā samazinājās par 0,3 procentpunktiem, sasniedzot 20,4 %, kas ir zem ES vidējā rādītāja, proti, 21,3 % (“vidējs sniegums”)²⁹⁹. Samazinājās arī *AROPE* rādītājs bērnu vidū (par 0,5 procentpunktiem), 2023. gadā nokrītoties līdz 26,6 %, taču tas joprojām pārsniedz ES vidējo rādītāju, proti, 24,8 %, un joprojām ir “jānovēro”. Mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu uz vienu iedzīvotāju pieaugums 2023. gadā joprojām bija zemāks par ES vidējo rādītāju, un tas ir “jānovēro”. Nevienlīdzības, ko mēra ar ienākumu kvintiļu attiecības indeksu, novērtējums ir “vidējs sniegums”, lai gan kopš 2018. gada tā palielinās. Tālāko reģionu rādītāji visās sociālo rezultātu pārskata jomās ir ievērojami sliktāki nekā Francijas Eiropas daļas rādītāji.

Kopumā Francija uzrāda labus rezultātus attiecībā uz rādītājiem vienlīdzīgu iespēju jomā. To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, kā arī izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars ir novērtēts kā “vidējs sniegums” (attiecīgi 59,7 % un 7,6 % 2023. gadā). Francijai ir “labākais sniegums” attiecībā uz bērnu līdz 3 gadu vecumam dalības īpatsvaru formālajā bērnu aprūpē. Tomēr izglītības sistēmu raksturo

²⁹⁸ Francijas darba tirgus rādītāju definīcijas 2022. un 2023. gadā atšķiras no ierastajām (sk. [Eurostat metadatus](#)).

²⁹⁹ Laikrindas pārrāvums 2020. gada un 2022. gada datos: 2022. gadā *FR-SILC* apsekojumā pirmo reizi iekļauti četri aizjūras departamenti (Francijas Gviāna, Reinjona, Martinika un Gvadelupa).

ievērojams skolēnu ar vājām sekmēm īpatsvars un liela nevienlīdzība, un to atspoguļo arī 2022. gada *PISA* rezultāti. Prasmīgu darba ņēmēju trūkums ir viens no galvenajiem šķēršļiem pieņemšanai darbā un varētu kavēt zaļo un digitālo pārkārtošanos.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši piecus rādītājus, kas atzīmēti kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Francija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Horvātija

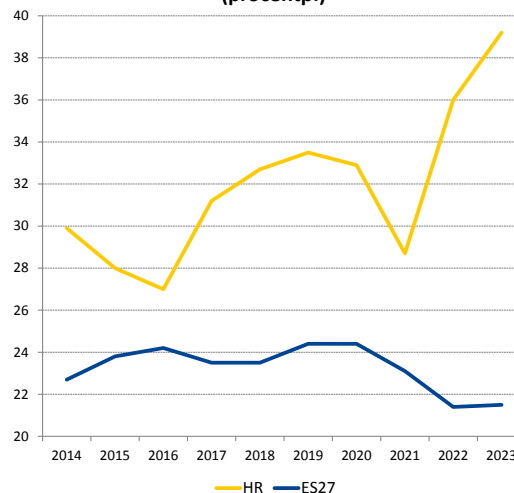
Darba tirgū turpinās augšupejošā tendence, taču neaizsargātas grupas saskaras ar būtiskām problēmām. Neraugoties uz pastāvīgo pozitīvo dinamiku kopš 2021. gada, nodarbinātības līmenis joprojām ir ievērojami zemāks nekā ES vidējais rādītājs (70,8 % salīdzinājumā ar 75,3 % 2023. gadā), tāpēc valstī trešo gadu pēc kārtas reģistrēta “kritiska situācija”. 2023. gadā joprojām salīdzinoši spēcīgas ekonomikas izaugsmes ietekmē bezdarba un ilgstoša bezdarba līmenis samazinājās un sasniedza 6,1 % un 2,1 % (attiecīgi piešķirts vērtējums “virs vidējā” un “vidējs sniegums”). Pēc būtiska uzlabojuma reālie mājāsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi (MIBI) uz vienu iedzīvotāju bija “virs vidējā”, proti, 130,6 (vidēji ES – 111,1).

Tomēr dažām neaizsargātām grupām, piemēram, gados vecākiem un mazprasmīgiem darba ņēmējiem, joprojām ir grūtības atrast kvalitatīvu darbu. Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība 2023. gadā liecināja par “kritisku situāciju” (39,2 procentpunkti salīdzinājumā ar 21,5 procentpunktiem vidēji ES) – tā palielinājusies jau otro reizi. Savukārt attiecībā uz dzimumu nodarbinātības atšķirību, kas bija 7,7 procentpunktu apmērā salīdzinājumā ar 10,2 procentpunktiem vidēji ES, vērtējums bija “virs vidējā”. To jauniešu īpatsvars, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), 2023. gadā uzlabojās un bija novērtēts kā “vidējs sniegums” (11,8 % salīdzinājumā ar 11,2 % ES), lai gan vairāk nekā puse no tiem ir bija ekonomiski neaktīvi.

Horvātija saskaras ar dažām problēmām saistībā ar mūžizglītību un prasmju apguvi. Valsts joprojām ierindojas starp tām valstīm, kam ir “labākais sniegums” izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvara ziņā, – 2023. gadā šis rādītājs bija 2,0 %, salīdzinot ar ES vidējo rādītāju, kas bija 9,5 %. Tajā pašā laikā bērnu līdz 3 gadu vecumam dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē 2023. gadā palielinājās līdz 29,6 % (no 27,5 % 2022. gadā) un tagad ir “vidējs sniegums”, lai gan tas joprojām ir par 7,9 procentpunktiem zemāks nekā ES vidējais rādītājs. Neraugoties uz pastāvīgo prasmju neatbilstību darba tirgus vajadzībām, iepriekšējos 12 mēnešos 2022. gadā mācībās piedalījās tikai 23,3 % Horvātijas pieaugušo salīdzinājumā ar 39,5 % ES, un tas ir samazinājums, salīdzinot ar 26,9 % 2016. gadā. Tas apdraud potenciālu palielināt konkurētspēju nākotnē, arī zaļo un digitālo pārkārtošanos, tāpēc šī situācija ir “jānovēro”. To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, 2023. gadā bija 59,0 % (vidēji ES – 55,6 %), tomēr, ņemot vērā ievērojamo pasliktināšanos (par 4,4 procentpunktiem) kopš 2021. gada, arī šis rādītājs tagad ir “jānovēro”.

Horvātija saskaras ar dažām problēmām sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas jomā. Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs (*AROPE*) vēl aizvien tiek vērtēts kā “vidējs sniegums” attiecībā uz iedzīvotājiem kopumā (20,7 % salīdzinājumā ar ES 21,3 %) un “virs vidējā” bērniem (17,3 % salīdzinājumā ar ES 24,8 %), tomēr tas ir augstāks nekā ES vidējais rādītājs personām ar invaliditāti (37,5 % salīdzinājumā ar 28,8 %). Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu kopš 2020. gada ir bijusi novērtēta kā “kritiska situācija”, un 2023. gadā tā bija ievērojami zemāka nekā vidēji ES (20,9 % pret 34,7 %). Tādēļ tā ir cieši jāuzrauga arī saistībā ar lielo dzīves dārdzību. Turklāt

Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (procentp.)

Piezīme. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz HR 2023. gadā.

nevienlīdzība (ko mēra ar ienākumu kvintiļu attiecības indeksu) 2023. gadā sasniedza augstāko līmeni kopš 2018. gada, proti, 4,91 (salīdzinājumā ar 4,7 vidēji ES), un tagad tā ir “jānovēro”. Situācija attiecībā uz pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītāju un iedzīvotāju norādītajām neapmierinātajām medicīniskās aprūpes vajadzībām ir “virs vidējā”.

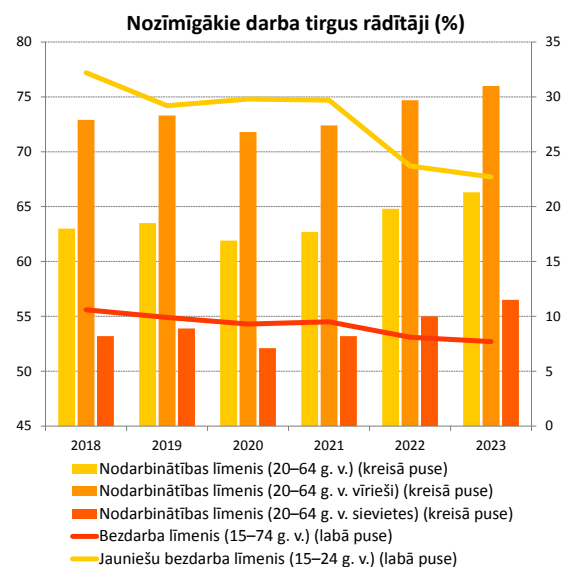
Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši sešus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, **Horvātija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Itālija

Neraugoties uz noturīgo atveseļošanos nodarbinātības jomā, Itālija saskaras ar būtiskām problēmām darba tirgū. Lai gan, neraugoties uz ekonomikas izaugsmes palēnināšanos, nodarbinātības līmenis 2023. gadā sasniedza rekordaugstu līmeni (66,3 %), tas joprojām ir par 9,0 procentpunktiem zemāks nekā ES vidējais rādītājs un ir novērtēts kā “vājš sniegums, bet uzlabojas”. Tas īpaši atpaliek valsts dienvidos (52,5 %) un salās (51,5 %). Lai gan bezdarba līmenis (7,7 %) un tā ilgstoša bezdarba komponents (4,2 %) 2023. gadā samazinājās, tie joprojām ir vieni no augstākajiem ES – pirmais rādītājs ir “jānovēro”, savukārt otrais novērtēts kā “kritiska situācija”. Piedevām dzimumu nodarbinātības atšķirība ir novērtēta kā “kritiska situācija” – 2023. gadā tā bija 19,5 procentpunkti, vairāk nekā divas reizes pārsniedzot ES vidējo rādītāju, un pēdējo desmit gadu laikā būtiski uzlabojumi nav panākti. Ņemot vērā demogrāfiskās problēmas, joprojām aktuāla problēma ir zema dalība darba tirgū, jo īpaši sieviešu un jauniešu vidū. Turpretī Itālija joprojām ir viena no valstīm ar “labāko sniegumu” personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirības ziņā. Visbeidzot, māsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi uz vienu iedzīvotāju Itālijā 2023. gadā samazinājās vēl vairāk, nokrītoties līdz 94,0 % salīdzinājumā ar 2008. gadu (ES vidējais rādītājs ir 111,1 %), un tas liecina par “kritisku situāciju”.

Jauniešu situācija liecina par uzlabojumiem, taču Itālija saskaras ar problēmām pieaugušo izglītības jomā. To pieaugušo īpatsvars, kuri piedalījās mācībās, 2022. gadā bija 29,0 % (salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 39,5 % un 2016. gada līmeni – 33,9 %), un šī situācija bija “jānovēro”³⁰⁰. Turklāt 2023. gadā tikai 45,8 % Itālijas pieaugušo bija vismaz pamata digitālās prasmes, tātad arī šis rādītājs “jānovēro”, jo īpaši ņemot vērā zaļo un digitālo pārkārtošanos. Turpretī situācija attiecībā uz izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušajiem, kā arī jauniešiem, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), nedaudz uzlabojās, samazinoties attiecīgi par 1,0 procentpunktu un 2,9 procentpunktiem, un tagad situāciju raksturo “vājš sniegums, bet uzlabojas”. Tomēr izglītības priekšlaicīga pamešana ir ievērojami lielāka trešo valstu pilsoņu vidū (29,5 %) nekā Itālijas pilsoņu vidū (9,0 %). Itālijā joprojām ir viens no augstākajiem jauniešu *NEET* situācijā rādītājiem ES (16,1 % salīdzinājumā ar 11,2 % vidēji ES) (“vājš sniegums, bet uzlabojas”), un problēma joprojām ir skolēnu vājās pamatprasmes.

Sociālajā jomā ir gūti panākumi, taču ir iespējami turpmāki uzlabojumi. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto cilvēku īpatsvars kā daļa no sabiedrības kopumā un bērnu vidū 2023. gadā samazinājās attiecīgi par 1,6 procentpunktiem un 1,4 procentpunktiem (attiecīgi “virs vidēja” un “vājš sniegums, bet uzlabojas”) – to veicināja monetārās nabadzības riskam pakļauto cilvēku un māsaimniecībās ar ļoti zemu nodarbinātības intensitāti dzīvojošo cilvēku skaita samazināšanās. Abi rādītāji, proti, 22,8 %

Piezīme. Laikrindas pārrāvums 2018. gadā.

Avots: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[lune_rt_a](#)], ES

³⁰⁰ Attiecībā uz šo rādītāju 2023. gada datus ir laikrindas pārrāvums.

un 27,1 %, joprojām pārsniedz ES vidējos rādītājus. Sociālie pārvedumi (izņemot pensijas), piemēram, vispārējais bērnu pabalsts, samazināja monetāro nabadzību par 30,5 % (vērtējums “virs vidēja”). Tomēr pastāv lielas reģionālās atšķirības, un to cilvēku īpatsvars, kuri cieš no smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības, 2023. gadā palielinājās līdz 9,8 % (līmenis pirms pandēmijas: 7,6 %).

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši sešus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, **Itālija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

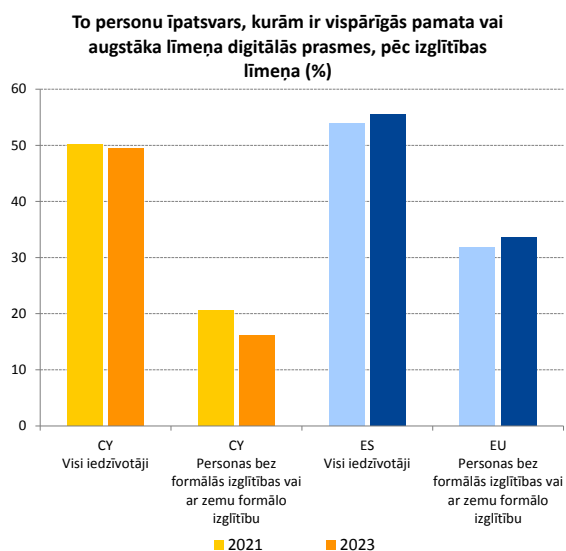
Kipra

Prasmju pilnveide piedzīvo lejupslīdi un vērojamas jaunas problēmas. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars strauji palielinājās no 8,1 % 2022. gadā līdz 10,4 % 2023. gadā, un tagad tas ir “jānovēro”. Tajā pašā laikā vērojama izteikta prasmju neatbilstība: 2022. gadā 31,8 % nodarbināto bija pārāk augsta kvalifikācija attiecīgajam darbam, t. i., par 9,6 procentpunktiem vairāk nekā vidēji ES. Digitālā pratība ir samazinājusies un ir īpaši zema, jo tikai 49,5 % pieaugušo 2023. gadā bija vismaz pamata digitālās prasmes (salīdzinājumā ar ES vidējo līmeni: 55,6 %), un situācija joprojām ir “jānovēro”. Turklāt vairāk nekā pusei no visiem skolēniem trūkst pamatprasmju matemātikā (53,2 %) un lasīšanā

(60,6 %), kas ir viens no augstākajiem rādītājiem ES. Tikai 11,2 % no visiem absolventiem 2021. gadā bija *STEM* studenti, un tas ir viens no zemākajiem rādītājiem ES (vidēji 25,4 %), savukārt tiek prognozēts, ka pieprasījums pēc *STEM* darbvietām 2032. gadā būs par 50 % lielāks nekā piedāvājums 2021. gadā. To pieaugušo īpatsvars, kuri piedalījās mācībās iepriekšējos 12 mēnešos, bija zems, proti, 28,3 % 2022. gadā (salīdzinājumā ar 39,5 % vidēji ES) – liels kritums salīdzinājumā ar 44,8 % 2016. gadā, un tā ir situācija, kura “jānovēro”. Savukārt bērnu vecumā līdz 3 gadiem dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē Kiprā 2023. gadā bija 36,9 % (salīdzinājumā ar ES 37,5 %). Tas ir ievērojams pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu un vispārējā snieguma ziņā ir “virs vidējā”.

Kipras sniegums darba tirgus jomā kopumā ir labs, taču dažas iedzīvotāju grupas vēl arvien saskaras ar grūtībām. Ņemot vērā joprojām salīdzinoši spēcīgo ekonomikas izaugsmi 2023. gadā, nodarbinātības līmenis 2023. gadā turpināja palielināties, sasniedzot 79,5 % (ES vidējais rādītājs: 75,3 %), savukārt bezdarba līmenis un tā ilgstoša bezdarba komponents samazinājās attiecīgi līdz 5,8 % un 1,8 % (attiecīgi “virs vidējā”, “virs vidējā” un “vidējs sniegums”). Dzimumu nodarbinātības atšķirības un personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirības ziņā vērtējums ir attiecīgi “virs vidējā” un “vidējs sniegums”. Tajā pašā laikā to jauniešu īpatsvars, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), joprojām ir augsts, proti, 13,9 % salīdzinājumā ar 11,2 % vidēji ES, un pat pēc samazinājuma par 0,8 procentpunktiem tā ir “kritiska situācija”. Visbeidzot, reālie mājāsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi uz vienu iedzīvotāju joprojām ir zemi, kaut arī augstāki par valsts 2008. gada līmeni, turklāt kopš 2021. gada vērojama neliela samazināšanās, tāpēc situācija šajā saistībā ir “vidējs sniegums”.

Sociālās aizsardzības sistēma, šķiet, rezultatīvi palīdz panākt labus sociālos rezultātus Kiprā. Nabadzības vai sociālās atstumtības risks iedzīvotājiem kopumā un bērniem 2023. gadā bija 16,7 % (ES vidējās vērtības: attiecīgi 21,3 % iedzīvotājiem kopumā un 24,8 % bērniem), un valsts sniegums abās šajās dimensijās bija “virs vidējā”. Tas ir cieši saistīts ar reālo ienākumu stabili līmeni un sadalījumu 2022. gadā, kas atspoguļo arī to, ka 2022. gadā cenu kāpums sākotnēji bija mērens. Tas citastarp atspoguļo arī sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekmi uz nabadzības mazināšanu – šajā jomā valstij ir “vidējs sniegums” (30,5 % salīdzinājumā ar 34,7 % vidēji ES) – un zemu pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu

Avots: Eurostat [[isoc_dskl_i2l](#)], ESS IKT

rādītāju, saistībā ar kuru Kiprai ir “labākais sniegums”. Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības ir 0,1 % – tas ir viens no zemākajiem rādītājiem ES un ar vērtējumu “virs vidējā”.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši četrus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Kipra nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Latvija

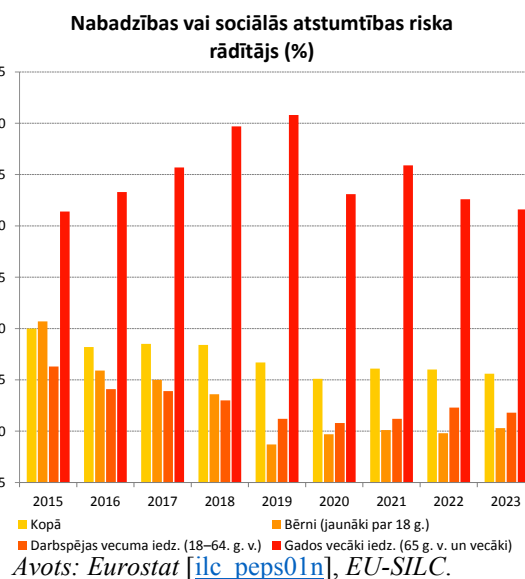
Sociālajā jomā pastāv ievērojamas problēmas, jo īpaši vecāka gadagājuma cilvēkiem. Ekonomikas recesijas apstākļos nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto cilvēku īpatsvars 2023. gadā joprojām bija “kritiskā situācijā”, proti, 25,6 % (salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 21,3 %), pat neraugoties uz samazinājumu par 0,4 procentpunktiem no 2022. gada. Attiecībā uz bērniem šis īpatsvars palielinājās no 19,8 % 2022. gadā līdz 20,3 %, un tas bija “vidējs sniegums”. Turpretī vecāka gadagājuma cilvēkiem tas bija īpaši augsts – 41,6 %, kas vairāk nekā divas reizes pārsniedz ES vidējo rādītāju (19,8 %). Tajā pašā laikā sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības

mazināšanu samazinājās no 25,0 % 2022. gadā līdz 23,5 % 2023. gadā (salīdzinājumā ar 34,7 % vidēji ES), un šī situācija ir “jānovēro”. Ienākumu nevienlīdzība, ko mēra ar ienākumu kvintiļu attiecības indeksu, pēdējos trijos gados ir bijusi pastāvīgi “kritiskā situācijā”, un valstī ir viena no augstākajām vērtībām (2023. gadā 6,2 salīdzinājumā ar 4,7 vidēji ES). Nesenās minimālā ienākuma reformas un minimālās algas palielināšanas līdz 700 EUR 2024. gadā mērķis ir risināt problēmas, ko rada augsti nabadzības riski un nevienlīdzība, taču rezultāti vēl nav redzami. Visbeidzot, iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības joprojām liecina par “kritisku situāciju”, kas 2023. gadā skāra 7,8 % iedzīvotāju (salīdzinājumā ar 2,4 % vidēji ES), un kopš 2021. gada tās ir gandrīz divkārtējušās.

Izglītības un prasmju jomā vēl arvien vērojams “vidējs sniegums”, taču tas ir pasliktinājies. To pieaugušo īpatsvars, kuri iepriekšējos 12 mēnešos piedalījušies mācībās, 2022. gadā samazinājās (34,1 % salīdzinājumā ar 39,5 % vidēji ES), tāpat kā to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, – no 50,8 % 2021. gadā līdz 45,3 % 2023. gadā (salīdzinājumā ar 55,6 % vidēji ES). Pēdējais no minētajiem rādītājiem tagad ir “jānovēro”, jo tas varētu negatīvi ietekmēt digitālo pārkārtošanos Latvijā. Neskatoties uz uzlabojumiem iepriekšējos gados, izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars 2023. gadā nedaudz palielinājās, sasniedzot 7,7 % (salīdzinājumā ar 9,5 % vidēji ES). Tiek uzraudzīta nesen veikto pasākumu ietekme uz profesionālās izglītības un apmācības reformu šajā jomā.

Pēc atveseļošanās pēc pandēmijas darba tirgus stabilizējās. 2023. gadā nodarbinātības līmenis turpināja augt, sasniedzot 77,5 % (2022. gadā – 77,0 %), un tas otro gadu pēc kārtas novērtēts kā “vidējs sniegums”. Latvija joprojām ir to valstu vidū, kurām ir “labākais sniegums” attiecībā uz dzimumu nodarbinātības atšķirību, un tai ir “vidējs sniegums” attiecībā uz jauniešiem *NEET* situācijā. Saistībā ar personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirību sniegums ir “virs vidēja” – 2023. gadā panākts uzlabojums līdz 18,5 procentpunktiem (vidēji ES – 21,5 procentpunkti) salīdzinājumā ar 20,8 procentpunktiem 2022. gadā.

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši piecus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Latvija nesaskaras**

ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

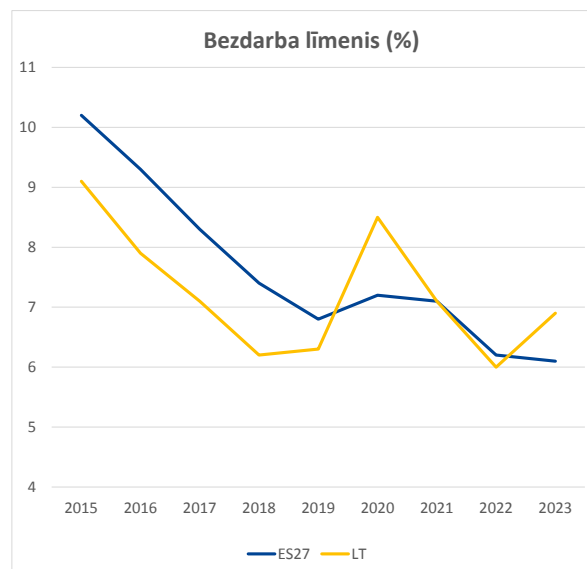
Lietuva

Situācija darba tirgū Lietuvā 2023. gadā pēc ekonomikas attīstības tempa krituma ir nedaudz pasliktinājusies. Bezdarba līmenis 2023. gadā palielinājās par 0,9 procentpunktiem, sasniedzot 6,9 %, un tagad pārsniedz ES vidējo rādītāju (6,1 %). Tas nozīmē, ka relatīvā izteiksmē sniegums pasliktinājies divus gadus pēc kārtas (no “virs vidējā” 2021. gadā līdz “vidējs sniegums” 2022. gadā un “jānovēro” 2023. gadā). Vienlaikus šo pieaugumu atspoguļo arī no kara Ukrainā bēgošo cilvēku pieplūdums – tiem ir atšķirīga nodarbinātības dinamika. Tas varētu īslaicīgi ietekmēt darba tirgus rādītājus. Tomēr ilgstoša bezdarba līmeņa ziņā saglabājās “vidējs sniegums”. Situācija ir “jānovēro” attiecībā uz nodarbinātības līmeni; lielākajā daļā ES dalībvalstu šis līmenis pieauga, tomēr Lietuvā 2023. gadā tas samazinājās līdz

78,5 % (2022. gadā – 79,0 %), lai gan tas joprojām ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju (2023. gadā – 75,3 %). Turklāt par 2,8 procentpunktiem ir palielinājies to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), 2023. gadā sasniedzot 13,5 % (salīdzinājumā ar 11,2 % vidēji ES), un arī šis rādītājs ir “jānovēro”. Ir uzlabojusies personu ar invaliditāti nodarbinātības situācija – uz to norāda viņu nodarbinātības atšķirības samazinājums no 35,0 procentpunktiem 2022. gadā līdz 32,4 procentpunktiem 2023. gadā (salīdzinājumā ar 21,5 procentpunktiem vidēji ES), taču relatīvā izteiksmē, pamatojoties uz sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju par personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirību, šajā dimensijā joprojām pastāv “kritiska situācija”.

Lietuvā 2022. gadā novērotā rekordaugstā inflācija 2023. gadā samazinājās, tomēr valsts joprojām saskaras ar problēmām, kas saistītas ar sociālo iekļaušanu un sociālo aizsardzību. Lai gan sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu ir novērtēta kā “vidējs sniegums”, sociālo pabalstu un pensiju adekvātums un segums joprojām ir zems. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto iedzīvotāju īpatsvars 2023. gadā pavisam nedaudz samazinājās, proti, par 0,3 procentpunktiem, sasniedzot 24,3 %, kas ir virs ES vidējā rādītāja (21,3 %), un ir “jānovēro”. Šis rādītājs attiecībā uz personām ar invaliditāti ir viens no augstākajiem ES, proti, 42,7 %. Nevienlīdzība, ko mēra ar ienākumu kvintiļu attiecības indeksu, ir viena no augstākajām ES (6,3 pret 4,7 vidēji ES), un tā ir pastāvīga “kritiska situācija” jau trešo gadu pēc kārtas. Savukārt pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs ir “virs vidējā”, un nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu īpatsvara ziņā situācija novērtēta kā “vidējs sniegums”.

Straujas zaļās un digitālās pārkārtošanās kontekstā joprojām pastāv problēmas saistībā ar prasmju pilnveidi. To pieaugušo īpatsvars, kuri iepriekšējos 12 mēnešos piedalījušies mācībās, bija ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju 2022. gadā – šis īpatsvars bija 27,4 % (vidēji ES – 39,5 %), tāpēc šis rādītājs ir “jānovēro”. Savukārt to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, 2023. gadā palielinājās līdz 52,9 % (salīdzinājumā ar 48,8 % 2022. gadā), kamēr ES vidēji šis rādītājs ir 55,6 % (novērtēts kā “vidējs sniegums”). Bērnu līdz 3 gadu vecumam dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē 2023. gadā samazinājās līdz 19,9 % (2022. gadā – 22,8 %), tādējādi izjaucot 2021.–2022. gadā novēroto pozitīvo

Avots: Eurostat [une_rt_a], ES darbaspēka apsekojums.

tendenci, un tika saglabāts vērtējums “jānovēro”. Tajā pašā laikā, neraugoties uz pieaugumu par 1,6 procentpunktiem, izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars (6,4 % 2023. gadā) joprojām bija zem ES vidējā rādītāja (9,5 %) un tādējādi tas ir “labs sniegums, bet jāuzrauga”.

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši astoņus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro” (arī vienu, kas laika gaitā pasliktinājies), **Lietuva ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamām riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

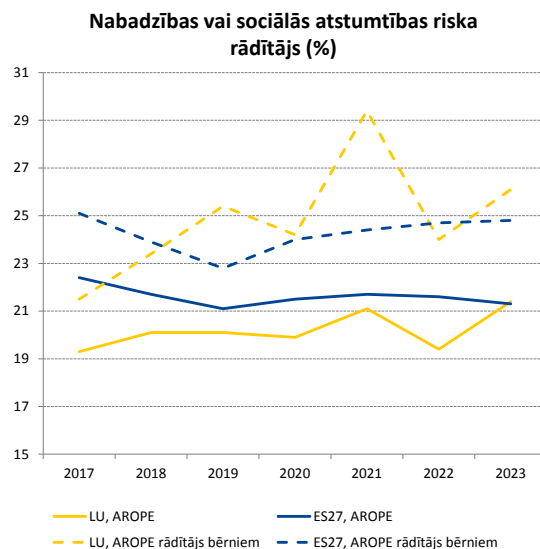
Luksemburga

Sociālā situācija Luksemburgā 2023. gadā pasliktinājās, un joprojām pastāv problēmas, kas saistītas ar mājokļa izmaksām. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (AROE) pakļauto cilvēku īpatsvars kopumā (21,4 % salīdzinājumā ar 21,3 % vidēji ES) un jo īpaši bērnu vidū (26,1 % salīdzinājumā ar 24,8 % vidēji ES) 2023. gadā ievērojami pasliktinājās kā absolūtā, tā relatīvā izteiksmē. To var skaidrot ar inflācijas pieaugumu, kas negatīvi ietekmē smagu materiālo vai sociālo nenodrošinātību, kā arī pastāvīgi augsto nodarbinātu personu nabadzības līmeni. Piedevām sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu samazinājās par vairāk nekā 6 procentpunktiem, nokrītoties līdz 27,4 % (salīdzinājumā ar 34,7 % vidēji ES).

Visi trīs rādītāji ir “jānovēro”. Mājokļu izmaksas joprojām rada lielu slogu mājsaimniecību budžetiem – lielais un pieaugošais to personu īpatsvars, kurām šīs izmaksas rada pārmērīgu slogu, liecina par “kritisku situāciju” jau otro gadu pēc kārtas, turklāt pieredzēts viens no lielākajiem kāpumiem, proti, 22,7 % salīdzinājumā ar 8,8 % vidēji ES. To galvenokārt nosaka iedzīvotāju skaita pieaugums, ņemot vērā ierobežoto mājokļu piedāvājumu, un lielas ienākumu atšķirības Luksemburgas pilsētā, kas ietekmē piekļuvi mājokļiem. Toties Luksemburgā ir viens no augstākajiem bērnu vecumā līdz 3 gadiem dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē – tas pieaudzis no 54,7 % 2022. gadā līdz 60,0 % 2023. gadā (salīdzinājumā ar 37,5 % vidēji ES). Turklāt vērtējums saistībā ar iedzīvotāju norādītām neapmierinātām medicīniskās aprūpes vajadzībām valstī ir “virs vidējā”.

Jaunākās tendences liecina par darba tirgus rādītāju kritumu. 2023. gadā, ņemot vērā ekonomikas attīstības tempa kritumu un pastāvīgo darbaspēka trūkumu, nodarbinātības līmenis stagnēja 74,8 % līmenī, kas ir nedaudz zem ES vidējā rādītāja. Bezdarba līmenis palielinājās līdz 5,2 % un tagad ir “jānovēro” – relatīvā izteiksmē bezdarba situācija ir pasliktinājusies pēdējos divus gadus pēc kārtas (no attiecīgi “virs vidējā” un “vidējs sniegums” iepriekšējos divos gados). Turklāt ilgstošs bezdarbs, iepriekš samazinājies līdz zemajam pirmspandēmijas līmenim, 2023. gadā ievērojami palielinājās par 0,4 procentpunktiem, sasniedzot 1,7 %; tagad tas ir “jānovēro”, tāpat kā personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (23,7 procentpunkti salīdzinājumā ar 21,5 procentpunktiem vidēji ES), kas 2023. gadā palielinājās par 15,2 procentpunktiem. To jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (NEET), 2023. gadā palielinājās līdz 8,5 %, un tagad šī situācija ir novērtēta kā “labs sniegums, bet jāuzrauga”.

Luksemburgai kopumā ir labi rezultāti izglītības un prasmju jomā, taču tā saskaras ar problēmām, kas saistītas ar digitālajām prasmēm, kurām ir būtiska nozīme divējādās pārkārtošanās procesā. Šajā politikas jomā valsts sniegums ir “virs vidējā”. Konkrētāk, izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars 2023. gadā atkal samazinājās (sasniedzot 6,8 % salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 9,5 %), un to pieaugušo īpatsvars, kuri piedalījās mācībās pēdējo 12 mēnešu laikā, 2022. gadā sasniedza 45,2 % (salīdzinājumā ar 39,5 % vidēji ES). Tomēr 2023. gadā to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes (60,1 %), ievērojami pasliktinājās, kamēr lielākajā daļā ES dalībvalstu tika

Piezīme. Laikrindas pārrāvums 2020., 2021. un 2022. gadā.

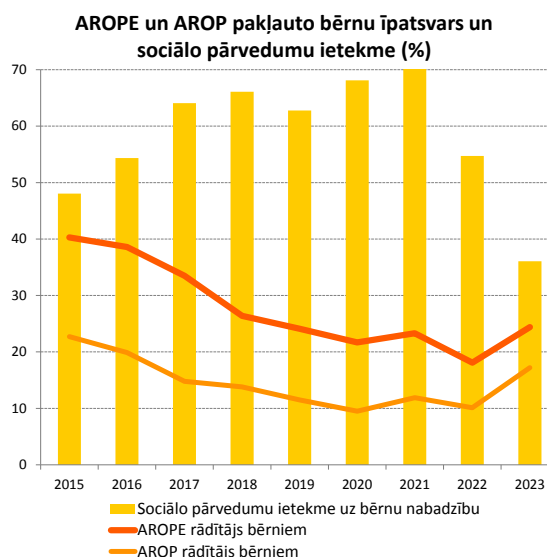
Avots: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

reģistrēts pieaugums. Tāpēc, pat ja šis rādītājs joprojām ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju 55,6 %, tagad tas ir “jānovēro”.

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši astoņus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro” (arī vienu, kas laika gaitā pasliktinājies), **Luksemburga ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamām riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Ungārija

Palielinājās nabadzība un sociālā atstumtība, jo īpaši bērnu vidū. Lai gan 2023. gadā abi rādītāji joprojām bija tuvu ES vidējam rādītājam, tie pasliktinājās (attiecīgi par 1,3 procentpunktiem līdz 19,7 % un par 6,3 procentpunktiem līdz 24,4 %), un to vērtējums mainīts no “vidējs sniegums” attiecībā uz iedzīvotājiem kopumā un no “virs vidējā” saistībā ar bērniem uz “jānovēro”. Ievērojami palielinājās bērnu monetārā nabadzība (AROP), un smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītāji bija vieni no augstākajiem ES (10,4 % iedzīvotājiem kopumā, 15,1 % bērniem un 17,9 % personām ar invaliditāti salīdzinājumā ar attiecīgi 6,8 %, 8,4 % un 11,0 % vidēji ES). Pēc 12 % pieauguma 2023. gadā “jānovēro” arī ienākumu nevienlīdzība, pat ja tās rādītājs joprojām ir nedaudz zemāks par ES vidējo rādītāju (4,5 pret 4,7). Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekmes uz nabadzības mazināšanu rādītājs 2023. gadā uzlabojās no “jānovēro” uz “vidējs sniegums” (34,5 %), atspoguļojot daudz zemāku samazinājuma tempu iedzīvotājiem kopumā, bet ar lielu kritumu attiecībā uz bērniem. Sociālo pārvedumu ietekmes efektivitātes samazināšanās atspoguļo to, ka, lai gan cenas un nominālās algas pēdējos gados ir strauji pieaugušas, sociālie pabalsti, piemēram, minimālā ienākuma pabalsts un ģimenes pabalsti, nominālā izteiksmē nemainījās.

Piezīme. Sociālo pārvedumu ietekmi uz bērnu nabadzības mazināšanu aprēķina, izmantojot AROP rādītājus pirms un pēc pārvedumu veikšanas. Laikrindas pārrāvums 2022. gadā.

Avots: Eurostat [[ilc peps01n](#)], [[ilc li10](#)], [[ilc li02](#)], EU-SILC.

Ungārija saskaras ar problēmām lielākajā daļā izglītības nozaru, bet pieaugušo izglītības jomā tās rādītājs ir virs vidējā. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars joprojām bija augsts, un šī dimensija raksturota kā “kritiskā situācija”, pat neraugoties uz samazinājumu no 12,4 % 2022. gadā līdz 11,6 % 2023. gadā. Attiecībā uz romiem šis rādītājs bija sešas reizes augstāks sistēmisku problēmu dēļ, un tas liecina par ievērojamām grūtībām nodrošināt viņiem piekļuvi darba tirgum atbilstoši izglītībai un prasmēm. Skolēnu pamatprasmes joprojām ir zemas, un to būtiski ietekmē viņu sociālekonomiskā situācija. Savukārt pēc pēdējo gadu centieniem palielināt bērnu aprūpes iespējas bērnu vecumā līdz 3 gadiem dalība formālajā bērnu aprūpē palielinājās no 12,9 % 2022. gadā līdz 20,3 % 2023. gadā un tagad tas ir “vājš sniegums, bet uzlabojas”. Ungārijas sniegums digitālo prasmju jomā bija “virs vidējā”, un 2023. gadā tā bija viena no valstīm ar “labāko sniegumu” pieaugušo izglītībā (attiecīgi 58,9 % un 62,2 % salīdzinājumā ar 55,6 % un 39,5 % vidēji ES). Tomēr rādītāji mazprasmīgām personām, bezdarbniekiem un iedzīvotājiem, kas vecāki par 55 gadiem, ir zemāki nekā iedzīvotājiem kopumā.

Ungārijas darba tirgus kopumā joprojām darbojas labi, tomēr ir palielinājies ilgstošs bezdarbs, un dažu neaizsargāto grupu rezultāti joprojām ir zemāki. Sniegums attiecībā uz nodarbinātības un bezdarba līmeni 2023. gadā joprojām bija “virs vidējā”, un Ungārija vēl aizvien ir viena no valstīm ar “labāko sniegumu” attiecībā uz reālajiem māsaimniecību izmantojamajiem bruto ienākumiem uz vienu iedzīvotāju. Lai gan ilgstošs bezdarbs joprojām ir zemāks par ES vidējo rādītāju, 2023. gadā tas nedaudz palielinājās, kamēr vidēji ES bija vērojama lejupejoša tendence, un šis rādītājs ir “jānovēro”. Neaizsargātas grupas joprojām saskaras ar būtiskiem šķēršļiem darba tirgū. Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība

2023. gadā samazinājās par 2,8 procentpunktiem, un tagad tā ir “jānovēro”, ņemot vērā tās pastāvīgi augsto līmeni (29,6 procentpunkti salīdzinājumā ar 21,5 procentpunktiem vidēji ES). Mazprasmīgu personu (38,7 %) un romu (47,3 %) nodarbinātības līmenis (15–64 gadu vecuma grupā) 2022. gadā bija krietni zemāks par Ungārijas vidējo rādītāju (74,4 %).

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši sešus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, **Ungārija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

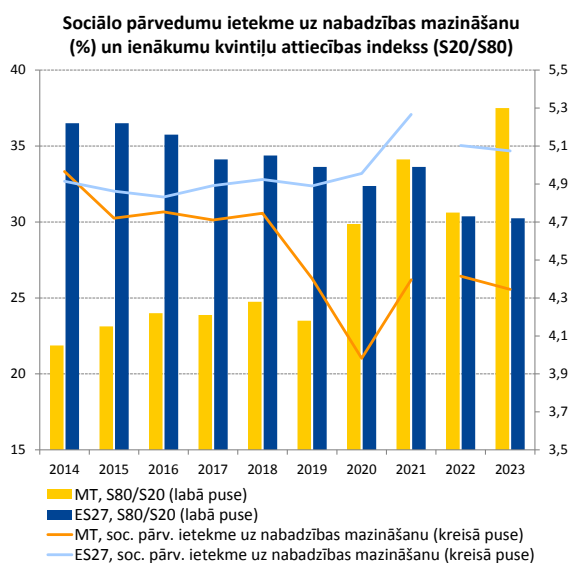
Malta

Sociālajā jomā Maltā ir aizvien vairāk problēmu. Stabils ekonomikas izaugsme apstākļos nabadzības vai sociālās atstumtības riski gan iedzīvotājiem kopumā, gan attiecībā uz bērniem ir novērtēti kā “vidējs sniegums” (attiecīgi 19,8 % un 25,2 % salīdzinājumā ar 21,3 % un 24,8 % vidēji ES). Tomēr trīs sociālie rādītāji ir atzīmēti kā “jānovēro”. Ienākumu nevienlīdzība, ko mēra ar ienākumu kvintiļu attiecības indeksu, palielinājās no 4,8 2022. gadā līdz 5,3 2023. gadā (salīdzinājumā ar 4,7 vidēji ES). Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu ir pastāvīgi maza, proti, 25,6 % 2023. gadā, kas ir krietni zem ES vidējā rādītāja (34,7 %) un gadu gaitā samazinās. Visbeidzot, būtiski palielinājās pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs – no 2,9 % 2022. gadā līdz 6,0 % 2023. gadā, vienlaikus saglabājoties zem ES vidējā rādītāja. Savukārt par neapmierinātām medicīniskās aprūpes vajadzībām ziņoja tikai 0,1 % iedzīvotāju (salīdzinājumā ar 2,4 % ES), un tas liecina par sniegumu “virs vidējā”.

Izglītības un mācību priekšlaicīga pamešana joprojām ir problēma, savukārt pieaugušo dalība mūžizglītībā ir palielinājusies. Neraugoties uz turpmāku nelielu samazinājumu, izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušo īpatsvars, kas 2023. gadā bija 10,2 % salīdzinājumā ar 9,5 % vidēji ES, joprojām ir “jānovēro”. Turklāt aptuveni trešdaļai Maltas skolēnu trūkst pamatprasmju matemātikā (32,6 %) un lasīšanā (36,3 %), un tas ievērojami pārsniedz ES vidējos rādītājus. Tomēr to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), 2023. gadā bija zems – 7,6 % (vidēji ES – 11,2 %). Bērnu līdz 3 gadu vecumam dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē 2023. gadā bija visai augsts – 51,0 % (vidēji ES – 37,5 %). Turklāt to pieaugušo īpatsvars, kuri iepriekšējos 12 mēnešos piedalījušies mācībās, palielinājās no 32,8 % 2016. gadā līdz 39,9 % 2022. gadā. Visos šajos trīs aspektos Maltas sniegums ir “virs vidējā”. 63,0 % pieaugušo bija vismaz pamata digitālās prasmes (salīdzinājumā ar 55,6 % vidēji ES), un tas ir “vidējs sniegums”, taču joprojām pastāv lielas atšķirības starp prasmju līmeņiem.

Darba tirgus rādītāji kopumā ir labi, tomēr vēl aizvien pastāv problēmas saistībā ar dzimumu nodarbinātības atšķirību. Nodarbinātības līmenis Maltā 2023. gadā bija viens no augstākajiem ES, proti, 81,3 %, un bezdarba līmenis bija vēsturiski zems – 3,5 % (attiecīgi “virs vidējā” un “labākais sniegums”). Turklāt personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība samazinājās no 30,1 procentpunkta 2022. gadā līdz 25,8 procentpunktiem 2023. gadā (salīdzinājumā ar 21,5 procentpunktiem vidēji ES), un tagad šis rādītājs ir “virs vidējā”. Lai gan nodarbinātības līmenis gan vīriešiem, gan sievietēm palielinājās, dzimumu nodarbinātības atšķirība 2023. gadā palielinājās līdz 14,1 procentpunktam, un tas liecina par “kritisku situāciju”. Tas ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju (10,2 procentpunkti) un valstu vidū ir viens no lielākajiem kritumiem salīdzinājumā ar 2022. gadu.

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši piecus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Malta nesaskaras ar**

Piezīme. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz sociālo pārvedumu ietekmi 2022. gadā (nesavienotās līnijas).

Avots: Eurostat [[tespm050](#)], [[tessi180](#)], EU-SILC.

iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

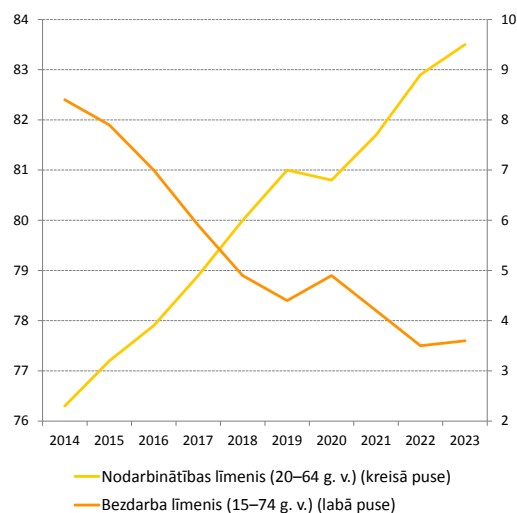
Nīderlande

Nīderlandes ekonomika turpina uzrādīt salīdzinoši labu sniegumu visos ar darba tirgu saistītajos sociālo rezultātu pārskata rādītājos. Neraugoties uz ievērojamu ekonomikas attīstības tempa kritumu 2023. gadā, darba tirgū pieprasījums pēc darbaspēka joprojām pārsniedza piedāvājumu. Nodarbinātības līmenis Nīderlandē 2023. gadā pieauga līdz 83,5 % ("labākais sniegums"), un tas ievērojami pārsniedza ES vidējo rādītāju (75,3 %), savukārt bezdarba līmenis joprojām ir zems, pat neraugoties uz nelielu pieaugumu 2023. gadā (līdz 3,6 %, vērtējums "virs vidējā"). To jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, šajā valstī joprojām ir viens no zemākajiem ES, lai gan 2023. gadā tas turpināja pieaugt (par 0,5 procentpunktiem līdz 4,7 %), un šajā aspektā tā ir starp valstīm ar "labāko sniegumu". Tomēr viena no lielākajām strukturālajām problēmām Nīderlandē joprojām ir ļoti segmentēta darba tirgus risks. Lai gan dzimumu nodarbinātības ziņā valstij ir "vidējs sniegums" (7,8 procentpunkti pret 10,2 procentpunktiem ES 2023. gadā), plaši izplatīta ir nepilna laika nodarbinātība, jo īpaši sievietes vidū. Tas rada vienu no lielākajām dzimumu nepilna laika nodarbinātības atšķirībām ES (41,8 procentpunkti salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 20,2 procentpunkti 2023. gadā) un ievērojamu sieviešu un vīriešu pensiju atšķirību (39,9 % salīdzinājumā ar 25,3 % ES 2023. gadā). Visbeidzot, mājāsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu uz vienu iedzīvotāju pieaugums atpaliek no ES vidējā rādītāja (attiecīgi 109,4 un 111,1), un tas joprojām ir "jānovēro".

Nīderlande joprojām kopumā uzrāda spēcīgu sniegumu attiecībā uz prasmju veidošanu. Neraugoties uz to, ka reģistrēts neliels pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (par 0,6 procentpunktiem), izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušo īpatsvara ziņā (6,2 % 2023. gadā) vērtējums joprojām ir "virs vidējā". 2023. gadā 82,7 % pieaugušo iedzīvotāju bija vismaz pamata digitālās prasmes, kas ir viens no augstākajiem īpatsvariem ES ("labākais sniegums"). Tomēr saskaņā ar 2022. gada *PISA* rezultātiem skolēnu vispārīgās pamatprasmes ir pasliktinājušās, un tas rada risku prasmju attīstīšanai un konkurētspējai. Lai gan 2012. gadā skolēnu ar vājām sekmēm īpatsvars valstī visās disciplīnās bija krietni zem ES vidējā rādītāja, līdz 2022. gadam tas bija gandrīz divkārtšojies matemātikā un dabaszinātnēs, savukārt lasīšanā tas bija palielinājies 2,5 reizes. Kopš 2018. gada ir palielinājies vāju sekmju īpatsvars, it īpaši nelabvēlīgā situācijā esošu skolēnu vidū. Joprojām svarīga ir efektīva informēšana, lai palīdzētu pilnveidot prasmes un pārkvalificēties tiem, kas ir nelabvēlīgā darba tirgus situācijā (piemēram, mazprasmīgiem darba ņēmējiem, cilvēkiem, kas strādā saskaņā ar elastīgiem vai terminētiem darba līgumiem, cilvēkiem ar migrantu izcelsmi un personām ar invaliditāti). Konkrētāk, šī procesa decentralizētas īstenošanas rezultātā ne vienmēr vienlīdzīgu vai pienācīgu atbalstu var saņemt neaizsargātas grupas.

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu īpatsvars Nīderlandē joprojām ir salīdzinoši stabils un ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju. Problēmas vēl aizvien pastāv saistībā ar konkrētām grupām, piemēram, personām ar invaliditāti vai migrantu izcelsmes personām, jo īpaši bērniem. Pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs pieauga no 8,3 % 2020. gadā līdz 9,3 % 2023. gadā (salīdzinājumā ar 8,8 % ES, kas

Nodarbinātības līmenis un bezdarba līmenis (%)

Avots: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], ES darbaspēka apsekojums.

atbilst vērtējumam “vidējs sniegums”). Šī problēma jo sevišķi skar nabadzības riskam pakļautos iedzīvotājus, kuru vidū pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs sasniedz 34,5 % (salīdzinājumā ar 33,5 % ES).

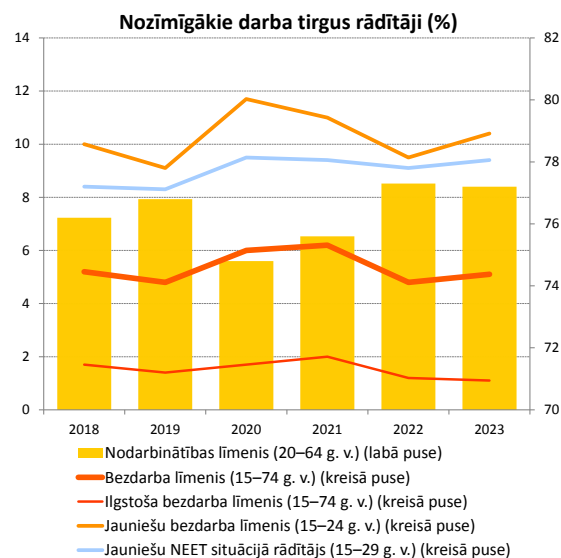
Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši vienu rādītāju, kas atzīmēts kā tāds, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Nīderlande nesaskaras ar iespējamajiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Austrija

Darba tirgus atveseļošanās 2023. gadā uzrādīja dažas palēnināšanās pazīmes. Pēc ievērojama pieauguma iepriekšējā gadā nodarbinātības līmenis 2023. gadā nedaudz samazinājās līdz 77,2 % – tas saistāms ar ekonomikas recesijas apstākļiem, ko pavadīja plaši jūtams darbaspēka trūkums, kā arī prasmju neatbilstība, un tagad situācija šajā aspektā ir “jānovēro”. Bezdarba līmenis 2023. gadā nedaudz palielinājās līdz 5,1 % – šis rādītājs novērtēts kā “vidējs sniegums” (“virs vidējā” iepriekšējā gadā). Savukārt ilgstoša bezdarba līmenis turpināja samazināties un attiecībā uz to vērtējums joprojām ir “virs vidējā”. Un, lai gan saistībā ar dzimumu nodarbinātības atšķirību saglabājās vērtējums “vidējs sniegums” (7,8 procentpunkti 2023. gadā), Austrijā šajā saistībā tika reģistrēts viens no augstākajiem nepilna laika nodarbinātības rādītājiem sievietēm (61,4 %) un lielākā dzimumu atšķirība (38,6 procentpunkti). Raugoties uz nodarbinātību pilnslodzes ekvivalenta ziņā, tas rada ievērojami lielāku dzimumu nodarbinātības atšķirību (19 procentpunkti). Bērnu līdz 3 gadu vecumam dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē gada laikā uzlabojās tikai nedaudz (par 1,1 procentpunktu), un 2023. gadā tas joprojām bija zems – 24,1 % (salīdzinājumā ar 37,5 % vidēji ES), un tāpēc tas joprojām ir “jānovēro”. Šis zema rādītājs un ierobežotais augstas kvalitātes bērnu aprūpes piedāvājums par pieņemamu cenu būtiski veicina nepilna laika darba lielo īpatsvaru sieviešu vidū. Visbeidzot, reālie mājāsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi (MIBI) uz vienu iedzīvotāju bija zem 2008. gada līmeņa (98,5 % 2023. gadā), pat neraugoties uz to, ka kopš Covid krīzes to līmenis pastāvīgi palielinās, un tā ir “kritiska situācija”.

Prasmju jomā Austrijas sniegums joprojām ir labs, taču vēl aizvien pastāv dažas problēmas. To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, ir augsts (64,7 % 2023. gadā), un šis sniegums ir “virs vidējā”. Lai gan to personu īpatsvars, kuras piedalās mācībās, kopš 2016. gada ir samazinājies par 3,1 procentpunktu, 2022. gadā tas ievērojami pārsniedza ES vidējo rādītāju (52,2 % salīdzinājumā ar 39,5 % – šāds sniegums ir “virs vidējā”). Lai atbalstītu zaļo un digitālo pārkārtošanos un risinātu ar to saistīto prasmju trūkumu, ir svarīgi stiprināt pieaugušo prasmju apguvi, arī digitālajā un zaļajā jomā. Izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušo īpatsvars 2023. gadā bija 8,6 %, un tas ir “vidējs sniegums”. Vienlaikus, vismaz pamatizglītības otrā posma izglītību bija ieguvuši tikai 30,5 % bezdarbnieku (vecumā no 15 līdz 64 gadiem), un tas padara viņus īpaši neaizsargātus. Pamatprasmju uzlabošana visiem var palīdzēt izmantot potenciālu un uzlabot nodarbinātības rādītājus.

Austrijai ir salīdzinoši labi rādītāji sociālās aizsardzības un iekļaušanas jomā. Lai gan sniegums saistībā ar nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto cilvēku īpatsvaru 2023. gadā bija novērtēts kā “virs vidējā” (17,7 %), bērnu *AROPE* rādītājs pieauga līdz 22,7 % (“vidējs sniegums”). Konkrētāk, 2023. gadā palielinājās smaga materiālā un sociālā nenodrošinātība (par 1,2 procentpunktiem), lai gan tā joprojām bija krietni zemāka par ES vidējo rādītāju. Savukārt pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs samazinājās un

Piezīme. Laikrindas pārrāvums *NEET* rādītājam 2021. gadā.

Avots: Eurostat [[fsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], [[une_ltu_a](#)], [[edat_lfse_20](#)], ES darbaspēka apsekojums.

tagad vērtējums attiecībā uz to ir “virs vidējā”. Turklāt sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) spēcīgā ietekme uz nabadzības mazināšanu (39,2 % 2023. gadā salīdzinājumā ar 34,7 % ES) un zemais iedzīvotāju norādīto neapmierināto medicīniskās aprūpes vajadzību līmenis joprojām liecina par situāciju, kas ir “virs vidējā”.

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši trīs rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Austrija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

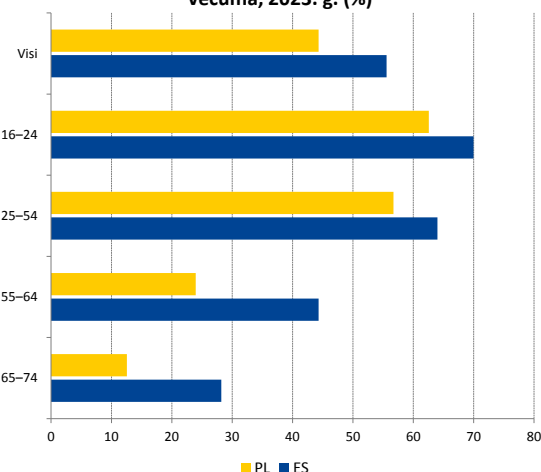
Polija

Darba tirgus ir stabils, taču ar ievērojamām problēmām turpina saskarties sievietes un personas ar invaliditāti. 2023. gadā nodarbinātības līmenis valstī sasniedza augstāko atzīmi pēdējo 30 gadu laikā (77,9 % salīdzinājumā ar 75,3 % vidēji ES, un šis sniegums ir “virs vidējā”). Turklāt Polijā ir viens no zemākajiem bezdarba rādītājiem (2,8 %), kas to ierindo starp ES dalībvalstīm ar “labāko sniegumu”. Tomēr darbaspēka trūkums joprojām ir ievērojams, arī tāpēc, ka samazinās darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits un dažās iedzīvotāju grupās ir mazāks ekonomiskās aktivitātes līmenis. 2023. gadā dzimumu nodarbinātības atšķirība samazinājās vairāk nekā vidēji, taču tā joprojām ir “jānovēro” – tā 11,8 procentpunkti salīdzinājumā ar 10,2 procentpunktiem vidēji ES. Ekonomiskās aktivitātes līmenis ir salīdzinoši zems, jo sievietēm parasti ir vairāk aprūpes pienākumu attiecībā uz bērniem un cilvēkiem, kuriem nepieciešama ilgtermiņa aprūpe. Bērnu vecumā līdz 3 gadiem dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē 2023. gadā ievērojami samazinājās, nokrītoties līdz 12,6 % (2022. gadā – 15,9 %), un tas joprojām ir daudz zemāks par ES vidējo rādītāju (37,5 %) – tā ir “kritiska situācija”. Šis zemais līmenis apvienojumā ar kvalitātes problēmām var ietekmēt bērnu izredzes iegūt izglītību ilgtermiņā un sieviešu līdzdalību darba tirgū. Palielinoties par 2,6 procentpunktiem līdz 33,9 procentpunktiem 2023. gadā, personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība bija viena no lielākajām ES (vidēji ES – 21,5 procentpunkti) un liecina par “kritisku situāciju”³⁰¹.

Polijā ir vērojamas dažas pozitīvas norises attiecībā uz jauniešiem, bet pamatprasmes, digitālo prasmju līmenis un pieaugušo dalības mācībās īpatsvars joprojām ir ļoti zems. To pieaugušo īpatsvars, kuri iepriekšējos 12 mēnešos piedalījušies mācībās, 2022. gadā bija 20,3 %, kas ir krietni zem ES vidējā rādītāja 39,5 %, un tā ir “kritiska situācija”. Tas galvenokārt izriet no zemā dalības īpatsvara neformālajā izglītībā. Turklāt, neraugoties uz pieaugumu par 1,4 procentpunktiem, to personu īpatsvars, kurām ir vismaz pamata digitālās prasmes (44,3 %), 2023. gadā saglabājās ievērojami zem ES vidējā rādītāja (55,6 %), un arī tā ir “kritiska situācija”. Digitālo prasmju apguves stiprināšana var atbalstīt zaļo un digitālo pārkārtošanos. ESAO PISA 2022. gada apsekojumā to 15 gadus veco skolēnu īpatsvars, kuri nerasniedz minimālo pamatprasmju līmeni, palielinājās līdz 23 % matemātikā, 22,2 % lasīšanā un 18,6 % dabaszinātnēs, un tas ir viens no lielākajiem palielinājumiem ES salīdzinājumā ar 2018. gadu. Tomēr Polijai ir “labākais sniegums” attiecībā uz izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušo īpatsvaru (3,7 % salīdzinājumā ar 9,5 % vidēji ES 2023. gadā).

Polijā ir relatīvi stabila sociālā situācija. 2023. gadā attiecībā uz nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītāju (16,3 % iedzīvotājiem kopumā un 16,9 % bērniem) un ienākumu nevienlīdzību (ienākumu kvintiļu attiecības indekss 4,1) vērtējums joprojām bija “virs vidējā”

To personu īpatsvars, kurām ir vispārīgās pamata vai augstāka līmeņa digitālās prasmes, pēc vecuma, 2023. g. (%)

Avots: Eurostat [[eq_dskl07](#)], ESS IKT apsekojums.

³⁰¹ Attiecībā uz personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirību rādītāju 2023. gadā atzīmēta zema uzticamība.

(salīdzinājumā ar attiecīgi 21,3 %, 24,8 % un 4,7 vidēji ES). Konkrēti to bērnu īpatsvars, kuri dzīvo (gandrīz) nenodarbinātās mājsaimniecībās, ir ievērojami mazāks nekā vidēji ES (3,1 % salīdzinājumā ar 7,5 %).

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši piecus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Polija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

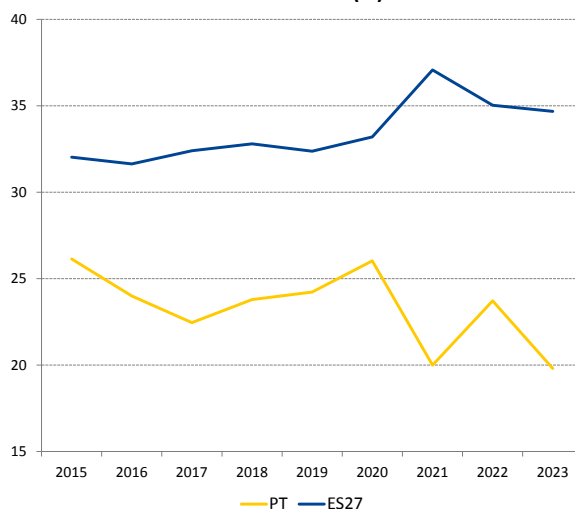
Portugāle

Ir samazinājusies Portugāles sociālās aizsardzības sistēmas rezultativitāte nabadzības risku un ienākumu nevienlīdzības mazināšanā. Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu 2023. gadā samazinājās par 3,9 procentpunktiem un sasniedza 19,8 % (salīdzinājumā ar 34,7 % vidēji ES), un tā ir “kritiska situācija”. Sociālo pabalstu rezultativitātes samazināšanās atspoguļo to, ka, lai gan cenas un nominālās algas pēdējos gados strauji pieauga, sociālie pabalsti nepalielinājās tādā pašā tempā. Turklāt arī nevienlīdzība, ko mēra ar ienākumu kvintīļu attiecības indeksu, 2023. gadā palielinājās līdz 5,6 (salīdzinājumā ar 4,7 vidēji ES), un šī situācija ir “jānovēro”. Tajā pašā laikā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto cilvēku īpatsvars 2023. gadā saglabājās stabils, proti, 20,1 %, un tas ir “vidējs sniegums”. Tomēr *AROPE* rādītājs attiecībā uz bērniem palielinājās par 1,9 procentpunktiem (līdz 22,6 %) no 2022. gada, kas šajā aspektā bija atzīmēts kā “vidējs sniegums”, un tas ir viens no izteiktākajiem pasliktinājumiem ES. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku īpatsvars ir īpaši augsts arī valsts tālākajos reģionos: Azoru salās un Madeirā (attiecīgi 31,4 % un 28,1 %). Rādītāja vērtības pasliktinājās Lisabonas metropoles reģionā un Azoru salās (attiecīgi par 3,8 procentpunktiem un 1,1 procentpunktu), un tas liecina par pastāvīgām problēmām reģionālajā kohēzijā.

Portugāles sniegums prasmju jomā ir vidējs, taču problēmas rada izglītības un mācību priekšlaicīgas pamešanas pieaugums. Izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušo īpatsvars palielinājās no 6,3 % 2022. gadā līdz 8,1 % 2023. gadā. Šī situācija novērtēta kā tāda, kas “jānovēro”, pēc tam, kad iepriekšējos divos gados tā bija novērtēta kā “virs vidējā”. Tādējādi šis palielinājums ir atsvēris iepriekšējos uzlabojumus. Turklāt pastāv ievērojamas reģionālas atšķirības, piemēram, Algarves reģionā (16 %) un jo īpaši Azoru salu autonomajā reģionā (21,7 %) šis īpatsvars ir daudz lielāks. Skolēnu pamatprasmes kopš 2018. gada ir ievērojami pasliktinājušās. Valstij ir “vidējs sniegums” attiecībā uz to pieaugušo īpatsvaru, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, un to pieaugušo īpatsvaru, kuri piedalījušies mācībās (iepriekšējos 12 mēnešos). Tomēr pēdējais minētais rādītājs ir samazinājies no 38,0 % 2016. gadā līdz 33,4 % 2022. gadā, pat neraugoties uz nepieciešamību pēc prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas, arī ņemot vērā digitālo un zaļo pārkārtošanos.

Portugāles darba tirgus saglabā noturību. Apstākļos, kad ekonomikas izaugsme pārsniedza ES vidējo rādītāju, nodarbinātības līmenis uzlabojās no 77,1 % 2022. gadā līdz 78,0 % 2023. gadā, ko veicināja neto migrācija, un tas joprojām ir “vidējs sniegums”. Turpretī bezdarba līmenis 2023. gadā palielinājās par 0,3 procentpunktiem, sasniedzot 6,5 % (“vidējs sniegums”). Kopš 2021. gada ir uzlabojies ilgstoša bezdarba līmenis, lai gan 2023. gadā tas joprojām pārsniedz ES vidējo rādītāju (2,5 % salīdzinājumā ar 2,1 %). Portugāles sniegums vēl arvien ir “virs vidējā” arī saistībā ar to jauniešu īpatsvaru, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), izņemot Azoru salās, tāpat arī attiecībā uz dzimumu nodarbinātības atšķirību, un Portugāle ir viena no valstīm, kam ir “labākais sniegums” personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirības ziņā. Tomēr joprojām pastāv

Sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu (%)

Piezīme. Laikrindas pārrāvums 2022. gadā.

Avots: Eurostat [[tespm050](#)], EU-SILC.

darba tirgus segmentācija, ko atspoguļo liels to jauniešu īpatsvars, kuri strādā uz terminēta darba līguma pamata (42,9 % salīdzinājumā ar 34,3 % ES 2023. gadā).

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši trīs rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Portugāle nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Rumānija

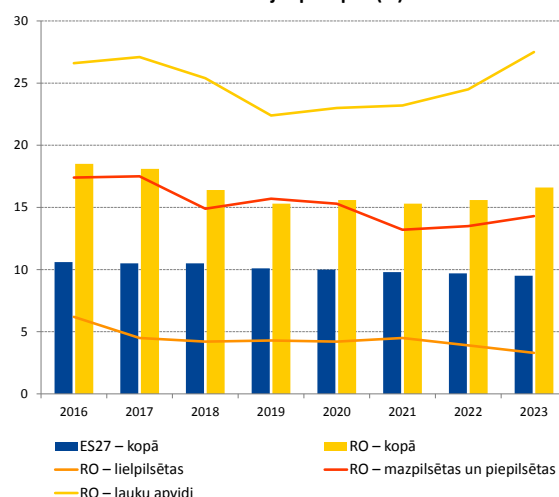
Neraugoties uz to, ka panākts zināms progress, nabadzības risks Rumānijā vēl arvien ir augsts, it īpaši neaizsargātās grupās un lauku apvidos. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto cilvēku īpatsvars ir pastāvīgi samazinājies: no 46,0 % 2016. gadā līdz 34,4 % 2022. gadā un tālāk līdz 32,0 % 2023. gadā (salīdzinājumā ar 21,3 % vidēji ES), kas liecina par situācijas uzlabošanos, neraugoties uz to, ka pēdējos gados inflācija joprojām ir augsta. 2023. gadā samazinājās arī *AROPE* rādītājs bērnu vidū, sasniedzot 39,0 % (no 41,5 % 2022. gadā), taču vēl arvien bija viens no augstākajiem ES (24,8 % vidēji ES). Attiecībā uz abiem rādītājiem šogad tas ir “vājš sniegums, bet uzlabojas” salīdzinājumā ar “kritisko situāciju” pagājušajā gadā. Sociālās aizsardzības sistēmas rezultativitāte nabadzības mazināšanā joprojām ir zema, jo sociālie pārvedumi (izņemot pensijas) samazina to tikai par 15,6 % (salīdzinājumā ar 34,7 % vidēji ES), un tā ir “kritiska situācija”. Lai gan ienākumu nevienlīdzība (ko mēra ar ienākumu kvintīļu attiecības indeksu) 2023. gadā nedaudz samazinājās (no 6,0 līdz 5,8), tā joprojām ir viena no augstākajām ES un arī ir “kritiska situācija”. Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības palielinājās (5,2 % 2023. gadā salīdzinājumā ar 4,9 % 2022. gadā) atbilstoši ES novērotajai tendencei, un šis rādītājs joprojām ir “jānovēro”. Neaizsargātām grupām, lauku apvidos dzīvojošiem cilvēkiem un marginalizētām kopienām (piemēram, romiem) ir grūtāk piekļūt pamatpakalpojumiem un sociālajiem pakalpojumiem.

Apstākļi darba tirgū uzlabojas, bet tajā joprojām vērojamas būtiskas problēmas.

Nodarbinātības līmenis 2023. gadā joprojām bija ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju (68,7 % salīdzinājumā ar 75,3 %), un, neraugoties uz ekonomikas izaugsmi, kas pārsniedz ES vidējo rādītāju, kopš 2022. gada (68,5 %) tas ir uzlabojies tikai nedaudz. Tā ir “kritiska situācija”, kas daļēji atspoguļo dažu iedzīvotāju grupu – arī sieviešu un romu – nepietiekamo pārstāvību. Ilgstoša bezdarba līmenis saglabājās kopumā nemainīgs (2,2 %, “vidējs sniegums”), kamēr citur ES bija vērojamas uzlabošanās tendences. Tajā pašā laikā dzimumu nodarbinātības atšķirība 2023. gadā palielinājās par 0,5 procentpunktiem līdz 19,1 procentpunktam, un tā ir viena no lielākajām ES – arī “kritiska situācija”. Tāds pats vērtējums bija saistībā ar to jauniešu īpatsvaru, kuri nemācās un neapgūst arodu (*NEET*), – tas 2023. gadā samazinājās par 0,5 procentpunktiem līdz 19,3 %, bet joprojām ir viens no augstākajiem ES. Lai gan personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība 2023. gadā samazinājās par 2,8 procentpunktiem, tā joprojām ir liela un ir “jānovēro”.

Pastāvīgās problēmas izglītības un prasmju attīstības jomā apdraud ilgtspējīgu sociālekonomisko konvergenci. Pieaugušo dalības mācībās īpatsvara vērtējums ir “vājš sniegums, bet uzlabojas” (19,1 % salīdzinājumā ar 39,5 % vidēji ES 2022. gadā). Tomēr citās prasmju pilnveides jomās pastāvīgi vērojama “kritiska situācija”. Tā tas ir saistībā ar to pieaugušo īpatsvaru, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, (2023. gadā – 27,7 % salīdzinājumā ar 55,6 % vidēji ES). Turklāt izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušo īpatsvars arī ir viens no lielākajiem (16,6 % salīdzinājumā ar 9,5 % vidēji ES 2023. gadā) –

Izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušie, pēc urbanizācijas pakāpes (%)

Piezīme. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz RO 2021. gadā.

Avots: Eurostat [[edat_lfse_30](#)], ES darbaspēka apsekojums.

tas ir palielinājies vēl vairāk, kamēr ES kopumā vērojama lejupejoša tendence, tātad tā ir “kritiska situācija”, tāpat arī saistībā ar bērnu vecumā līdz 3 gadiem dalības īpatsvaru formālajā bērnu aprūpē, kas joprojām ir ļoti zems (12,3 % salīdzinājumā ar 37,5 % vidēji ES). Šīs tendences kopā ar sliktajiem pamatprasmju līmeņiem, uz ko norāda 2022. gada *PISA* rezultāti, uzsver, ka ir daudz iespēju stiprināt izglītības un mācību kvalitāti, piekļūstamību un atbilstību darba tirgus prasībām.

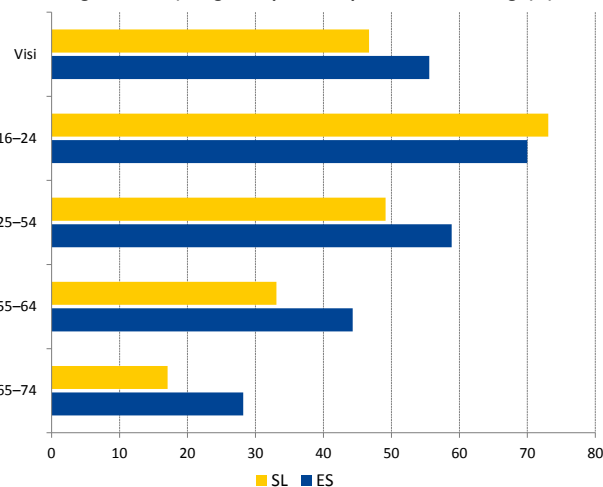
Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši desmit rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, **Rumānija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Slovēnija

Slovēnija saskaras ar problēmām, kas saistītas ar tās izglītības un mācību sistēmu.

2022. gadā izglītībā un mācībās piedalījās tikai 26,5 % no visiem pieaugušajiem. Tas ir ievērojami zem ES vidējā rādītāja (39,5 %) un ir samazinājums par 13,8 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2016. gadu, tāpēc šis rādītājs ir “jānovēro”. Turklāt tikai 46,7 % pieaugušo 2023. gadā bija vismaz pamata digitālās prasmes – tas ir krietni zem ES vidējā rādītāja (55,6 %) un atspoguļo samazinājumu par 3,0 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2021. gadu. Šī situācija ir “jānovēro”, jo īpaši ņemot vērā zaļo un digitālo pārkārtošanos. Izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušo īpatsvars 2023. gadā palielinājās vēl par 1,4 procentpunktiem līdz 5,4 % un joprojām ir “labs sniegums, bet jāuzrauga” – šis rādītājs Slovēnijā joprojām ir viens no zemākajiem ES³⁰². Savukārt to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (NEET), 2023. gadā samazinājās par 0,6 procentpunktiem līdz 7,8 %, un šis rādītājs ir “virs vidējā”.

To personu īpatsvars, kurām ir vispārīgās pamata vai augstāka līmeņa digitālās prasmes, pēc vecuma, 2023. g. (%)

Avots: Eurostat [[isoc_sk_dskl_i21](#)], ESS IKT apsekojums.

Slovēnijas darba tirgus rādītāji pastāvīgas ekonomikas izaugsmes kontekstā kopumā ir labi, lai gan 2023. gadā samazinājās nodarbinātības līmenis. Bezdarba un ilgstoša bezdarba līmenis 2023. gadā turpināja samazināties un bija attiecīgi 3,7 % (sniegums “virs vidējā”) un 1,4 % (“vidējs sniegums”). Nodarbinātības līmenis (77,5 %) pārsniedz ES vidējo rādītāju (75,3 %), bet tika reģistrēts neliels samazinājums (par 0,4 procentpunktiem), lai gan tajā pašā laikā kopējā nodarbinātība palielinājās par 1,6 %. Ņemot vērā nodarbinātības līmeņa pieaugumu lielākajā daļā dalībvalstu, tas norāda uz situāciju, kas ir “jānovēro”. Tomēr jau pastāvošo darbaspēka trūkumu var saasināt strukturālie faktori, piemēram, strauja sabiedrības novecošana un prasmju neatbilstība.

Slovēnijā kopumā ir labi funkcionējoša sociālās aizsardzības sistēma. Tāpat kā iepriekšējos gados nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars kopumā un šādam riskam pakļauto bērnu īpatsvars 2023. gadā bija viens no zemākajiem – attiecīgi 13,7 % un 10,7 % (abi rādītāji novērtēti kā “labākais sniegums”), arī ņemot vērā labi mērķorientētus atbalsta pasākumus, kas palīdz neaizsargātām māsaimniecībām mazināt enerģijas cenu inflācijas ietekmi. Tomēr dažas neaizsargātās grupas, tajā skaitā mazizglītotas, bez darba esošas un vecāka gadagājuma sievietes, vēl aizvien ir pakļautas daudz lielākam nabadzības riskam, tāpēc ir pamatoti veikt turpmākus politikas pasākumus, kas vērsti uz šīm grupām. Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu (35,5 %) tagad ir novērtēta kā “vidējs sniegums”, taču tā joprojām ir mazāk rezultatīva saistībā ar vecāka gadagājuma cilvēkiem (65 gadus veci un vecāki). Ienākumu nevienlīdzība (3,3 punkti), ko mēra ar ienākumu kvintīļu attiecības indeksu, 2023. gadā joprojām bija viena no zemākajām ES (“labākais sniegums”).

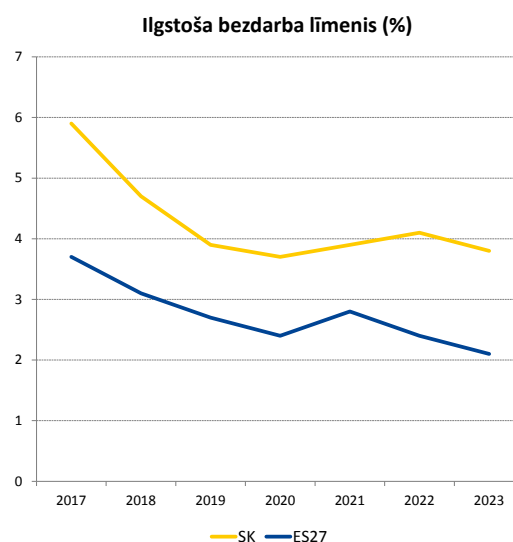
³⁰² Attiecībā uz izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušajiem 2023. gadā ir laikrindas pārrāvums.

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši trīs rādītājus, kas atzīmēti kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Slovēnija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Slovākija

Dalība pirmsskolas izglītībā un aprūpē ir ļoti zema, un ir vērojama digitālo prasmju pasliktināšanās, savukārt valstī kopumā ir labi rezultāti pieaugušo izglītībā. Slovākijā 2023. gadā bija viens no zemākajiem bērnu līdz 3 gadu vecumam dalības īpatsvaram formālajā bērnu aprūpē – tikai 1,0 %. Šis rādītājs ir ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju (37,5 %), tāpēc Slovākija ir “kritiskā situācijā”. Arī to bērnu, kas vecāki par 3 gadiem, dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē vēl arvien ir viens no zemākajiem (78,6 % salīdzinājumā ar 93,1 % ES 2022. gadā), un romu tautības bērnu vidū 2021. gadā šis rādītājs bija tikai 33 % (lai gan salīdzinājumā ar 27 % 2016. gadā tas ir uzlabojies). Turklāt trešdaļai jauniešu vecumā no 15 gadiem trūkst pamatprasmju matemātikā un lasīšanā. To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, samazinājās no 55,2 % 2021. gadā līdz 51,3 % 2023. gadā, un tas ir “jānovēro”. Tomēr izglītības un mācību priekšlaicīgas pamešanas un dalības pieaugušo izglītībā (iepriekšējo 12 mēnešu laikā) rādītāji Slovākijā ir ieguvuši vērtējumu “virs vidējā”.

Slovākijas darba tirgus kopumā darbojas labi, taču pastāvīga problēma ir ilgstošs bezdarbs. Nodarbinātība 2023. gadā sasniedza rekordaugstu līmeni, proti, 77,5 %, un bezdarba līmenis sasniedza rekordzemu atzīmi, proti, 5,8 % (ES vidējie rādītāji ir attiecīgi 75,3 % un 6,1 %). Turpina uzlaboties arī to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), samazinoties no 12,3 % 2022. gadā līdz 11,2 % 2023. gadā (“vidējs sniegums”). Tomēr ilgstoša bezdarba līmenis vēl arvien ir “kritiskā situācijā”, jo 2023. gadā bija vērojams tikai neliels uzlabojums (3,8 % salīdzinājumā ar 4,1 % 2022. gadā), un tas joprojām ir viens no augstākajiem ES. Arī reģionālās atšķirības joprojām ir lielas. Reālo mājāsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu pieaugums samazinājās no 126,4 2022. gadā līdz 123,2 2023. gadā un tagad ir “jānovēro”.

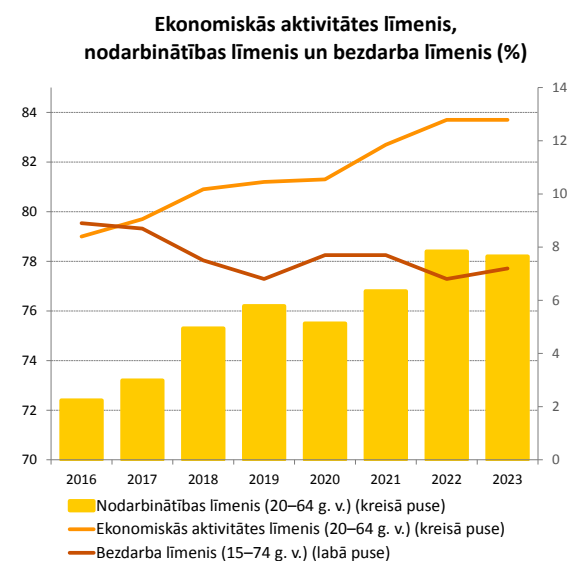
Avots: Eurostat [[une_ltu_a](#)], ES darbaspēka apsekojums.

Slovākijā kopumā nabadzības risks ir zems, taču šajā ziņā problēmas joprojām vērojamas dažos reģionos un iedzīvotāju grupās. Nabadzības vai sociālās atstumtības riska (*AROPE*) rādītājs ir “labs sniegums, bet jāuzrauga”, proti, 17,6 % (salīdzinājumā ar 21,3 % ES) pēc tam, kad 2023. gadā tas palielinājās par 1,1 procentpunktu, kamēr daudzās citās valstīs tika reģistrēts samazinājums. Tāds pats vērtējums – “labs sniegums, bet jāuzrauga” – ir arī saistībā ar ienākumu nevienlīdzību, ko mēra ar ienākumu kvintīļu attiecības indeksu. *AROPE* rādītājs attiecībā uz bērniem palielinājās līdz 25,3 % 2023. gadā (no 24,7 % 2022. gadā), un tas ir “vidējs sniegums”. Tajā pašā laikā sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu ievērojami uzlabojās, palielinoties no 33,8 % 2022. gadā līdz 36,4 % 2023. gadā, un tagad ir “virs vidējā”. Tomēr Slovākijā ir lielas reģionālās atšķirības, un valsts austrumu daļā nabadzības un sociālās atstumtības līmenis ir augstāks. Valstī ir arī viena no lielākajām romu kopienām ES, un tūkstošiem cilvēku dzīvo izolētos rajonos bez piekļuves pamatpakalpojumiem. Pēc ievērojama pieauguma no 2,5 % līdz 5,9 % 2023. gadā to mājāsaimniecību īpatsvars, kurām ir pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas, tagad ir “labs sniegums, bet jāuzrauga”.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši četrus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Slovākija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

Somija

Somijas darba tirgus kopumā darbojas labi, tomēr 2023. gadā tika reģistrēta zināma pasliktināšanās. Nodarbinātības līmenis 2023. gadā nedaudz samazinājās, vienlaikus saglabājoties krietni virs ES vidējā rādītāja (78,2 % salīdzinājumā ar 75,3 %). Tomēr situācija ir “jānovēro” salīdzinājumā ar citās dalībvalstīs reģistrētajām uzlabošanās tendencēm, kā arī saistībā ar ekonomikas recesiju un pastāvīgo darbaspēka trūkumu. Turklāt bezdarba līmenis ir “jānovēro” pēc tam, kad tas ir palielinājies no 6,8 % līdz 7,2 %, pārsniedzot ES vidējo rādītāju (6,1 %). Arī mājāsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu uz vienu iedzīvotāju pieaugums ir “jānovēro” – 2023. gadā tad bija 107,9, kas ir zemāks par ES vidējo rādītāju 111,1. Savukārt ilgstoša bezdarba līmenis un to jauniešu

Avots: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], ES darbaspēka apsekojums.

īpatsvaru, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), ir novērtēts kā “vidējs sniegums”. Attiecībā uz dzimumu nodarbinātības atšķirību Somija 2023. gadā joprojām ir starp valstīm ar “labāko sniegumu”, jo panākts turpmāks uzlabojums 1,2 procentpunktu apmērā, 2023. gadā samazinot šo atšķirību līdz tikai 0,2 procentpunktiem (salīdzinājumā ar 10,2 procentpunktiem vidēji ES). Tas ir saistīts, piemēram, ar to, ka ekonomikas cikli mazāk ietekmē nozares, kurās dominē sievietes. Tomēr sievietes biežāk strādā pagaidu vai nepilna laika darbu, un tas netiek atspoguļots viņu kopējā nodarbinātības līmenī.

Somijai joprojām ir labs sniegums attiecībā uz prasmēm, tomēr ir palielinājies izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušo īpatsvars. 2023. gadā 82,0 % pieaugušo iedzīvotāju bija vismaz pamata digitālās prasmes, kas Somiju ierindo starp valstīm ar vērtējumu “labākais sniegums”. Arī pieaugušo dalības mācībās īpatsvars pēdējos 12 mēnešos bija “virs vidējā”, proti, 51,8 % 2022. gadā. Tomēr 2023. gadā ievērojami (par 1,2 procentpunktiem) palielinājās izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušo īpatsvars, sasniedzot 9,6 % (salīdzinājumā ar 9,5 % vidēji ES), un tāpēc tagad šis rādītājs ir “jānovēro”, savukārt to skolēnu īpatsvars, kuriem ir vājas sekmes pamatprasmju apguvē, pēdējā desmitgadē ir pastāvīgi palielinājies. Izglītības priekšlaicīgas pamešanas novēršana un prasmju apguves veicināšana, jo īpaši jauniešu vidū, var palīdzēt risināt problēmas, kas saistītas ar sabiedrības novecošanu un prasmīgu darbaspēka trūkumu.

Kopumā Somijā ir rezultatīva un iekļaujoša sociālās aizsardzības sistēma, kas nodrošina pienācīgu segumu, taču saskaras arī ar dažām problēmām. Konkrētāk, saistībā ar iedzīvotāju norādītajām neapmierinātajām medicīniskās aprūpes vajadzībām vēl arvien pastāv “kritiska situācija”, un 2023. gadā vēl vairāk palielinājies to cilvēku īpatsvars, kuri par to ziņojuši (par 1,4 procentpunktiem), sasniedzot 7,9 %. Tagad tas vairāk nekā trīs reizes pārsniedz ES vidējo rādītāju (2,4 %), un, ņemot vērā paziņotos papildu taupības pasākumus, tas var palielināties vēl vairāk. Tiek ziņots par ilgu gaidīšanas laiku uz primāro un specializēto aprūpi, jo trūkst aprūpes un medicīnas personāla. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto cilvēku īpatsvars 2023. gadā samazinājās līdz 15,8 % iedzīvotājiem kopumā un 13,8 % bērnu vidū, un tas ir krietni zem attiecīgajiem ES vidējiem rādītājiem (21,4 % un 24,8 %), un šajā aspektā Somija ir starp valstīm ar “labāko sniegumu”.

Tāds pats vērtējums ir saistībā ar sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekmi uz nabadzības mazināšanu – tā joprojām ir augsta (48,7 % salīdzinājumā ar 34,7 % vidēji ES).

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši piecus rādītājus, kas atzīmēti kā “kritiska situācija” vai kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Somija nesaskaras ar iespējamām riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).

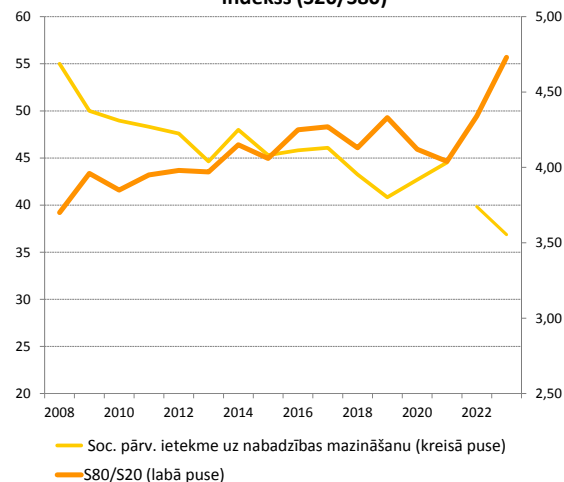
Zviedrija

Paredzams, ka darbaspēks 2025. un 2026. gadā atveseļošanās kontekstā palielināsies, pat neraugoties uz to, ka joprojām trūkst darbaspēka un dažas grupas vēl arvien saskaras ar šķēršļiem integrācijai darba tirgū. Zviedrija ir viena no valstīm ar “labāko sniegumu” attiecībā uz nodarbinātības līmeni, kas 2023. gadā sasniedza jaunu rekordatzīmi (82,6 %), un to jauniešu īpatsvaru, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), – tas saglabājās stabils (5,7 %). Sievietes ir labi integrētas darba tirgū – attiecībā uz dzimumu nodarbinātības atšķirību 2023. gadā sniegums bija “virs vidējā” (4,7 procentpunkti), arī pateicoties lielajam bērnu līdz 3 gadu vecumam dalības īpatsvaram formālajā bērnu aprūpē (56,9 % salīdzinājumā ar 37,5 % vidēji ES, “labākais sniegums”). Tomēr bezdarba līmenis 2023. gadā bija 7,7 % (salīdzinājumā ar 6,1 % ES) – tas joprojām ir “jānovēro” un slēpj lielas atšķirības starp iedzīvotāju grupām atkarībā no to dzimšanas valsts. Kamēr Zviedrijā dzimušo personu bezdarba līmenis bija 5,1 %, ārpus ES dzimušo personu bezdarba līmenis bija 17,8 %, un arī dzimumu nodarbinātības atšķirība šajā grupā bija 13,8 procentpunkti (salīdzinājumā ar 4,7 procentpunktiem iedzīvotājiem kopumā). Visbeidzot, reālo mājāsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu pieaugums uz vienu iedzīvotāju samazinājās no 121,2 2022. gadā līdz 119,5 2023. gadā un tagad ir “jānovēro”.

Lielākā daļa sociālo rādītāju ir ar vērtējumu “vidējs sniegums”, tomēr tie nedaudz pasliktinājās. 2023. gadā ienākumu nevienlīdzības ziņā valstī tika reģistrēts viens no lielākajiem ikgadējiem palielinājumiem starp ES dalībvalstīm (par 0,4 līdz 4,7), un tagad šis rādītājs ir “jānovēro”. Smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības gadījumu skaits 2023. gadā palielinājās par 0,2 procentpunktiem, atspoguļojot ievērojamu reālās algas samazinājumu. 20 % iedzīvotāju ar visaugstākajiem ienākumiem nopelnīja 4,7 reizes vairāk nekā 20 % iedzīvotāju ar viszemākajiem ienākumiem (pieaugums salīdzinājumā ar 4,0 2021. gadā un augstākais līmenis kopš 2008. gada). Turklāt sociālie pārvēdumi (izņemot pensijas) samazināja nabadzības risku par 36,9 % (kritums salīdzinājumā ar 39,9 % 2022. gadā), un tagad tas ir “vidējs sniegums”, salīdzinot ar iepriekšējā gada vērtējumu “virs vidējā”. Arī citi sociālie rādītāji liecina par zināmām negatīvām pārmaiņām, lai gan tie ir novērtēti kā “vidējs sniegums”. Konkrētāk, nabadzības vai sociālās atstumtības riska (*AROPE*) rādītājs bērnu vidū palielinājās līdz 21,6 % (joprojām zem ES vidējā rādītāja 24,8 %), savukārt šis rādītājs ārpus ES dzimušo cilvēku vidū palielinājās līdz 38,3 % (salīdzinājumā ar 12,8 % Zviedrijā dzimušiem cilvēkiem). Pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs ir pieaudzis līdz 10,9 % (salīdzinājumā ar 8,8 % vidēji ES), savukārt iedzīvotāju norādīto neapmierināto medicīniskās aprūpes vajadzību rādītājs – līdz 2,1 % (salīdzinājumā ar 2,4 % vidēji ES).

Zviedrijas sniegums prasmju jomā ir labs, taču izglītības sistēmā vēl arvien pastāv nevienlīdzība. Zviedrija ir viena no valstīm ar “labāko sniegumu” saistībā ar pieaugušo dalības mācībās īpatsvaru – laikposmā no 2016. līdz 2022. gadam tas ievērojami palielinājies (no 58,8 % līdz 66,5 %). To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, pastāvīgi bijis “virs vidējā”, tādējādi atbalstot zaļo un digitālo pārkārtošanos. Turklāt izglītību

Sociālo pārvēdumu ietekme uz nabadzības mazināšanu (%) un ienākumu kvintīļu attiecības indekss (S20/S80)

Piezīme. Laikrindas pārrāvums sociālo pārvēdumu ietekmes rādītājam 2022. gadā.

Avots: Eurostat [[tespm050](#)] [[tessi180](#)], EU-SILC.

un mācības priekšlaicīgi pametušo īpatsvars 2023. gadā ievērojami samazinājās līdz 7,4 %, un arī attiecībā uz šo rādītāju vērtējums ir “virs vidējā”. Tomēr šis īpatsvars ir gandrīz divas reizes lielāks (12,2 %) to cilvēku vidū, kas dzimuši ārpus ES, salīdzinot ar Zviedrijā dzimušajiem (6,4 %), un valstī bija viens no lielākajiem kritumiem 15 gadus vecu jauniešu pamatprasmju apguves ziņā.

Nemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši trīs rādītājus, kas atzīmēti kā tādi, kas “jānovēro”, šķiet, ka **Zviedrija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.4. iedaļā).